

І. І. Дахно

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів

Київ
«Центр учбової літератури»
2008

ББК 67.412я73
Д 21
УДК 341.9(075.8)

Дахно І. І.

Д 21 Міжнародне приватне право: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 316 с.

ISBN 978-966-364-761-6

У навчальному посібнику поміщено матеріал, якого немає в інших навчальних посібниках і підручниках з міжнародного приватного права. Виклад матеріалу виконано з метою задоволення не лише навчальних, а й практичних інтересів читачів. Подано зміст вітчизняних і російських підручників і посібників, нові нормативно-правові акти, коментуються положення Закону України «Про міжнародне приватне право». Посібник містить глосарій і тести.

Для студентів правничих навчальних закладів, факультетів міжнародних відносин, викладачів, доцентів і професорів, а також для широкого кола юристів-практиків, які задіяні у сфері міжнародного приватного права.

ББК 67.412я73
УДК 341.9(075.8)

ISBN 978-966-364-761-6

© І. І. Дахно, 2008

© Центр учбової літератури, 2008

Зміст

Вступ	5
I. Передмова	5
II. Основні положення міжнародного приватного права	7
Розділ 1. Вітчизняні навчальні посібники і підручники з міжнародного приватного права	19
1.1. Федіяк Галина Степанівна (1997 р.)	20
1.2. Данилькевич Микола Іванович, Федоров Олег Миколайович (1999 р.)	27
1.3. Попов Анатолій Андрійович (1999 р.)	30
1.4. Федіяк Галина Степанівна (2000 р.)	33
1.5. Федіяк Галина Степанівна, Федіяк Лариса Степанівна (2000 р.)	34
1.6. Дахно Іван Іванович (2001 р., 2004 р.)	40
1.7. Довгерт Анатолій Степанович (2001 р.)	43
1.8. Федіяк Галина Степанівна, Федіяк Лариса Степанівна (2003 р.)	45
1.9. Кибенко Олена Рувімівна (2003 р.)	46
1.10. Юлдашев Олексій Хашимович (МАУП, 2004 р.)	54
1.11. Юлдашев Олексій Хашимович (Ін Юре, 2004 р.)	58
1.12. Гайворонський Володимир Михайлович, Жушман Віктор Павлович (2005 р.)	61
1.13. Чубарев Валентин Леонідович (2006 р., 2008 р.)	65
1.14. Федіяк Галина Степанівна, Федіяк Лариса Степанівна (Атіка, 2007 р.)	72
1.15. Довгерт Анатолій Степанович (2007 р.)	76
Розділ 2. Нормативно-правові акти	84
Тема 2: «Джерела міжнародного приватного права»	84
Тема 4: «Цивільно-правове становище іноземців»	85
Тема 5: «Юридичні особи — суб'єкти міжнародного приватного права»	88
Тема 6: «Держава — суб'єкт міжнародних цивільно-правових відносин»	88
Тема 7: «Право власності»	89
Тема 8: «Зобов'язання, що виникають внаслідок заподіяння шкоди»	90

Тема 9: «Зовнішньоекономічна діяльність»	91
Тема 10: «Міжнародні перевезення пасажирів та вантажів»	91
Тема 11: «Міжнародні розрахунки»	96
Тема 12: «Патентне право»	100
Тема 13: «Авторське право й суміжні права»	100
Тема 14: «Трудові відносини»	101
Тема 15: «Сімейне право»	103
Тема 16: «Спадкове право»	106
Тема 17: «Міжнародний цивільний процес і нотаріальні дії»	106
Тема 18: «Міжнародний комерційний арбітраж»	110
Розділ 3. Закон України «Про міжнародне приватне право» (з коментарем окремих положень)	111
Розділ 4. Навчальні посібники і підручники Російської Федерації з міжнародного приватного права.	146
4.1. Ануфрієва Людмила Петрівна	147
4.2. Бендевський Траян (Македонія)	160
4.3. Богуславський Марк Мойсейович	172
4.4. Гаврілов В'ячеслав В'ячеславович	183
4.5. Галенська Людмила Никифорівна	186
4.6. Дмитрієва Галина Кирилівна	189
4.7. Єрмолаєв В. Г., Сіваков О. В.	196
4.8. Звєков Віктор Петрович	198
4.9. Канашевський Володимир Олександрович	204
4.10. Кузнецов Михайло Михайлович	210
4.11. Лунц Лазар Адольфович	210
4.12. Макаров Олександр Миколайович	227
4.13. Маришева Наталія Іванівна	230
4.14. Платонов Д. І.	236
4.15. Скарідов Олександр Станіславович	242
4.16. Федосєєва Галина Юрїївна	247
4.17. Міжнародне приватне право країн світу	253
ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ	280
Перелік хрестоматій та інших публікацій з міжнародного приватного права	280
Глосарій	282
Питання до заліку (іспиту) з дисципліни «Міжнародне приватне право»	299
Тест № 1	301
Тест № 2	306
Тест № 3	311
Тест № 4	312
Тест № 5	313

I. ПЕРЕДМОВА

Автор цих рядків вважає, що його книга «Міжнародне приватне право», опублікована у 2001 році видавництвом Міжрегіональної академії управління персоналом (м. Київ), була четвертим навчальним посібником з цієї дисципліни за часів незалежності України. Першими трьома були навчальні посібники Г. С. Фединяк, А. А. Попова та М. І. Данилькевича і О. Н. Федорова. П'ятим був посібник Кибенко О. Р. Шостим і сьомим виявилися навчальні посібники Юлдашева О. Х., восьмим — Гайворонського В. М. та Жушмана В. П., а дев'ятим — Чубарева В. Л.

Навчальний посібник автора цих рядків вперше було видано накладом 10 тисяч примірників. Повторна публікація 2004 року була виконана накладом в 6 тисяч примірників. Жодних змін у тексті не було.

Плин часу нікому не під силу зупинити, а це означає, що у майбутньому з'являтимуться нові підручники і посібники з міжнародного приватного права. Навчальний посібник автора, з огляду на кількісні і якісні характеристики книги, залишиться помітним у потоці літератури з «вищої математики юриспруденції» — міжнародного приватного права.

Оскільки історію, на відміну від дружини, обманювати не можна, то автор зізнається, що не всі свого часу хотіли, щоб його навчальний посібник побачили очі читача. Були й такі недоброзичливці, які вважали підготовлений рукопис шкідливим. Рукописи ж, як відомо, не горять, а підготовлені до друку тексти пробиваються до читача з не меншою силою, ніж травинка, яка пробиває асфальт. 16 тисяч примірників навчального посібника розійшлися поміж читачів. Це — досить переконливий показник на користь актуальності, наукового рівня і практичної корисності книги.

Грамотні правники знають, що у світі існує стільки міжнародних приватних прав, скільки є країн. У кожній країні — своє міжнародне приватне право. Щоправда, не всі юристи цю істину промовляють вголос. Дехто її каже пошепки.

У МАУПівському навчальному посібнику відверто сказано і показано, що Україна не є винятком із загального правила. Вона має своє міжнародне приватне право. Той навчальний посіб-

ник — це своєрідна інвентарна книга, у якій повністю відображене вітчизняне приватне право на зламі тисячоліть.

МАУПівський навчальний посібник — це дзеркало міжнародного приватного права України. Дзеркало ж, як відомо, не може бути ні кращим, ні гіршим, порівнюючи з тим, що воно відображає.

Автор доклав зусиль щоб там, де тільки можна, до читача звертався законодавець своєю офіційною мовою.

Автор цих рядків є, передусім, патентознавцем. До того ж — дипломованим. Патентознавське підґрунтя вимагає створення нового, а не повторення вже відомого. Саме тому і було вирішено створити ще один навчальний посібник, але помістити у ньому те, чого немає в інших навчальних посібниках і підручниках, у тому числі і у раніше створеному навчальному посібнику автора.

Рубрика «Основні положення міжнародного приватного права» стисло висвітлює найголовніші його засади.

У першому розділі подано зміст вітчизняних навчальних посібників і підручників з міжнародного приватного права. Сподіваємося, що це створює читачеві значні зручності. Він буде знати, що є в інших книгах і використовувати їх залежно від потреби.

У МАУПівському підручнику розділи спеціальної частини розпочиналися з підрозділу про нормативно-правові акти, що стосувалися тієї чи іншої теми. Даний підручник «Центру навчальної літератури» у другому розділі містить переліки нових нормативно-правових актів, що з'явилися з того часу як до видавництва МАУП вперше було передано текст навчального посібника І. І. Дахна «Міжнародне приватне право».

Третій розділ цього навчального посібника містить офіційний текст Закону України «Про міжнародне приватне право» з деякими коментарями автора книги.

У четвертому розділі наведено зміст навчальних посібників і підручників Російської Федерації з міжнародного приватного права.

У цій книзі подано також термінологічний словник (глосарій). Досі глосарії з міжнародного приватного права не публікувалися. Автор нагадує, що він вже опублікував:

«Словарь законодательных и нормативных терминов: юридический словарь И. Дахно» (1997 г.);

«Юридический словарь И. Дахно: словарь законодательных и нормативных терминов» (2001 г.)

Величезний масив офіційно сформульованої термінології підготовлено до друку і якщо це вдасться здійснити, то читач одер-

жить потрібні йому терміни не лише у сфері міжнародного приватного права, а й з усіх питань, що виникають у його життєвій і виробничій діяльності.

Цей посібник містить також запитання для заліку (іспиту) та кілька тестів.

Автор сподівається, що його навчальний посібник буде помічено читачем і книга посяде свою нішу у масиві літератури з міжнародного приватного права.

Автор висловлює щирі вдячність за надану технічну допомогу співробітникам бібліотеки Української правничої фундації (Київ, вул. Костьольна, 3), студентам Межрегіональної академії управління персоналом, зокрема, Вечеринській Інні Сергіївні та співробітникам бібліотеки зазначеної Академії.

Контактний телефон автора у Києві 494-47-32 (з додатковим переключенням на 14-87).

II. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Вища математика юриспруденції

Московський вчений Марк Мойсейович Богуславський зазначав, що міжнародне приватне право є вищою математикою юриспруденції. Це й справді так. У науці і практиці міжнародного приватного права потрібно:

- знати своє законодавство;
- знати чуже законодавство;
- знати як своє законодавство ув'язати з чужим.

Нічого складнішого як міжнародне приватне право у юриспруденції немає. Все ж таки горшки ліплять не святі. Створене одними людьми може бути опановане і розв'язане іншими.

Отже, Тарас Григорович Шевченко і автор цих рядків спільно сказали: «Кохайтеся, чорнобриві! Та не забувайте вивчати міжнародне приватне право!».

Кожна країна має своє міжнародне приватне право

У кожної країни — своє міжнародне приватне право. У когось — краще, а у когось — гірше. У когось довге як весільна сукня, а у когось — коротше за мінісукеньку. Деякі країни мають окремі спеціальні закони з цієї гілки права. Багато країн розкидали його норми по всьому своєму правовому полі.

Відставний солдат — сват з вистави «Сватання на Гончарівці», ділячись своїми враженнями від походів під час російсько-турецьких війн, казав: «Таке маленьке, а вже турчєня». Бодай найменшеньке, але своє міжнародне приватне право є у кожній країні. Україна має своє міжнародне приватне право.

Колізійні та матеріально-правові норми

Все у цьому світі на чомусь стоїть. Міжнародне приватне право стоїть на двох опорах — колізійних і матеріально-правових нормах. Колізійні норми за способом регулювання бувають односторонніми і двосторонніми. Колізійна норма має дволанкову структуру — обсяг і прив'язку. Прив'язка двосторонньої норми називається формулою прикріплення. Видами колізійних норм є імперативні, диспозитивні, альтернативні, генеральні і субсидіарні. З цими термінами читач може ознайомитися за «Глосарієм» наприкінці книги.

Трансформація норм міжнародного договору у норми національного законодавства

У міжнародному приватному праві, на відміну від міжнародного публічного права, норма міжнародного договору прямо не застосовується — вона трансформується у норму вітчизняного законодавства. Ратифікував парламент міжнародний договір — ось і відбулася трансформація. Припустимо є якийсь міжнародний договір, певна країна до нього не приєднувалася, але її правники запозичили з цього договору певні норми для свого законодавства. Це — теж трансформація.

Запровадив Президент України «Інкотермс-90», поклавши аркуш з Указом на ці «Правила», сформульовані Міжнародною торговельною палатою у Парижі, — знову ж таки відбулася трансформація норм міжнародного акта у норми національного законодавства.

Іноземний елемент

Міжнародне приватне право — це міжнародне цивільне право. Воно є тоді, коли у ньому присутній іноземний елемент — суб'єкт, об'єкт або юридичний факт. Немає іноземного елемента — немає і міжнародного приватного права. З поняттям «іноземний елемент» можна ознайомитися за «Глосарієм».

Витоки і джерела міжнародного приватного права

Міжнародне приватне право спочатку народилося як міжнародне колізійне право. Започаткували його італійські постглюсатори Бартол і Бальд.

Про Бартола Саксофerratського є нотатка у першому томі 6-томної «Юридичної енциклопедії»: Міститься нотатка про нього і у розділі 9-ому навчального посібника І. І. Дахна «Історія держави і права» (К.: Центр навчальної літератури, 2006, 2008).

Термін «міжнародне приватне право запровадив правник зі США Джозеф Сторі. Про нього також містяться нотатки у зазначених вище джерелах.

У Росії цей термін вперше використав 1865 року професор Казанського університету М.Іванов у своїй праці «Основания частной международной юрисдикции». Нотатка про цього вченого у зазначеному шеститомнику відсутня.

Англійський вчений Альберт Дайсі наприкінці XIX століття охрестив міжнародне приватне право «конфліктом прав» (conflict of laws).

Назви «міжнародне приватне право» і «конфлікт прав» вважаються невдалими. Це право не регулює правовідносини між народами. Воно регулює правовідносини між особами різної державної приналежності. Це право спрямовується на те, щоб не загострювати конфлікт між правовими системами, а долати його.

Джерелами міжнародного приватного права є міжнародні договори, акти національного законодавства, звичаї, судова та адміністративна практика. Інколи до джерел зараховують і концепції видатних вчених.

Міжнародне приватне право оперує поняттями. Досить повний їх тлумачний перелік міститься у «Глосарії» наприкінці книги.

Фізична особа у міжнародному приватному праві

Очевидно, нині ніде у світі не можна знайти країну, законодавство якої заперечувало б принцип, проголошений у «Загальній декларації прав людини» 1948 року, — кожній людині світу у будь-якій точці планети притаманна правосуб'єктність. Як правило, фізичні особи-іноземці є носіями тих же прав, що і громадяни відповідної країни. На іноземців держави покладають у сфері цивільно-правових відносин ті ж обов'язки, що і на своїх громадян.

Загалом на іноземців поширюється так званий «територіальний режим» (national treatment). Іноземці можуть бути оголошеними померлими, зниклими без вісті, недієздатними чи обмеженими у дієздатності.

Як правило, правоздатність та дієздатність особи визначається законодавством держави, громадянином якої є ця особа. Випадки та умови для обмеження у дієздатності або визнання фізичної особи недієздатною встановлюється законодавством країни, громадянином якої є ця особа.

Юридична особа — суб'єкт міжнародного приватного права

Активними суб'єктами міжнародного приватного права є юридичні особи. За своїм положенням і статусом вони можуть бути суб'єктами як приватного так і публічного права.

У юридичної особи немає дитинства і юності. Вона з першої миті свого, в установленому порядку, утворення стає дорослою. У юридичної особи дієздатність збігається у часі з правоздатністю. Над юридичною особою не встановлюється опіка і піклування. На юридичній особі не можна одружитися чи вийти за неї заміж. Юридична особа не може народжувати дітей та всиновлювати їх. Все це враховує міжнародне приватне право.

Якщо фізичні особи можуть бути особами без громадянства, то юридична особа завжди належить якійсь державі.

Зазвичай правоздатність юридичної особи визначається законодавством договірної сторони, на території якої вона перебуває.

Залежно від мети, з якою дивляться на юридичну особу, її державна приналежність може змінюватися. Ця ситуація дещо нагадує фізичну особу з двома чи більшою кількістю громадянств. У цілому ж правоздатність юридичної особи визначається законодавством країни, на території якої вона перебуває.

Між юридичними особами можуть пролягати державні кордони. Взаємодія юридичних осіб різної державної приналежності породжує правовідносини зі сфери міжнародного права.

Право ряду країн вважає державу юридичною особою. Наш вітчизняний юридичний менталітет поки що державу юридичною особою не визнає. Як відомо, юридичних осіб прямо чи опосередковано створює держава. У нашому менталітеті панує така логіка: мати не може бути сестрою народжених нею дітей, вона для них завжди буде чимось вищим, особливим. Якось автор цих рядків був на засіданні Верховної Ради III скликання, Заступник

Голови Верховної Ради Адам Мартинюк у своєму виступі звернув увагу нардепів на те, що Верховна Рада України не є юридичною особою.

Кажучи у цілому, до іноземних юридичних осіб у сфері цивільно-правових відносин держави ставляться як до своїх.

Держава у контексті міжнародного приватного права

Держава може бути суб'єктом міжнародного приватного права. Богом чи людьми для держав спеціально створено міжнародне публічне право. Діяльність держав є настільки складною, що повністю не вписується у міжнародне публічне право і поширюється також на сферу міжнародного приватного права. З державою, у тому числі з чужою, можна торгувати, заповідати і дарувати їй майно тощо. Здавна точиться дискусія — чи є держава рівним серед рівних суб'єктом міжнародного приватного права чи ж вона має імунітет. Науці і практиці відомі два види імунітету — абсолютний і обмежений. За абсолютного імунітету держава ніде і ніколи не визнається такою, що втрачає імунітет. Концепція функціонального імунітету стверджує, що держава має право на імунітет лише там і тоді, де і коли держава виступає як суверен.

В Україні зроблено лише перші кроки на шляху відходу від абсолютного до функціонального імунітету держави.

У міжнародному приватному праві визначальною тенденцією є позбавлення держави винятковості у міжнародних цивільно-правових відносинах.

Держава розглядається як нічим не гірший і нічим не кращий їх учасник.

Власність у міжнародному приватному праві

Правники вже навчилися регулювати правовідносини щодо нерухомої і рухомої власності, де присутній іноземний елемент. До нерухомості застосовуються закон країни місця знаходження такої нерухомості. Значно різноманітнішим є набір прив'язок до рухомого майна.

Все ж таки у більшості випадків до рухомого майна застосовується законодавство тієї держави, на території якої воно знаходиться.

Віднесення майна до рухомого чи нерухомого здійснюється відповідно до законодавства країни, на території якої розташоване або знаходиться таке майно.

Деліктні правовідносини

Зобов'язання із позадоговірної шкоди (деліктні зобов'язання) поширюється і на іноземців. Як правило, застосовується закон країни місця заподіяння шкоди. Якщо ж потерпілі і завдавач шкоди (делінквент) є особами однієї і тієї ж держави, а шкода заподіяна на території іншої, то деліктні зобов'язання регулюються законодавством зазначеної першої держави. При визначенні дієздатності іноземного делінквента держави використовують своє законодавство.

Зовнішньоекономічний контракт

При розгляді зовнішньоекономічної діяльності міжнародне приватне право особливу увагу приділяє зовнішньоекономічному договору (контракту). Науці і практиці відомі як усна, так і письмова його форми. Законодавство України любить останню і нехтує першою. Очевидно, керуючись давнім правилом: «Слово до справи не підшиєш». В Україні передбачено конкретні розділи, які має містити зовнішньоекономічний контракт.

У міжнародному приватному праві форма угоди щодо нерухомого майна визначається законодавством країни, на території якої розташоване таке майно. В інших випадках форма угоди визначається законодавством держави, яке застосовується до змісту угоди, але достатньо дотримання форми, передбаченої законодавством країни, на території якої виконується відповідна угода.

Питання про зовнішньоекономічний контракт висвітлено, зокрема, в розділі 2 «Міжнародні господарські контракти» навчального посібника за редакцією І. І. Дахна «Зовнішньоекономічна діяльність» (К.: Центр навчальної літератури, 2006) та розділі 14 «Укладання й виконання зовнішньоторговельного контракту» навчального посібника за ред. І. І. Дахна «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» (К.: Центр навчальної літератури, 2006).

Міжнародні перевезення

Оскільки між державами рухаються транспортні засоби, їх пасажирів, вантажі і пошта, то міжнародне приватне право приділяє увагу і їм. Створена чимала нормативно-правова база. Міжнародне транспортне право поки що створювалося за галузевим принципом, тобто за видами транспорту. У ньому є як колізійні,

так і матеріально-правові норми. За походженням вони бувають як міжнародно-договірними, так і такими, що створені національним законодавцем.

Певну роль у регулюванні міжнародно-транспортних відносин відіграють і звичаї. Можливо, вони найбільше поширені у морському транспорті, який є найдавнішим видом транспорту.

Міжнародні розрахунки

З огляду на наявність держав та валют у них у сфері міжнародного приватного права мають місце міждержавні розрахунки. Щодо векселів і чеків існують міждержавні конвенції. Акредитив, інкасо, банківські гарантії тощо регулюються документами Міжнародної торговельної палати (м. Париж). Вона є неурядовою, громадською організацією. До її документів ділова спільнота світу ставиться так як люди із здоровим глуздом ставляться до розумних порад інших розумних людей.

Інтелектуальна власність

У житті людства зростає значення міжнародно-правової охорони об'єктів інтелектуальної власності. Міжнародні конвенції і договори у цій сфері долають територіальний характер прав на об'єкти інтелектуальної власності. Вона глобалізується, стає загальнопланетарною. Міжнародні договори містять як матеріально-правові, так і колізійні норми. Іноземним особам надається територіальний режим. У пошані конвенційний і виставковий пріоритети, автономність охоронних документів, міжнародне ліцензування.

Трудові відносини

Відомо, що риба шукає де глибше, а людина — де краще. У пошуках кращої роботи доля заносить багатьох людей за кордон.

Для громадян колишнього СРСР можливість попрацювати за кордоном під часу їх тимчасового перебування там з'явилася лише за кілька місяців до розпаду СРСР у 1991 році. Радянські власті підняли шлагбаум перед бажаними заробити копійку за кордоном. З'явився потік з України трудящих — мігрантів. Значна, а то й основна частина цього потоку, була нелегальною з точки зору країн, де працевлаштовувалися мігранти.

У сфері трудових відносин з іноземним елементом втручання держав є найвідчутнішим, порівнюючи з іншими підгалузями міжнародного приватного права. Законодавчими та іншими заходами держава слідкує за тим, щоб залучення іноземної робочої сили не шкодило добробуту власної.

Важливу роль у створенні міжнародного трудового права відіграє Міжнародна організація праці. У Євросоюзі відбувається безперешкодна міграція робочої сили. Найвідомішими колізійними прив'язками є «закон держави місця роботи». Багато країн запровадили дозвільну систему на працевлаштування іноземців.

Сімейне право

Шлюби з іноземцями — старе, як світ, явище. Очевидно, нині у світі мало знайдеться країн, які це забороняють. Правова база сімейно-шлюбних відносин з іноземним елементом ускладнюються традиціями, звичаями, релігійними переконаннями тощо. Міжнародному приватному праву відомі колізійні і матеріально-правові норми, що регулюють укладення і припинення шлюбу особами різної державної приналежності, встановлення батьківства, опіки і піклування, усиновлення дітей.

Основні норми сімейного права України сконцентровані у Сімейному кодексі. Багато країн не мають спеціального кодексу і регулюють ці правовідносини цивільними кодексами та підзаконними актами. У особисті взаємини подружжя держави намагаються втручатися якомога менше.

Зміст умов укладення шлюбу визначається для кожної особи, яка укладає шлюб, законодавством країни, громадянином якої вона є. Дотримуються вимоги законодавства країни, на території якої укладається шлюб, щодо перешкод до укладення шлюбу. Форма укладення шлюбу визначається законодавством країни, на території якої укладається шлюб.

Особисті та майнові правовідносини подружжя, які мають спільне громадянство і проживають на території іншої держави, визначаються законодавством країни, громадянами якої вони є.

Якщо подружжя має спільне громадянство і проживає у різних країнах, то особисті і майнові правовідносини чоловіка і дружини визначаються законодавством країни, громадянами якої кожний з них є.

Якщо подружжя є громадянами різних держав і проживає на території іншої держави, то їх особисті та майнові правовідносини визначаються законодавством країни, на території якої вони мають спільне місце проживання.

До особистих та майнових правовідносин подружжя може застосовуватися законодавство країни, установа юстиції якої розглядає справу, якщо чоловік і дружина не мають спільного місця проживання і спільного громадянства.

Якщо подружжя має спільне громадянство і чоловік та дружина проживають у різних країнах, то їх особисті та майнові правовідносини визначаються законодавством країни, громадянами якої вони є.

Справи про встановлення та оспорювання батьківства вирішуються відповідно до законодавства держави, громадянином якої є дитина в момент народження. Правовідносини між батьками та дітьми визначаються законодавством країни, громадянином якої є дитина. Якщо дитина проживає не лише на території однієї країни, то може застосовуватися законодавство тієї країни, яке є сприятливішим для інтересів дитини.

Зміст умов усиновлення, його припинення та визнання усиновлення не дійсним визначається законодавством держав, громадянином яких є усиновлюваний та усиновитель. Форма усиновлення та визнання усиновлення не дійсним визначається законодавством держави, на території якої здійснюється усиновлення.

Правовідносини між опікуном або піклувальником та особою, яка перебуває під опікою або піклуванням, визначаються законодавством країни, установа опіки та піклування якої призначила опікуна чи піклувальника.

Якщо необхідно застосувати заходи щодо опіки чи піклування в інтересах особи, яка перебуває під опікою чи піклуванням, місце проживання або місце знаходження, або майно якої знаходиться на території іншої держави, установа опіки та піклування першої згаданої держави повідомляє колегу-установу опіки та піклування іншої держави.

У невідкладних випадках установа опіки та піклування певної держави може самостійно застосувати необхідні заходи щодо іноземців, проте вона повинна терміново повідомити про попередньо вжиті заходи установу опіки та піклування такого іноземця. Застосовані заходи залишаються чинними до ухвалення установою іноземця іншого рішення.

Якщо місце проживання або місце перебування або майно особи, яка перебуває під опікою чи піклуванням, знаходиться на території іншої держави, то за взаємною згодою компетентних установ обох держав може передаватися опіка чи піклування. Установа, яка приймає опіку чи піклування, здійснює їх відпові-

дно до законодавства своєї держави. Така установа не має права ухвалювати рішення з питань, що стосуються особистого статусу особи, яка перебуває під опікою або піклуванням.

Автор цих рядків не претендує на те, що зазначені вище правила вибору права є їх вичерпним переліком.

Спадкове право

Ніхто в цьому світі не живе вічно. Помирають громадяни, іноземці, апатриди (особи без громадянства). Іноземці та апатриди залишають спадщину як у себе на батьківщині, так і у інших країнах. Громадяни країни спадкоємця можуть залишати спадщину як у своїй країні, так і за кордоном.

Спадкування відбувається як за законом, так і за заповітом. До речі, авторів цих рядків не подобається вислів «спадкування за законом», оскільки складається враження, що спадкування за заповітом відбувається ніби за межами правового поля.

Форми заповіту бувають різними: власноручно викладена остання воля (last will), публічний акт (нотаріально засвідчений заповіт), таємний заповіт.

Право успадкування рухомого майна регулюється законодавством країни, громадянином якої був спадкодавець на момент своєї смерті.

Спадкування нерухомого майна регулюється законодавством держави, на території якої розташоване таке майно. Іноземці та апатриди прирівнюються у правах до громадян щодо здатності укладення або скасування заповіту на майно, щодо здатності набуття у спадщину майна або прав.

Якщо не існує спадкоємців, то рухоме майно переходить у власність держави, громадянином якої на момент смерті був спадкодавець, а нерухоме майно переходить у власність держави, на території якої воно знаходиться.

Форма складання, внесення змін та скасування заповіту визначається законодавством держави, громадянином якої був спадкодавець на момент складання заповіту, внесення змін до нього, скасування заповіту.

Спадкові справи щодо рухомого майна належать до компетенції установ юстиції держави, громадянином якої був спадкодавець в момент смерті. Спадкові справи щодо нерухомого майна належать до компетенції установ юстиції країни, на території якої таке майно знаходиться.

Якщо у певній країні після смерті іноземця залишається спадкове майно, то вона вживає заходи для його охорони. Компетентні органи юстиції такої країни негайно повідомляють дипломатичне представництво або консульську установу країни іноземця про заходи, які були вжиті для охорони спадщини, а також про смерть спадкодавця та про осіб, які заявили свої права на спадщину, про відомі їм обставини, що стосуються осіб, які мають право на спадщину і про місце її знаходження, про наявність заповіту, про розмір та вартість спадщини тощо.

Дипломатичне представництво або консульська установа мають право представляти інтереси своїх громадян з питань успадкування у відповідних іноземних державах без особливого на те доручення.

Якщо іноземець помирає у країні, де він не мав постійного місця проживання (наприклад, під час поїздки), то речі, що були при ньому, за переліком передаються дипломатичному представництву або консульській установі країни, громадянином якої був померлий.

Після завершення процедури успадкування рухоме майно або грошова сума, виручена від продажу рухомого або нерухомого спадкового майна, що знаходилося на території певної держави і має належати спадкоємцям з іноземної держави, передається цим спадкоємцям. У випадку особистої неявки їх або їх представника для отримання майна або грошової суми відповідні майно і сума передаються дипломатичному представництву або консульській установі держави, громадянинами якої вони є.

Майно передається спадкоємцям за умови:

— сплати або забезпечення вимог кредиторів спадкодавця, які заявлені у строк, установлений законодавством країни, на території якої знаходиться спадкове майно;

— всі пов'язані з успадкуванням збори сплачені або забезпечені;

— у разі необхідності компетентні установи дали дозвіл на вивезення спадкового майна.

Передача грошових сум здійснюється відповідно до законодавства, чинного на території відповідної країни.

Визнання та виконання рішень іноземних юрисдикційних органів

Країни зазвичай без спеціального провадження визнають рішення установ опіки та піклування, установ реєстрації актів громадянського стану та інших компетентних установ у цивільних справах, які не потребують за своїм характером виконання.

Розгляд клопотань про дозвіл виконання рішень входить до компетенції судів країни, на території якої має бути здійснене виконання.

Зміст клопотання визначається законодавством держави, на території якої має бути здійснене виконання.

Порядок розгляду клопотання, ухвалення рішення щодо клопотання, порядок виконання рішень, їх оскарження тощо регулюється законодавством країни, на території якої має бути здійснене виконання.

Передача речей та грошових сум, набутих у результаті виконання рішення, здійснюється згідно із законодавством держави, на території якої виконується рішення.

Розділ 1

ВІТЧИЗНЯНІ НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ Й ПІДРУЧНИКИ З МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Автор цієї книжки не має жодного наміру коментувати вітчизняні підручники й посібники з міжнародного приватного права та вступати у дискусію з їх авторами. Поміж авторів є і жінки. Сперечатися з ними — справа невтішна. Як казав один добродій у сусідній з Україною державі: «С женщиной спорить, все равно что поросенка стричь — шерсти мало, а визга много». Українське ж прислів'я каже, що: «Комусь подобається піп, комусь попададя, а ще комусь — попова дочка». Добре, що в Україні з'явилося вже кілька навчальних посібників і підручників з міжнародного приватного права. Кожна книга має своє лице, а всі вони, взяті разом, містять такий обсяг інформації, з яким не соромно з'явитися і у Європі та Америці, не кажучи вже про Азію, Австралію і Африку. Про Антарктиду змовчимо, бо пінгвінів міжнародне приватне право, очевидно, цікавить мало. Вони, мабуть, більше стурбовані проблемами глобального потепління, яке забирає у них кригу.

Цілком ймовірно, що кожен з вітчизняних авторів свою книгу вважає найкращою. Це не дивно, адже за радянських часів один мій начальник казав: «Есть два мнения по этому вопросу — мое и неправильное!». Хай же суд над книгами чинять читачі. Написавши книги, автори своє право авторства навічно записали на скрижаль історії. На відміну від депутатства, від права авторства відмовитися не можна. Зрозуміло, що свій хрест добре нести на чужій шії, але у книговидавничій справі кожен автор несе свій хрест саме на своїй шії. Першим знайомством читацької громадськості з тим хрестом, який несе автор, є перегляд змісту створеної книги.

Люди того покоління, до якого належить і автор цієї книги (а одна чудова дама якось зазначала: «Ничто нас так не старит, как прожитые годы»), напевно пам'ятають, що впродовж останнього періоду існування Радянського Союзу у процесі захисту кандидатських і докторських дисертацій в їх авторефератах наводився зміст відповідних дисертацій. Такий прийом дозволяв з першого ж погляду зрозуміти логіку викладу матеріалу. Той радянський прийом запозичено для цієї книжки.

Далі у цьому підручнику у хронологічному порядку подається зміст вітчизняних книг з міжнародного приватного права. Окремі

з них офіційно не іменуються навчальними посібниками чи підручниками, але їх, з точки зору стилю подачі матеріалу, можна зарахувати до навчальної літератури. Автор цих рядків не має жодного наміру позбавляти ці книги статусу монографій — колективних чи індивідуальних.

Є в Україні і хрестоматії з міжнародного приватного права, тобто підбірки нормативно-правових актів. У цій книжці їх зміст не наводиться. Розділ би виявився занадто громіздким.

Хай цей розділ буде читачеві підказкою про те, що і де він може знайти з тих питань, які викликали у нього інтерес. Професор Іван Дахно поведе читача лабіринтами книг, які містять як авторський, так і нормативний та довідковий матеріал. Професор сподівається, що йому вдасться вивести читачів з лабіринтів на широку дорогу і його доля виявиться щасливішою, ніж доля Івана Сусаніна, якого 1613 року зарубали польські вояки за те, що він завів їх у непрохідні костромські болота.

Аксакали на Сході кажуть, що найдовший шлях розпочинається з першого кроку. Хай цим кроком буде синя на колір книга, яку автор побачив, здається, 1997 року на київському книжковому ринку «Петрівка». Ця подія викликала позитивні емоції, бо з'явилася вітчизняна книжка. До її виходу у світ доводилося користуватися книгами з Росії — передусім підручником Марка Мойсеєвича Богуславського «Международное частное право». Цією першою ластівкою став навчальний посібник львівського юриста Г.С. Фединяк. Можливо, на пальну першості може претендувати публікація 1996 року Баймуратова М. А. в одеському видавництві. Автор цих рядків її, на жаль, не бачив.

1.1. Фединяк Галина Степанівна (1997 р.)

Фединяк Г. С. Міжнародне приватне право. Курс вибр. лекцій. — К.: Юрінкомінтер, 1997, — 442 с.

Рецензент: доктор юридичних наук, професор Довгерт Анатолій Степанович

Наклад — 5500 примірників.

ЗМІСТ

Передмова

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Розділ I

Міжнародне приватне право як галузь права, наука та навчальний курс

3

Поняття, предмет і система міжнародного приватного права	7
Розвиток науки міжнародного приватного права	10
Тенденції розвитку та особливості предмета міжнародного приватного права зарубіжних держав	11
Література	14
Розділ II	
Джерела міжнародного приватного права	
Види джерел (загальна характеристика)	15
Внутрішнє законодавство	16
Міжнародні договори	20
Звичай	25
Судова та арбітражна практика	28
Література	29
Розділ III	
Порівняльно-правовий метод і міжнародне приватне право	
Історія розвитку порівняльно-правового методу	30
Об'єкти порівняння у міжнародному приватному праві	31
Правові системи як об'єкти дослідження у міжнародному приватному праві	32
Мета порівняльно-правового методу	33
Література	35
Розділ IV	
Юридико-технічні методи регулювання відносин у міжнародному приватному праві	
Колізійний метод регулювання	36
Колізійні норми: загальна характеристика, структура, види	38
Місце колізійних норм у джерелах права	45
Матеріально-правовий метод і матеріально-правові норми	46
Література	50
Розділ V	
Основні питання, пов'язані з дією, тлумаченням та кваліфікацією норм права у міжнародному приватному праві	51
Основні способи вирішення питання кваліфікації	52
Застереження про публічний порядок	56
Зворотне відсилання та відсилання до закону третьої держави	60

Обхід закону в міжнародному приватному праві	62
Література	63
Розділ VI	
Правовий статус фізичних осіб	
Засади регулювання правового у міжнародному приватному праві	64
Право- та дієздатність іноземців	66
Законодавство України про поняття та зміну правового статусу іноземців	68
Правовий статус іноземців в Україні, їхні право- та дієздатність	72
Цивільно-правова відповідальність іноземців в Україні	75
Основні питання правового статусу громадян України за кордоном	77
Взаємність щодо фізичних осіб у міжнародному приватному праві	78
Особливості правового статусу біпатридів	79
Література	80
Розділ VII	
Правове положення юридичних осіб	
Поняття «юридична особа»	81
Особистий статут і «національність» юридичної особи	82
Загальна характеристика правового статусу іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні	84
Види діяльності іноземних суб'єктів господарювання	88
Представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності	90
Правовий статус суб'єктів господарювання України за кордоном	95
Транснаціональні корпорації та міжнародні юридичні особи	97
Об'єднання підприємств та законодавство України	100
Література	107
Розділ VIII	
Держава як суб'єкт міжнародного приватного права	
Держава у цивільних правовідносинах з «іноземним елементом»	108
Імунітет держави та його види	109
Україна як суб'єкт міжнародного приватного права	112
Література	117

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Розділ ІХ

Право власності

Загальні питання права власності у відносинах з «іноземним елементом» за законодавством України	121
Колізійні питання права власності у міжнародному приватному праві	129
Колізійні питання права власності за законодавством України	132
Література	133

Розділ Х

Зовнішньоекономічні договори (контракти)

Зовнішньоекономічні договори (контракти) і право, застосовуване до них за законодавством України	134
Умови та облік (реєстрація) зовнішньоекономічних договорів	136
Імпорт (експорт) товарів посередниками	139
Ліцензування та сертифікація за експортно-імпортних операцій	140
Бартерні (товарообмінні) операції	145
Міжнародні договори України про торговельно-економічне та інші види співробітництва	148
Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів	153
Література	154

Розділ ХІ

Сімейне право

Шлюб: поняття, умови	155
Окремі міжнародні угоди з питань реєстрації шлюбу	160
Особисті відносини між подружжям за національним правом	162
Майнові права та обов'язки подружжя за національним правом	163
Розірвання шлюбу за національним правом	165
Колізійні питання оформлення шлюбу в міжнародному приватному праві	169
Колізійне законодавство України стосовно регулювання шлюбно-сімейних відносин	170
Договори та законодавство України про усиновлення	177
Література	182

Розділ XII

Трудові відносини

Трудові відносини з іноземним елементом та джерела їх регулювання	183
Колізійні прив'язки, застосовувані до регламентації трудових відносин з «іноземним елементом»	185
Двосторонні договори України про працевлаштування та соціальний захист працівників	187
Праця громадян України за кордоном	132
Праця іноземців в Україні	195
Відшкодування шкоди працівникові за міжнародними договорами України	202
Література	205

Розділ XIII

Зобов'язання із заподіяння шкоди

Умови настання деліктного зобов'язання в національних правових системах	206
Вплив усупільнення виробництва та науково-технічного прогресу на деліктні зобов'язання	216
Колізійне регулювання деліктних зобов'язань з «іноземним елементом» у національному праві	225
Регулювання деліктних зобов'язань з «іноземним елементом» у внутрішньому законодавстві України	228
Норми про зобов'язання з делікту в міжнародних договорах України	234
Література	238

ДОДАТОК

<i>Міжнародні угоди та правовий статус фізичних осіб</i>	
Договір між Україною і Китайською Народною Республікою про правову допомогу у цивільних та кримінальних справах	239
Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах	246
Консульська конвенція між Україною і Румунією	265
Соглашение о взаимном признании прав на возмещение вреда, причиненного работникам увечьем, профессиональным заболеванием либо иным повреждением здоровья, связанными с исполнением ими трудовых обязанностей	279

Угода між Урядом Республіки Білорусь та Урядом України про трудову діяльність та соціальний захист громадян Республіки Білорусь та України, які працюють за межами своїх держав	282
Конвенція між Урядом України і Урядом Республіки Польща про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попередження податкових ухилень	288
Конвенція між Урядом Словацької Республіки і Урядом України про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доход і майно	307
Угода між Урядом України і Урядом Республіки Молдова про умови та порядок обміну жилими приміщеннями між громадянами обох держав	325
<i>Міжнародні угоди та зовнішньоекономічна діяльність України</i>	
Конвенція про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів	329
Угода про загальні умови і механізм підтримки розвитку виробничої кооперації підприємств і галузей держав—учасниць Співдружності Незалежних Держав	339
Угода про створення зони вільної торгівлі	342
Правила визначення країни походження товарів	351
Рішення про зміну пунктів 9 і 10 Правил визначення походження товарів	356
Угода про реекспорт товарів та порядок видачі дозволу на реекспорт	360
Положення про порядок застосування податку на додану вартість і акцизів по поставках товарів (послуг) по виробничій кооперації при розрахунках між господарюючими суб'єктами держав—учасниць Співдружності Незалежних Держав	360
Угода між Урядом України і Урядом Естонської Республіки про торговельно-економічне співробітництво	361
Договір між Урядом України і Урядом Республіки Беларусь про взаємне співробітництво по поштових грошових переказах	364
Соглашение между Министерством финансов Украины и Министерством финансов Республики Армения о неторговых платежах	367

Договір між Україною та Сполученими Штатами Америки про заохочення та взаємний захист інвестицій	369
Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємне заохочення та захист інвестицій	378
Угода між Урядом України, Урядом Угорської Республіки і Урядом Російської Федерації про співробітництво в галузі транспортування ядерного палива між Угорською Республікою і Російською Федерацією через територію України	384
Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про міжнародні автомобільні перевезення	387
Угода між Урядом України і Урядом Республіки Грузія про міжнародне автомобільне сполучення	392
Угода між Урядом України і Урядом Республіки Грузія про діяльність залізничного транспорту	397
Угода між Урядом України та Урядом Республіки Грузія про повітряне сполучення	400
Соглашение между Правительством Украины и Правительством Республики Грузия о торговом судоходстве	412
Угода між Державним митним комітетом України та Митним комітетом Республіки Грузія про митне оформлення транзитних вантажів і багажу громадян	416
Конвенція щодо втручання у відкритому морі у випадках аварій, які призводять до забруднення нафтою	418

Як бачить читач, ця книга за своїм змістом є поєднанням підручника та хрестоматії, — тобто має авторський матеріал та підбірку відповідних нормативно-правових актів.

Оскільки у книжці не було ряду розділів, які містили російські книжки, то для того, щоб росіяни не подумали, що українські науковці не здатні створити їх, автор цих рядків звернувся з листом на юридичний факультет, де працювала Г. С. Фединяк. Пропонував створити два розділи — «Авторське право» і «Патентне право» для подальших видань її підручника. Відповіді не одержав. Можливо мій лист загубився у дорозі, або ж така доля спіткала і лист-відповідь.

У навчальних підручниках та посібниках часто можна побачити 18 розділів. Секрет тут розгадується легко. Навчальний семестр, як правило, має 18 навчальних тижнів. З дисципліни «Міжнародне приватне право» студенти мають (чи мали) одну

лекцію на тиждень. Ось чому автори і підганяють кількість тем під число 18. У російському підручнику М. М. Богуславського кількість тем — саме 18.

У цьому підручнику Г. С. Фединяк, окрім «Патентного права» і «Авторського права», не було розділів про спадкове право, міжнародний цивільний процес, міжнародний комерційний арбітраж, міжнародні перевезення, міжнародні розрахунки.

1.2. Данилькевич Микола Іванович, Фьодоров Олег Миколайович (1999 р.)

Данилькевич Н. И., Федоров О. Н. Международное частное право: Учебное пособие. — Днепропетровск: Арт-Пресс, 1999. — 210 с. Тираж — 1000 экз.

СОДЕРЖАНИЕ

Тема 1. Понятие, предмет и система международного частного права	4
1. Понятие и предмет международного частного права	4
2. Метод международного частного права в системе права. Международное частное право и международное публичное право	8
3. Система международного частного права	10
Тема 2. Источники международного частного права	12
1. Понятие и виды источников международного частного права	12
2. Унификация норм международного частного права	13
3. Международные договоры	19
4. Внутреннее законодательство	20
5. Судебная и арбитражная практика	23
6. Обычай	24
Тема 3. Коллизионные нормы	27
1. Понятие, структура и виды коллизионных норм	27
2. Формулы прикрепления	29
3. Вопросы действия коллизионных норм	34
Тема 4. Субъекты международного частного права	39
1. Физические лица. Правовое положение иностранцев	39

2.	Юридические лица в международном частном праве	44
3.	Государство как субъект международного частного права	50
	Тема 5. Право собственности	53
1.	Коллизионные вопросы права собственности	53
2.	Национализация и приватизация в международном частном праве	57
3.	Правовое положение иностранных инвестиций	58
4.	Правовой режим собственности государства и юридических лиц за границей	60
	Тема 6. Внешнеэкономические сделки	62
1.	Понятие, виды и субъекты внешнеэкономической деятельности	62
2.	Правовое регулирование внешнеэкономической деятельности	65
3.	Внешнеэкономические сделки и внешнеэкономические договоры	67
4.	Виды внешнеэкономических договоров	72
	Тема 7. Международное валютное право, кредитные и расчетные отношения	95
1.	Международное валютное право и международная валютная система	95
2.	Валютное регулирование в Украине	96
3.	Международные расчеты	98
4.	Международное кредитирование и договорные гарантии	102
	Тема 8. Международное транспортное право	105
1.	Международное транспортное право и международные перевозки	105
2.	Международные железнодорожные перевозки	105
3.	Международные автомобильные перевозки	107
4.	Международные воздушные перевозки	109
5.	Международные морские перевозки	113
	Тема 9. Обязательства из правонарушений	120
1.	Понятие и возникновения деликтных обязательств	120
2.	Международно-правовое регулирование в области деликатной ответственности	122
3.	Коллизионные вопросы деликатных обязательств	124
4.	Регулирование деликатных правоотношений в Украине	127

Тема 10. Интеллектуальная собственность в международном частном праве	129
1. Правовой режим интеллектуальной собственности в международном частном праве	129
2. Международные соглашения в области международного авторского права	130
3. Охрана авторских прав во внутреннем законодательстве	134
4. Международные соглашения по охране промышленной собственности	137
5. Охрана промышленной собственности в Украине	139
6. Борьба с недобросовестной конкуренцией	139
Тема 11. Семейное право	142
1. Общие вопросы брачно-семейных отношений в международном частном праве. Международные договоры	142
2. Заключение брака	144
3. Прекращение брака	147
4. Правоотношения между супругами	149
5. Правоотношения между родителями и детьми. Опекунство. Попечительство	150
Тема 12. Наследственное право	154
1. Коллизионные вопросы наследственных отношений	154
2. Наследование по закону и завещанию	156
3. Наследственные права иностранцев в Украине и украинских граждан за границей	158
4. Переход наследования к государству в международном частном праве	159
Тема 13. Трудовые отношения	161
1. Коллизионные вопросы трудовых отношений	161
2. Международно-правовое регулирование трудовых отношений	163
3. Трудовые права иностранцев в Украине и украинских граждан за рубежом	166
4. Вопросы социального обеспечения в международном частном праве	169
Тема 14. Вопросы международного гражданского процесса	172
1. Понятие международного гражданского процесса	172
2. Международная подсудность	173
3. Процессуальное положение иностранцев	174
4. Установление содержания иностранного закона	177

5. Правовая помощь	178
6. Признание и исполнение решений иностранных судов	181
7. Нотариальные действия	183
8. Рассмотрение споров в арбитражном порядке	184
Нормативные материалы	189
Список рекомендуемой литературы	196

1.3. Попов Анатолий Андрійович (1999 р.)

Попов А. А. Международное частное право. — Харьков: РА, 1999. — 220с. Тираж — 1000 экз.

СОДЕРЖАНИЕ

ТЕМА 1

Понятие, предмет и система международного частного права	5
1. Понятие международного частного права	5
2. Содержание международного частного права	14
3. Методы и задачи международного частного права	15
4. Система международного частного права	16

ТЕМА 2

Источники международного частного права	18
1. Общие замечания	18
2. Виды источников международного частного права	19
3. Международные договоры	19
4. Внутреннее законодательство	27
5. Судебная и арбитражная практика	31
6. Обычай	32

ТЕМА 3

Общие понятия международного частного права	33
1. Материально-правовые нормы в МЧП. Виды материально-правовых норм	33
2. Унифицированные нормы в МЧП. Виды унифицированных норм	34
3. Понятие коллизионной нормы в МЧП	36
4. Типы коллизионных привязок	38
5. Виды коллизионных норм	46

6. Анализ применения коллизионной нормы. Определение наличия коллизионной нормы. Взаимность. Квалификация. Обход закона. Обратная отсылка. Отсылка к праву третьей страны	56
7. Оговорка о публичном порядке	68
ТЕМА 4	
Гражданско-правовое положение иностранцев	72
1. Гражданская правоспособность иностранцев	72
2. Гражданская дееспособность иностранцев	78
ТЕМА 5	
Правовое положение юридических лиц	81
1. Участие юридических лиц в международных экономических отношениях	81
2. Определение государственной принадлежности юридических лиц	82
3. Иностранцы юридические лица в Украине	85
ТЕМА 6	
Правовое положение государства как участника гражданско-правовых отношений с иностранным элементом	88
1. Государство как субъект имущественных отношений	88
2. Иммунитет государства и его виды	89
3. Правовой режим гражданско-правовых сделок, совершаемых государством	92
ТЕМА 7	
Право собственности	94
1. Вопросы собственности в международных отношениях	94
2. Коллизионные вопросы права собственности	94
3. Правовое регулирование иностранных инвестиций	97
4. Правовое положение собственности государства	98
ТЕМА 8	
Договор в международном частном праве (во внешнеэкономической деятельности)	100
1. Понятие и особенности внешнеэкономической сделки	100
2. Форма внешнеэкономической сделки	104
3. Правовое регулирование внешнеэкономической сделки	104
3. Коллизионные вопросы по внешнеэкономической сделке	112

ТЕМА 9	
Международные перевозки грузов и пассажиров	116
1. Понятие международных перевозок	116
2. Международные железнодорожные перевозки	117
3. Международные автомобильные перевозки	121
4. Международные воздушные перевозки	125
5. Международные морские перевозки	127
ТЕМА 10	
Обязательства из причинения вреда	131
1. Коллизионные вопросы деликатных обязательств	131
2. Причинение вреда в Украине	134
3. Причинение вреда за рубежом	135
ТЕМА 11	
Семейное право 137	
1. Унифицированные вопросы в области семейного права	137
2. Коллизионные вопросы в области семейного права	138
3. Заключение брака	139
4. Расторжение брака	145
5. Правоотношения между супругами	147
ТЕМА 12	
Наследственное право	151
1. Коллизии законов в области наследования	151
2. Положение украинских граждан при наследовании за границей	158
3. Переход наследства к государству	158
ТЕМА 13	
Трудовые отношения	161
1. Унифицированные нормы трудового права	161
2. Международные трудовые отношения и коллизионные вопросы в области трудовых отношений	162
3. Трудовые права иностранцев в Украине	164
4. Трудовые права украинских граждан за рубежом	167
5. Социальное обеспечение	170
ТЕМА 14	
Рассмотрение споров в судебном порядке. Нотариальные действия	172
1. Понятие международного гражданского процесса	172

2. Определение подсудности и пророгационные соглашения	173
3. Право на судебную защиту и гражданские процессуальные права иностранцев в Украине	178
4. Процессуальное положение иностранного государства	180
5. Установление содержания иностранного права	182
6. Исполнение судебных поручений	184
7. Признание и исполнение решений иностранных судов	187
8. Нотариальные действия	192
ТЕМА 15	
Рассмотрение споров в порядке арбитража	195
1. Понятие арбитража и виды третейских (арбитражных) судов	195
2. Источники правового регулирования арбитражного рассмотрения споров	199
3. Арбитражное рассмотрение споров в практике	202
4. Признание и исполнение арбитражных решений	207
Практические советы по применению МЧП	210
Список использованной литературы	213

Автор цих рядків, очевидно, в 2000 році мав кілька приємних коротких телефонних розмов з А. А. Поповим щодо створення спільного навчального посібника з міжнародного приватного права. А. А. Попова не влаштувало, що посібник потрібно було писати українською мовою. Гонорар обіцяли скромний. Спільного навчального посібника не вийшло. Все це у черговий раз засвідчило, що у науці немає широкої стовпової дороги.

1.4. Фединяк Галина Степанівна (2000 р.)

Фединяк Г. С. Міжнародне приватне право (у запитаннях та відповідях). Навчальний посібник — К.: Атіка, 2000, — 336 с.

Рецензент: кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного приватного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка Кисіль В. І.

Наклад книги — 4000 примірників.

Книга має таку структуру:

ЗМІСТ

	Передмова	3
	Загальна частина міжнародного приватного права	
Розділ 1	Поняття міжнародного приватного права (предмет і система)	5
Розділ 2	Джерела міжнародного приватного права	10
Розділ 3	Правові методи регулювання в міжнародному приватному праві	27
Розділ 4	Проблеми застосування іноземного права (тлумачення, кваліфікація, застереження)	47
Розділ 5	Правовий статус осіб у міжнародному приватному праві	61
Розділ 6	Юридичні особи у міжнародному приватному праві	81
Розділ 7	Держава як суб'єкт міжнародного приватного права	99
	Особлива частина міжнародного приватного права	
Розділ 8	Право власності	112
Розділ 9	Зовнішньоекономічна діяльність	127
Розділ 10	Міжнародні перевезення	167
Розділ 11	Сімейно-шлюбні відносини	232
Розділ 12	Спадкові відносини	269
Розділ 13	Трудові відносини	272
Розділ 14	Позадоговірні зобов'язання	299
	Список рекомендованої літератури	334

У цьому навчальному посібнику широко використано текст навчального посібника Г. С. Фединяк 1997 року. Автор, як правило, формулювала запитання і наводила відповіді за тестом попередньої книги.

З'явилися у цій книзі і розділи, яких не було раніше — «Міжнародні перевезення» та «Спадкові відносини».

1.5. Фединяк Галина Степанівна, Фединяк Лариса Степанівна (2000 р.)

Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право. Навч. посіб. — 2-е вид., доп. — К.: Юріком Інтер, 2000. — 416 с.

Рецензент: кандидат юридичних наук Й. Г. Богдан.
Наклад — 7000 примірників.

ЗМІСТ

	Передмова	3
Розділ I	Міжнародне приватне право (поняття, предмет та система)	
1	Поняття, предмет і система міжнародного приватного права	6
2	Розвиток науки міжнародного приватного права	9
3	Тенденції розвитку та особливості предмета міжнародного приватного права зарубіжних держав	11
	Література	12
Розділ II	Джерела міжнародного приватного права	
1	Види джерел (загальна характеристика)	13
2	Внутрішнє законодавство	15
3	Міжнародні договори	20
4	Звичай	26
5	Судова та арбітражна практика	29
6	Зближення національного законодавства різних держав	30
	Література	35
Розділ III	Порівняльний метод і міжнародне приватне право	
1	Історія розвитку порівняльного методу	36
2	Об'єкти порівняння у міжнародному приватному праві	37
3	Правові системи як об'єкт дослідження у міжнародному приватному праві	38
4	Мета порівняльного методу	39
	Література	41
Розділ IV	Юридико-технічні методи регулювання відносин у міжнародному приватному праві	
1	Колізійний метод регулювання	42
2	Колізійні норми: загальна характеристика, структура, види	44
3	Місце колізійних норм у джерелах права	51

	4	Матеріально-правовий метод і матеріально-правові норми	52
		Література	56
Розділ V		Основні питання, пов'язані з дією, тлумаченням та кваліфікацією норм права	
	1	Тлумачення, кваліфікація та «конфлікт кваліфікацій» у міжнародному приватному праві	57
	2	Основні способи вирішення питання кваліфікації	58
	3	Застереження про публічний порядок	62
	4	Зворотнє відсилання та відсилання до закону третьої держави	66
	5	Обхід закону в міжнародному приватному праві	68
		Література	69
Розділ VI		Правовий статус фізичних осіб	
	1	Правові засади регулювання статусу фізичних осіб у міжнародному приватному праві	70
	2	Правові режими, що надаються іноземцям для реалізації їхніх прав та обов'язків	73
	3	Право- та дієздатність іноземців	75
	4	Законодавство України про поняття «іноземець» та зміну правового статусу іноземців	76
	5	Правовий статус іноземців в Україні, їхні право- та дієздатність	86
	6	Цивільно-правова відповідальність іноземців в Україні	88
	7	Основні питання правового статусу громадян України за кордоном	90
	8	Взаємність щодо фізичних осіб у міжнародному приватному праві	91
	9	Особливості правового статусу біпатридів	93
		Література	94
Розділ VII		Правове положення юридичних осіб	
	1	Поняття «юридична особа»	95
	2	Особистий статут і «національність» юридичної особи	97
	3	Загальна характеристика правового статусу іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні	100

	4	Види діяльності іноземних суб'єктів господарювання	104
	5	Представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності	107
	6	Правовий статус суб'єктів господарювання України за кордоном	112
	7	Транснаціональні корпорації та міжнародні юридичні особи	113
	8	Об'єднання підприємств та законодавство України	117
		Література	124
Розділ VIII		Держава як суб'єкт міжнародного приватного права	
	1	Держава у цивільних правовідносинах з «іноземним елементом»	126
	2	Імунітет держави та його види	128
	3	Україна як суб'єкт міжнародного приватного права	134
	4	Юрисдикційний імунітет України	140
		Література	142
		ОСОБЛИВА ЧАСТИНА	
Розділ IX		Право власності	
	1	Загальні питання права власності у відносинах з «іноземним елементом» за законодавством України	144
	2	Колізійні питання права власності у міжнародному приватному праві	154
	3	Колізійні питання права власності за законодавством України	157
		Література	159
Розділ X		Зовнішньоекономічні договори (контракти)	
	1	Зовнішньоекономічні договори (контракти) і право, застосовуване до них за законодавством України	160
	2	Умови та облік (реєстрація) зовнішньоекономічних договорів	162
	3	Імпорт (експорт) товарів посередниками	168
	4	Ліцензування та сертифікація експортно-імпортних операцій	169
	5	Товарообмінні (бартерні) операції	174

	6	Міжнародні договори України про торгівельно-економічне та інші види співробітництва	177
	7	Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів	183
		Література	190
Розділ XI		Сімейне право	
	1	Шлюб: поняття, умови	191
	2	Особисті відносини між подружжям за національним правом	196
	3	Майнові права та обов'язки подружжя	198
	4	Розірвання шлюбу за національним правом	200
	5	Колізійні питання оформлення шлюбу в міжнародному приватному праві	204
	6	Колізійне законодавство України стосовно регулювання шлюбно-сімейних відносин	205
	7	Реалізація аліментних зобов'язань та міжнародні угоди за участю України	212
	8	Міжнародні договори та законодавство України про усиновлення	213
	9	Міжнародні угоди з питань сімейного права	218
		Література	227
Розділ XII		Трудові відносини	
	1	Трудові відносини з «іноземним елементом» та джерела їх регулювання	228
	2	Колізійні прив'язки, застосовувані до регламентації трудових відносин з «іноземним елементом»	230
	3	Міжнародні договори України з питань трудової діяльності та соціального захисту працівників	233
	4	Праця громадян України за кордоном	239
	5	Праця іноземців в Україні	244
	6	Відшкодування шкоди працівникові за міжнародними договорами України	251
		Література	255
Розділ XIII		Міжнародні перевезення	
	1	Загальна характеристика міжнародних перевезень	256
	2	Правове регулювання організації міжнародних перевезень в Україні та інших державах	263

	3	Міжнародні залізничні перевезення	266
	4	Міжнародні автомобільні перевезення	272
	5	Міжнародні повітряні перевезення	286
	6	Міжнародні морські перевезення	297
	7	Змішані перевезення	309
	8	Міжнародні договори, що регулюють питання, пов'язані з особливостями сучасних міжнародних перевезень	313
		Література	316
Розділ IV		Зобов'язання із заподіяння шкоди	
	1	Умови настання деліктного зобов'язання в національних правових системах	317
	2	Вплив усупільнення виробництва та науково-технічного прогресу на деліктні зобов'язання	328
	3	Колізійні питання деліктних зобов'язань з «іноземним елементом» у національному праві	336
	4	Регулювання деліктних зобов'язань з «іноземним елементом» у внутрішньому законодавстві України	339
	5	Норми про зобов'язання з делікту в міжнародних договорах України	345
		Література	349
Розділ XV		Міжнародний цивільний процес	
	1	Доктрина про міжнародний цивільний процес	350
	2	Органи, що займаються захистом суб'єктивних цивільних справ, та принцип <i>lex fori</i>	355
	3	Національні акти України про засади процесуального статусу іноземців та іноземних підприємств і організацій	359
	4	Національні акти іноземних держав про засади процесуального статусу іноземців та іноземних підприємств і організацій	365
	5	Цивільні процесуальні норми у міжнародних договорах за участю України	371
	6	Уніфікація норм міжнародного цивільного процесу в актах міжнародних організацій	378
	7	Уніфікація норм міжнародного цивільного процесу в актах об'єднань держав	387

8	Поняття, види та способи визначення міжнародної підсудності	392
9	Визначення міжнародної підсудності спорів у нормативних актах України	399
10	Норми про підсудність спорів з «іноземним елементом» у міжнародних договорах	403
	Література	410

Як бачить читач, у цій книжці з'явилися нові розділи, — про міжнародні перевезення та міжнародний цивільний процес, порівнюючи з книгою Г. С. Фединяк 1997 року.

1.6. Дахно Іван Іванович (2001 р., 2004 р.)

Дахно І. І. Міжнародне приватне право: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2001. — 312 с. (2001 р., 2004 р.).

Рецензенти: доктор юридичних наук Ольга Федорівна Андрійко, кандидат юридичних наук Петро Дмитрович Біленчук.

Наклад — 10 000 примірників.

Навчальний посібник було повторно опубліковано 2004 року видавництвом МАУП.

Зміни і доповнення не вносилися.

Наклад другого випуску — 6000 примірників.

ЗМІСТ

	Передмова	3
<i>Розділ 1</i>	Вступ до міжнародного приватного права	6
1.1.	Предмет міжнародного приватного права	6
1.2.	Система міжнародного приватного права	11
<i>Розділ 2</i>	Джерела міжнародного приватного права	14
2.1.	Загальні зауваження	14
2.2.	Конституційні норми	16
2.3.	Міжнародні договори України	18
2.4.	Трансформація норм міжнародних договорів у норми національного законодавства України	21
2.5.	Внутрішнє законодавство України з міжнародного приватного права	23

<i>Розділ 3</i>	Загальні поняття міжнародного приватного права	30
3.1.	Колізійні норми	30
3.2.	Колізійні прив'язки	35
3.3.	Матеріально-правові норми	41
3.4.	Інші поняття міжнародного приватного права	43
<i>Розділ 4</i>	Цивільно-правове становище іноземців	52
4.1.	Джерела права	52
4.2.	Загальні положення про правоздатність і дієздатність іноземців в Україні	53
4.3.	Обмеження дієздатності та недієздатність	57
4.4.	Визнання іноземця безвісно відсутнім та оголошення померлим	59
<i>Розділ 5</i>	Юридичні особи — суб'єкти міжнародного приватного права	62
5.1.	Джерела права	62
5.2.	Поняття «юридична особа»	63
5.3.	Цивільна правоздатність іноземних юридичних осіб в Україні	65
5.4.	Представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні	67
5.5.	Транснаціональні корпорації	69
<i>Розділ 6</i>	Держава — суб'єкт міжнародних цивільно-правових відносин	75
6.1.	Імунітет держави за міжнародним правом	75
6.2.	Законодавство України про державний імунітет	82
<i>Розділ 7</i>	Право власності	86
7.1.	Джерела права	86
7.2.	Конституційні норми	87
7.3.	Власність у контексті міжнародного приватного права України	88
<i>Розділ 8</i>	Зобов'язання, що виникають внаслідок заподіяння шкоди (деліктні зобов'язання)	96
8.1.	Джерела права	96
8.2.	Поняття «делікт»	97
8.3.	Делікт у законодавстві України	98
<i>Розділ 9</i>	Зовнішньоекономічна діяльність	103
9.1.	Джерела права	103
9.2.	Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності	105
9.3.	Зовнішньоекономічний договір	111
9.4.	Іноземні інвестиції	115

<i>Розділ 11</i>	Міжнародні розрахунки	140
11.1.	Джерела права	140
11.2.	Міжнародний кредитний переказ	148
11.3.	Акредитив	149
11.4.	Інкасо	151
11.5.	Банківська гарантія	152
11.6.	Векселі та чеки	154
11.7.	Міжнародні неторгівельні розрахунки	156
<i>Розділ 12</i>	Патентне право	158
12.1	Джерела права та основні терміни	158
12.1.1.	Міжнародно-правові акти	158
12.1.2.	Законодавство СРСР	162
12.1.3.	Законодавство незалежної України	164
12.2.	Матеріальні та процесуальні права іноземців	167
12.2.1.	Національний режим	168
12.2.2.	Пріоритет і його роль як іноземного юридичного факту	168
12.2.3.	Трансформація загальних норм міжнародних договорів у норми національного патентного законодавства України	171
<i>Розділ 13</i>	Авторське право і суміжні права	182
13.1.	Джерела прав та їх характеристика	182
13.2	Трансформація норм міжнародних договорів з авторського права та суміжних прав у норми національного законодавства України	188
<i>Розділ 14</i>	Трудові відносини	195
14.1.	Джерела права	195
14.2.	Загальні поняття	197
14.3.	Працевлаштування іноземців в Україні та громадян України за кордоном	198
<i>Розділ 15</i>	Сімейне право	206
15.1.	Джерела права	206
15.2.	Загальні поняття	208
15.3	Шлюб	210
15.3.1	та формальні умови укладення шлюбу	210
15.3.2.	Особисті і майнові права та обов'язки подружжя	212
15.3.3	Розлучення	213
15.3.4	Встановлення батьківства	215
15.3.5	Усиновлення дітей	216
15.3.6	Опіка (піклування)	222
15.3.7	Акти громадянського стану	224

<i>Розділ 16</i>	Спадкове право	227
16.1.	Джерела права	227
16.2.	Норми спадкового права України в зв'язку з іноземним елементом	228
<i>Розділ 17</i>	Міжнародний цивільний процес і нотаріальні дії	233
17.1.	Джерела права	233
17.2.	Загальні поняття	234
17.3.	Цивільні процесуальні права іноземців та іноземної держави в Україні	236
17.4.	Визнання та виконання рішень іноземних судів	239
17.5.	Нотаріальні дії	245
<i>Розділ 18</i>	Міжнародний комерційний арбітраж	249
18.1.	Джерела права	249
18.2	Чинне законодавство України	252
18.2.1.	Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж»	252
18.2.2	Регламент міжнародного комерційного арбітражного суду	268
18.2.3	Регламент Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України	286
18.2.4.	Прикінцеві зауваження	300
	Додаткова інформація	302
	Список використаної літератури	307

1.7. Довгерт Анатолій Степанович (2001 р.)

Міжнародне приватне право. Актуальні проблеми / За редакцією проф. А. Довгерта. — К.: Український центр правничих студій, 2001. — 334 с.

ЗМІСТ

	Вступ	
Розділ I	Актуальні проблеми загальної частини міжнародного приватного права	
Глава 1	Кодифікація міжнародного приватного права в Україні	11

Глава 2	Особливості кодифікації міжнародного приватного права в країнах германської правової сім'ї	33
Глава 3	Основні колізійні теорії у доктрині і практиці міжнародного приватного права США	61
Глава 4	Історія становлення норм міжнародного приватного права щодо іноземців	64
Глава 5	Дистинкція понять «встановлювання» і «встановлення» іноземного права у міжнародному приватному праві	78
Глава 6	Уніфікація норм міжнародного приватного права в рамках УНІДРУА	94
Глава 7	Концепція <i>lex mercatoria</i> і міжнародне приватне право	113
Глава 8	Транснаціональні корпорації: проблеми приватноправового регулювання	121
Глава 9	Транскордонна неспроможність	134
Глава 10	Позовна давність у міжнародному приватному праві	144
Розділ II	Окремі інститути особливої частини міжнародного приватного права	
Глава 11	Деякі проблеми вибору сторонами права, що підлягає застосуванню у зовнішньоекономічних договорах	159
Глава 12	Сучасні проблеми правового регулювання міжнародних туристичних відносин	167
Глава 13	Збутові договори та антимонопольне законодавство	187
Глава 14	Порівняльно-правовий аналіз регулювання франчайзингу в різних юрисдикціях	201
Глава 15	Питання вдосконалення законодавства України з охорони ноу-хау, конфіденційної та нерозкритої інформації відповідно до міжнародно-правових норм	223
Розділ III	Міжнародний комерційний арбітраж	
Глава 16	Актуальні проблеми міжнародного комерційного арбітражу в Україні	243
Глава 17	Правові засади формування і функціонування міжнародного комерційного арбітражу	261
Глава 18	Аспекти арбітражної процедури в кіберпросторі	289
	Короткі відомості про авторів	330

1.8. Фединяк Галина Степанівна, Фединяк Лариса Степанівна (2003 р.)

Фединяк Г. С., Фединяк Л.С. Міжнародне приватне право. Підручник. — 3-тє вид. (доп. і перероб.). — К.: Атіка, 2003. — 544 с.

Рецензенти: доктор юридичних наук, професор, академік Академії правових наук України Штефан Михайло Йосипович; доктор юридичних наук, професор Одеської національної юридичної академії Харитонов Євген Олегович.

Наклад — 8000 примірників.

Структура цього підручника по одинадцятій розділ включно співпадає зі структурою другого видання підручника (К.: Юрінкомінтер, 2000). Після одинадцятого розділу поміщено розділ XII «Спадкове право». Він має такий зміст:

§ 1	Загальна характеристика спадкового права держави	254
§ 2	Джерела спадкового права (внутрішньодержавне законодавство та судовий прецедент)	257
§ 3	Спадкування за заповітом (національні матеріально-правові норми)	258
§ 4	Спадкування за законом	269
§ 5	Колізії законодавства в сфері спадкування за заповітом та за законом	273
§ 6	Колізійні норми, застосовані у разі спадкування рухомого та нерухомого майна	277
§ 7	Інститут спадкової трансмісії та негідного спадкування	279
§ 8	Норми з питань спадкування, що містяться у міжнародних договорах про надання правової допомоги у справах за участю України	281
§ 9	Норми міжнародних багатосторонніх договорів у сфері спадкових відносин	287

Подання дванадцятого розділу внесло відповідну корективу у нумерацію подальших розділів.

У розділі XVI (у другому виданні — це розділ XV), «Міжнародний цивільний процес» додано §§ 11—14 такої назви:

§ 11	Підстави визнання та виконання іноземних судових рішень на території України та коло рішень, які підлягають визнанню та виконанню	505
§ 12	Підстави визнання та виконання іноземних судових рішень на території України	512
§ 13	Умови та процесуальний порядок визнання та виконання іноземних судових рішень на території України	514
§ 14	Взаємозв'язок та взаємодія національних та міжнародних органів правосуддя у цивільних справах	523

Наприкінці книги на 4 сторінках подано «Алфавітно-предметний покажчик».

Керівник видавництва «Атіка» Зіновій Михайлович Гайдук у телефонній розмові 27 червня 2007 р. пояснив автору цих рядків, що 2005 року була додруковка накладу книги Г. С. Фединяк і Л. С. Фединяк.

Книги 2003 і 2005 років мають різні палітурки, але їх внутрішній зміст — ідентичний.

1.9. Кибенко Олена Рувімівна (2003 р.)

Кибенко Е. Р. Международное частное право. Учебно-практическое пособие. — Х.: Эспада, 2003. — 512 с.

Рецензент: кандидат юридичних наук, завідувач кафедри підприємництва і міжнародного приватного права Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого Ю. В. Задихайло.

СОДЕРЖАНИЕ

Часть I	Международное частное право в вопросах и ответах	
	Понятие, предмет и система МЧП	10
	Понятие МЧП	10
	История развития МЧП	11
	Соотношения материально-правового и коллизионного методов регулирования в МЧП	15

Система МЧП как отрасли права и учебно- го курса	17
Источники МЧП	18
Общая характеристика источников МЧП и их соотношение	18
Международный договор как источник МЧП	19
Внутренне законодательство	22
Правовой обычай как источник МЧП	24
Судебный прецедент как источник МЧП	26
Правовая доктрина как источник МЧП	28
Понятие, цели и виды унификации норм МЧП	28
Коллизионные нормы МЧП	30
Коллизии как предмет регулирования МЧП	30
Коллизионная норма: понятие и структура	31
Основные формулы прикрепления (типы коллизионных привязок)	32
Классификация коллизионных норм	37
Понятие автономии воли	37
Квалификация коллизионной нормы. Кон- фликт квалификации	37
Применение иностранного права	39
Установление содержания и применение иностранного права	39
Оговорка о публичном порядке	41
Обратная отсылка и отсылка к праву треть- ей страны	43
Обход закона в МЧП	44
Хромающие отношения	45
Правовые режимы в МЧП	46
Понятия и виды правовых режимов в МЧП	46
Оговорка о взаимности в МЧП	47
Реторсии в МЧП	48
Физические лица как субъекты МЧП	49
Общая характеристика правового статуса физических лиц как субъектов МЧП	49
Понятие гражданства. Коллизионные во- просы гражданства	50
Понятие и основные категории иностран- цев по законодательству Украины	52
Правоспособность иностранцев в Украине	54

Дееспособность иностранцев в Украине.	
Признание лица недееспособным и ограничено дееспособным	56
Признание лица безвестно отсутствующим или объявление его умершим	58
Правовое положение беженцев, вынужденных переселенцев, лиц, которым предоставлено политическое убежище	59
Регулирование трудовой деятельности иностранцев в Украине	61
Социальное и пенсионное обеспечение иностранцев	63
Правовое положение граждан Украины за рубежом	65
Юридические лица как субъекты МЧП	67
Правовой статус юридических лиц как субъектов МЧП. Определение национальности юридических лиц в МЧП	67
Правовой режим иностранных юридических лиц в Украине	71
Правовой статус представительств иностранных юридических лиц в Украине	72
Проблемы правового регулирования деятельности транснациональных компаний	74
Особенности создания и деятельности оффшорных компаний	75
Международные организации как субъекты МЧП	78
Государство как субъект МЧП	78
Государство как участник частноправовых отношений с иностранным элементом	78
Иммунитет государства	79
Право собственности в МЧП	83
Право собственности иностранцев и иностранных юридических лиц, международных организаций и иностранных государств по законодательству Украины	83
Коллизионные вопросы права собственности	85
Понятие интеллектуальной собственности и ее регулирование в МЧП	87
Наследственное право	92

Коллизии иностранных законов о области наследования. Основные виды привязок в области наследственного права	92
Многосторонние конвенции по вопросам наследования	94
Коллизионные нормы наследственного право Украины	95
Процедура заграничного наследования	97
Переход наследства к государству в МЧП	100
Правовое регулирование сделок в МЧП	101
Классификация обязательств в МЧП. Понятие и значение обязательственного статуса	101
Понятие сделки с иностранным элементом. Её виды. Материальное и коллизионное регулирование международных сделок	102
Право, применимое к форме сделки	103
Право, применимое к содержанию сделки	104
Венская конвенция ООН «О договорах международной купле-продажи товаров» 1980 г	106
Обязательства из причинения вреда в МЧП	109
Понятие деликатных обязательств с иностранным элементом. Привязки, принимаемые для определения статуса деликатных обязательств	109
Регулирование деликатных обязательств в МЧП	110
Перевозки в МЧП	112
Международные железнодорожные перевозки	112
Международные автомобильные перевозки. Зеленая карта	113
Международные морские перевозки	115
Брачно-семейные отношения в МЧП	118
Коллизии в брачно-семейном праве зарубежных стран	118
Международные договоры по вопросам семьи и брака	121
Заключение и признание брака в МЧП	122

Расторжение брака и признание развода в МЧП. Признание брака недействительным	124
Регулирование правоотношений между супругами в МЧП	125
Усыновление детей — граждан Украины иностранцами	125
Регулирование алиментных обязательств в МЧП	128
Международный гражданский процесс	129
Понятие международного гражданского процесса (МГП)	129
Общая характеристика международных договоров по вопросам гражданского процесса	130
Подсудность дел осложненных иностранным элементом	130
Правовое положение иностранных лиц в гражданском процессе	134
Исковая давность в МЧП	134
Исполнение судебных поручений за рубежом	135
Признание и исполнение решений иностранных судов	136
Соглашение «О порядке разрешения споров, связанных с осуществлением хозяйственной деятельности» от 20.03.1992 г.	139
Понятие легализации документов, выданных за рубежом. Апостиль	140
Международный коммерческий арбитраж	143
Понятие международного коммерческого арбитража	143
Право, применимое к международному коммерческому арбитражу	145
Арбитражное соглашение	146
Отмена арбитражного решения	147
Признание и исполнение решений иностранных арбитражей	148
Часть II Организация практических занятий по международному частному праву	
Практическое занятие № 1. Источники МЧП	150

	Практичне заняття № 2. Поняття і види колізіонних норм	151
	Практичне заняття № 3. Застосування колізіонної норми і іноземного права	155
	Практичне заняття № 4. Правовий статус фізических осіб в МЧП	156
	Практичне заняття № 5. Юридическі особи як суб'єкти МЧП	157
	Практичне заняття № 6. Держава як об'єкт МЧП	161
	Практичне заняття № 7. Спадкове право і право власності в МЧП	163
Частина III	Документи нормативного характеру.	
	Судові прецеденти	
	Цивільний кодекс України (визит)	168
	Господарсько-процесуальний кодекс України (визит)	170
	Цивільно-процесуальний кодекс України (визит)	171
	Сімейний кодекс України (визит)	173
	Кодекс про шлюб та сім'ю України (визит)	178
	Проект цивільного кодексу України (визит)	183
	Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (визит)	198
	Закон України «Про правовий статус іноземців»	206
	Закон України «Про громадянство України»	213
	Конвенція СНД про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах (визит)	227
	Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах (визит)	242
	Консульський статут України	257
	Консульська конвенція між Україною і Російською Федерацією	272
	Довідка до Консульської конвенції між Україною і Російською Федерацією	288

Консульська конвенція між Україною і Республікою Польщею	288
Закон України «Про нотаріат» (витяг)	303
Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України (витяг)	304
Інструкція про порядок консульської легалізації офіційних документів в Україні і за кордоном	308
Угода між Україною і Республікою Білорусь про спрощений порядок зміни громадянства громадянами України, які постійно проживають у Республіці Білорусь, і громадянам Республіки Білорусь, які постійно проживають в Україні	315
Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» (витяг)	317
Закон України «Про визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів	318
Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж»	324
Конвенція Організації об'єдинених націй о договорах міжнародної купле-продажу товарів	339
ІНКОТЕРМС 2000 (извлечение)	364
Соглашение о порядке разрешения споров, связанных с осуществлением хозяйственной деятельности	394
Порядок оформлення іноземцями та особами без громадянства дозволу на працевлаштування в Україні	399
Порядок стягнення аліментів на дитину (дітей) у разі виїзду одного з батьків для постійного проживання в іноземній державі, з якою не укладено договір про подання правової допомоги	403
Інструкція про порядок реєстрації представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні	404
Европейская конвенция об иммунитете государств (извлечение)	407
Угода між Урядом Латвійської Республіки про міжнародне автомобільне сполучення	416

Конвенция про ущерб, причиненный иностранными воздушными судами третьим лицам на поверхности (извлечение)	429
Конвенція по вопросам гражданского процесса	438
Конвенция об исковой давности в международной купле-продаже товаров	448
Решение Европейского суда по правам человека от 25.07.2002 по делу «Совтрасавто-Холдинг» против Украины (извлечение)	470
Ухвала судової колегії в цивільних справах Верховного Суду України від 19.05.1999 про виконання рішення іноземного суду держави, з якою Україна має договір про правову допомогу (витяг)	472
Ухвала судової колегії в цивільних справах Верховного суду України від 13.09.2000 р. про відмову у виконанні рішення іноземного суду держави, з якою Україна має договір про правову допомогу (витяг)	473
Ухвала судової колегії в цивільних справах Верховного суду України від 20.12.2000 р. з питань виконання рішення Лондонської морської арбітражної асоціації (витяг)	475
Ухвала судової колегії в цивільних справах Верховного Суду України від 27.12.2000 р. з питань виконання рішення Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України від 16 серпня 2000 р. про стягнення з Народного Бюро (Посольства) Великої Соціалістичної Народної Лівійської Арабської Джамахірії заборгованості (витяг)	477
Часть IV Документы справочно-аналитического характера	
Государственные органы и международные организации, которыми может быть представлена информация по вопросам международного частного права	482
Діяльність Департаменту консульської служби	484

Перелік двосторонніх консульських конвенцій між Україною і іноземними державами (станом на лютий 2002 року)	485
Інформація Міністерства юстиції України щодо договорів про правову допомогу	486
Прийом до розгляду клопотань громадян України про залишення на постійне проживання за кордоном	491
Реєстрація громадян України за кордоном консульськими установами	492
Допомога консульських установ України за кордоном (інформація МЗС)	493
Порядок звернення громадян України до консульських установ України за кордоном про допомогу	495
Довідка про правила в'їзду (виїзду) іноземців в Україну	496
Перелік країн, з якими Україна встановила дипломатичні відносини та існуючий режим в'їзду до них	500
Перелік країн, з якими у Україні існує безвізовий режим (станом на жовтень 2001 року)	503
Порядок страхування іноземних громадян, які в'їжджають на територію України	504
Пам'ятка іноземцям, щодо порядку надання медичної допомоги на території України	505
Витребування документів (інформація МЗС)	506
Адвокатські об'єднання, що здійснюють захист прав і майнових інтересів українських фізичних і юридичних осіб за кордоном	509
Послуги Київської торгово-промислової палати	510

1.10. Юлдашев Олександр Хашимович (МАУП, 2004)

Юлдашев О. Х. Міжнародне приватне право: Теоретичні та прикладні аспекти. — К.: МАУП, 2004. — 576 с. — Бібліогр.: С. 553—567.

Рецензенти: доктор юридичних наук, професор
О. В. Дзера;
доктор юридичних наук, професор В. М. Коссак;
доктор юридичних наук, професор Л. Д. Ткаченко.
Наклад — 1000 примірників.

ЗМІСТ

	Передмова	3
Розділ 1	Деякі положення теорії та методології приватного права	7
1.1.	Приватне право як сталий термін у правознавстві. Сутність поняття «право»	7
	Гносеологія приватного права та класифікації в ньому	11
1.2.	Заперечення існування приватного права в колишньому СРСР	15
1.3.	Реформування права в Україні	31
	Проблеми приватного і публічного права та механізми їх розв'язання	36
	Методологія приватного права	43
Розділ 2	Сутність, принципи та методи міжнародного приватного права	63
2.1.	Предмет міжнародного приватного права	70
2.2.	Принципи та методи міжнародного приватного права	70
2.3.	Способи розв'язання колізій за міжнародним приватним правом	77
2.4.	Кваліфікація норм міжнародного приватного права. Його система і джерела	82
Розділ 3	Суб'єкти міжнародного приватного права	88
3.1.	Правовий статус іноземних фізичних осіб та осіб без громадянства в Україні	93
3.2.	Юридичні особи у міжнародному приватному праві	93
3.3.	Правовий статус юридичних осіб	101
Розділ 4	Право власності у міжнародному приватному праві	113
4.1.	Сутність права власності та його правове регулювання	
4.2.	Правове регулювання права власності в Україні	

Розділ 5	Приватно- та публічно-правові засади матеріальної частини міжнародного приватного права	138
5.1.	Міжнародні та національні правові засади у здійсненні інвестиційної діяльності	138
	Поняття інвестицій	138
	Види іноземних інвестицій	146
	Реєстрація іноземних інвестицій	153
	Іноземні інвестори	158
	Інвестування за межі України	162
	Захист іноземних інвестицій у міжнародному приватному праві	166
5.2.	Право інтелектуальної власності	170
	Сутність інтелектуальної власності	170
	Міжнародні правові документи у сфері інтелектуальної власності	184
	Форми правової охорони права інтелектуальної власності	200
	Процедура реєстрації прав на торговельні марки	212
	Захист права інтелектуальної власності	215
	Переміщення інтелектуальної власності через кордон	224
	Інтелектуальна власність у формуванні статутних фондів акціонерних товариств	228
5.3.	Міжнародно-правове регулювання ринку цінних паперів	232
	Поняття цінних паперів та їх основні види	232
	Регулятивна інфраструктура фондового ринку	239
	Міжнародна організація комісій з цінних паперів та організація міжнародного співробітництва	246
	Стандарти регулювання ринку цінних паперів у Європейському співтоваристві	253
	Адаптація українського законодавства до міжнародних стандартів регулювання фондового ринку	259
5.4.	Подвійне оподаткування	261
	Визначення проблеми подвійного оподаткування	261

	Зміст та термінологія договору про запобігання подвійному оподаткуванню	265
	Оподаткування прибутку в угодах про запобігання подвійному оподаткуванню	271
5.5.	Зовнішньоекономічні договори	278
	Джерела права у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності	278
	Форма, зміст і порядок укладання зовнішньоекономічного договору (контракту)	281
	Правове регулювання договору (контракту) міжнародної торгівлі-продажу товарів	289
	Віденська конвенція	289
	Бартерні договори	301
	Торгові звичаї	303
5.6.	Правові засади міжнародних розрахунків	314
	Загальні положення	314
	Акредитив у міжнародних розрахунках	320
	Інкасо в міжнародних розрахунках	338
	Банківська гарантія	345
	Векселі та чеки	359
5.7.	Приватноправове регулювання міжнародних перевезень	377
	Залізничний транспорт	379
	Автомобільний транспорт	392
	Морський транспорт	399
	Повітряний транспорт	409
	Транспорт внутрішніх водойм	416
	Міжнародна пошта	424
	Джерела внутрішнього транспортного права	427
	Договір міжнародної експедиції	438
5.8.	Державні закупівлі. Міжнародні аспекти	442
Розділ 6	Міжнародний цивільний процес і міжнародний комерційний арбітраж	450
6.1.	Міжнародний цивільний процес і нотаріальні дії	450
	Цивільний процес. Загальні положення.	450
	Конвенції про правову допомогу між державами	466
	Двосторонні договори про правову допомогу	475
	Виконання в Україні рішень іноземних судів	481
	Концепції з цивільного процесу в Раді Європи	490

	Нотаріальні дії	494
6.2.	Міжнародний комерційний арбітраж	507
	Міжнародні документи нормативного характеру	508
	Міжнародно-правові норми і стандарти у міжнародних комерційних арбітражах	518
	Порядок приведення у виконання іноземних арбітражних рішень	524
	Екзекватура	535
	Література	553

1.11. Юлдашев Олексій Хашимович (Ін Юре, 2004 р.)

Юлдашев О. Х. Міжнародне приватне право: Академічний курс: Підруч. Для студ. вищ. навч. закл. — К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. — 352 с.

Рецензенти: д. ю. н., професор В. М. Коссак
д. ю. н., професор Л. Д. Тимченко
Наклад — 10 тис примірників

ЗМІСТ

Вступ		5
	Загальна частина	
Розділ 1. Міжнародна торгівля. Предмет, метод і принципи міжнародного приватного права		7
Розділ 2. Система і джерела міжнародного приватного права		18
2.1.	Способи розв'язання колізій за міжнародним приватним правом	18
2.2.	Класифікація норм міжнародного приватного права. Його система і джерела	22
Розділ 3. Суб'єкти міжнародного приватного права		26
3.1.	Правовий статус іноземних фізичних осіб та осіб без громадянства в Україні	26
3.2.	Юридичні особи у міжнародному приватному праві	31
3.3.	Правовий статус юридичних осіб	39

Розділ 4. Право власності у міжнародному приватному праві	45
Сутність права власності та його правове регулювання	45
Правове регулювання права власності в Україні	49
ОСОБЛИВА ЧАСТИНА	
Розділ 5. Міжнародні та національні правові засади у здійсненні інвестиційної діяльності	58
5.1. Поняття інвестицій	58
5.2. Види іноземних інвестицій	63
5.3. Реєстрація іноземних інвестицій	68
5.4. Іноземні інвестори	71
5.5. Інвестування за межі України	74
5.6. Захист іноземних інвестицій у міжнародному приватному праві	77
Розділ 6. Право інтелектуальної власності	80
6.1. Сутність інтелектуальної власності	80
6.2. Міжнародні правові документи у сфері інтелектуальної власності	89
6.3. Форми правової охорони права інтелектуальної власності	100
6.4. Процедура реєстрації прав на торговельні марки	108
6.5. Захист права інтелектуальної власності	111
6.6. Переміщення інтелектуальної власності через кордон	117
6.7. Інтелектуальна власність у формуванні статутних фондів акціонерних товариств	120
Розділ 7. Міжнародно-правове регулювання ринку цінних паперів	123
7.1. Поняття цінних паперів та їх основні види	123
7.2. Регулятивна інфраструктура фондового ринку	128
7.3. Міжнародна організація комісій з цінних паперів та організація міжнародного співробітництва	132
7.4. Стандарти регулювання ринку цінних паперів у Європейському Співтоваристві	137
7.5. Адаптація українського законодавства до міжнародних стандартів регулювання фондового ринку	141
Розділ 8. Подвійне оподаткування	143
8.1. Визначення проблеми подвійного оподаткування	143
8.2. Зміст та термінологія договору про уникнення подвійного оподаткування	146
8.3. Оподаткування прибутку в угодах про запобігання подвійному оподаткуванню	150

Розділ 9. Зовнішньоекономічні договори	155
9.1. Джерела права у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності	155
9.2. Форма, зміст і порядок укладання зовнішньоекономічного договору (контракту)	156
9.3. Правове регулювання договору (контракту) міжнародної купівлі-продажу товарів	162
9.4. Бартерні договори	170
9.5. Торгові звичаї	172
Розділ 10. Правові засади міжнародних розрахунків	180
10.1. Загальні положення	180
10.2. Акредитив у міжнародних розрахунках	185
10.3. Інкасо в міжнародних розрахунках	197
10.4. Банківська гарантія	202
10.5. Векселі та чеки	212
Розділ 11. Приватноправове регулювання міжнародних перевезень	225
11.1. Загальні положення	225
11.2. Залізничний транспорт	226
11.3. Автомобільний транспорт	233
11.4. Морський транспорт	238
11.5. Повітряний транспорт	245
11.6. Транспорт внутрішніх водойм	250
11.7. Міжнародна пошта	256
11.8. Джерела зовнішнього транспортного права України	257
11.9. Договір міжнародної експедиції	264
Розділ 12. Державні закупівлі. Міжнародні аспекти	267
12.1. Сутність закупівлі	267
12.2. Міжнародно-правове регулювання закупівель	269
Розділ 13. Міжнародний цивільний процес та нотаріальні дії	272
13.1. Цивільний процес. Загальні положення	272
13.2. Конвенції про правову допомогу між державами	283
13.3. Двосторонні договори про правову допомогу	290
13.4. Виконання в Україні рішень іноземних судів	294
13.5. Конвенції з цивільного процесу в Раді Європи	301
13.6. Нотаріальні дії	304
Розділ 14. Міжнародний комерційний арбітраж	313
14.1. Міжнародні документи нормативного характеру	314
14.2. Міжнародні документи ненормативного характеру	321

14.3.	Міжнародно-правові норми і стандарти у міжнародних комерційних арбітражах	324
14.4.	Порядок приведення до виконання іноземних арбітражних рішень. Екзекватура	332
	Додаток. Показчик нормативно-правових актів України	345

1.12. Гайворонський Володимир Михайлович, Жушман Віктор Павлович

Гайворонський В. М., Жушман В. П. Міжнародне приватне право: Навч. посібник / За заг. ред. проф. В. М. Гайворонського, проф. В. П. Жушман. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 368 с.
Наклад — 6 тис. примірників

Рецензенти:

Бобкова А. Г. — професор, доктор юридичних наук, зав. Каф. Господарського права Донецького національного університету;
Жилінкова І. В. — професор, доктор юридичних наук, зав. каф. цивільного права Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого;
Шишка Р. Б. — професор, кандидат юридичних наук, каф. Цивільно-правових дисциплін Національного університету внутрішніх справ.

Авторський колектив:

Бігун В. А.; Білоусов Є. М.; Гайворонський В. М.; Жуков І. М.; Жушман В. П.; Кібенко О. Р.; Корнієнко В. М.; Комаров В. В.; Курман Т. В.; Мілаш В. С.; Погорецька Н. В.; Радчук О. П.; Статівка А. М.; Степанюк А. А.; Юркевич В. Ю.; Шуміло І. А.

ЗМІСТ

	Передмова	3
	ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА	
Глава 1.	Поняття, предмет, методи і система міжнародного приватного права	5
1.	Поняття міжнародного приватного права	5

2.	Предмет міжнародного приватного права	9
3.	Методи регулювання відносин у міжнародному приватному праві	12
3.1.	Колізійний метод і колізійні норми	12
3.2.	Матеріально-правовий метод і матеріально-правові норми	16
4.	Система міжнародного приватного права	17
Глава 2.	Форми міжнародного приватного права	19
1.	Поняття форм права	19
2.	Види форм права	22
3.	Міжнародні договори	23
4.	Внутрішнє законодавство	27
5.	Правові звичаї	29
6.	Судова та арбітражна практика	31
7.	Узгодження законодавств різних держав	34
Глава 3.	Колізійні норми в міжнародному приватному праві	39
1.	Поняття та структура	39
2.	Класифікація колізійних норм	41
3.	Основні формули прикріплення	45
Глава 4.	Застосування іноземного права	50
1.	Кваліфікація колізійної норми	50
2.	Зворотнє відсилання до права третьої країни	53
3.	Обхід закону	55
4.	Встановлення змісту та застосування іноземного права	56
5.	Застереження про публічний порядок	57
6.	Правові режими в міжнародному приватному праві	59
7.	Взаємність та реторсія	61
Глава 5.	Суб'єкти міжнародного приватного права	63
1.	Фізичні особи	63
1.1.	Загальні засади правового статусу фізичних осіб як суб'єктів міжнародного приватного права	63
1.2.	Поняття та колізійні питання громадянства	65
1.3.	Іноземці за законодавством України	69
1.4.	Правоздатність іноземців в Україні	80
1.5.	Дієздатність іноземців в Україні	83
1.6.	Правове становище громадян України за кордоном	87
2.	Юридичні особи	90

2.1.	Поняття юридичної особи. Класифікація юридичних осіб в міжнародному приватному праві	90
2.2.	Поняття особистого статуту організації та визначення національності юридичної особи	97
2.3.	Представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності	102
2.4.	Діяльність суб'єктів господарювання України за кордоном	104
2.5.	Об'єднання підприємств як суб'єктів господарювання	107
2.6.	Проблеми правового регулювання відносин за участю транснаціональних корпорацій	112
2.7.	Особливості створення і діяльності офшорних зон	121
3.	Держава як суб'єкт міжнародного приватного права	124
3.1.	Держава як суб'єкт міжнародних правових відносин	124
3.2.	Імунітет держави	125
3.3.	Види імунітетів держави	129
3.4.	Основні доктрини імунітету держави	136
3.5.	Законодавче регулювання імунітету держави	141
ОСОБЛИВА ЧАСТИНА		
Глава 6.	Право власності	146
1.	Поняття права власності	146
2.	Різновиди власності	147
Глава 7.	Право чини з іноземним елементом	159
1.	Поняття та види право чинів з іноземним елементом	159
2.	Методи регулювання право чинів з іноземним елементом	164
3.	Право, що застосовується до змісту правочину (зобов'язальний статут)	167
4.	Право, що застосовується до форми правочину	176
5.	Віденська конвенція ООН «Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів» 1980 року	178
Глава 8.	Спадкування у міжнародному приватному праві	183
1.	Колізії у спадкуванні за МПП	183

2.	Колізійні норми спадкового права	189
3.	Міжнародні документи з питань іноземного спадкування	199
4.	Отримання українським громадянином спадщини за кордоном	203
5.	Спадкові права іноземців	204
6.	Перехід майна до держави	204
Глава 9.	Міжнародне перевезення вантажів, пасажирів та їхнього багажу	206
1.	Поняття міжнародних перевезень	206
2.	Міжнародні морські перевезення	211
3.	Міжнародні повітряні перевезення	215
4.	Міжнародні залізничні перевезення	219
5.	Міжнародні автомобільні перевезення	225
6.	Міжнародне перевезення внутрішніми водними шляхами	230
7.	Міжнародні змішані перевезення	233
Глава 10.	Деліктні зобов'язання у міжнародному приватному праві	237
1.	Колізійне регулювання деліктних зобов'язань	237
2.	Регламентация деліктних зобов'язань за міжнародним приватним правом в Україні	256
Глава 11.	Правове регулювання шлюбно-сімейних відносин у міжнародному приватному праві	259
1.	Визначення і регламентация шлюбу у МПП	259
2.	Регулювання відносин подружжя у МПП	268
3.	Процедура розірвання шлюбів у МПП	272
4.	Відносини батьків і дітей і їх регламентация у МПП	278
5.	Правовий інститут усиновлення у МПП	284
Глава 12.	Міжнародні трудові відносини	288
1.	Загальна характеристика міжнародних трудових відносин	288
2.	Колізійне регулювання міжнародних трудових відносин	293
3.	Міжнародно-правове регулювання праці	300
4.	Праця українських громадян за кордоном й іноземців в Україні	308
Глава 13.	Міжнародний цивільний процес	312
1.	Поняття міжнародного цивільного процесу та його джерела	312

	2.	Правове становище іноземних осіб у цивільному процесі	317
	3.	Підсудність цивільних справ за участю іноземних осіб	324
	4.	Провадження у справі з участю іноземної особи до судового розгляду	329
	5.	Визнання і виконання рішень іноземних судів	340
Глава 14.		Міжнародний комерційний арбітраж	348
	1.	Поняття і види міжнародного комерційного арбітражу	348
	2.	Міжнародно-договірна уніфікація комерційного арбітражу	350
	3.	Міжнародні регламенти, типовий закон про міжнародний комерційний арбітраж ЮНСІТРАЛ	353
	4.	Арбітражна угода та компетенція міжнародного комерційного арбітражу	355
	5.	Арбітражні рішення. Виконання рішень.	357

1.13. Чубарєв Валентин Леонідович

Чубарєв В. Л. Міжнародне приватне право: Навч. посібник. — К.: Атіка, 2006. — 608 с.

Рецензенти: доктор юридичних наук, професор О. Ф. Висоцький;

доктор юридичних наук, професор Л. Д. Тимченко;

доктор юридичних наук, професор В. С. Шербина.

Наклад — 4000 примірників.

ЗМІСТ

		Передмова	3
		ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА	7
Глава 1		Поняття та предмет міжнародного приватного права	7
	1.1.	Загальне уявлення про міжнародне приватно право	14
	1.2.	Предмет міжнародного приватного права	21
	1.3.	Співвідношення міжнародного публічного та міжнародного приватного права	27

1.4.	Система міжнародного приватного права	34
	Контрольні питання	36
Глава 2	Джерела міжнародного приватного права	37
2.1.	Поняття та види джерел міжнародного приватного права	37
2.2.	Національне законодавство	40
2.3.	Судова та арбітражна практика	43
2.4.	Міжнародний звичай	46
2.5.	Міжнародні договори	51
	Контрольні питання	58
Глава 3	Методи правового регулювання у міжнародному приватному праві: метод уніфікації	59
3.1.	Прямий метод правового регулювання	59
3.2.	Природа правової уніфікації. Види уніфікованих норм	62
3.3.	Органи уніфікації міжнародно-правових норм	62
3.4.	Форми застосування результатів процесу уніфікації	68
3.5.	Значення процесу уніфікації для сучасного МПрП	70
	Контрольні питання	73
Глава 4	Методи правового регулювання в міжнародному приватному праві: колізійний метод	74
4.1.	Колізійний метод регулювання	74
4.2.	Необхідність застосування колізійних норм. Колізійне право	78
4.3.	Колізійна норма та її побудова. Види колізійних норм	80
4.4.	Типи колізійних прив'язок (формул кріплення)	85
4.5.	Закон, обраний особами, що укладають угоду (lex voluntatis)	94
4.6.	«Гнучке» колізійне регулювання ((Proper law of the contract)	99
	Контрольні запитання	104
Глава 5	Застосування колізійних норм та іноземного права	105
5.1.	Загальне уявлення про процес застосування колізійної норми	107

5.2.	Віднайдення та встановлення вмісту норм застосовного іноземного права	113
5.3.	Зворотне відсилання та відсилання до права третьої країни	124
5.4.	Застереження про публічний порядок	130
5.5.	Обхід закону у міжнародному приватному праві	137
	Контрольні запитання	143
Глава 6	Взаємність і правові режими	144
6.1.	Поняття та призначення взаємності	144
6.2.	Матеріальна і формальна взаємність	148
6.3.	Поняття режиму у міжнародному приватному праві та його види	150
	Контрольні запитання	154
	ОСОБЛИВА ЧАСТИНА	
	ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСІБ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ	157
Глава 7	Фізичні особи	157
7.1.	Правосуб'єктність фізичної особи	157
7.2.	Іноземні громадяни, що постійно проживають у державі перебування	162
7.3.	Тимчасово прибулі іноземці	167
7.4.	Біженці	170
	Контрольні запитання	171
Глава 8	Юридичні особи	172
8.1.	Особистий статус юридичної особи	172
8.2.	Специфічні види юридичних осіб	180
8.3.	Держава як суб'єкт міжнародного приватного права	184
	Контрольні питання	189
	ВЛАСНІСТЬ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ	190
Глава 9	Власність та інвестиції	190
9.1.	Інститут права власності	191
9.2.	Колізійні питання права власності	193
9.3.	Іноземні інвестиції	200
9.4.	Правове регулювання іноземних інвестицій	203
	Контрольні питання	208
Глава 10	Авторське право і суміжні права	209
10.1.	Поняття авторського права та суміжних прав	210
10.2.	Міжнародно-правова охорона авторського права	214

10.3	Міжнародно-правова охорона суміжних прав	229
	Контрольні питання	237
Глава 11	Право промислової власності	238
11.1.	Визначення права промислової власності та його основні поняття	238
11.2	Паризька конвенція про охорону промислової власності	240
	Інші угоди, що становлять систему міжнародної охорони промислової власності	244
11.3	Використання права промислової власності	251
11.4	Охорона права промислової власності іноземців в Україні	253
	Контрольні запитання	255
	ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЗА МІЖНАРОДНИМ ПРИВАТНИМ ПРАВОМ	256
Глава 12	Міжнародна купівля-продаж товарів	256
12.1	Поняття зовнішньоторговельного контракту	256
12.2	Право, що підлягає застосуванню до контрактів	259
12.3	Колізійні питання стосовно форми контракту	264
12.4	Колізійні питання, що мають відношення до змісту контрактів	268
1	Контрольні запитання	275
Глава 13	Міжнародний підряд	276
13.1	Договір підряду	276
13.2	Договір будівельного підряду	278
13.3	Договори стосовно надання технічних послуг та здійснення монтажних робіт	281
	Контрольні запитання	283
Глава 14	Деякі інші види контрактів	284
14.1	Договір франчайзингу	285
14.2	Міжнародний лізинг	293
14.3	Міжнародний факторинг	300
	Контрольні запитання	306
Глава 15	Комерційне посередництво	307
15.1	Агентська угода	307
15.2	Види та правовий статус агентів	310
15.3	Правове регулювання агентських угод	314
	Контрольні запитання	318
Глава 16	Міжнародні перевезення	319
16.1	Особливості та види міжнародних перевезень	319

16.2	Міжнародні залізничні перевезення	324
16.3	Міжнародні автомобільні перевезення	328
16.4	Міжнародні повітряні перевезення	332
16.5	Міжнародні морські перевезення	335
	Контрольні запитання	343
Глава 17	Міжнародні розрахунки	345
17.1	Міжнародний переказ коштів	346
17.2	Міжнародний акредитив	350
17.3	Розрахунки за інкасовими дорученнями	359
17.4	Розрахунки із застосуванням векселів і розрахункових чеків	362
	Контрольні запитання	368
Глава 18	Завдання шкоди	369
18.1	Колізійні питання деліктних зобов'язань	369
18.2	Міжнародно-правове регулювання деліктної відповідальності	374
18.3	Питання деліктної відповідальності у національному законодавстві України	379
	Контрольні запитання	384
Глава 19	Трудові відносини	384
19.1	Міжнародно-правове регулювання питань праці	385
19.2	Регулювання питань праці на рівні національних законодавств	387
19.3	Деякі зауваження щодо регулювання питань соціального забезпечення	396
	Контрольні запитання	398
Глава 20	Шлюбно-сімейні відносини	399
20.1	Укладення шлюбу	400
20.2	Особисті немайнові та майнові відносини подружжя	407
20.3	Недійсність шлюбу та його припинення	412
20.4	Правовідносини між батьками та дітьми	416
20.5	Правовідносини з опіки та піклування	424
	Контрольні запитання	427
Глава 21	Спадкові відносини	428
21.1	Основні колізійні питання, пов'язані зі спадкуванням	428
21.2	Правове регулювання спадкових відносин	431
21.3	Перехід спадщини до держави	437
	Контрольні запитання	440

	СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА. МІЖНАРОДНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС	443
Глава 22	Поняття міжнародного цивільного процесу. Міжнародна підсудність	443
22.1	Поняття «міжнародного цивільного процесу»	444
22.2	Загальне уявлення про міжнародну підсудність	451
22.3	Принципи (критерії) визначення міжнародної підсудності	454
22.4	Види міжнародної підсудності	459
22.5	Деякі специфічні питання міжнародної підсудності	461
22.6	Питання міжнародної підсудності у нашому національному законодавстві	465
	Контрольні запитання	468
Глава 23	Положення іноземців у міжнародному цивільному процесі	469
23.1	Проблема правового захисту	469
23.2	Цивільно-процесуальна правоздатність та дієздатність іноземців	473
23.3	Привілейоване положення окремих об'єктів міжнародного цивільного процесу	475
	Контрольні запитання	479
Глава 24	Взаємна цивільно-процесуальна допомога	480
24.1	Загальне уявлення про взаємну цивільно-процесуальну допомогу	480
24.2	Вручення судових та позасудових документів особам, що знаходяться за кордоном	485
24.3	Виконання доручень іноземних судів у цивільних справах	490
	Контрольні запитання	499
Глава 25	Визнання та виконання іноземних судових рішень у практиці держав	500
25.1	Визначення понять «визнання» та «виконання» іноземних судових рішень	500
25.2	Процедура визнання та надання дозволу на виконання іноземного судового рішення	504
25.3	Визнання та виконання рішень іноземних судів за Мінською конвенцією 1993 р.	507

25.4	Визнання та виконання іноземного судового рішення за законодавством України	509
	Контрольні запитання	515
	МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ АРБІТРАЖ	516
Глава 26	Поняття міжнародного комерційного арбітражу. Правові підстави здійснення ним розгляду справ	516
26.1	Поняття міжнародного комерційного арбітражу	516
26.2	Сучасні тенденції у сфері арбітражного розгляду справ	520
26.3	Загальна характеристика загального розгляду справ	523
26.4	Види міжнародного комерційного арбітражу	256
26.5	Компетенція арбітражного суду. Арбітражна угода	528
	Контрольні запитання	534
Глава 27	Здійснення впровадження у справі та винесення арбітражного рішення	535
27.1	Формування складу арбітражного суду	535
27.2	Підготовка та здійснення арбітражного провадження у справі	544
27.3	Винесення арбітражного рішення	552
	Контрольні запитання	561
Глава 28	Виконання арбітражних рішень	562
28.1	Судовий контроль у місці винесення арбітражного рішення	562
28.2	Визнання та приведення до виконання іноземного арбітражного рішення	568
	Контрольні запитання	578
Глава 29	Законодавство України про міжнародний комерційний арбітраж	579
29.1	Загальна характеристика та сфера дії Закону від 24.02.1994	579
29.2	Склад арбітражного суду	585
29.3	Здійснення арбітражного розгляду справи	590
29.4	Припинення арбітражного розгляду справи	591
29.5	Оспорювання арбітражного рішення	594
29.6	Визнання та виконання арбітражних рішень	598
	Контрольні запитання	599
	Література	600

Читач може бачити книгу В. Л. Чубарева з 2008 роком публікації. 12 лютого 2008 року директор видавництва «Атіка» З. М. Гайдук у телефонній розмові з автором цих рядків пояснив, що це — додруковка тиража.

1.14. Фединяк Галина Степанівна, Фединяк Лариса Степанівна (Атіка, 2007)

Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Практикум з курсу «Міжнародне приватне право»: Навч. посіб. — К.: Атака, 2007. — 312 с. Наклад — 1000 примірників.

Рецензенти:

Харитонов Євген Олегович, доктор юридичних наук, професор Одеської національної юридичної академії.

Селіванова Ірина Анатоліївна, кандидат юридичних наук, доцент Національної юридичної академії ім. Ярослава Мудрого

Гетманцев Олександр Валентинович, кандидат юридичних наук, доцент Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича.

ЗМІСТ

	Передмова	3
Розділ I.	Плани семінарських занять	6
Тема 1.	Предмет міжнародного приватного права	6
Тема 2.	Методи правового регулювання у міжнародному приватному праві	7
Тема 3.	Джерела міжнародного приватного права	10
Тема 4.	Питання, пов'язані з тлумаченням, кваліфікацією та дією норм міжнародного приватного права	12
Тема 5.	Фізичні особи як суб'єкти міжнародного приватного права	14
Тема 6.	Юридичні особи та держава як суб'єкти міжнародного приватного права	15
Тема 7.	Право власності та речові права у міжнародному приватному праві	18

Тема 8.	Зобов'язання у міжнародному приватному праві та способи забезпечення їх виконання. Позовна давність	21
Тема 9.	Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зовнішньоекономічних контрактів і право, що застосовується до них (дві частини)	22
Тема 10.	Право інтелектуальної власності (дві частини)	26
Тема 11.	Правове регулювання здійснення міжнародних залізничних перевезень	28
Тема 12.	Правове регулювання трудових відносин з «іноземним елементом»	30
Тема 13.	Правовідносини між батьками та дітьми, підстави їх виникнення і припинення	34
Тема 14.	Правове регулювання спадкових відносин з «іноземним елементом»	36
Тема 15.	Правове регулювання не договірних зобов'язань з «іноземним елементом»	37
Тема 16.	Правове становище суб'єктів міжнародного цивільного процесу	39
Тема 17.	Міжнародна підсудність	42
Тема 18.	Правова допомога у цивільних справах за участю «іноземного елемента»	44
Тема 19.	Розгляд спорів у міжнародному комерційному арбітражі	47
Розділ II.	Програма курсу «Міжнародне приватне право»	53
Частина 1.	Загальна та Особлива частини	53
Частина 2.	Міжнародний цивільний процес	66
Розділ III.	Література, яка може бути використана для підготовки до семінарських та практичних занять, написання курсових та дипломних робіт з курсу «Міжнародне приватне право»	70
Частина 1.	Загальна та Особлива частини	70
Частина 2.	Міжнародний цивільний процес	108
Розділ IV.	Приблизний перелік питань на екзамен з курсу «Міжнародне приватне право»	110
Розділ V.	Тести з курсу «Міжнародне приватне право»	115

Розділ VI. Тексти міжнародних договорів, правових звичаїв та нормативно-правових національних актів, які можуть бути використані при підготовці до семінарських і практичних занять	122
1. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р.	122
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. (Витяг)	145
3. Закон України «Про приєднання України до Конвенції про стягнення аліментів за кордоном» від 20 липня 2006 р.	148
4. Конвенція о взыскании за границей алиментов от 31 декабря 1956 г.	148
5. Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення	156
6. Конвенція о представительстве при международной купле-продаже товаров	168
7. ІНКОТЕРМС: Офіційні правила тлумачення торговельних термінів Міжнародної торгової палати (ред. 2000 р.)	180
8. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про порядок здійснення іноземних інвестицій шляхом набуття у власність нерезидентами облігацій внутрішніх державних позик» від 19 січня 2004 р. № 17	235
9. Положення про порядок здійснення іноземних інвестицій шляхом набуття у власність нерезидентами облігацій внутрішніх державних позик, затверджене Наказом Міністерства фінансів України 19 січня 2004 р. (Витяг)	236
10. Рішення «Про затвердження Переліку іноземних бірж та торговельно-інформаційних систем, після проходження лістингу на яких цінні папери іноземних держав та іноземних юридичних осіб можуть становити активи інститутів спільного інвестування Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку» від 2 лютого 2005 р. № 40 (Витяг)	243

11. Перелік іноземних бірж та торговельно-інформаційних систем, після проходження лістингу на яких цінні папери іноземних держав та іноземних юридичних осіб можуть становити активи інститутів спільного інвестування, затверджений рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 20 лютого 2005 р. № 40 244
12. Наказ Державної податкової адміністрації України «Про затвердження Порядку видачі, обліку, відстрочення та оплати (погашення) векселя (письмового зобов'язання), що видається суб'єктом підприємницької діяльності при здійсненні операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах» від 25 лютого 2002 р. (Витяг) 245
13. Порядок видачі, обліку, відстрочення та оплати (погашення) векселя (письмового зобов'язання), що видається суб'єктом підприємницької діяльності при здійсненні операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах, затверджений Наказом Державної податкової адміністрації України 25 лютого 2002 р. № 83 246
14. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок здійснення уповноваженими банками операцій за документарними акредитивами в розрахунках за зовнішньоекономічними операціями» від 3 грудня 2003 р. № 514 (Витяг) 259
15. Положення про порядок здійснення уповноваженими банками операцій за документарними акредитивами в розрахунках за зовнішньоекономічними операціями, затверджене Постановою Національного банку України 3 грудня 2003 р. № 514 260

1.15. Довгерт Анатолий Степанович (2007 г.)

Очерки международного частного права / Под ред. А. Довгерта. — Харьков: ООО «Одиссей», 2007. — 816 с. Тираж — 500 экз.

СОДЕРЖАНИЕ

Вступительное слово	4
РАЗДЕЛ I. АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА УКРАИНЫ	7
Глава 1. Международное частное право Украины на современном этапе	
1. Введение	7
2. Развитие коллизионного права, массива материаль- ных и процессуальных норм внутреннего права	8
3. Международные договоры	
4. Институционные элементы международного част- ного права	20
Глава 2. Кодификация международного частного права в Украине	
1. Концептуальные подходы относительно кодифика- ции международного частного права Украины в на- чале 90-х годов	26
2. Работа над кодификацией МЧП в рамках Модели Гражданского кодекса для стран СНГ	33
3. Создание и совершенствование кодификации МЧП как составной части проекта ГК Украины в 1996— 2000 гг.	37
4. Прохождение проекта кодификации МЧП в Вер- ховной Раде Украины в 2001—2005 гг.	40
5. Основные положения Закона о МЧП	41
РАЗДЕЛ II. МЕТОДОЛОГИЯ И ИСТОРИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА	61
Глава 3. Методология международного частного права	61
1. Разнообразии методологических подходов	61

2. Методология коллизионного права	65
3. Выводы	68
Глава 4. Концепция <i>lex mercatoria</i> и международное частное право	70
1. Основания возникновения теории <i>lex mercatoria</i>	70
2. История развития <i>lex mercatoria</i>	71
3. Определение <i>lex mercatoria</i>	73
4. Источники <i>lex mercatoria</i>	74
5. Правовая природа <i>lex mercatoria</i>	75
6. Имплементация <i>lex mercatoria</i>	77
Глава 5. Вопросы истории международного частного права и его науки	83
1. Международное частное право древнего мира	83
2. Истоки отечественной науки международного частного права	87
3. Международное частное право эпохи постиндустриального общества	122
РАЗДЕЛ III. КОЛЛИЗИОННОЕ ПРАВО	130
Глава 6. Особенности кодификации международного частного права в странах германской правовой семьи	130
1. Вступление	130
2. Система международного частного права ФРГ	133
3. Основные принципы развития международного частного права Австрии и его кодификация	146
4. Основные подходы швейцарского законодателя к решению коллизий законов	155
5. Влияние на кодификацию МЧП в Украине общих тенденций кодификации МЧП в странах германской правовой семьи	160
Глава 7. Транснациональные корпорации: проблемы частно-правового регулирования	169
1. Вступление	169
2. Особенности взаимодействия Украины и транснациональных корпораций	170
3. Проблемы принимающих стран, обусловленные деятельностью ТНК	172
4. Проблемы определения национальности ТНК	173
5. Правовые коллизии, порожденные деятельностью ТНК	182

Глава 8. Трансграничная несостоятельность	185
1. Несостоятельность в рыночной экономике	185
2. Несостоятельность в системе права и законодательства	187
3. Трансграничная несостоятельность	188
4. Несостоятельность и международное частное право	190
5. Гармонизация законодательства о несостоятельности	193
6. Унификация законодательства о несостоятельности	194
7. Законодательство Европейского Союза	196
8. Вывод	200
Глава 9. Исковая давность в международном частном праве	202
1. Вступление	202
2. Коллизионные нормы об исковой давности в странах романо-германской системы права	203
3. Коллизионные нормы об исковой давности в странах англо-американской системы права	212
4. Практика применения материальных и коллизионных норм об исковой давности в арбитражных судах	221
Глава 10. Некоторые проблемы коллизионного регулирования в международном семейном праве	227
1. Право или закон: концептуальная проблема коллизионного регулирования	227
2. Особенности семейных отношений как объекта правового регулирования	229
3. Содержание понятия «социокультурной традиции» в контексте международного частного права	233
4. Коллизионные проблемы семейного права	246
5. Автономия воли	251
6. Проблемы регулирования «новых» отношений	254
РАЗДЕЛ IV. УНИФИКАЦИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА	257
Глава 11. Унификация норм международного частного права в рамках УНИДРУА	257
1. Роль УНИДРУА в унификации международного частного права	257
2. Принципы международных коммерческих договоров	263
3. Международная унификация в области купли-продажи	267

4. Унификация в области факторинга и лизинга	271
5. Унификация в области культуры	277
6. Унификация в области туризма	280
7. Унификация в области наследования	282
Глава 12. Унификация коллизионных норм в международных договорах Украины о правовой помощи	285
1. Международные договоры Украины о правовой помощи, как эффективное средство международно-правовой унификации коллизионных норм	285
2. Особенности унифицированных коллизионных норм международных договоров Украины о правовой помощи	289
3. Система унифицированных коллизионных норм международных договоров Украины о правовой помощи	292
Глава 13. Частноправовые конвенции Совета Европы и вопросы участия в них Украины	327
1. Общая характеристика частноправовых конвенций Совета Европы	327
2. Участие Украины в частноправовых конвенциях Совета Европы	334
3. Присоединение Украины к частноправовым конвенциям Совета Европы	343
Глава 14. Гармонизация законодательства Украины об уступке требования с правом европейских государств	352
1. Введение	352
2. Уступка требований в некоторых видах обязательств	354
3. Цессия в законодательстве европейских государств	363
РАЗДЕЛ V. МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ	370
Глава 15. Вопросы гармонизации законодательства Украины об охране конфиденциальной информации с международно-правовыми нормами	370
1. Вступление	370
2. Коммерческая тайна	372
3. Охрана ноу-хау	376
4. Конфиденциальная информация	381

5. Банковская и иные виды тайн	384
6. Нераскрытая информация	385
7. Информация о личности	388
8. Направления совершенствования законодательства	391
Глава 16. Международная охрана смежных прав	398
1. Понятия, причины возникновения и процесс становления международной охраны смежных прав	398
2. Субъекты международной охраны смежных прав	402
3. Принципы международной охраны смежных прав	405
4. Дальнейшее совершенствование международной охраны смежных прав	409
РАЗДЕЛ VI. МЕЖДУНАРОДНОЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВЕННОЕ ПРАВО	413
Глава 17. Некоторые проблемы выбора сторонами права, подлежащего применению во внешнеэкономических договорах	413
1. Суть проблемы	413
2. Ограничение автономии воли сторон императивными нормами	417
3. Договоры международной купли-продажи товаров	421
4. Выбор права в договорах международного лизинга	424
5. Выводы	426
Глава 18. Понятие международной промышленной кооперации	428
1. Понятие соглашений о международной промышленной кооперации	429
2. Основные виды международной промышленной кооперации	435
3. Коллизионные вопросы отношений международной промышленной кооперации	449
Глава 19. Некоторые проблемы правового обеспечения привлечения ссудного иностранного капитала	453
1. Вступление	453
2. Материально-правовое регулирование иностранного ссудного инвестирования	455
3. Коллизионное регулирование отношений иностранного ссудного инвестирования по законодательству Украины	461

4. Инвестиционный ссудный и инвестиционный кредитный договор как самостоятельные виды внешнеэкономического договора	463
5. Роль некоторых негосударственных механизмов регулирования договорных отношений иностранного инвестирования в ссудной форме	470
6. Тенденции и перспективы развития правового регулирования иностранного инвестирования в ссудной форме	472
Глава 20. Современные проблемы правового регулирования международных туристических отношений	477
1. Место международного туризма в мировой торговле услугами	477
2. Особенности правового регулирования торговли услугами	479
3. Правовое регулирование международных туристических отношений	481
4. Международно-правовая унификация материальных норм в регулировании международных туристических отношений	502
5. Коллизионное регулирование международных туристических отношений	521
Глава 21. Доверительные конструкции в национальном праве стран континентального права. Общая характеристика договора управления имуществом по Гражданскому кодексу Украины	529
Глава 22. Сравнительно-правовой анализ регулирования франчайзинга в разных юрисдикция	557
1. Развитие и становление франчайзинга	557
2. Правовое регулирование франчайзинга	558
3. Выводы	600
РАЗДЕЛ VII. МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОММЕРЧЕСКИЙ АРБИТРАЖ	604
Глава 23. Актуальные проблемы международного коммерческого арбитража в Украине	604
1. Вступление	604
2. Арбитражное решение. Понятие арбитражного решения. Форма и порядок постановления арбитражного решения	607

3. Институт отмены арбитражного решения	615
4. Внутреннее и иностранное арбитражные решения	626
Глава 24. Правовые принципы формирования и функционирования международного коммерческого арбитража	636
1. Правовая природа и общая характеристика международного коммерческого арбитража (теоретические аспекты)	636
2. Общие тенденции регулирования международного коммерческого арбитража на международно-договорном уровне	646
3. Арбитражное соглашение как основание для рассмотрения спора международным коммерческим арбитражем. Нормативные основания автономности арбитражного соглашения в современном украинском законодательстве	658
4. Компетенция международного коммерческого арбитража. Развитие принципа «компетентной компетенции» в украинском законодательстве	672
Глава 25. Аспекты арбитражной процедуры в киберпространстве (перевод с англ. языка)	681
1. Арбитражная процедура в киберпространстве	681
2. Место проведения или место нахождения арбитража	681
3. Территориальность международного арбитража	682
4. Юридические последствия, связанные с местом проведения или местом нахождения арбитража	684
5. Процессуальное право в стране места проведения или места нахождения арбитража	685
6. Выбор арбитражного института	688
7. Делокализация арбитража	689
8. Он-лайн технологии и место нахождения арбитража	690
9. Определение юрисдикции в киберпространстве	690
10. Критерии выбора места проведения или места нахождения арбитража	692
11. Определение места проведения или места нахождения арбитража из-за отсутствия выбора сторон	694
12. Процессуальные гарантии	695
13. Основные требования относительно процедуры в соответствии со статьей 17 (2) Директивы об электронной коммерции	696

14. Средства электронной коммерции относительно арбитражной процедуры	699
15. Процессуальные гарантии арбитражной процедуры он-лайн	700
16. Предварительные проекты предложений относительно Директивы об электронной коммерции	705
17. Соответствующие процессуальные гарантии, основывающиеся на Европейской конвенции по правам человека	711
18. Применение судебной практики для организации арбитражных процессов относительно споров, связанных с электронной коммерцией	716
19. Право на справедливое судебное разбирательство	718
20. Процессуальные гарантии в добровольном арбитраже в соответствии со ст. 17(2) Директивы об электронной коммерции	723
21. Адекватные процессуальные гарантии в среде он-лайн	730
22. Арбитражные правила, адаптированные к электронной коммерции	734
23. Подчинение арбитража арбитражному институту	735
24. Подготовка к судебной процедуре	737
ПРИЛОЖЕНИЕ	739
Закон Украины «О международном частном праве»	739
Библиография работ по международному частному праву преподавателей и научных сотрудников кафедры международного частного права Института международных отношений Киевского университета имени Тараса Шевченко (1991—2005 гг.)	764

Розділ 2

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

У цьому розділі зазначаються нормативно — правові акти, оприлюднені з того часу, коли у видавництві МАУП готувався до публікації навчальний посібник І. І. Дахна «Міжнародне приватне право».

Далі у цьому тексті вказано записи розділів так як вони зазначені у названому посібнику. Для вирішення навчальних та практичних питань читачам слід брати до уваги нормативно — правові акти, що містяться як у попередньому навчальному посібнику, так і у цьому.

Порядок подачі — хронологічний.

ТЕМА 2 «ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА»

- Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Турецькою Республікою про правову допомогу та співробітництво в цивільних справах» від 05.07.2001 р. № 2605 — III. Укладена в Анкарі 23.11.2000 р.

(«Відомості Верховної Ради України», 2001, № 44).

- Закон України «Про прийняття Статуту Гаазької конференції з міжнародного приватного права» від 15.05.2003 р. № 793-IV. Статут набрав чинності для її членів 15.07.1955 р.

(*Офіційний вісник України*, 2003, № 23).

- «Статут Гаазької конференції з міжнародного приватного права». Дата прийняття: 31.10.1951. Ратифіковано Законом України від 15.05.2003 р. № 793-IV. Дата набуття чинності: 03.12.2003.

(Текст Статуту міститься в «Офіційному віснику України», 2004, № 12, ч. 2).

- «Угода між Україною та Турецькою Республікою про правову допомогу та співробітництво в цивільних справах». Дата підписання 23.11.2000. Ратифіковано Законом України від 05.07.2001 р. № 2605 — III. Дата набуття чинності: 02.05.2004.

(Текст Угоди — «Офіційний вісник України», 2004, № 17).

- «Положення про експертну групу з підготовки проектів міжнародних договорів України про правові відносини та право-

ву допомогу у цивільних і кримінальних справах». Затверджено Указом Президента України від 24.04.2004 р. № 476/2004. Реєстраційний код 28784/2004.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 18).

- Закон України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. № 1906 — IV. Реєстраційний код 29955/2004.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 35).

- Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 р. № 2709 — IV. Реєстраційний код 33145/2005.

(«Офіційний вісник України», 2005, № 29).

- «Конвенція о правовой помощи и правовых отношения по гражданским, семейным и уголовным делам».

Дата підписання : 22.01.1993. Ратифіковано Законом України від 10.11.1994 р. № 240/94-ВР. Дата набуття чинності: 14.04.1995. Реєстраційний код 34196/2005.

(«Офіційний вісник України», 2005, № 44).

- Закон України «Про прийняття змін до Статуту Гаазької конференції з міжнародного приватного права». від 26.07.2006 р. № 35-V. Прийняті Двадцятьою сесією Гаазької конференції 30.06.2005 р.

(«Офіційний вісник України», 2006, № 32).

ТЕМА 4 «ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ІНОЗЕМЦІВ»

- Закон України «Про імміграцію» від 07.06.2001 р. № 2491-III.

(«Офіційний вісник України», 2001, № 27).

- Закон України «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз» від 05.07.2001 р. № 2586-III.

(«Відомості Верховної Ради України», 2001, № 49).

- «Порядок призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1751. Код нормативного акта 20999/2001.

(«Офіційний вісник України», 2001, № 52).

- «Інструкція про порядок реєстрації іноземців та їх паспортних документів у пунктах пропуску через державний кордон». Затверджена наказом Державного комітету у справах охорони державного кордону України від 24.12.2001 р. № 733. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 08.01.2002 р. за № 5/6293. Код нормативного акта 21104/2002.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 2).

- «Положення про Державний департамент у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14.07.2002 № 844.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 24).

- Про забезпечення дотримання законодавства під час надання послуг іноземцям та особам без громадянства. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 р. № 1136.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 34).

- Порядок провадження за заявами про надання дозволу на імміграцію і поданнями про його скасування та виконання прийнятих рішень.

Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26.12.2002 р. № 1983.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 52).

- Порядок оформлення і видачі посвідки на постійне проживання.

Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26.12.2002 р. № 1983.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 52).

- Порядок формування квоти міграції. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26.12.2002 р. № 1983.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 52).

- «Положення про акредитацію співробітників дипломатичних і консульських установ іноземних держав, міжнародних організацій та їхніх представництв, інших іноземних держав». Затверджено наказом МЗС України від 13.01.2003 р. № 11. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.01.2003 р. № 62/7383.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 5).

- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про правовий статус іноземців» від 06.02.2003 р. № 506-IV.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 9).

- «Порядок видачі іноземцям запрошень на навчання в Україні». Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 12.08.2003 № 544.

Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 05.09.2003 р. за № 767/8088.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 37).

- «Порядок набору іноземців на навчання в Україні». Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 12.08.2003 № 544.

Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 05.09.2003 р. за № 766/8087.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 37).

- «Типове положення про пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні».

Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 р. № 1110. Код нормативного акта 25892/2003.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 30).

- «Положення про умови матеріального забезпечення осіб, направлених за кордон на навчання, стажування, для підвищення кваліфікації».

Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4.03.1996 р. № 287 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 р. № 1795).

(«Офіційний вісник України», 2003, № 47).

- «Інструкція про порядок продовження терміну перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства». Затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України від 01.12.2003 № 1456.

Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 18.12.2003 р. за № 1180/8501.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 52, ч 2).

- «Про затвердження зразків документів, які подаються для встановлення належності до громадянства України, прийняття до громадянства України, оформлення набуття громадянства України, припинення громадянства України та скасування рішень про оформлення набуття громадянства України».

Наказ МВС України від 20.07.2006 № 716. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 15.08.2006 р. за № 977/12851. Реєстраційний код 37185/2006.

(«Офіційний вісник України», 2006, № 33).

- «Положення про управління (відділи) міграційної служби в автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі».

Затверджено наказом Державного комітету у справах національностей та міграцій України від 27.07.2004 р. № 36.

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03.08.2004 р. за № 1067/9666. Реєстраційний код 29956/2004.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 35)

- «Європейська соціальна хартія».

Підписана від імені України 07.05.1999 р. у Стамбулі.

Ратифіковано Законом України від 14.09.2006 р. № 137-V. Реєстраційний код 37455/2006.(Офіційний переклад)

(«Офіційний вісник України», 2006, № 40).

- «Європейська конвенція про громадянство». Ратифіковано Законом України від 20.09.2006 р. № 183-V. Вчинена 06.11.1997 р. у м. Страсбурзі. Підписана від імені України 01.07.2003. Реєстраційний код 37532/2006.

(«Офіційний вісник України», 2006, № 41).

«Порядок розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові) фізичної особи». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 р. № 915. Реєстраційний код 40449/2007.

(«Офіційний вісник України», 2007, № 52).

ТЕМА 5 «ЮРИДИЧНІ ОСОБИ — СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА»

«Господарський кодекс України». Прийнято Верховною Радою України 16.01.2003 № 436-IV. Код нормативного акта 24654/2003.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 11; «Відомості Верховної Ради України», 2003, № № 18, 19-20, 21-22).

«Порядок ведення Реєстру зареєстрованих в Україні міжнародних організацій, філій і представництв іноземних неурядових, громадських та благодійних організацій та об'єднань». Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 27.06.2003 № 75/5. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 27.06.2003 № 531/7852.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 27).

«Інструкція про порядок реєстрації представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні». Затверджено наказом міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України від 18.01.1996 № 30 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 15.06.2007 № 179). Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25.06.2007 р. за № 730/13997. Реєстраційний код 40313/2007.

(«Офіційний вісник України», 2007, № 48).

ТЕМА 6 ДЕРЖАВА — СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНИХ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

- Рішення Конституційного Суду України у справі № 1 — 40/2001 «Справа про угоди про розподіл продукції» Київ, 6 грудня 2001 р. № 17-рп 2001. Код нормативного акта 20807/2001.

(«Офіційний вісник України», 2001, № 50).

- «Порядок здійснення захисту прав та інтересів України під час розгляду справ у закордонних юрисдикційних органах».

Затверджено Указом Президента України від 25.05.2002 р. № 581/2002.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 26).

- «Методика розрахунку платежів за надання концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12.03.2003 р. № 319.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 11).

- «Порядок фінансування витрат, пов'язаних із захистом прав та інтересів України під час розгляду справ у закордонних юрисдикційних органах».

Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2003 р. № 1198.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 32).

- «Про створення галузевого державного архіву документів, пов'язаних із захистом прав та інтересів України в закордонних юрисдикційних органах».

Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03. 2004 р. № 386.

Реєстраційний код 28288/2004.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 12, ч. 1).

- «Порядок здійснення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України».

Затверджено Указом Президента України від 25.06.2002 р. № 581 (в редакції Указу від 11.09.2006 р. № 745/2006). Реєстраційний код 37325/2006.

(«Офіційний вісник України», 2006, № 37).

- «Тимчасова методика розрахунку балансу інтересів держави та інвестора при укладанні угод про розподіл продукції у сфері видобування вуглеводнів».

Затверджено наказом Міністерства економіки України і Міністерства фінансів України 23.08.2007 № 278/969. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 13.09.2007 р. за № 1063/14330. Реєстраційний код 40985/2007.

(«Офіційний вісник України», 2007, № 70).

ТЕМА 7 «ПРАВО ВЛАСНОСТІ»

- «Порядок відшкодування вартості примусово відчуженого майна у власника під час мобілізації в умовах воєнного стану».

Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2005 р. № 990. Реєстраційний код 33946/2005.

(«Офіційний вісник України», 2005, № 40).

- Інструкція про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України».

Затверджено наказом Міністерства культури і мистецтв України від 22.04.2002 р. № 258. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 09.07.2002 р. за № 571/6859.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 28).

- Закон України «про приєднання України до Міжнародної конвенції про цивільну відповідальність за шкоду від забруднення нафтою» від 04.07.2000 р. № 44-IV.

(«Відомості Верховної Ради України», 2002, № 35).

- «Перелік товарів промислового призначення, вивезення яких громадянами України, іноземцями та особами без громадянства за межі митної території України не допускається».

Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2002 р. № 1911.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 51).

- Стаття 9 «Право на заснування інформаційних агентств» Закону України «Про інформаційні агентства» (у редакції Закону України («Офіційний вісник України», 2004, № 1).

ТЕМА 8 «ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ВНАСЛІДОК ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ (ДЕЛІКТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ)»

- Глава 82 «Відшкодування шкоди» Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Код нормативного акта 24654/2004.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 11; «Відомості Верховної ради України», 2003, № № 40-45).

- Віденська конвенція про цивільну відповідальність за ядерну шкоду».

Дата підписання: 21.05.1963. Дата набуття чинності: 20.12.1996. Реєстраційний код 32509/2005.

(«Офіційний вісник України», 2005, № 21; текст — російською мовою).

ТЕМА 9 «ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

• Закон України «Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України» від 13.09.2001 р. № 2681-III.

(«Офіційний вісник України», 2001, № 40).

• «Порядок підтвердження відомостей про фактичне вивезення товарів за межі митної території України».

Затверджено наказом Державної митної служби України та Державної податкової адміністрації України від 21.03.2002 № 163/121.

Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 26.03.2002 р. за № 295/6583.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 13).

• «Положення про порядок іноземного інвестування в Україну». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 10.08.2005 № 280.

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 29.08.2005 р. за № 947/11227.

(«Офіційний вісник України», 2005, № 35).

• «Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі — продажу товарів від 11 квітня 1980 р.»

Дата підписання: 11.04.1980.

Приєднано Указом Президії Верховної Ради Української СРСР від 23.08.1989 р. № 7978.

Дата набуття чинності для України: 01.02.1991.

Реєстраційний код 35973/2006.

(Текст — «Офіційний вісник України», 2006, № 15).

• «Конвенція ООН про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів 1974 року».

Дата підписання Україною: 14.06.1974. Дата набуття чинності для України: 01.05.1994. Реєстраційний код 30556/2004.

(Текст — «Офіційний вісник України», 2006, № 36).

ТЕМА 10 «МІЖНАРОДНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ І ВАНТАЖІВ»

• Закон України «Про ратифікацію Шостого додаткового протоколу до Статуту Всесвітнього поштового союзу» від 29.11.2001 № 2856-III. Код нормативного акта 20916/2001.

(«Офіційний вісник України», 2001, № 51).

- «Порядок реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП». Затверджене наказом Державної митної служби України від 21.11.2001 № 755. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 14.12.2001 р. за № 1036/6227. Код нормативного акта 20901/2001. (*«Офіційний вісник України», 2001, № 51*).

- «Про обсяги та порядок ввезення громадянами на митну територію України продуктів харчування для власного споживання та перелік предметів, що не можуть бути віднесені до особистих речей громадян».

Постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2001 № 1652. Код нормативного акта 20825/2001.

(*«Офіційний вісник України», 2001, № 51*).

- «Про затвердження Загального регламенту Всесвітнього поштового союзу, Внутрішнього регламенту конгресів, Всесвітньої поштової конвенції та її Заключного протоколу».

Підписані від імені України 15.09.1999 на XXIII Конгресі Всесвітнього поштового союзу в м. Пекіні. Затверджено Указом Президента України від 12.09.2001 № 813/2001.

(*«Офіційний вісник України», 2001, № 37*).

- «Тарифи на універсальні послуги поштового зв'язку».

Затверджено наказом Державного комітету зв'язку та інформатизації України 18.10.2001 № 166. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 10.01.2002 р. за № 20/6308. Код нормативного акта 12161/2002.

(*«Офіційний вісник України», 2002, № 3*).

- «Порядок організації місць міжнародного поштового обміну».

Затверджено наказом Державної митної служби та Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 15.01.2002 р. № 18/5. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 06.02.2002 р. за № 110/6398. Код нормативного акта 21459/2002.

(*«Офіційний вісник України», 2002, № 6*).

- Інструкція «Про порядок видачі суб'єктам підприємницької діяльності ліцензії на здійснення внутрішніх і міжнародних перевезень пасажирів і вантажів морським та річковим транспортом, умов і правил здійснення внутрішніх і міжнародних перевезень пасажирів і вантажів морським і річковим транспортом та контроль за їх дотриманням». Затверджена наказом Міністерства транспорту України від 05.08.1994 № 424. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 06.10.1994 р. за № 242/452. Наказ втратив чинність відповідно до наказу № 49 Міністерства транспорту

України від 28.01.2002. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 06.03.2002 р. за № 232/6520. Код нормативного акта 21815/2002.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 11).

- «Правила надання послуг поштового зв'язку». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.2002 р. № 1155.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 34).

- Тарифи на перевезення пасажирів, багажу та товаробагажу залізничним транспортом у міжнародному сполученні Схід-Захід». Затверджено наказом Міністерства транспорту України від 02.12.2002 № 853. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 04.12.2002 р. за № 947/7235.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 50).

- «Порядок і умови здійснення митного контролю товарів та інших предметів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон у міжнародних експрес — відправленнях». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2002 р. № 1948.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 1).

- «Порядок і умови здійснення митного контролю товарів та інших предметів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон у міжнародних поштових відправленнях». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2002 р. № 1948.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 1).

- «Правила приймання та відправлення міжнародної пошти пунктами міжнародного поштового обміну». Затверджені наказом Державного комітету зв'язку та інформатизації України та Державної митної служби України від 10.12.2002 № 235/688. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 08.01.2003 р. за № 7/7328.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 3).

- «Порядок взаєморозрахунків між операторами за проведені міжнародні та міжміські телефонні розмови». Затверджено наказом Державного комітету зв'язку та інформатизації України 04.01.2003 № 1. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10.02.2003 р. за № 108/7429. Код нормативного акта 24434/2003.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 7).

- «Правила виплати відшкодування операторами поштового зв'язку збитків, завданих унаслідок ненадання чи неналежного надання послуг з пересилання міжнародних поштових відправлень». Затверджено наказом Державного комітету зв'язку та ін-

форматизації України 18.03.2003 № 50. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14.04.2003 р. за № 299/7920.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 16).

- Закон України «Про приєднання України до Конвенції про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ)» від 05.06.2003 № 943-IV.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 26).

- «Правила повітряних перевезень пасажирів та багажу». Затверджені наказом Міністерства транспорту України від 25.07.2003 р. № 568. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 29.08.2003 р. за № 755/8076.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 36).

- «Правила повітряних перевезень вантажів». Затверджено наказом Міністерства транспорту України від 14.10.2003 р. № 793. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 07.11.2003 р. за № 1023/8344.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 46).

- «Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з пересилання поштових переказів, простих та реєстрових листів, поштових карток, бандеролей та посилок до 30 кілограмів». Затверджено наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Державного комітету зв'язку та інформатизації України 29.10.2003 р. № 116/202.

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17.11.2003 р. за № 1055/8376.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 47).

- «Порядок організації регулярних, нерегулярних і маятникових перевезень пасажирів автомобільним транспортом у міжнародному сполученні». Затверджено наказом Міністерства транспорту України від 09.02.2004 № 75. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22.06.2004 р. за № 759/9358. Реєстраційний код 29302/2004.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 27, ч. 2).

- «Інструкція з організації перевезень вантажів повітряним транспортом». Затверджено наказом Міністерства транспорту України від 15.07.2004 № 630. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 02.08.2004 р. за № 958/9557.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 32).

- «Положення про призначене авіапідприємство України на експлуатацію міжнародної повітряної лінії». Затверджено наказом Державіаслужби від 24.12.2004 № 247. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 29.12.2004 р. за № 1665/10264. Реєстраційний код 31210/2004.

- («Офіційний вісник України», 2004, № 52, ч. 2).
- Закон України «Про приєднання України до Конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення пасажирів і багажу (КАПП)» від 15.12.2004 р. № 2239-IV.
(«Офіційний вісник України», 2005, № 1).
  - Указ Президента України «Про приєднання до Європейської угоди про важливі лінії міжнародних комбінованих перевезень та відповідні об'єкти» від 11.07.2005 р. № 1077/2005. Реєстраційний код 33033/2005. Укладена 01.02.1991 р. в Женеві.
(«Офіційний вісник України», 2005, № 28).
  - «Порядок взаємо з'єднання та взаєморозрахунків операторів щодо здійснення діяльності з надання послуг фіксованого міжнародного, міжміського телефонного зв'язку із застосуванням технології IP-телефонії». Затверджено рішенням Національної комісії з питань регулювання зв'язку України від 07.10.2005 № 91. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11.11.2005 р. за № 1366/11646.
(«Офіційний вісник України», 2005, № 46).
  - «Правила проведення валютних операцій при здійсненні міжнародних поштових переказів». Затверджено постановою Правління Національного банку України 27.10.2005 № 396. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11.11.2005 р. за № 1362/11642. Реєстраційний код 34316/2005.
(«Офіційний вісник України», 2005, № 46).
  - Закон України «Про приєднання України до Протоколу від 3 червня 1999 року, що стосується змін Конвенції про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) від 1980 року» від 16.11.2005 р. № 3091-IV.
(«Офіційний вісник України», 2005, № 49).
  - Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про автомобільний транспорт». Прийнято Верховною Радою України 23.02.2006 р. № 3493-IV. Реєстраційний код 35709/2006. Закон України «Про автомобільний транспорт» викладено у новій редакції.
(«Офіційний вісник України», 2006, № 13).
  - Закон України «Про приєднання України до Конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів» (Женева, 19.05.1956) від 01.08.2006 р. № 57-V.
(«Офіційний вісник України», 2006, № 34; міститься текст Конвенції).
  - Указ Президента України «Про затвердження Всесвітньої поштової конвенції, Угоди про служби поштових платежів. Зага-

льного регламенту Всесвітнього поштового союзу та Внутрішнього регламенту Конгресів» від 21.06.2006 р. № 564/2006. Реєстраційний код 37739/2006.

(«Офіційний вісник України», 2006, № 44).

- Афінська конвенція про перевезення морем пасажирів та їх багажу 1974 року. Дата підписання: 13.12.1974 р. Приєднано Законом України від 15.07.1994 р. № 115/94-ВР. Реєстраційний код 40733/2007 (текст Афінської конвенції — в «Офіційному віснику України», 2007, № 61).

ТЕМА 11 «МІЖНАРОДНІ РОЗРАХУНКИ»

- «Правила бухгалтерського обліку банками України операцій з чеками в іноземній валюті». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 03.12.2001 № 493. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 14.12.2001 р. за № 1032/6223. Код нормативного акта 20866/2001.

(«Офіційний вісник України», 2001, № 51).

- «Положення про примусове списання (стягнення) та договірне списання коштів в іноземній валюті з рахунків платників (крім банків) на території України». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 01.10.2001 № 416. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 26.10.2001 р. за № 908/6099. Код нормативного акта 20329/2001.

(«Офіційний вісник України», 2001, № 44).

- Положення про порядок створення дочірнього банку, філії і представництва українського банку на території інших держав, особливості їх закриття та здійснення нагляду». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 30.01.2002 № 45. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 19.02.2002 р. за № 158/6446. Код нормативного акта 21590/2002.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 8).

- «Порядок видачі, обліку, відстрочення та оплати (погашення) векселя (письмового зобов'язання), що видається суб'єктом підприємницької діяльності при здійсненні операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах». Затверджено наказом Державної податкової адміністрації України від 25.02.2002 № 83. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 13.03.2002 р. за № 248/6536. Код нормативного акта 21852/2002.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 11).

- Правила проведення Торговельної сесії та здійснення окремих операцій, пов'язаних з купівлею-продажем іноземних валют». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 16.04.2002 № 140.. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 08.05.2002 р. за № 419/6707. Код нормативного акта 22377/2002.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 20).

- «Положення про порядок надання небанківським фінансовим установам генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій». Затверджено постановою Правління Національного банку України 09.08.2002 № 297. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 29.08.2002 р. за № 712/7000.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 36).

- «Класифікатор іноземних валют». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 04.02.1998 № 34 (у редакції постанови Правління Національного банку України від 02.10.2002 № 378). Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 24.10.2002 р. за № 841/2002. «Перелік держав, які прийняли зобов'язання статті VIII Угоди МВФ за станом на травень 2002 року є Додатком до «Класифікатора іноземних валют».

(«Офіційний вісник України», 2002, № 44).

- «Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 12.12.2002 № 502. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14.01.2003 р. за № 21/7342. Код нормативного акта 24152/2003.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 4).

- «Положення про порядок видачі резидентам індивідуальних ліцензій на переказування іноземної валюти за межі України з метою придбання облигацій державних позик України». Затверджені постановою Правління Національного банку України від 29.01.2003 № 35. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 17.02.2003 р. за № 120/7441.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 8).

- «Положення про порядок видачі резидентам погодження Національного банку України на переказування коштів у національній валюті за межі України за договорами, які передбачають виконання робіт та надання послуг нерезидентами». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 17.02.2003 № 58. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17.02.2003 р. за № 132/7453.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 8).

- «Положення про оформлення та подання клієнтами платіжних доручень в іноземній валюті, заяв про купівлю або продаж іноземної валюти до уповноважених банків і інших фінансових установ та порядок їх виконання». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 05.03.2003 № 82. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20.03.2003 р. за № 224/7545.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 13).

- «Правила здійснення фізичними особами переказів іноземної валюти в межах України». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 12.03.2003 № 103. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25.03.2003 р. за № 255/7556.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 13).

- «Правила надання уповноваженим банкам індивідуальних ліцензій на вивезення за межі України банкнот іноземних держав, банківських металів та на право переказувати за межі України іноземної валюти для оплати банківських металів і спеціальних дозволів на ввезення в Україну банкнот іноземних держав і банківських металів». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 06.08.2003 № 327. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 29.08.2003 р. № 753/8074. Втратили чинність «Правила надання уповноваженим банкам індивідуальних ліцензій на вивезення за межі України банкнот іноземних держав, банківських металів та на право переказувати за межі України іноземної валюти для оплати банківських металів і спеціальних дозволів на ввезення в Україну банкнот іноземних держав і банківських металів», затверджено постановою Правління Національного банку України від 23.09.96 № 245.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 36).

- «Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах». Затверджена постановою Правління Національного банку України від 12.12.2003 р. № 492. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17.12.2003 р. за № 1172/8493.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 51, ч. 2.).

- «Положення про порядок видачі індивідуальних ліцензій на переказування іноземної валюти за межі України для оплати банківських металів та проведення окремих валютних операцій». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 17.06.2004 № 256. Зареєстровано в Міністерстві юстиції

України 16.07.2004 р. за № 897/9496. Реєстраційний код 29548/2004.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 29).

- «Правила здійснення переказів іноземної валюти за дорученням та на користь фізичних осіб». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 14.10.2004 р. № 486. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 02.11.2004 р. за № 1402/10001.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 44).

- «Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на розміщення резидентами (юридичними та фізичними особами) валютних цінностей на рахунках за межами України». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 14.10.2004. № 485. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 05.11.2004 р. за № 1413/10012. Реєстраційний код 30626/2004. [Втратили чинність постанови Правління Нацбанку: 05.05.09 № 221; 19.11.99 № 565; 02.11.2000 № 431].

(«Офіційний вісник України», 2004, № 45).

- «Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 14 жовтня 2004 р. № 483. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 09.11.2004 р. за № 1429/10028.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 45).

- «Порядок відображення в обліку операцій в іноземній валюті». Затверджено наказом Державного казначейства України 24.07.2001 № 126 (у редакції наказу Державного казначейства України 13.06.2005 р. за № 651/10931. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13.06.2005 р. за № 651/10931 Реєстраційний код 32680/2005.

(«Офіційний вісник України», 2005, № 24).

- «Правила торгівлі національною валютою». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 10.08.2005 № 281. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 29.08.2005 р. за № 950/11230. Реєстраційний код 33542/2005.

(«Офіційний вісник України», 2005, № 35).

- «Про застосування простого векселя за окремими товарними позиціями у разі здійснення операцій з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах». Затверджено розпо-

рядженням Кабінету Міністрів України від 21.01.2006 р. № 26-р. Реєстраційний код 35002/2006.

(«Офіційний вісник України», 2006, № 4).

- Закон України «Про приєднання України до Конвенції УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг» від 11.01. 2006 р. № 3301-IV. Вчинена 28.05.1988 р. в м. Оттаві.

(«Офіційний вісник України», 2006, № 6; є текст Конвенції).

- Закон України «Про приєднання України до Конвенції ЮНІДРУА про міжнародний факторинг» від 11.01.2006 р. № 3302-IV. Вчинена 28.05.1988 р. в м. Оттаві.

(«Офіційний вісник України», 2006, № 6; є текст Конвенції).

- «Правила використання готівкової іноземної валюти на території України». Затверджено постановою Правління Національного банку України від 30.05.2007 р. № 200. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18.06.2007 р. за № 656/13923. Реєстраційний код 40182/2007.

(«Офіційний вісник України», 2007, № 46).

ТЕМА 12 «ПАТЕНТНЕ ПРАВО»

- Закон України «Про приєднання до Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових зразків (Гаазького акта, прийнятого 28 листопада 1960 року, та Женевського акта, прийнятого 2 липня 1999 року» від 17.01.2002 № 2992-III. Код нормативного акта 21446/2002.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 6).

- Закон України «Про приєднання України до Договору про патентне право» від 22.11.2002 № 245-IV.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 50).

ТЕМА 13 «АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА»

- Закон України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення» від 20 вересня 2001 р. № 2730-III. Вчинена 26.10.1961 р. в м. Римі.

(«Офіційний вісник України», 2001, № 41).

- Закон України «Про приєднання України до Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право» від 20.09.2001 р. № 2733-III. Договір від 20.12.1996.

(«Офіційний вісник України», 2001, № 41).

- «Порядок використання і здійснення контролю за дотриманням прав на об'єкти інтелектуальної власності в процесі виробництва, експорту, імпорту дисків для лазерних систем зчитування». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.2001 р. № 1149.

(«Офіційний вісник України», 2001, № 37).

ТЕМА 14 «ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ»

- «Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном». Затверджено наказом Державного комітету з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства праці і соціальної політики України від 19.12.2001 № 155/534. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10.01.2002 р. за № 17/6305. Код нормативного акта 21152/2002 (попередній наказ від 22.02.99 № 19/15, зареєстрований 06.04.1999 р. за № 215/3508, втратив чинність).

(«Офіційний вісник України», 2002 № 3).

- «Про внесення змін до «Порядку оформлення іноземцям та особам без громадянства дозволу на працевлаштування в Україні». Постанова Кабінету Міністрів України від 17.05.2002 р. № 649.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 21).

- Закон України «Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці № 140 1974 року про оплачувані учбові відпустки» від 26.09.2002 р. № 174-IV. (Прийнята 59-ю сесією Генеральної конференцією МОП 24 червня 1974 р.)

(«Офіційний вісник України», 2002, № 44).

- Закон України «Про ратифікацію Конвенції про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів № 159» від 06.03.2003 № 624-IV. Підписана 20.06.1983 р. у Женеві.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 14).

- Закон України «Про ратифікацію Конвенції про представників працівників № 135» від 15.05.2003 № 798-IV. Підписана 23.06.1971 р.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 23).

- «Порядок контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном». Затверджено наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Міністерства праці та соціальної політики України

від 24.06.2004 № 78/141. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 15.07.2004 р. за № 887/9486. Реєстраційний код 29517/2004.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 20).

- Закон України «Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці № 81 1947 року про інспекцію праці у промисловості й торгівлі» від 08.09.2004 р. № 1985-IV.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 39).

- Закон України «Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці» № 129 1969 року про інспекцію праці в сільському господарстві» від 08.09.2004 р. № 1986-IV.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 39).

- «Порядок надання права на професійну діяльність в Україні особам, які пройшли медичну або фармацевтичну підготовку в навчальних закладах іноземних країн». Затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України 19.08.1994 № 118-С (у редакції наказу Міністерства охорони здоров'я України від 27.06.2006 № 410). Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27.06.2006 р. за № 754/12628. Реєстраційний код 36707/2006.

(«Офіційний вісник України», 2006, № 26).

- «Європейська Конвенція про правовий статус трудящих — мігрантів». Підписана від імені України 02.03.2004 р. у м Страсбурзі. Ратифіковано Законом України від 16.03.2007 р. № 755-V. Реєстраційний код 39326/2007.

(«Офіційний вісник України», 2007, № 24).

- «Протокол про внесення змін і доповнень до Угоди про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудящих мігрантів від 15.04.1994 р.». Підписаний у Москві 29.11.2005 р. Ратифіковано Законом України від 15.03.2007. № 757-V. Реєстраційний код 39327/2007.

(«Офіційний вісник України», 2007, № 24).

- «Конвенція МОП № 2 про безробіття 1919 року». Дата підписання: 29.10.1919. ратифіковано Постановою Верховної Ради України від 4.02.1994 р. № 3931-XII. реєстраційний код 40796/2007.

(Текст — Офіційний вісник України, 2007, № 63).

- «Європейська конвенція про правовий статус трудящих — мігрантів». Дата підписання: 24.11.1977. Ратифіковано Законом України від 16.03.2007 р. № 755-V. Дата набуття чинності: 01.10.2007. Реєстраційний код 41089/2007.

(Текст — Офіційний вісник України, 2007, № 74).

- «Конвенція МОП № 147 про мінімальні норми на торговельних судах 1976 року». Дата підписання: 29.10.1976. Ратифіковано Постановою Верховної Ради України від 14.07.1993 р. № 3387-ХІІ. Дата набуття чинності для України: 17.03.1995. Реєстраційний код 41664/2007.

(*Офіційний вісник України, 2007, № 92*).

- «Конвенція МОП № 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 року». Дата підписання: 22.06.1982. Ратифіковано Постановою Верховної Ради України від 4.02.1994 р. № 3933-ХІІ. Дата набуття чинності для України: 16.05.1995. Реєстраційний код 41663/2007.

(*Офіційний вісник України, 2007, № 92*).

ТЕМА 15 «СІМЕЙНЕ ПРАВО»

- «Положення про Міжвідомчу комісію з питань усиновлення іноземцями дітей, які є громадянами України». Затверджене Указом Президента України від 17.01.2002 р. № 34/2002.

(*«Офіційний вісник України», 2002, № 3*).

- «Сімейний кодекс України», затверджений Законом України від 10.01.2002 р. № 2947-ІІІ. Код нормативного акта 21469/2002.

(*«Офіційний вісник України», 2002, № 7*).

- Порядок стягнення аліментів на дитину (дітей) у разі виїзду одного з батьків для постійного проживання в іноземній державі, з якою не укладено договір про надання правової допомоги». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2002 р. № 1203.

(*«Офіційний вісник України», 2002, № 40*).

- «Порядок повернення дітей-іноземців до місць їх постійного проживання». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2002 р. № 1432.

(*«Офіційний вісник України», 2003, № 34*).

- «Порядок повернення до України позбавлених батьківського піклування дітей, які є громадянами України». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 № 569.

(*«Офіційний вісник України», 2003, № 17*).

- «Порядок ведення обліку дітей, які можуть бути усиновленими, осіб, які бажають усиновити дитину, та здійснення нагляду за дотриманням прав дітей після усиновлення». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2003 р.

№ 1377 (втратили чинність постанови Кабінету Міністрів України від 20.07.1996 № 775 та від 22.06. 1999 № 1108).

(«Офіційний вісник України», 2003, № 36).

- «Положення про паспорт громадянина України для виїзду за кордон». Затверджено Указом Президента України від 28.10.1993 р. № 491/1993 (у редакції Указу Президента України від 20.09.2003 р. № 1058/20030).

(«Офіційний вісник України», 2003, № 39).

- «Інструкція про порядок взаємодії між Міністерством внутрішніх справ України і Адміністрацією Державної прикордонної служби України з питань приймання — передавання та повернення дітей у країні постійного проживання». Затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України від 25.11.2003 № 1426/267. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 17.12 2003 р. № 1171/8492.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 51 ч. 2).

- «Порядок передавання закладами охорони здоров'я та навчальними закладами дітей, усиновлених громадянами України та іноземцями». Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 22.12.2004 № 959/634. Зареєстровано в міністерстві юстиції України 11.01.2005 р. за № 23/10303. Реєстраційний код 31329/2005.

(«Офіційний вісник України», 2005, № 2).

- Закон України «Про приєднання України до Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей» від 11.01.2006 р. № 3303-IV. Укладена 25.10.1980 р. у м. Гаазі.

(«Офіційний вісник України», 2006, № 5).

- «Положення про Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2006 р. № 367. Реєстраційний код 35717/2006.

(«Офіційний вісник України», 2006, № 13).

- «Конвенція про стягнення аліментів за кордоном». Укладена в Нью-Йорку 20.06.1956 р. Приєднано Законом України від 20.07.2006 р. № 15-V.

(Текст — «Офіційний вісник України», 2006, № 31).

- Закон України «Про ратифікацію Європейської конвенції про здійснення прав дітей» від 03.08.2006 р. № 69-V. Вчинена 25.01.1996 р. в м. Страсбурзі. Підписана від імені України 07.05.1999 р.

(Текст — «Офіційний вісник України», 2006, № 34).

• «Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання». Вчинена 02.10.1973 р. в м. Гаазі. Ратифіковано Законом України від 14.09.2006 р. № 135-V. Реєстраційний код 37453/2006.

(*Офіційний переклад — «Офіційний вісник України», 2006, № 40*).

• «Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей». Вчинена 05.10.1961 р. Ратифіковано Законом України від 14.09.2006 р. № 136-V. Реєстраційний код 37454/2006.

(*Офіційний переклад — «Офіційний вісник України», 2006, № 40*).

• «Конвенція про контакт з дітьми». Підписана від імені України 15.05.2003 р. у м. Страсбурзі. Ратифіковано Законом України від 20.09.2006 р. № 166-V. Реєстраційний код 37535/2006.

(*Офіційний переклад — «Офіційний вісник України», 2006, № 41*).

Текст Конвенції друкувався і в «Офіційному віснику України», 2007, № 91. Там зазначалася дата набрання чинності для України — 01.04.2007 р. Реєстраційний код — 41630/2007.

• «Інструкція про виконання в Україні Конвенції про стягнення аліментів за кордоном». Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 29.12.2006 № 121/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 29.12.2006 р. за № 1390/13264. Реєстраційний код 38388/2007.

(*«Офіційний вісник України», 2007, № 1*).

• «Положення про порядок та умови прийому документів від іноземців, які бажають усиновити дитину». Затверджено наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 05.02.2007 № 313. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14.02.2007 р. за № 128/13395. Реєстраційний код 38821/2007.

(*«Офіційний вісник України», 2007, № 13*).

• «Положення про порядок та умови прийому документів від іноземців, які бажають усиновити дитину». Затверджено наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 05.02.2007 № 313 (у редакції наказу Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 12.11.2007 № 404). Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 05.12.2007 р. за № 1351/14618. Реєстраційний код 41722/2007.

(*«Офіційний вісник України», 2007, № 93*).

- «Європейська конвенція про здійснення прав дітей». Дата підписання : 25.01.1996. Дата підписання від імені України: 07.05.1999. Ратифіковано Законом України від 03.08.2006 р. № 59-V. Дата набуття чинності для України 01.01.2007. Реєстраційний код 41636/2007.

(«Офіційний вісник України», 2007, № 91).

ТЕМА 16 «СПАДКОВЕ ПРАВО»

- «Порядок поховання на території України громадянина, померлого на території іноземної держави». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17.12.2003 р. № 1963.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 52, ч. 1).

- «Положення про спадковий реєстр». Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 17.10.2000 № 51/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України 07.04.2005 р. № 33/5). Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 07.04.2005 р. за № 373/10653. Реєстраційний код 32049/2005.

(«Офіційний вісник України», 2005, № 15).

ТЕМА 17 «МІЖНАРОДНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС І НОТАРІАЛЬНІ ДІЇ»

- Закон України «Про визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів» від 29.17.2001 р. № 2860-III. Код нормативного акта 21097/2002.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 2).

- «Інструкція про порядок консульської легалізації офіційних документів в Україні і за кордоном». Затверджено наказом Міністерства закордонних справ України від 04.06.2002 № 113. зареєстровано у Міністерстві юстиції України 26.06.2002 р. за № 535/6823.

(«Офіційний вісник України», 2002 № 26).

- «Правила реєстрації актів цивільного стану в Україні». Затверджено наказом Міністерства юстиції України 18.10.2000 р. № 52/2 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 03.09.2002 р. № 80/5). Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03.09.2002 р. за № 728/7016

(«Офіційний вісник України», 2002, № 37).

- «Інструкція з обліку, зберігання та витрачання бланків свідоцтв, що видаються державними органами реєстрації актів циві-

льного стану на підтвердження юридичних фактів в Україні». Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 03.09.2002 № 81/5. Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 03.09.2002 р. за № 727/7015.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 37).

- «Про затвердження зразків книг реєстрації актів цивільного стану та актів бланків свідоцтв, що видаються державними органами реєстрації актів цивільного стану». Постанова Кабінету Міністрів України від 12.09.2002 р. № 1367.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 38).

- Закон України «Про ратифікацію «Конвенції держав-учасниць ГУУАМ про взаємне надання допомоги з консульських питань» від 12.09.2002 № 150-IV. Укладена в Ялті 07.06.2001 р.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 40).

- «Положення про порядок зміни, доповнення, поновлення та анулювання актових записів цивільного стану». Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 26.09.2002 № 86/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26.09.2002 р. за № 786/7074.

(«Офіційний вісник України», 2002, № 40).

- Стаття 427 Цивільного процесуального Кодексу України (у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 20.02.2003 р. № 542-IV).

(«Офіційний вісник України», 2003, № 12; «Відомості Верховної Ради України», 2003, № 16).

- «Правила реєстрації актів цивільного стану в Україні». Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 18.11.2003 № 140/5). Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 18.11.2003 № 1058/8379.

(«Офіційний вісник України», 2003, № 48).

- «Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України». Затверджено наказом Міністерства юстиції України 03.03.2004 № 20/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03.03.2004 р. за № 283/8882. Реєстраційний код 28034/2004. (Наказ Міністерства юстиції України від 14.06.94 № 18/5 втратив чинність)

(«Офіційний вісник України», 2004, № 10).

- «Конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах». Приєднано Законом України від 19.10.2003 р. № 2052-III. Дата набуття чинності 01.12.2001.

(текст Конвенції — «Офіційний вісник України», 2004, № 31).

- Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. Реєстраційний код 28609/2004.

Стаття 9 «Застосування норм права інших держав».

Розділ X «Провадження у справах за участю іноземних осіб».

Стаття 410 «Процесуальні права та обов'язки іноземних держав».

Стаття 411 «Процесуальна правоздатність і дієздатність іноземців та осіб без громадянства».

Стаття 412 «Процесуальна правоздатність іноземних юридичних осіб та міжнародних організацій».

Стаття 413 «Позови до іноземних держав та міжнародних організацій. Дипломатичний імунітет».

Стаття 414 «Підсудність судам України цивільних справ у спорах, в яких беруть участь іноземці, а також у спорах, в яких хоча б одна із сторін, які беруть участь у спорі, проживає за кордоном».

Стаття 415 «Виконання судових доручень іноземних судів і звернення судів України з дорученнями до іноземних судів».

(«Офіційний вісник України», 2004, № 16).

- «Інструкція про порядок реєстрації актів цивільного стану в дипломатичних представництвах та консульських установах України». Затверджено наказом Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України від 23.05.2001 № 32/5/101 (у редакції наказу Міністерства юстиції України, МЗС України від 25.08.2004 № 90/5/191). Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30.08.2004 р. за № 1066/9665. Реєстраційний код 29977/2004.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 35).

- «Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України». Затверджено наказом Міністерства юстиції і МЗС від 27.12.2004 № 142/5/310. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27.12.2004 р. за № 1649/10248. Реєстраційний код 31212/2004.

(«Офіційний вісник України», 2004, № 52, ч. 2).

- «Про затвердження форм реєстрів для реєстрації нотаріальних дій, нотаріальних свідоцтв, посвідчувальних написів на правочинах і засвідчуваних документах». Наказ міністерства юстиції України від 10.01.2005 р. № 1/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10.01.2005 р. за № 17/10297. Реєстраційний код 31237/2005.

(«Офіційний вісник України», 2005, № 2).

- «Конвенція з питань цивільного процесу». Дата підписання: 01.03.1954. Дата набуття чинності для СРСР: 26.07. 1967. Конвенція діє для України у порядку правонаступництва з 26.07.1967. Реєстраційний код 315/2005.

(Текст Конвенції російською мовою — «Офіційний вісник України», 2005, № 4).

- «Конвенція про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах». Дата приєднання України: 19.10.2000. Дата набуття чинності: 21.07.2001. Реєстраційний код 34197/2005.

(«Офіційний вісник України», 2005, № 44).

- «Порядок посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених». Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 р. № 419 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 06.07.2006 р. № 940). Реєстраційний код 36785/2006.

(«Офіційний вісник України», 2006, № 27).

- «Про затвердження форм реєстру для реєстрації заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, посвідчувальних написів на них та зразки цих документів». Наказ Міністерства юстиції України від 31.10.2006 р. № 83/5. зареєстровано в Міністерстві юстиції України 31.10.2006 р. за № 1175/13049. Реєстраційний код 37749/2006.

(«Офіційний вісник України», 2006, № 44).

- «Положення про почесних (нештатних) консульських посадових осіб іноземних держав в Україні та консульські установи, що очолюються такими посадовими особами». Затверджено наказом Міністерства закордонних справ України від 25.02.2007 № 111. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12.06.2007 р. за № 617/13884. Реєстраційний код 40075/2007.

(«Офіційний вісник України», 2007, № 43).

- «Правила реєстрації актів цивільного стану в Україні». Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України 22.11.2007 р. № 1154/5). Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22.11.2007 р. за № 1305/14572. Реєстраційний код 41620/2007.

(«Офіційний вісник України», 2007, № 90).

- «Положення про порядок зміни, доповнення, поновлення та анулювання актових записів цивільного стану». Затверджено наказом Міністерства юстиції України від 26.09.2002 № 86/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 10.12.2007

№1227/5). Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11.12.2007 р. за № 1385/14632. Реєстраційний код 41171/2007.
(«Офіційний вісник України», 2007, № 95).

ТЕМА 18 «МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ АРБІТРАЖ»

- «Європейська Конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж». Дата підписання: 21.04.1961. Дата ратифікації Верховною Радою УРСР: 25.01.1963. Дата набуття чинності: 07.01.1964.

(Текст Конвенції російською мовою — «Офіційний вісник України», 2004, № 44).

- «Конвенція про позовову давність в міжнародній купівлі-продажі товарів». Дата підписання: 14.06.1974. Дата ратифікації: 14.07.1993. Дата набутті чинності: 01.04.1994.

(Текст російською мовою — «Офіційний вісник України», 2004, № 44).

- Протокол про зміну Конвенції про позовну давність в міжнародній купівлі-продажу товарів. Дата підписання: 11.04.1980. Дата набуття чинності: 01.04.1993.

(Текст російською мовою — «Офіційний вісник України», 2004, № 44).

- «Конвенція про визнання та приведення до виконання іноземних арбітражних рішень». Дата підписання: 10.06.1958. Дата набуття чинності: 07.06.1959. реєстраційний код 30631/2004.

(Текст російською мовою — «Офіційний вісник України», 2004, № 45).

Розділ 3

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО» (З КОМЕНТАРЕМ ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ)

У цьому розділі авторський текст друкується курсивом.

ЗАКОН УКРАЇНИ **Про міжнародне приватне право** **із змінами і доповненнями, внесеними** **Цивільним процесуальним кодексом України** **від 18 березня 2004 року N 1618-IV**

Цей Закон встановлює порядок урегулювання приватноправових відносин, які хоча б через один із своїх елементів пов'язані з одним або кількома правопорядками, іншими, ніж український правопорядок.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 листопада 1995 року була утворена робоча група з розробки проекту Цивільного кодексу України. Очолював її тодішній міністр юстиції України кандидат юридичних наук Сергій Петрович Головатий. Автору цих рядків довелося в 1980-х роках працювати в одному відділі з С. П. Головатим і наші столи в Інституті соціальних і економічних проблем зарубіжних країн АН УРСР (Київ, вул. Леонтовича, 5) стояли поруч. Згодом Сергій Петрович зайнявся політичною діяльністю. Авторіві цих рядків залишається замовити майку з надписом «Дякую Богу, що я не народний депутат», бо коли б був ним, то не написав для України все те, що вдалося зробити.

Заступником у Сергія Петровича у робочій групі був Опанас Андронович Підопригора. Кілька його книг та книг доньки Оксани Опанасівни з автографічними написами зберігається в особистій бібліотеці автора. На цьому світі вже немає, на жаль, ні Оксани Опанасівни, ні Опанаса Андроновича.

Робоча група розробила проект Цивільного кодексу. Була інформація, що на це пішло 500 тисяч спонсорських доларів. Проект складався з 8 розділів, або як їх стали називати, — книг. Восьмою книгою було «Міжнародне приватне право». Летіли місяці, йшли роки, але Верховна Рада України не ухвалювала Ци-

вільний кодекс. Сергій Петрович, до того ж, побив горшки з Леонідом Даниловичем Кучмою. Нічого дивного — від кохання до ненависті завжди відділяє один крок. У Росії кажуть: «Этот шаг надо делать торжественно. Во фраке. Под «Марш “Мендельсона”»».

Нарешті 16 січня 2003 року Верховна Рада України ухвалила аж два кодекси — Цивільний та Господарський. Набрали вони чинності 1 січня 2004 року. Разом з ними набрав чинності і Сімейний кодекс України.

У пункті 3 «Прикінцевих та перехідних положень» Цивільного кодексу України, ухваленого Законом України від 16.01.2003 р. № 435-IV, зазначалося, що Кабінет Міністрів України до 01.04.2003 р. мав підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України проект закону про міжнародне приватне право.

Пролетів 2003 рік, промайнув 2004 рік — а Закону України «Про міжнародне приватне право» все ще не було. Узбеки спробували ухвалити своє міжнародне приватне право ще 1996 року, вірмени, білоруси, грузини та киргизи — 1998 року, казахи — 1999 року, а Україна у рамках СНД пасла задніх.

У п'ятницю 24 червня 2005 року після робочого дня автор цих рядків поїхав поїздом до Тернополя щоб бути головою Державної екзаменаційної комісії на захисті магістерських робіт з права інтелектуальної власності на юридичному факультеті Тернопільського державного економічного університету. Захист пройшов успішно. Потім була невелика лекція перед студентами. У лекції була висловлена впевненість, що все ж таки не за горами той час, коли і в Україні буде свій спеціальний закон про міжнародне приватне право. Тут підійшов один з місцевих доцентів і шепнув на вухо, що ввечері (коли автор перебував у дорозі) повідомили, що Верховна Рада 23 червня ухвалила цей закон. Ця радісна звістка негайно ж була оприлюднена.

У восьмій книзі проекту Цивільного кодексу міжнародному приватному праву присвячувалися статті 1551-1621. Це загалом 71 стаття глав 106-116. У МАУПівському навчальному посібнику автора цих рядків на сторінках 26-29 наведено назви і номери глав та назви і номери статей. З текстом проекту ЦК у цілому та книги восьмої зокрема можна ознайомитися за журналом «Українське право», 1996, № 2. Книга восьма проекту міститься також у навчальному посібнику О. Р. Кибенко «Международное частное право».

За своєю структурою книга восьма проекту ЦК і Закон України «Про міжнародне приватне право» дуже між собою

схожі. Початок Закону і початок книги восьмої відрізняються тим, що у статті 1 вміщено визначення термінів. Цього у проекті книги восьмої не було.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

У проекті Цивільного кодексу від 25 серпня 1996 р. як і у Цивільному кодексі від 16 січня 2003 р., терміни окремо не формулювалися. Не мала окремих формулювань і книга восьма проекту ЦК. У Законі України «Про міжнародне приватне право», як і у абсолютній більшості сьогочасних законів, міститься визначення термінів. Як далі побачить читач, у статті першій сформульовано одинадцять понять. Цієї кількості замало. На початку Закону можна було б помістити більше термінів, ніж їх міститься нині. Теорія і практика міжнародного приватного права оперує значно більшою кількістю термінів. Про це свідчить «Глосарій», що міститься наприкінці цього навчального посібника.

Стаття 1. Визначення термінів

1. Для цілей цього Закону терміни вживаються в такому значенні:

1) приватноправові відносини — відносини, які ґрунтуються на засадах юридичної рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності, суб'єктами яких є фізичні та юридичні особи;

2) **іноземний елемент** — ознака, яка характеризує приватноправові відносини, що регулюються цим Законом, та виявляється в одній або кількох з таких форм:

хоча б один учасник правовідносин є іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою;

об'єкт правовідносин знаходиться на території іноземної держави;

юридичний факт, який впливає на виникнення, зміну або припинення правовідносин, мав чи має місце на території іноземної держави;

3) **колізійна норма** — норма, що визначає право якої держави може бути застосоване до правовідносин з іноземним елементом;

4) **вибір права** — право учасників правовідносин визначити право якої держави підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом;

5) **автономія волі** — принцип, згідно з яким учасники правовідносин з іноземним елементом можуть здійснити вибір права, що підлягає застосуванню до відповідних правовідносин;

6) правова кваліфікація — визначення права, що підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом;

7) **зворотне відсилання** — повторне відсилання колізійної норми права іноземної держави до правопорядку держави, колізійна норма якого відіслала до даного іноземного правопорядку;

8) відсилання до права третьої держави — відсилання колізійної норми права іноземної держави, визначеної відповідно до цього Закону, до права третьої держави;

9) **обхід закону** — застосування до правовідносин з іноземним елементом права іншого, ніж право, передбачене відповідним законодавством;

10) **визнання рішення іноземного суду** — поширення законної сили рішення іноземного суду на територію України в порядку, встановленому законом;

11) **міжнародний договір України** — чинний міжнародний договір України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Стаття 2. Сфера застосування Закону

1. Цей Закон застосовується до таких питань, що виникають у сфері приватноправових відносин з іноземним елементом:

- 1) визначення застосовуваного права;
- 2) процесуальна правоздатність і дієздатність іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб;
- 3) підсудність судам України справ з іноземним елементом;
- 4) виконання судових доручень;
- 5) визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів.

Стаття 3. Міжнародні договори України

1. Якщо міжнародним договором України передбачено інші правила, ніж встановлені цим Законом, застосовуються правила цього міжнародного договору.

Стаття 4. Визначення права, що підлягає застосуванню до приватноправових відносин з іноземним елементом

1. Право, що підлягає застосуванню до приватноправових відносин з іноземним елементом, визначається згідно з колізійними нормами та іншими положеннями колізійного права цього Зако-

ну, інших законів, міжнародних договорів України та міжнародних звичаїв, що визнаються в Україні.

2. Якщо згідно з частиною першою цієї статті неможливо визначити право, що підлягає застосуванню, застосовується право, яке має більш тісний зв'язок із приватноправовими відносинами.

Формулювання ч. 2 ст. 4, очевидно, не можна визнати як вдале. Це формулювання поки що вписується у вислів з казки: «Піди туди — не знаю куди, принеси те — не знаю що». Слід було б записати, що у випадку можливого застосування законодавств кількох країн, застосовується законодавство країни, яке має найтісніший зв'язок з відповідними приватноправовими правовідносинами.

«Глосарій» містить поняття «кумуляція колізійних прив'язок». Саме цієї ситуації і стосується стаття четверта.

3. Визначене згідно з частиною першою цієї статті право, як виняток, не застосовується, якщо за всіма обставинами правовідносини мають незначний зв'язок з визначеним правом і мають більш тісний зв'язок з іншим правом. Це положення не застосовується, якщо сторони (сторона) здійснили вибір права відповідно до частини першої цієї статті.

4. Правила цього Закону про визначення права, що підлягає застосуванню судом, поширюються на інші органи, які мають повноваження вирішувати питання про право, що підлягає застосуванню.

5. Визначення права, що підлягає застосуванню до приватноправових відносин на підставі колізійних норм, не здійснюється, якщо міжнародним договором України передбачено застосування до відповідних відносин матеріально-правових норм.

Стаття 5. Автономія волі

1. У випадках, передбачених законом, учасники (учасник) правовідносин можуть самостійно здійснювати вибір права, що підлягає застосуванню до змісту правових відносин.

2. Вибір права згідно з частиною першою цієї статті має бути явно вираженим або прямо впливати з дій сторін правочину, умов правочину чи обставин справи, які розглядаються в їх сукупності, якщо інше не передбачено законом.

3. Вибір права може бути здійснений щодо правочину в цілому або його окремої частини.

4. Вибір права щодо окремих частин правочину повинен бути явно вираженим.

5. Вибір права або зміна раніше обраного права можуть бути здійснені учасниками правовідносин у будь-який час, зокрема, при вчиненні правочину, на різних стадіях його виконання тощо. Вибір права або зміна раніше обраного права, які зроблені після вчинення правочину, мають зворотню дію і є дійсними з моменту вчинення правочину, але не можуть:

1) бути підставою для визнання правочину недійсним у зв'язку з недодержанням його форми;

2) обмежити чи порушити права, які набули треті особи до моменту вибору права або зміни раніше обраного права.

6. Вибір права не здійснюється, якщо відсутній іноземний елемент у правовідносинах.

Стаття п'ята сформульована так що складається враження — учасник (учасники) правовідносин завжди і скрізь здійснюють безпомилково вибір права, яке підлягає застосуванню. Насправді ж, не помиляється лише Бог. Не завадило б передбачити що слід сторонам робити у випадку помилки, яка припустилася ними у виборі права. Умовно кажучи, — сторони (українець та американець) домовилися, що в Антарктиді вони будуть вдягати валянки так як це передбачено законодавством Шрі-Ланки. Але у зазначеній країні ніхто і ніколи не бачив валянок і там відсутні як матеріально-правові, так і колізійні норми, що стосуються цього взуття, придатного для морозної погоди.

Стаття 6. Обсяг застосування права іноземної держави

1. Застосування права іноземної держави охоплює всі його норми, які регулюють відповідні правовідносини.

2. Застосування норми права іноземної держави не може бути обмежене лише на тій підставі, що ця норма належить до публічного права.

Стаття 7. Правова кваліфікація

1. При визначенні права, що підлягає застосуванню, суд чи інший орган керується тлумаченням норм і понять відповідно до права України, якщо інше не передбачено законом.

2. Якщо норми і поняття, що потребують правової кваліфікації, не відомі праву України або відомі під іншою назвою або з

іншим змістом і не можуть бути визначені шляхом тлумачення правом України, то при їх правовій кваліфікації також враховується право іноземної держави.

Стаття 8. Встановлення змісту норм права іноземної держави

1. При застосуванні права іноземної держави суд чи інший орган встановлює зміст його норм згідно з їх офіційним тлумаченням, практикою застосування і доктриною у відповідній іноземній державі.

2. З метою встановлення змісту норм права іноземної держави суд чи інший орган може звернутися в установленому законом порядку до Міністерства юстиції України чи інших компетентних органів та установ в Україні чи за кордоном або залучити експертів.

В 1980-х роках автор цього посібника значну частину свого часу перебував у судових засіданнях як експерт при розгляді судами винахідницьких і раціоналізаторських спорів. Тричі був експертом Верховного Суду УРСР, який розглядав ці спори за першою інстанцією. Голоували у цих справах члени Верховного Суду Ф. В. Стрелов та Є. Г. Шелудько. Їх поміж нас вже давно немає.

Експерт — це, так би мовити, продовження особи судді щодо тих аспектів, які суддя не знає і не повинен знати. Суддя — це правник. Суддя фактично може бути недостатньо кваліфікованим, але законодавець вважає, що такий суддя законодавство знає блискуче, на те його мовляв і вчили. Суддя в Україні не мав і не має права ставити експерту правові запитання. Він мусить самостійно дати на них відповіді.

Нерідко доводилося підказувати суддям, що вони не можуть запитувати у експерта чи має, наприклад, право раціоналізатор Петренко на одержання винагороди? Про це повинен сказати суддя. Експерта слід було запитувати про розмір економії, досягнутої від використання раціпропозиції Петренка або ж запитувати чи співпадають ознаки опису раціпропозиції з тими ознаками об'єкта техніки, де використано раціпропозицію Петренка.

Частина друга ст. 8 свідчить про те, що у сфері міжнародного приватного права експерту можна ставити запитання правового змісту. Експерт може встановити зміст норм права іноземної держави і доповісти про це судді. Вітчизняний суддя мусить знати національне право, але може не знати чуже право і таке незнання не вважається ні недоліком, ні гріхом. Про чуже право, як і про вартість картини художника, судді скаже експерт.

3. Особи, які беруть участь у справі, мають право подавати документи, що підтверджують зміст норм права іноземної держави, на які вони посилаються в обґрунтуванні своїх вимог або заперечень, іншим чином сприяти суду чи іншому органу у встановленні змісту цих норм.

4. Якщо зміст норм права іноземної держави в розумні строки не встановлений, незважаючи на вжиті згідно з цією статтею заходи, застосовується право України.

Стаття 9. Зворотне відсилання та відсилання до права третьої держави

1. Будь-яке відсилання до права іноземної держави має розглядатися як відсилання до норм матеріального права, яке регулює відповідні правовідносини, виключаючи застосування його колізійних норм, якщо інше не встановлено законом.

2. У випадках, що стосуються особистого та сімейного статусу фізичної особи, зворотне відсилання до права України приймається.

Стаття 10. Наслідки обходу закону

1. Правочин та інші дії учасників приватноправових відносин, спрямовані на підпорядкування цих відносин праву іншому, ніж те, що визначається згідно із цим Законом, в обхід його положень, є нікчемними. У цьому разі застосовується право, яке підлягає застосуванню відповідно до норм цього Закону.

Як бачимо, законодавець повторив вже давно відомий принцип — особам не дозволяється своїми угодами скасовувати норми публічного права.

Стаття 11. Взаємність

1. Суд чи інший орган застосовує право іноземної держави незалежно від того, чи застосовується у відповідній іноземній державі до подібних правовідносин право України, крім випадків, якщо застосування права іноземної держави на засадах взаємності передбачене законом України або міжнародним договором України.

2. Якщо застосування права іноземної держави залежить від взаємності, вважається, що вона існує, оскільки не доведено інше.

Стаття 12. Застереження про публічний порядок

1. Норма права іноземної держави не застосовується у випадках, якщо її застосування призводить до наслідків, явно несумісних з основним правопорядком (публічним порядком) України. У таких випадках застосовується право, яке має найбільш тісний зв'язок з правовідносинами, а якщо таке право визначити або застосувати неможливо, застосовується право України.

2. Відмова в застосуванні права іноземної держави не може ґрунтуватися лише на відмінності правової, політичної або економічної системи відповідної іноземної держави від правової, політичної або економічної системи України.

Стаття 13. Визнання документів, виданих органами іноземних держав

1. Документи, що видані уповноваженими органами іноземних держав у встановленій формі, визнаються дійсними в Україні в разі їх легалізації, якщо інше не передбачено законом або міжнародним договором України.

Стаття 14. Застосування імперативних норм

1. Правила цього Закону не обмежують дії імперативних норм права України, що регулюють відповідні відносини, незалежно від права, яке підлягає застосуванню.

2. Суд, незалежно від права, що підлягає застосуванню відповідно до цього Закону, може застосовувати імперативні норми права іншої держави, які мають тісний зв'язок з відповідними правовідносинами, за винятком, встановленим частиною першою цієї статті. При цьому суд повинен брати до уваги призначення та характер таких норм, а також наслідки їх застосування або незастосування.

Стаття 15. Застосування права держави з множинністю правових систем

У разі якщо підлягає застосуванню право держави, у якій діє кілька територіальних або інших правових систем, належна правова система визначається відповідно до права цієї держави. За відсутності відповідних правових норм застосовуються норми тієї правової системи, яка має більш тісний зв'язок із правовідносинами.

Прикладами країн з множинністю правових систем можуть бути царська Росія і нинішня Нігерія. У Росії діяло законодавство імперії. У тій частині Польщі, яка була під владою Росії, діяв Наполеонівський кодекс. Своє законодавство мала Фінляндія, яка тоді теж була у складі Росії. У східних країнах імперії чинним був шариат. Строкатою є правова система Нігерії, — у ряді штатів чинним є шариат, у ряді — цивільне право.

Рекомендуємо за глосарієм ознайомитися з термінами «Генеральна колізійна норма», «Субсидіарна колізійна норма».

РОЗДІЛ II. КОЛІЗІЙНІ НОРМИ ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Стаття 16. Особистий закон фізичної особи

1. Особистим законом фізичної особи вважається право держави, громадянином якої вона є.
2. Якщо фізична особа є громадянином двох або більше держав, її особистим законом вважається право тієї з держав, з якою особа має найбільш тісний зв'язок, зокрема, має місце проживання або займається основною діяльністю.
3. Особистим законом особи без громадянства вважається право держави, у якій ця особа має місце проживання, а за його відсутності — місце перебування.
4. Особистим законом біженця вважається право держави, у якій він має місце перебування.
5. При визначенні особистого закону відповідно до частин другої і третьої цієї статті вважається, що якщо недієздатна особа змінила місце свого проживання без згоди свого законного представника, то така зміна не спричиняє зміну особистого закону такої особи.

Стаття 17. Цивільна правоздатність фізичної особи

1. Виникнення і припинення цивільної правоздатності фізичної особи визначається її особистим законом.
2. Іноземці та особи без громадянства мають цивільну правоздатність в Україні нарівні з громадянами України, крім випадків, передбачених законом або міжнародними договорами України.

Сформульоване у ч. 2 цієї статті відоме як «територіальний режим». Інша назва — «національний режим» (national treatment).

Стаття 18. Цивільна дієздатність фізичної особи

1. Цивільна дієздатність фізичної особи визначається її особистим законом. Цивільна дієздатність фізичної особи щодо правочинів та зобов'язань, що виникають внаслідок завдання шкоди, може визначатися також правом держави місця вчинення правочинів або виникнення зобов'язань у зв'язку із завданням шкоди, якщо інше не передбачено законом.

2. Підстави та правові наслідки визнання фізичної особи недієздатною або обмеження цивільної дієздатності фізичної особи регулюються особистим законом цієї особи.

Стаття 19. Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності

1. Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності визначається правом держави, у якій фізична особа зареєстрована як підприємець. За відсутності в державі вимог щодо обов'язкової реєстрації застосовується право держави основного місця здійснення підприємницької діяльності.

Стаття 20. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою

Підстави та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою регулюються останнім з відомих особистих законів цієї особи.

В 1994 році автору цих рядків довелося виконувати обов'язки перекладача під час відвідин України делегацією великої канадської транснаціональної компанії. У половини членів делегації були американські і канадські паспорти, а дружина одного з членів делегації мала ще й австралійський паспорт, оскільки народилася громадянкою Австралії.

Можна уявити ситуацію, коли певна фізична особа має кілька громадянств, але не про всі каже. У такому разі визнання особи безвісно відсутньою або визнання її померлою регулюється законодавством її останнього відомого громадянства.

Стаття 21. Ім'я фізичної особи

1. Права фізичної особи на ім'я, його використання та захист визначаються її особистим законом, якщо інше не встановлено законом.

Стаття 22. Особисті немайнові права

1. До особистих немайнових прав застосовується право держави, у якій мала місце дія чи інша обставина, що стала підставою для вимоги про захист таких прав, якщо інше не передбачено законом.

Стаття 23. Реєстрація актів цивільного стану громадян України поза межами України

1. Реєстрація актів цивільного стану громадян України, які проживають поза межами України, може здійснюватися в консульській установі або дипломатичному представництві України. При цьому застосовується право України.

Стаття 24. Опіка та піклування

1. Встановлення і скасування опіки та піклування над малолітніми, неповнолітніми, недієздатними особами, особами, цивільна дієздатність яких обмежена, регулюються особистим законом підопічного.

2. Обов'язок опікуна (піклувальника) прийняти опікунство (піклування) визначається особистим законом особи, яка призначається опікуном (піклувальником).

3. Відносини між опікуном (піклувальником) та особою, яка перебуває під опікою (піклуванням), визначаються правом держави, орган якої призначив опікуна (піклувальника). Якщо особа, яка перебуває під опікою (піклуванням), проживає в Україні, застосовується право України, якщо воно є більш сприятливим для цієї особи.

4. Опіка (піклування), встановлена над громадянами України, які проживають за межами України, визнається дійсною в Україні, якщо проти встановлення опіки (піклування) або проти її визнання немає законних заперечень відповідної консульської установи або дипломатичного представництва України.

5. Щодо особи, яка не є громадянином України і перебуває в Україні, або її майна, що знаходиться на території України, у разі потреби в інтересах опіки чи піклування можуть бути вжиті заходи для захисту прав та охорони майна відповідно до права України. Про це невідкладно сповіщається дипломатичне представництво або консульська установа держави, громадянином якої є відповідна особа.

Стаття 25. Особистий закон юридичної особи

1. Особистим законом юридичної особи вважається право держави місцезнаходження юридичної особи.

2. Для цілей цього Закону місцезнаходженням юридичної особи є держава, у якій юридична особа зареєстрована або іншим чином створена згідно з правом цієї держави.

3. За відсутності таких умов або якщо їх неможливо встановити, застосовується право держави, у якій знаходиться виконавчий орган управління юридичної особи.

Стаття 26. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи

1. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи визначається особистим законом юридичної особи.

Стаття 27. Особистий закон іноземної організації, яка не є юридичною особою відповідно до права іноземної держави

1. Особистим законом іноземної організації, яка не є юридичною особою відповідно до права держави, у якій така організація створена, вважається право цієї держави. Якщо така організація діє на території України, до її діяльності застосовується законодавство України, яке регулює діяльність юридичних осіб, якщо інше не впливає з вимог законодавства чи суті правовідносин.

Стаття 28. Обмеження повноважень органу або представника юридичної особи

1. Юридична особа не може посилається на обмеження повноважень її органу або представника на вчинення правочину, яке не відоме праву держави, у якій інша сторона має місце перебування або знаходження, крім випадків, коли інша сторона знала або за всіма обставинами не могла не знати про такі обмеження.

Стаття 29. Національний режим діяльності іноземних юридичних осіб в Україні

1. Підприємницька та інша діяльність іноземних юридичних осіб в Україні регулюється законодавством України щодо юридичних осіб України, якщо інше не встановлено законом.

Стаття 30. Участь держави та юридичних осіб публічного права у приватноправових відносинах з іноземним елементом

1. До приватноправових відносин з іноземним елементом за участю держави та юридичних осіб публічного права застосовуються правила цього Закону на загальних підставах, якщо інше не передбачено законом.

РОЗДІЛ III. КОЛІЗІЙНІ НОРМИ ЩОДО ПРАВочИНІВ, ДОВІРНОСТІ, ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ

Стаття 31. Форма правочину

1. Якщо інше не передбачено законом, форма правочину має відповідати вимогам права, яке застосовується до змісту правочину, але достатньо дотримання вимог права місця його вчинення, а якщо сторони правочину знаходяться в різних державах, — права місця проживання сторони, яка зробила пропозицію, якщо інше не встановлено договором.

2. Форма правочину щодо нерухомого майна визначається відповідно до права держави, у якій знаходиться це майно, а щодо нерухомого майна, право на яке зареєстроване на території України, — права України.

3. Зовнішньоекономічний договір, якщо хоча б однією стороною є громадянин України або юридична особа України, укладається в письмовій формі незалежно від місця його укладення, якщо інше не встановлено законом або міжнародним договором України.

Стаття 32. Зміст правочину

1. Зміст правочину може регулюватися правом, яке обрано сторонами, якщо інше не передбачено законом.

2. У разі відсутності вибору права до змісту правочину застосовується право, яке має найбільш тісний зв'язок із правочином.

3. Якщо інше не передбачено або не впливає з умов, суті правочину або сукупності обставин справи, то правочин більш тісно пов'язаний з правом держави, у якій сторона, що повинна здійснити виконання, яке має вирішальне значення для змісту правочину, має своє місце проживання або місцезнаходження.

Стаття 33. Сфера дії права, що застосовується до правочину

1. Дійсність правочину, його тлумачення та правові наслідки недійсності правочину визначаються правом, що застосовується до змісту правочину.

Стаття 34. Право, що застосовується до довіреності

1. Порядок видачі, строк дії, припинення та правові наслідки припинення довіреності визначаються правом держави, у якій видана довіреність.

Стаття 35. Позовна давність

1. Позовна давність визначається правом, яке застосовується для визначення прав та обов'язків учасників відповідних відносин.

2. Вимоги, на які позовна давність не поширюється, визначаються правом України, якщо хоча б один із учасників відповідних відносин є громадянином України або юридичною особою України.

РОЗДІЛ ІV. КОЛІЗІЙНІ НОРМИ ШОДО ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У цьому місці автор цих рядків хотів би висловити критичні і самокритичні зауваження про те, як у сучасних підручниках і навчальних посібниках з міжнародного приватного права подається матеріал про інтелектуальну власність.

Як відомо, інтелектуальна власність — це таке явище, що складається з трьох блоків — промислової власності, авторського права, суміжних прав. На Заході авторське право відоме як копірайт. В одній з американських книг доводилося читати, що вивчення копірайту нагадує собою вивчення шизофренії. Ситуація ускладнюється тим, що окрім копірайту, є ще два інших міцні горішки.

М. М. Богуславський якось зазначав, що міжнародне приватне право — це вища математика юриспруденції. Найскладнішою ділянкою у контексті міжнародного приватного права є інтелектуальна власність. З огляду на складність тематики багато авторів її обминають. Матеріал з інтелектуальної власності, який подають інші автори, має міжнародно-публічне правове забарвлення. Оскільки міжнародне приватне право — це наука про ци-

вільно-правові відносини за участю іноземного елемента, то, здається, настав час переосмислити обсяг і стиль подачі матеріалу про інтелектуальну власність, — тобто необхідно уникнути публічно-правових питань і зосередитися виключно на приватно-правових аспектах правовідносин у сфері інтелектуальної власності, у яких бере участь іноземний елемент. Візьмемо до уваги, що з права інтелектуальної власності вже написано чимало підручників і посібників і не гоже той матеріал автоматично переносити у іншу галузь права. Маємо на увазі, міжнародне приватне. Кожному — своє. Отже, по-старому писати досить. Потрібно вже писати по-новому, тобто не згадувати публічно-правові норми (якими б цікавими вони не були) і пірнути у приватно-правові. Якщо у автора цих рядків вистачить часу на його життєвій стежині, то він цю ідею втілить у життя. Запрошує й інших поспробувати свої сили на цьому напрямі.

Стаття 36. Право інтелектуальної власності

1. До правочинів, предметом яких є право інтелектуальної власності, застосовується право, що визначається згідно з відповідними правилами цього Закону.

Стаття 37. Захист прав інтелектуальної власності

1. До правовідносин у сфері захисту прав інтелектуальної власності застосовується право держави, у якій вимагається захист цих прав.

РОЗДІЛ V. КОЛІЗІЙНІ НОРМИ РЕЧОВОГО ПРАВА

Стаття 38. Загальні положення про право, що застосовується до права власності та інших речових прав

1. Право власності та інші речові права на нерухоме та рухоме майно визначаються правом держави, у якій це майно знаходиться, якщо інше не передбачено законом.

2. Належність майна до нерухомих або рухомих речей, а також інша класифікація майна визначаються правом держави, у якій це майно знаходиться.

Стаття 39. Виникнення та припинення права власності та інших речових прав

1. Виникнення та припинення права власності та інших речових прав визначається правом держави, у якій відповідне майно перебувало в момент, коли мала місце дія або інша обставина, яка стала підставою для виникнення або припинення права власності та інших речових прав, якщо інше не передбачено законом або міжнародним договором України.

2. Право, яке застосовується до виникнення та припинення права власності та інших речових прав, що є предметом правочину, визначається відповідно до частини першої цієї статті, якщо інше не встановлено за згодою сторін. Вибір права сторонами правочину не зачіпає прав третіх осіб.

3. Виникнення права власності внаслідок набувальної давності визначається правом держави, у якій майно знаходилося на момент спливу строку набувальної давності.

Стаття 40. Право власності та інші речові права, відомості про які підлягають внесенню до державних реєстрів

1. Право власності та інші речові права, відомості про які підлягають внесенню до державних реєстрів, визначаються правом держави, у якій це майно зареєстровано.

Стаття 41. Право власності та інші речові права на рухоме майно, що перебуває в дорозі

1. Право власності та інші речові права на рухоме майно, що за правочином перебуває в дорозі, визначаються правом держави, з якої це майно відправлене, якщо інше не встановлено за згодою сторін.

Стаття 42. Захист права власності та інших речових прав

1. Захист права власності та інших речових прав здійснюється на вибір заявника відповідно до права держави, у якій майно знаходиться, або відповідно до права держави суду.

2. Захист права власності та інших речових прав на нерухоме майно здійснюється відповідно до права держави, у якій це майно знаходиться.

3. Захист права власності та інших речових прав, які підлягають державній реєстрації в Україні, здійснюється відповідно до права України.

РОЗДІЛ VI. КОЛІЗІЙНІ НОРМИ ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНОГО ПРАВА

Стаття 43. Вибір права за згодою сторін договору

1. Сторони договору згідно із статтями 5 та 10 цього Закону можуть обрати право, що застосовується до договору, крім випадків, коли вибір права прямо заборонено законами України.

Стаття 44. Право, що застосовується до договору за відсутності згоди сторін про вибір права

1. У разі відсутності згоди сторін договору про вибір права, що підлягає застосуванню до цього договору, застосовується право відповідно до частин другої і третьої статті 32 цього Закону, при цьому стороною, що повинна здійснити виконання, яке має вирішальне значення для змісту договору, є:

- 1) продавець — за договором купівлі-продажу;
- 2) дарувальник — за договором дарування;
- 3) одержувач ренти — за договором ренти;
- 4) відчужувач — за договором довічного утримання (догляду);
- 5) наймодавець — за договорами найму (оренди);
- 6) позикодавець — за договором позички;
- 7) підрядник — за договором підряду;
- 8) виконавець — за договорами про надання послуг;
- 9) перевізник — за договором перевезення;
- 10) експедитор — за договором транспортного експедирування;
- 11) зберігач — за договором зберігання;
- 12) страховик — за договором страхування;
- 13) повірений — за договором доручення;
- 14) комісіонер — за договором комісії;
- 15) управитель — за договором управління майном;
- 16) позикодавець — за договором позики;
- 17) кредитодавець — за кредитним договором;
- 18) банк — за договором банківського вкладу (депозиту), за договором банківського рахунку;
- 19) фактор — за договором факторингу;

- 20) ліцензіар — за ліцензійним договором;
  - 21) правоволоділець — за договором комерційної концесії;
  - 22) заставодавець — за договором застави;
  - 23) поручитель — за договором поруки.
2. Однак правом, з яким договір найбільш тісно пов'язаний, вважається:
- 1) щодо договору про нерухоме майно — право держави, у якій це майно знаходиться, а якщо таке майно підлягає реєстрації, — право держави, де здійснена реєстрація;
  - 2) щодо договорів про спільну діяльність або виконання робіт — право держави, у якій провадиться така діяльність або створюються передбачені договором результати;
  - 3) щодо договору, укладеного на аукціоні, за конкурсом або на біржі, — право держави, у якій проводяться аукціон, конкурс або знаходиться біржа.

Стаття 45. Право, що застосовується до договору споживання

1. До договорів споживання належать договори щодо придбання товарів та одержання послуг особою (споживачем) не для цілей підприємницької діяльності.

2. Вибір права сторонами договорів споживання не може обмежити захист прав споживача, який надається йому імперативними нормами права держави, у якій є його місце проживання, перебування або місцезнаходження, якщо:

1) укладенню договору передувала оферта або реклама в цій державі та споживач здійснив усе необхідне для укладення договору в цій державі; або

2) замовлення від споживача було прийняте в цій державі; або

3) споживач з ініціативи іншої сторони здійснив подорож за кордон з метою укладення договору щодо придбання товарів.

3. У разі відсутності вибору права сторонами щодо договору споживання, у тому числі щодо його форми, застосовується право держави, у якій споживач має місце проживання або місцезнаходження.

4. Положення частин другої і третьої цієї статті не застосовуються до договорів перевезення, надання послуг, якщо місцем укладення та виконання таких договорів є держава, інша ніж держава місця проживання або місцезнаходження споживача (крім договору у сфері туризму, який передбачає комбіноване перевезення та розміщення).

Стаття 46. Право, що застосовується до засновницького договору юридичної особи з іноземною участю

1. До засновницького договору, що є установчим документом юридичної особи з іноземною участю, застосовується право держави, у якій буде створена юридична особа.

Стаття 47. Сфера дії права, що застосовується до договору

1. Право, що застосовується до договору згідно з положеннями цього розділу, охоплює:

- 1) дійсність договору;
- 2) тлумачення договору;
- 3) права та обов'язки сторін;
- 4) виконання договору;
- 5) наслідки невиконання або неналежного виконання договору;
- 6) припинення договору;
- 7) наслідки недійсності договору;
- 8) відступлення права вимоги та переведення боргу згідно з договором.

2. Якщо при визначенні способів та порядку виконання договору, а також заходів, які мають бути вжиті в разі невиконання або неналежного виконання договору, неможливе застосування права, зазначеного в частині першій цієї статті, може бути застосоване право держави, у якій здійснюється виконання договору.

3. Право, що застосовується до форми договору, визначається відповідно до статті 31 цього Закону.

РОЗДІЛ VII. КОЛІЗІЙНІ НОРМИ НЕДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Стаття 48. Право, що застосовується до недоговірних зобов'язань

1. До зобов'язань, що виникають з дії однієї сторони, з урахуванням положень статей 49—51 цього Закону, застосовується право держави, у якій мала місце така дія.

Стаття 49. Право, що застосовується до зобов'язань про відшкодування шкоди

1. Права та обов'язки за зобов'язаннями, що виникають внаслідок завдання шкоди, визначаються правом держави, у якій ма-

ла місце дія або інша обставина, що стала підставою для вимоги про відшкодування шкоди.

2. Права та обов'язки за зобов'язаннями, що виникають внаслідок завдання шкоди за кордоном, якщо сторони мають місце проживання або місцезнаходження в одній державі, визначаються правом цієї держави.

3. Право іноземної держави не застосовується в Україні, якщо дія чи інша обставина, що стала підставою для вимоги про відшкодування шкоди, за законодавством України не є протиправною.

4. Сторони зобов'язання, що виникло внаслідок завдання шкоди, у будь-який час після його виникнення можуть обрати право держави суду.

Стаття 50. Право, що застосовується до відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг)

1. До вимоги про відшкодування шкоди на вибір потерпілого застосовується:

1) право держави, у якій знаходиться місце проживання або основне місце діяльності потерпілого;

2) право держави, у якій знаходиться місце проживання або місцезнаходження виробника або особи, яка надала послугу;

3) право держави, у якій споживач придбав товар або в якій йому була надана послуга.

Стаття 51. Право, що застосовується до набуття, збереження майна без достатньої правової підстави

1. До зобов'язань, що виникли внаслідок набуття, збереження майна без достатніх правових підстав, застосовується право держави, у якій такі дії мали місце.

Сторони зобов'язання у будь-який час після його виникнення можуть домовитися про застосування до нього права держави суду.

РОЗДІЛ VIII. КОЛІЗІЙНІ НОРМИ ЩОДО ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Нашою національною рисою є невдячність живим людям за зроблені ними справи. Жодна вітчизняна політична сила не згадує про те, що Україна стала незалежною завдяки хай хаотич-

ній політиці, але ж політиці, яку проводив М.С. Горбачов. Абсолютна більшість навчальних посібників і підручників з міжнародного приватного права мовчить про те, що за горбачовських часів Верховна Рада СРСР 26 січня 1991 р. ухвалила «Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про зайнятість населення», які коротеньким реченням дозволили радянським громадянам працювати за кордоном під час тимчасового перебування там.

Заробітки українських громадян і громадянок від закордонної роботи дозволили уникнути чергового голодомору у період новітньої розрухи, яка настала з незалежністю і «прихватизацією». Валютні заробітки, мабуть, внесли свій внесок і в те, що українське житло у відносно благополучних регіонах є дорожчим, ніж у Європі.

Сотні тисяч чи то мільйони українців, які працювали і працюють за кордоном, очевидно, мають більше знань про трудове право зарубіжних країн, ніж професори і доценти, взяті разом. Практика йшла попереду теорії. Пора місця поміняти. Необхідно інтенсивніше створювати навчальні посібники і довідники для широкого читачького загалу про трудове право зарубіжних країн.

Стаття 52. Право, що застосовується до трудових відносин

1. До трудових відносин застосовується право держави, у якій виконується робота, якщо інше не передбачено законом або міжнародним договором України.

Стаття 53. Трудові відносини громадян України, які працюють за кордоном

1. Трудові відносини громадян України, які працюють за кордоном, регулюються правом України в разі, якщо:

1) громадяни України працюють у закордонних дипломатичних установах України;

2) громадяни України уклали з роботодавцями — фізичними або юридичними особами України трудові договори про виконання роботи за кордоном, у тому числі в їх відокремлених підрозділах, якщо це не суперечить законодавству держави, на території якої виконується робота;

3) це передбачено законом або міжнародним договором України.

Рекомендуємо ознайомитися з:
розділом 14 «Трудові відносини у навчальному посібнику
І. І. Дахна «Міжнародне приватне право»;
розділом 15 « Міжнародна міграція робочої сили» у навчальному
посібнику «Управління зовнішньоекономічною діяльністю»
за ред. д. е. н., проф. І. І. Дахна (К.: Центр учбової літератури,
2007. — 328 с.)

Стаття 54. Особливості регулювання трудових відносин іноземців та осіб без громадянства, які працюють в Україні

1. Трудові відносини іноземців та осіб без громадянства, які працюють в Україні, не регулюються правом України в разі, якщо:

1) іноземці та особи без громадянства працюють у складі дипломатичних представництв іноземних держав або представництв міжнародних організацій в Україні, якщо інше не передбачено міжнародним договором України;

2) іноземці та особи без громадянства за межами України уклали з іноземними роботодавцями — фізичними чи юридичними особами трудові договори про виконання роботи в Україні, якщо інше не передбачено договорами чи міжнародним договором України.

РОЗДІЛ ІХ. КОЛІЗІЙНІ НОРМИ СІМЕЙНОГО ПРАВА

Стаття 55. Право на шлюб

Право на шлюб визначається особистим законом кожної з осіб, які подали заяву про укладення шлюбу. У разі укладення шлюбу в Україні застосовуються вимоги Сімейного кодексу України щодо підстав недійсності шлюбу.

Візьмемо до уваги нормативно-правові акти, зазначені у темі 15 «Сімейне право» навчального посібника І. І. Дахна, опублікованого видавництвом МАУП, та у цьому навчальному посібнику.

Стаття 56. Форма і порядок укладення шлюбу в Україні

1. Форма і порядок укладення шлюбу в Україні між громадянином України та іноземцем або особою без громадянства, а також між іноземцями або особами без громадянства визначаються правом України.

Стаття 57. Укладення шлюбу в консульській установі або дипломатичному представництві

1. Шлюб між громадянами України, якщо хоча б один з них проживає за межами України, може укладатися в консульській установі або дипломатичному представництві України згідно з правом України.

2. Укладення шлюбу між іноземцями в консульській установі або дипломатичному представництві відповідних держав в Україні регулюється правом акредитуючої держави.

Стаття 58. Дійсність шлюбу, укладеного за межами України

1. Шлюб між громадянами України, шлюб між громадянином України та іноземцем, шлюб між громадянином України та особою без громадянства, що укладений за межами України відповідно до права іноземної держави, є дійсним в Україні за умови додержання щодо громадянина України вимог Сімейного кодексу України щодо підстав недійсності шлюбу.

2. Шлюб між іноземцями, шлюб між іноземцем та особою без громадянства, шлюб між особами без громадянства, що укладені відповідно до права іноземної держави, є дійсними в Україні.

Стаття 59. Шлюбний договір

1. Сторони шлюбного договору можуть обрати право, що застосовується до шлюбного договору, відповідно до частини першої статті 61 цього Закону.

Стаття 60. Правові наслідки шлюбу

1. Правові наслідки шлюбу визначаються спільним особистим законом подружжя, а за його відсутності — правом держави, у якій подружжя мало останнє спільне місце проживання, за умови, що хоча б один з подружжя все ще має місце проживання у цій державі, а за відсутності такого — правом, з яким обидва з подружжя мають найбільш тісний зв'язок іншим чином.

2. Подружжя, яке не має спільного особистого закону, може обрати право, що буде застосовуватися до правових наслідків шлюбу, якщо подружжя не має спільного місця проживання або якщо особистий закон жодного з них не збігається з правом держави їхнього спільного місця проживання.

3. Вибір права згідно з частиною другою цієї статті обмежений лише правом особистого закону одного з подружжя без застосування частини другої статті 16 цього Закону. Угода про вибір права припиняється, якщо особистий закон подружжя стає спільним.

Стаття 61. Майнові відносини подружжя

1. Подружжя може обрати для регулювання майнових наслідків шлюбу право особистого закону одного з подружжя або право держави, у якій один з них має звичайне місце перебування, або, стосовно до нерухомого майна, право держави, у якій це майно знаходиться.

2. Право, вибране згідно з частиною першою цієї статті, припиняє застосовуватися або змінюється за згодою сторін у разі зміни особистого закону або звичайного місця перебування того з подружжя, до особистого закону або звичайного місця перебування якого було прив'язане обране право. Нове право застосовується до правових відносин з моменту укладення шлюбу, якщо інше письмово не встановлено подружжям.

3. У разі відсутності вибору права подружжям майнові наслідки шлюбу визначаються правом, яке застосовується до правових наслідків шлюбу.

Стаття 62. Форма вибору права для правових наслідків шлюбу

1. Вибір права, передбачений частиною другою статті 60 та статтею 61 цього Закону, має бути здійснений у письмовій формі або явно впливати з умов шлюбного договору. Угода сторін про вибір права, що укладена в Україні, має бути нотаріально посвідчена.

Стаття 63. Припинення шлюбу

1. Припинення шлюбу та правові наслідки припинення шлюбу визначаються правом, яке діє на цей час щодо правових наслідків шлюбу.

Стаття 64. Визнання шлюбу недійсним

1. Недійсність шлюбу, укладеного в Україні або за її межами, визначається правом, яке застосовувалося відповідно до статей 55 і 57 цього Закону.

Стаття 65. Встановлення та оскарження батьківства

1. Встановлення та оскарження батьківства визначається особистим законом дитини на момент її народження.

Стаття 66. Права та обов'язки батьків і дітей

1. Права та обов'язки батьків і дітей визначаються особистим законом дитини або правом, яке має тісний зв'язок із відповідними відносинами і якщо воно є більш сприятливим для дитини.

Стаття 67. Зобов'язання щодо утримання

1. Зобов'язання щодо утримання, які виникають із сімейних відносин, крім випадків, передбачених статтею 66 цього Закону, регулюються правом держави, у якій має місце проживання особа, яка має право на утримання.

2. Якщо особа, яка має право на утримання, не може його одержати згідно з правом, визначеним у частині першій цієї статті, застосовується право їхнього спільного особистого закону.

3. Якщо особа, яка має право на утримання, не може його одержати згідно з правом, визначеним частинами першою і другою цієї статті, застосовується право держави, у якій особа, яка зобов'язана надати утримання, має місце проживання.

Стаття 68. Утримання родичів та інших членів сім'ї

1. Вимога про утримання родичів та інших членів сім'ї (крім батьків та дітей) не може бути задоволена, якщо відповідно до права місця проживання особи, яка зобов'язана надати утримання, такого зобов'язання про утримання не існує.

Стаття 69. Усиновлення

1. Усиновлення та його скасування регулюються особистим законом дитини та особистим законом усиновлювача. Якщо усиновлювач — подружжя, яке не має спільного особистого закону, то застосовується право, що визначає правові наслідки шлюбу.

2. Здатність особи бути усиновлювачем визначається відповідно до її особистого закону.

3. Правові наслідки усиновлення або його припинення визначаються особистим законом усиновлювача.

4. Нагляд та облік дітей, усиновлених відповідно до положень цієї статті, здійснюються відповідно до особистого закону дитини.

У пункті 7 «Положення про паспорт громадянина України для виїзду за кордон», затвердженому Указом Президента України від 28.10.93 р. № 491, було записано що паспорт видається: «громадянам України, які досягли 18-річного віку і постійно проживають в Україні, за їх особистим зверненням (зверненням їх законних представників) про одержання паспорта до підрозділів служби громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб за місцем проживання. У виняткових випадках — за наявності вимог держави, до якої здійснюється виїзд чи вимог міжнародної організації, для участі в заходах якої здійснюється виїзд, а також у рзї виїзду на постійне проживання за кордон усиновленої іноземцями дитини — громадянина України паспорт може бути оформлено до досягнення громадянином 18-річного віку».

Отже, усиновленій іноземцями дитині Батьківщина видає паспорт, щоб дитина знала, що вона — громадянин України.

Газета «Сільські вісті» у своєму номері від 6 лютого 2003 року повідомляла, що на консульському обліку в закордонних дипломатичних установах України перебувало 9187 дітей — громадян України, усиновлених іноземцями впродовж 1996 — 2002 років. 2002 року іноземцями було усиновлено 2925 українських дітей.

Українські діти були усиновленими у 27 країнах світу. Найбільше усиновлених дітей було у США (3771 дитина), в Італії (2884 дитини), в Іспанії (990 дітей), у Франції (460 дітей), в Ізраїлі (401 дитина).

Рекомендуємо взяти до уваги нормативні акти, зазначені у темі 15 «Сімейне право» як попереднього, так і цього навчального посібника автора цих рядків.

РОЗДІЛ X. КОЛІЗІЙНІ НОРМИ ЩОДО СПАДКУВАННЯ

Стаття 70. Спадкові відносини

1. З урахуванням положень статей 71, 72 цього Закону спадкові відносини регулюються правом держави, у якій спадкодавець мав останнє місце проживання, якщо спадкодавцем не обрано в заповіті право держави, громадянином якої він був. Вибір права

спадкодавцем буде недійсним, якщо після складання заповіту його громадянство змінилося.

Стаття 71. Спадкування нерухомого майна і майна, що підлягає державній реєстрації

1. Спадкування нерухомого майна регулюється правом держави, на території якої знаходиться це майно, а майна, яке підлягає державній реєстрації в Україні, — правом України.

Стаття 72. Здатність осіб на складання і скасування заповіту. Форма заповіту і акта його скасування

Здатність особи на складання і скасування заповіту, а також форма заповіту і акта його скасування визначаються правом держави, у якій спадкодавець мав постійне місце проживання в момент складання акта або в момент смерті. Заповіт або акт його скасування не можуть бути визнані недійсними внаслідок недодержання форми, якщо остання відповідає вимогам права місця складання заповіту або права громадянства, або права звичайного місця перебування спадкодавця у момент складання акта чи в момент смерті, а також права держави, у якій знаходиться нерухоме майно.

Матимемо на увазі нормативні документи до теми 16 «Спадкове право» цього і попереднього навчальних посібників автора цих рядків.

РОЗДІЛ XI. ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЗА УЧАСТЮ ІНОЗЕМНИХ ОСІБ

Стаття 73. Участь у процесі іноземних осіб

1. Іноземці, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, іноземні держави (їх органи та посадові особи) та міжнародні організації (далі — іноземні особи) мають право звертатися до судів України для захисту своїх прав, свобод чи інтересів.

2. Міжнародними договорами України та законами України можуть бути встановлені особливості участі у процесі дипломатичних агентів, персоналу міжнародних організацій та інших осіб.

Стаття 74. Процесуальна правоздатність і дієздатність іноземних осіб в Україні

1. Процесуальна правоздатність і дієздатність іноземних осіб в Україні визначаються відповідно до права України.

2. На вимогу суду, який розглядає справу, іноземна юридична особа має представити оформлений з урахуванням статті 13 цього Закону документ, що є доказом правосуб'єктності юридичної особи (сертифікат реєстрації, витяг з торгового реєстру тощо).

РОЗДІЛ XII. ПІДСУДНІСТЬ ТА ВИКОНАННЯ ІНОЗЕМНИХ СУДОВИХ ДОРУЧЕНЬ

Стаття 75. Загальні правила підсудності судам України справ з іноземним елементом

1. Підсудність судам України справ з іноземним елементом визначається на момент відкриття провадження у справі, незважаючи на те, що в ході провадження у справі підстави для такої підсудності відпали або змінилися, крім випадків, передбачених у статті 76 цього Закону.

2. Суд відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо у суді чи іншому юрисдикційному органі іноземної держави є справа із спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав.

Стаття 76. Підстави визначення підсудності справ судам України

1. Суди можуть приймати до свого провадження і розглядати будь-які справи з іноземним елементом у таких випадках:

1) якщо сторони передбачили своєю угодою підсудність справи з іноземним елементом судам України, крім випадків, передбачених у статті 77 цього Закону;

2) якщо на території України відповідач у справі має місце проживання або місцезнаходження, або рухоме чи нерухоме майно, на яке можна накласти стягнення, або знаходиться філія або представництво іноземної юридичної особи — відповідача;

3) у справах про відшкодування шкоди, якщо її було завдано на території України;

4) якщо у справі про сплату аліментів або про встановлення батьківства позивач має місце проживання в Україні;

5) якщо у справі про відшкодування шкоди позивач — фізична особа має місце проживання в Україні або юридична особа — відповідач — місцезнаходження в Україні;

6) якщо у справі про спадщину спадкодавець у момент смерті був громадянином України або мав в Україні останнє місце проживання;

7) дія або подія, що стала підставою для подання позову, мала місце на території України;

8) якщо у справі про визнання безвісно відсутнім або оголошення померлим особа мала останнє відоме місце проживання на території України;

9) якщо справа окремого провадження стосується особистого статусу або дієздатності громадянина України;

10) якщо справа проти громадянина України, який за кордоном діє як дипломатичний агент або з інших підстав має імунітет від місцевої юрисдикції, відповідно до міжнародного договору не може бути порушена за кордоном;

11) в інших випадках, визначених законом України та міжнародним договором України.

Стаття 77. Виключна підсудність

1. Підсудність судам є виключною у таких справах з іноземним елементом:

1) якщо нерухоме майно, щодо якого виник спір, знаходиться на території України;

2) якщо у справі, яка стосується правовідносин між дітьми та батьками, обидві сторони мають місце проживання в Україні;

3) якщо у справі про спадщину спадкодавець — громадянин України і мав в ній місце проживання;

4) якщо спір пов'язаний з оформленням права інтелектуальної власності, яке потребує реєстрації чи видачі свідоцтва (патенту) в Україні;

5) якщо спір пов'язаний з реєстрацією або ліквідацією на території України іноземних юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців;

6) якщо спір стосується дійсності записів у державному реєстрі, кадастрі України;

7) якщо у справах про банкрутство боржник був створений відповідно до законодавства України;

- 8) якщо справа стосується випуску або знищення цінних паперів, оформлених в Україні;
- 9) справи, що стосуються усиновлення, яке було здійснено або здійснюється на території України;
- 10) в інших випадках, визначених законами України.

Стаття 78. Компетенція інших органів України

1. Компетенція інших органів України щодо розгляду справ з іноземним елементом визначається законами України з урахуванням статей 75—77 цього Закону.

Стаття 79. Судовий імунітет

1. Пред'явлення позову до іноземної держави, залучення іноземної держави до участі у справі як відповідача або третьої особи, накладення арешту на майно, яке належить іноземній державі та знаходиться на території України, застосування щодо такого майна інших засобів забезпечення позову і звернення стягнення на таке майно можуть бути допущені лише за згодою компетентних органів відповідної держави, якщо інше не передбачено міжнародним договором України або законом України.

2. Акредитовані в Україні дипломатичні представники іноземних держав та інші особи, зазначені у відповідних законах України і міжнародних договорах України, підлягають юрисдикції судів України в цивільних справах лише в межах, що визначаються принципами та нормами міжнародного права або міжнародними договорами України.

3. Міжнародні організації підлягають юрисдикції судів України в цивільних справах у межах, визначених міжнародними договорами України або законами України.

4. У тих випадках, коли в порушення норм міжнародного права України і, її майну або представникам в іноземній державі не забезпечується такий же судовий імунітет, який згідно з частинами першою та другою цієї статті забезпечується іноземним державам, їх майну та представникам в Україні, Кабінетом Міністрів України може бути вжито до цієї держави, її майна відповідних заходів, дозволених міжнародним правом, якщо тільки заходів дипломатичного характеру не достатньо для врегулювання наслідків зазначеного порушення норм міжнародного права.

Закон України «Про угоди про розподіл продукції» від 14 вересня № 1039-XIV містив статтю 32, у якій зазначалося: «В угодах про розподіл продукції, укладених за участю іноземного інвестора, передбачається відмова держави від судового імунітету, імунітету щодо попереднього забезпечення позову та виконання судового рішення».

Наводимо витяг з рішення Конституційного Суду.

«Конституційний Суд України ВИРІШИВ:

Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним) положення статті 32 Закону України «Про угоди про розподіл продукції» в частині встановлення обов'язкової відмови держави від судового імунітету, імунітету щодо попереднього забезпечення позову та виконання судового рішення в угодах про розподіл продукції, що укладаються за участю іноземного інвестора»

Відомо, що рішення Конституційного Суду є остаточним і оскарженню не підлягає. У зв'язку з цим виникає цікава ситуація. Україна взяла курс на адаптацію свого законодавства до законодавства Європейського Союзу. Його держави-члени є учасниками «Європейської конвенції про державний імунітет» від 16 травня 1972 р. У Конвенції зазначено випадки за яких держава не має імунітету. Конвенція не допускає жодних застережень з боку її учасників. Таким чином, рішення Конституційного Суду України може автоматично перекрити шлях Україні для її приєднання до зазначеної Конвенції. Підписання Україною цієї Конвенції та її ратифікація парламентом може бути оскаржена у Конституційному Суді. Очевидно, на цій ділянці доведеться змінювати Конституцію.

За розділом другим цього навчального посібника рекомендуємо ознайомитися з нормативними актами до теми 6 «Держава — суб'єкт міжнародних цивільно-правових відносин».

Стаття 80. Судові доручення

1. У разі якщо при розгляді справи з іноземним елементом у суду виникне необхідність у врученні документів або отриманні доказів, у проведенні окремих процесуальних дій за кордоном, суд може направити відповідне доручення компетентному органу іноземної держави в порядку, встановленому Цивільним процесуальним кодексом України або міжнародним договором України.

2. Доручення судів України про вручення документів громадянам України, які постійно проживають за кордоном, або отри-

мання від них доказів на території іноземної держави можуть бути виконані консульською посадовою особою України відповідно до міжнародних договорів України або в іншому порядку, що не суперечить законодавству держави перебування.

РОЗДІЛ XIII. ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ

Стаття 81. Рішення іноземних судів,
які можуть бути визнані та виконані в Україні

1. В Україні можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів у справах, що виникають з цивільних, трудових, сімейних та господарських правовідносин, вироки іноземних судів у кримінальних справах у частині, що стосується відшкодування шкоди та заподіяних збитків, а також рішення іноземних арбітражів та інших органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних і господарських справ, що набрали законної сили.

Стаття 82. Порядок визнання
і виконання рішень іноземних судів

Визнання та виконання рішень, визначених у статті 81 цього Закону, здійснюється у порядку, встановленому законом України.

Нагадаємо читачеві, що 29 листопада 2001 року Верховна Рада України ухвалила Закон України № 2860-III «Про визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів» (див. «Офіційний вісник України», 2002, № 2).

У ст. 2 зазначеного Закону вказано такі умови визнання та виконання рішення іноземного суду:

- 1) наявність міжнародного договору України;*
- 2) принцип взаємності за одноразовою домовленістю (ad hoc) з іноземною державою.*

У статті 427 Цивільного процесуального кодексу України (у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів» від 20.02.2003, № 542-IV). («Відомості Верховної Ради України, 2003, № 16; Офіційний вісник України, 2003, № 12) було записано так:

«Порядок визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів і арбітражів визначається міжнародними договорами

України про надання правової допомоги, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, іншими міжнародними двосторонніми або багатосторонніми договорами за участю України, якими передбачається визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів, і законами України».

Як бачимо, принцип взаємності за домовленістю ad hoc тут прямим чином не згадується, але, як можна здогадатися, і не виключається.

РОЗДІЛ XIV. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з 1 вересня 2005 року.

Підпункт 3 пункту 2 розділу XIV «Прикінцеві положення» набирає чинності з дня набрання чинності Цивільним процесуальним кодексом України.

2. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) підпункт 1 пункту 2 розділу XIV втратив чинність з 1 вересня 2005 року (у зв'язку з втратою чинності Цивільного процесуального кодексу України від 18.07.63 р. згідно з Цивільним процесуальним кодексом України від 18.03.2004 р. № 1618-IV)

2) у розділі VI Сімейного кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2002 р., № 21—22, ст. 135):

назву розділу викласти в такій редакції:

«Особливості усиновлення за участю іноземців та осіб без громадянства»;

статті 275—281, 288—292 виключити;

3) у Цивільному процесуальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 40—42, ст. 492):

у частині першій статті 2 слова «та цього Кодексу» замінити словами «цього Кодексу та Закону України «Про міжнародне приватне право»;

статті 9, 411, 412 виключити;

4) частини шосту — п'ятнадцяту статті 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 29, ст. 377; Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 5, ст. 33; 1994 р., № 20, ст. 120; 1999 р., № 51, ст. 447) виключити;

5) розділ VIII Закону України «Про заставу» (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 47, ст. 642; 2004 р., № 11, ст. 140) виключити.

3. Кабінету Міністрів України:

у тримісячний термін з дня набрання чинності цим Законом подати до Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законодавчих актів України у відповідність із цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

За ухвалення Закону України «Про міжнародне приватне право» віддали свої голоси 344 депутати Верховної Ради України IV скликання.

Розділ 4

НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ І ПІДРУЧНИКИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ З МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Вступ до розділу

Після розпаду Радянського Союзу у Російській Федерації була опублікована низка навчальної літератури з міжнародного приватного права. Пам'ятаємо, — у кожній країні — своє міжнародне приватне право. Отже, між міжнародним приватним правом Росії і міжнародним приватним правом України знак рівності ставити не можна. Це хоч і близькі, але різні речі. Одначе нашому читачеві не завадить знати російську навчальну літературу з міжнародного приватного права. Ось тому у цьому розділі наводиться зміст навчальних підручників і посібників сусідньої країни. Їх можна побачити у наших бібліотеках. Зміст зазначених посібників і підручників подано у алфавітному порядку за прізвищами їх авторів чи керівників авторських колективів.

Перш ніж подати зміст навчальної літератури Росії з міжнародного приватного права, зазначимо бібліографічні дані тих посібників і підручників, про існування яких автор цих рядків знає, але яких тримати у своїх руках йому не довелося (за винятком книжки В. П. Панова). Якщо ж поміж читачів знайдуться добродії хто може надіслати бібліографічні дані та зміст книг, не наведених далі у цьому посібнику, то за цей вчинок професор І. Дахно буде широ вдячний. Отже, подаємо бібліографічні дані книг, зміст яких не вдалося поки-що дістати.

Бужигаева М. Ю. Международное частное право. — М.: Издательство «Высшая школа», 2005. — 167 с.

Ерпылева Н. Ю. Международное частное право: Учебно-методический комплект в 2 томах. — М.: Омега — П, 2007. — т. 1 — 850 с; т. 2 — 840 с.

Тираж — 2 тыс. экз.

Интакова А. О. Международное частное право. — Волгоград: Издательство Волгоградского государственного университета, 2002. — 240 с.

Тираж — 500 экз.

Лалинцов А. А. Международное частное право в вопросах и ответах. — М.: Крокус, 2006. — 220 с.

Панов В. П. Международное частное право: Схемы и документы. Уч. Пособие. — М.: Право и закон, 1996. — 208 с. Тираж — 8000 экз.

Петров Г.В. Международное частное право. Вопросы и ответы. — М.: Юриспруденция, 2006. — 194 с.

Полковников Г. В. Учебное пособие по международному частному праву. — М.: Новый индекс, 2004.

Тихомиров Ю. А. Коллизионное право: Учебное и научно-практическое пособие. — М.: Ин-т законодательства и сравнительного правоведения при правительстве РФ, 2000. — 393 с.

Холодов С. Международное частное право: конспект лекций. — М.: А-Приор, 2007. — 144 с.

Далі, згідно з алфавітним порядком прізвищ авторів чи керівників авторських колективів, наводимо зміст навчальних посібників і підручників, які автору цих рядків довелося тримати у руках.

4.1. Ануфрієва Людмила Петрівна

Ануфрієва Л. П. Международное частное право: В 3-х т. Том 1. Общая часть: *Учебник*. — М.: Издательство БЕК, 2002. — 288 с.
Тираж — 30 тыс. экз.

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	VII
Вводная часть	1
Глава 1. Международное частное право в прошлом, настоящем и будущем	1
<i>Литература</i>	1
<i>Контрольные вопросы</i>	6

Глава 2. История возникновения и развитие доктрины международного частного права	7
<i>Литература</i>	7
§ 1. История развития МЧП в XIII—XX вв.	7
§ 2. Наука международного частного права в России	15
<i>Контрольные вопросы</i>	20
Глава 3. Современные глобальные тенденции развития международного частного права	21
<i>Литература</i>	21
§ 1. Взаимодействие международного публичного и международного частного права	21
§ 2. Унификация в международном частном праве как основная тенденция его совершенствования и развития	30
§ 3. Деятельность международных организаций в области унификации права	32
§ 4. Систематизация и кодификация в международном частном праве	38
§ 5. Новые горизонты правового регулирования в МЧП	42
<i>Контрольные вопросы</i>	45
Общая часть	46
Глава 4. Понятие, наименование, сущность и правовая природа международного частного права	46
<i>Литература</i>	46
§ 1. Понятие и наименование МЧП	46
§ 2. Содержание и сфера действия международного частного права	52
<i>Контрольные вопросы</i>	56
Глава 5. Объект и методы регулирования в международном частном праве	57
<i>Литература</i>	57
§ 1. Объект регулирования в МЧП	57
§ 2. Методы регулирования в МЧП	63
<i>Контрольные вопросы</i>	72
Глава 6. Нормативный состав международного частного права	73
<i>Литература</i>	73

	§ 1. Коллизионные нормы	73
	§ 2. Материально-правовые нормы	77
	§ 3. Проблема включения в состав МЧП процессуальных норм	84
	<i>Контрольные вопросы</i>	88
Глава 7.	Место международного частного права в юридической системе	89
	<i>Литература</i>	89
	<i>Контрольные вопросы</i>	94
Глава 8.	Система международного частного права как отрасли права и отрасли право-ведения	95
	<i>Литература</i>	95
	<i>Контрольные вопросы</i>	102
Глава 9.	Основные начала (принципы) международного частного права	103
	<i>Литература</i>	103
	§ 1. Международная вежливость (comitas gentium, comity)	103
	§ 2. Национальный режим	104
	§ 3. Режим наибольшего благоприятствования	109
	§ 4. Взаимность. Виды взаимности	113
	§ 5. Реторсии	118
	<i>Контрольные вопросы</i>	121
Глава 10.	Источники международного частного права	122
	<i>Литература</i>	122
	§ 1. Понятие источников права и проблема двойственности источников в МЧП	122
	§ 2. Виды источников МЧП	126
	<i>Контрольные вопросы</i>	167
Глава 11.	Коллизионные нормы	168
	<i>Литература</i>	168
	§ 1. Понятие коллизионной нормы	168
	§ 2. Функции коллизионных норм	174
	§ 3. Структура коллизионных норм	180
	§ 4. Коллизионные формулы прикрепления	181
	§ 5. Виды коллизионных норм	199
	§ 6. Коллизионное право: особенности и направления регулирования	211
	<i>Контрольные вопросы</i>	217

Глава 12. Действие и толкование коллизионной нормы	218
<i>Литература</i>	218
§ 1. Оговорка о публичном порядке	218
§ 2. Обратная отсылка и отсылка к закону третьего государства	231
§ 3. Проблема обхода закона в МЧП	237
§ 4. Толкование коллизионных норм и проблема понятий («конфликт квалификаций»)	242
<i>Контрольные вопросы</i>	248
Глава 13. Применение иностранного права и порядок установления его содержания	249
<i>Литература</i>	249
<i>Контрольные вопросы</i>	264

Ануфриева Л. П. Международное частное право: В 3-х т. Том 2. Общая часть: *Учебник — 2-е изд., перераб. и доп.* — М.: Издательство БЕК, 2002. — 656 с.

Тираж — 30 тыс. экз.

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие ко 2-му изданию

Особенная часть

Раздел первый.

Лица в международном частном праве	1
Глава 14. Физические лица	1
<i>Литература</i>	1
§ 1. Правоспособность иностранных граждан и лиц без гражданства в МЧП	1
§ 2. Дееспособность иностранных физических лиц	6
§ 3. Ограничение и лишение дееспособности в МЧП	18
§ 4. Безвестное отсутствие: Объявление лица умершим в МЧП	22

	§5. Правовое положение иностранных граждан и лиц без гражданства в Российской Федерации	26
	<i>Контрольные вопросы</i>	37
Глава 15.	Юридические лица	38
	<i>Литература</i>	38
	§ 1. Некоторые общие вопросы учения о юридических лицах в МЧП	38
	§ 2. «Национальность» юридического лица	39
	§ 3. Личный статут юридического лица	42
	§ 4. Основные доктрины определения личного статута	43
	§ 5. Проблема «международных юридических лиц» в международном частном праве	57
	§ 6. Допуск иностранных юридических лиц к хозяйственной деятельности	70
	§ 7. Правовое положение иностранных юридических лиц в Российской Федерации	76
	<i>Контрольные вопросы</i>	83
Глава 16.	Государство как особый субъект в международном частном праве	84
	<i>Литература</i>	84
	§ 1. Правовое положение государства в гражданско-правовых сделках международного характера. Понятие иммунитета	84
	§ 2. Иммунитет государства. Виды иммунитета	90
	§ 3. Основные доктрины иммунитета государства и их содержание	101
	§ 4. Тенденции развития правового регулирования иммунитета государства	108
	<i>Контрольные вопросы</i>	110
Глава 17.	Правовое положение международных организаций	111
	<i>Литература</i>	111
	<i>Контрольные вопросы</i>	114
Раздел второй.		
Вещные права в международном частном праве		115

Глава 18. Право собственности в МЧП	115
<i>Литература</i>	115
§ 1. Право собственности как основной институт МЧП	115
§ 2. Коллизионно-правовое регулирование вещных отношений	116
§ 3. Коллизионное регулирование отношений собственности в Российской Федерации	132
§ 4. Правовое положение иностранных граждан, лиц без гражданства и юридических лиц в области отношений собственности в Российской Федерации	136
§ 5. Право собственности российских граждан за рубежом	140
<i>Контрольные вопросы</i>	146
Глава 19. Правовое регулирование иностранных инвестиций	147
<i>Литература</i>	147
§ 1. Система правового регулирования иностранных инвестиций в МЧП	147
§ 2. Правовое положение иностранных инвесторов в Российской Федерации	159
<i>Контрольные вопросы</i>	165
Глава 20. Национализация иностранной собственности и действие за границей актов о национализации	166
<i>Литература</i>	166
<i>Контрольные вопросы</i>	173
Раздел третий.	
Сделки и обязательства в международном частном праве	174
Глава 21. Автономия воли в международном частном праве	174
<i>Литература</i>	174
<i>Контрольные вопросы</i>	182
Глава 22. Общие положения о сделках и обязательствах	183
<i>Литература</i>	183
§ 1. Основные понятия	183

	§ 2. Форма сделок в МЧП	196
	§ 3. Коллизионно-правовое регулирование сделок международного характера	202
	§ 4. <i>Lex mercatoria</i> . Обычаи и обыкновения в международной торговле. Негосударственные средства регулирования. Общие принципы права. Типовые контракты и проформы. Общие условия	217
	<i>Контрольные вопросы</i>	233
Глава 23.	Договорные обязательства в международном частном праве	234
	<i>Литература</i>	234
	§ 1. Виды договоров, применяемых в международном хозяйственном обороте. Купля-продажа	235
	§ 2. Подряд и техническое содействие	250
	§ 3. Договор международной перевозки грузов, пассажиров и багажа. Перевозка автомобильным, железнодорожным и воздушным транспортом. Морская перевозка	260
	§ 4. Договор мены	286
	§ 5. Договор лизинга	295
	§ 6. Факторные операции в МЧП	315
	§ 7. Договор франчайзинга (франшиза)	324
	<i>Контрольные вопросы</i>	331
Глава 24.	Деликтные обязательства в МЧП	332
	<i>Литература</i>	332
	§ 1. Общие вопросы коллизионного регулирования деликтных обязательств в МЧП	332
	§ 2. Регулирование деликтных отношений в Российской Федерации	340
	§ 3. Международно-правовое регулирование деликтных отношений	349
	<i>Контрольные вопросы</i>	356
Глава 25.	Денежные обязательства и международные расчеты	357
	<i>Литература</i>	357
	§ 1. Содержание денежных обязательств и международные расчеты	357
	§ 2. Унифицированные правила международных расчетов	361

§ 3. Вексель и чек в современном международном частном праве. Унификация вексельного и чекового регулирования	388
§ 4. Валютные условия и валютные оговорки во внешнеэкономических контрактах	407
§5. Правовое регулирование валютных отношений и валютные операции в Российской Федерации	411
<i>Контрольные вопросы</i>	420
Раздел четвертый.	
Интеллектуальная собственность в международном частном праве	421
Глава 26. Промышленная собственность	421
<i>Литература</i>	421
§ 1. Понятия «интеллектуальной собственности» и «промышленной собственности» в МЧП	421
§ 2. Международно-правовая охрана промышленной собственности	427
§ 3. Сотрудничество в рамках СНГ по использованию и охране промышленной собственности	455
§ 4. Правовое регулирование прав промышленной собственности иностранцев на территории Российской Федерации	461
<i>Контрольные вопросы</i>	467
Глава 27. Авторское право и смежные права	468
<i>Литература</i>	468
§ 1. Международно-правовое регулирование авторских прав. Многосторонние конвенции в области авторского права	468
§ 2. Правовое регулирование смежных прав	492
§ 3. Авторские права иностранцев по законодательству Российской Федерации и зарубежных стран	495
§ 4. Особенности правового регулирования авторских прав в киберпространстве	508
<i>Контрольные вопросы</i>	518

Раздел пятый.	
Право наследования в международном частном праве	519
Глава 28. Наследственные отношения	519
<i>Литература</i>	519
§ 1. Коллизионные вопросы наследования	519
§ 2. Правоспособность иностранцев в отношениях по наследованию. Способность быть участниками производства в наследственных делах	525
§ 3. Форма завещания	530
§ 4. Конвенционное регулирование отношений по наследованию	533
§ 5. Выморочное имущество	539
<i>Контрольные вопросы</i>	543
Раздел шестой.	
Брачно-семейные отношения в международном частном праве	544
Глава 29. Правовое регулирование отношений по заключению и расторжению брака с участием иностранцев, имущественных и иных семейных отношений	544
<i>Литература</i>	544
§ 1. Сфера возникновения и содержание коллизий законов в области заключения и расторжения браков с участием иностранцев	545
§ 2. Заключение брака. Признание браков, заключенных за рубежом. Консульские браки	560
§ 3. Имущественные правоотношения между супругами. Брачный договор	572
§ 4. Расторжение брака в МЧП	583
§ 5. Правоотношения, касающиеся международного усыновления, опеки и попечительства	592
<i>Контрольные вопросы</i>	606

Раздел седьмой.	
Трудовые отношения в международном частном праве	607
Глава 30. Трудовые отношения в международном частном праве	607
<i>Литература</i>	607
§ 1. Общие вопросы правового регулирования трудовых отношений международного характера	607
§ 2. Трудовые отношения в сфере международного хозяйственного оборота и коллизии права	610
§ 3. Международно-правовое регулирование трудовых отношений	625
§ 4. Трудовые отношения российских граждан за рубежом и в международных организациях	634
§ 5. Социальное обеспечение	642
<i>Контрольные вопросы</i>	645

Ануфриева Л. П. Международное частное право: В 3-х т. Том 3. Трансграничные банкротства. Международный коммерческий арбитраж. Международный гражданский процесс: Учебник. — М.: Издательство БЕК, 2001. — 768 с.
Тираж — 30 тыс. экз.

СОДЕРЖАНИЕ

Раздел восьмой.	
Трансграничные банкротства в международном частном праве	1
Глава 31. Трансграничные банкротства как институт международного частного права	1
<i>Литература</i>	1
§ 1. Понятие трансграничной несостоятельности	2
§ 2. Компетенция юрисдикционных органов	21

§ 3. Применимое право	28
§ 4. Признание и приведение в исполнение иностранных решений о банкротстве	38
§ 5. Международно-правовое регулирование трансграничной несостоятельности	51
<i>Контрольные вопросы</i>	62
Раздел девятый.	
Международный коммерческий арбитраж	64
Глава 32. Понятие и принципы деятельности международного коммерческого арбитража	64
<i>Литература</i>	64
§ 1. Понятие арбитража. Основные теории правовой природы арбитража	65
§ 2. Виды арбитража	147
§ 3. Теория «компетенции компетенции»	153
§ 4. Арбитражное соглашение: понятие, виды арбитражных соглашений. Автономность арбитражного соглашения. Основания недействительности арбитражного соглашения	158
§ 5. Признание и исполнение иностранных арбитражных решений	181
§ 6. Основные центры международного коммерческого арбитража. Международный коммерческий арбитраж в Российской Федерации	208
<i>Контрольные вопросы</i>	277
Раздел десятый.	
Международный гражданский процесс	278
Глава 33. Понятие, содержание и сфера действия международного гражданского процесса	278
<i>Литература</i>	278
§ 1. Понятие международного гражданского процесса и его соотношение с международным частным правом	279
§ 2. Международная подсудность: основные системы подсудности, «конфликт юрисдикции»	301

§ 3. Пророгационные и дерогационные соглашения	322
§ 4. Процессуальное положение иностранных граждан и лиц без гражданства. Судебный залог (cautio judicatum solvi). Международно-правовое регулирование процессуальных отношений с участием иностранных физических и юридических лиц, международных организаций и иностранных государств	325
§ 5. Оказание правовой помощи и исполнение поручений иностранных судов	365
§ 6. Исполнение иностранных судебных решений	378
§ 7. Нотариальные действия	402
<i>Контрольные вопросы</i>	427

Приложения

<i>I. Трансграничные банкротства</i>	431
Национально-правовые акты	431
Федеральный закон «О несостоятельности (банкротстве)» от 8 января 1998 г. (<i>Извлечения</i>)	431
Закон Монголии о банкротстве	436
<i>II. Международный коммерческий арбитраж</i>	440
Национально-правовые акты зарубежных государств	440
Закон о внешнеторговом арбитраже Монголии	440
Закон об арбитраже 1996 г. (<i>Извлечения</i>)	454
Закон об арбитраже и примирительной процедуре 1996 г. (<i>Извлечения</i>)	508
Шведский закон об арбитраже от 4 марта 1999 г.	541
Регламенты ведущих центров международного коммерческого арбитража	556
Арбитражный регламент Международного арбитражного суда Международной торговой палаты (<i>Извлечения</i>)	556

Регламент международного арбитража Американской арбитражной ассоциации	572
Арбитражный регламент Института Тор- говой палаты г. Стогольма (<i>Извлечения</i>)	582
III. Международныи гражданский процесс	598
Многосторонние договоры с участием Российской Федерации	598
Конвенция по вопросам гражданского процесса от 1 марта 1954 г.	598
Конвенция о защите прав человека и ос- новных свобод (Рим, 4 ноября 1950 г.)	607
Пояснительная записка для лиц, желаю- щих обратиться в Европейский Суд по правам человека	644
Инструкция по оформлению жалобы в Ев- ропейский Суд	647
Европейская конвенция об информации относительно иностранного законода- тельства	654
Двусторонние договоры Российской Фе- дерации	660
Договор между Российской Федерацией и Китайской Народной Республикой о пра- вовой помощи по гражданским и уголов- ным делам	660
Декларация о намерениях по сотрудниче- ству в области оказания правовой помощи по гражданским и уголовным делам между министерством юстиции Российской Фе- дерации и департаментом юстиции и по- лиции Швейцарской Конфедерации	668
Договор между Российской Федерацией и Эстонской Республикой о правовой помо- щи и правовых отношениях по граждан- ским, семейным и уголовным делам	670
Договор между Российской Федерацией и Республикой Албания о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам	691
Иные международные договоры	712

Брюссельская конвенция по вопросам юрисдикции и принудительного исполнения судебных решений в отношении гражданских и коммерческих споров (27 сентября 1968 г.) (<i>Извлечения</i>)	712
Конвенция о юрисдикции и приведении в исполнение судебных решений по гражданским и коммерческим делам (Лугано, 16 сентября 1988 г.)	725

4.2. Бендевський Траян (Македонія)

Бендевский Т. Международное частное право: Учеб. — М.: Статут, 2005. — 446 с.
Тираж — 2 тыс. экз.

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие ответственного редактора	3
Предисловие	6
ЧАСТЬ I. ПОНЯТИЕ, ВОЗНИКНОВЕНИЕ, МЕСТО, ПРЕДМЕТ И НАИМЕНОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА	9
А. Понятие международного частного права	10
Б. Возникновение международного частного права	14
В. Место международного частного права в правовой системе	16
В.1. Концепция международного частного права как частим международного права	17
В.2. Концепция международного частного права как под отрасли гражданского права государства	19
В.3. Концепция международного частного права как самостоятельной отрасли права в правовой системе государства	20
Г. Предмет международного частного права	23
Д. О термине «международное частное право»	27

ЧАСТЬ II. ИСТОЧНИКИ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА 29

- A. Внутренние источники международного частного права 29
- A.1. Доктрина — источник правового регулирования гражданско-правовых отношений с иностранным элементом 30
- A.2. Законы — источники 34
  - а) Первые кодификации 34
  - б) Законы как источники современного международного частного права 37
- A.3. Судебная практика — источник 38
- Б. Международные источники международного частного права 38
- Б.1. Международные договоры как источники международного частного права 38
  - а) Двусторонние международные договоры как источник и международного частного права 39
  - б) Многосторонние международные конвенции — источники международного частного права 39
  - в) Региональные и институциональные кодификации 45
    - 1. Региональные кодификации 45
    - 2. Институциональные унификации и кодификации 47
- Б.2. Международные обычаи — источники международного Частного права 48

ЧАСТЬ III. ИСТОЧНИКИ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА РЕСПУБЛИКИ МАКЕДОНИИ 50

- A. Внутренние (национальные) источники 51
- A.1. Фундаментальные акты государственности и государства как источники 51
- A.2. Законы и подзаконные акты — источники международного частного права Республики Македонии 55
- A.3. Судебная практика, доктрина и правовые обычаи как источники 58

А.4.		
Б.	Международные источники международного частного права Республики Македонии	58
Б.1.	Международные договоры как источники международного частного права Республики Македонии	58
	а) Двусторонние международные договоры — источники международного частного права Республики Македонии	59
	б) Многосторонние международные договоры — источники международного частного права Республики Македонии	61
В.	Классификация источников международного частного права	63
В.1.	Соотношение внутригосударственного источника и международного договора	63
Г.	Отношение внутреннего источника и международного обычая	65
ЧАСТЬ IV. ГРАЖДАНСТВО		66
А.	Понятие и правовая природа гражданства	66
Б.	Гражданство в федеративных государствах	68
В.	Основания приобретения гражданства	69
Г.	Приобретение гражданства Республики Македонии	70
Г. 1.	Приобретение гражданства Республики Македонии по происхождению (<i>jus sanguinis</i>)	71
Г.2.	Приобретение гражданства Республики Македонии по рождению на территории Республики Македонии (<i>jus soli</i>)	72
Г.3.	Прием в гражданство Республики Македонии посредством натурализации	73
Г.4.	Прием в гражданство Республики Македонии на основании международного договора	77
Г.5.	Прием в гражданство Республики Македонии граждан других республик бывшей СФРЮ и граждан бывшей СФРЮ	79
Д.	Восстановление в гражданстве — реинтеграция	79
Е.	Прекращение гражданства	80
Е.1.	Прекращение гражданства Республики Македонии вследствие выхода из гражданства	81

Е.2.	Прекращение гражданства Республики Македонии на основании международного договора	83
Ж.	Коллизия гражданства	84
Ж.1.	Отрицательная коллизия гражданства	84
Ж.2.	Положительная коллизия гражданства	87
З.	Компетентные органы, ведающие делами о гражданстве Республики Македонии	89
И.	Удостоверение гражданства	90
И.1.	Удостоверение гражданства Республики Македонии в Республике Македонии	91
И.2.	Удостоверение гражданства Республики Македонии за границей	91
И.3.	Удостоверение гражданства иностранцев в Республике Македонии	92
ЧАСТЬ V. ЮРИДИЧЕСКИЕ ЛИЦА В МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ		93
А.	Определение национальности (принадлежности) юридического лица	93
А.1.	Определение принадлежности юридического лица по месту нахождения правления (дирекции)	95
А.2.	Определение принадлежности юридического лица по месту хозяйственной деятельности	96
А.3.	Определение принадлежности юридического лица по месту (государству) его образования и регистрации	96
А.4.	Определение принадлежности юридического лица на основании теории контроля капитала	98
Б.	Коллизия национальностей юридических лиц	100
В.	Иные виды юридических лиц	101
В.1.	Международные юридические лица	101
ЧАСТЬ VI. ПРАВОВОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ИНОСТРАНЦЕВ		103
А.	Понятие	104
А.1.	Абсолютно недоступные права	105
А.2.	Относительно доступные права	106
А.3.	Общие права	106
Б.	Основные характеристики правового положения иностранцев	106
Б.1.	Прямое регулирование	106

Б.2.	Территориальное действие норм	106
Б.3.	Соблюдение международных стандартов	106
В.	Регулирование правового положения иностранцев	107
В.1.	Правовое положение иностранцев в рабовладельческих государствах	107
	а) Правовое положение иностранцев в государствах Древнего Востока	108
	б) Правовое положение иностранцев в древнегреческих полисах (городах-государствах)	109
	в) Правовое положение иностранцев в Древнем Риме	110
В.2.	Правовое положение иностранцев в государствах феодального периода	112
В.3.	Правовое положение иностранцев после Французской буржуазной революции	116
Г.	Влияние международного права на правовое положение иностранцев	118
Д.	Условия пользования иностранцев относительно доступными правами	122
Д.1.	Дипломатическая (материальная) взаимность	123
Д.2.	Фактическая взаимность	126
Д.3.	Принадлежность определенной этнической группе	127
Д.4.	Статус подзащитного	127
	а) Право на убежище	128
	б) Право беженца	129
Д.5.	Специальное разрешение на проживание	132
Д.6.	Специальное разрешение на пользование определенным правом (концессия)	133
	а) Получение концессии	135
	б) Договор концессии	135
	в) Прекращение концессионного отношения	136
Д.7.	Фактический домицилий	137
Е.	Право иностранцев вступать в частноправовые отношения в Республике Македонии	138
Е.1.	Правовые источники частных прав иностранцев	139
Е.2.	Право иностранцев на вступление в семейные отношения	140
	а) Право иностранца заключать брак в Республике Македонии	141

б) Право иностранца быть усыновителем и усыновленным (удочеренным)	142
в) Право иностранца быть опекуном и подопечным	142
Е.3. Право иностранца быть носителем наследственных прав	144
Е.4. Право иностранца вступать в вещно-правовые отношения	145
Е.5. Право иностранцев пользоваться обязательственными правами	147
Е.6. Право иностранца устанавливать трудовые отношения	148
Е.7. Право иностранца вступать в экономические отношения высшего уровня	149
Е.8. Право иностранного лица на инвестирование средств в Республике Македонии	152
а) Конституционные гарантии иностранным инвесторам	154
Е.9. Право иностранных юридических лиц открывать представительства в Республике Македонии	160
ЧАСТЬ VII. МЕЖДУНАРОДНОЕ ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО	162
Международная компетенция судов и иных органов (Разрешение коллизии юрисдикции)	162
А. Определение международной компетенции судов	165
Б. Виды международной компетенции	167
Б.1. Исключительная международная компетенция	167
Б.2. Альтернативная международная компетенция судов	170
В. Определение компетенции суда по соглашению сторон гражданско-правового отношения с иностранным элементом	170
Г. Общая и особая международная компетенция	174
Г.1. Общая международная компетенция	174
Г.2. Особая международная компетенция	174

ЧАСТЬ VIII. ПРАВОВОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ИНОСТРАНЦЕВ В СУДАХ РЕСПУБЛИКИ МАКЕДОНИИ	176
А. Право иностранцев на свободное обращение в местный суд	177
Б. Обязанность иностранца депонировать средства для обеспечения судебных расходов (<i>cautio iudicatum solvi</i>)	179
ЧАСТЬ IX. РЕШЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ КОЛЛИЗИИ ЗАКОНОВ ПРИ РЕГУЛИРОВАНИИ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫХ ОТНОШЕНИЙ С ИНОСТРАННЫМ ЭЛЕМЕНТОМ	182
А. Положительная и отрицательная коллизии законов	186
А.1. Положительная коллизия законов	186
А.2. Отрицательная коллизия законов	186
Б. Иностраннный элемент в гражданско-правовых отношениях	187
В. Методы регулирования гражданско-правовых отношений с иностранным элементом	189
В.1. Непосредственное (прямое) регулирование	190
В.2. Опосредованное (косвенное) регулирование	192
Г. Преимущества материально-правового метода регулирования гражданско-правовых отношений с иностранным элементом	193
Д. Коллизионные нормы	194
Д.1. Структура коллизионных норм	195
Д.2. Правовая сущность и виды коллизионных норм	198
Е. Толкование коллизионных норм	204
I. Квалификация	205
А. Понятие	205
Б. Установление права при квалификации	209
Б.1. Квалификация по <i>lex fori</i>	209
Б.2. Квалификация по <i>lex causae</i>	211
Б.3. Квалификация по <i>lex fori</i> и <i>lex causae</i>	212
Б.4. Теория автономных понятий E. Rabel	213
II. Ознакомление с правом иностранного государства и его применение	214
А. Системы утверждения и применения иностранного права	214

А.1.	Толкование права иностранного государства как факта	215
А.2.	Толкование права иностранного государства как права	218
А.3.	Подтверждение применимого иностранного права в Республике Македонии	219
А.4.	Последствия неознакомления с применимым иностранным правом	222
А.5.	Последствия ошибочного толкования или не-правильного применения иностранного права	225
III. Обратная отсылка и отсылка к закону третьей страны (renvoi)		226
А.	Понятие	226
Б.	Возникновение вопроса об обратной отсылке и отсылке к закону третьей страны	228
В.	Предпосылки возникновения обратной отсылки и отсылки к праву третьей страны	229
Г.	Аргументы «за» и «против» обратной отсылки	230
Г.1.	Аргументы «за» обратную отсылку	230
Г.2.	Аргументы «против» обратной отсылки	231
IV. Отступления от применения утвержденного иностранного права		233
А.	Публичный порядок	233
А.1.	Понятие	233
А.2.	Определение и функционирование публичного порядка	237
Б.	Обход закона	241
Б.1.	Понятие	241
Б.2.	Элементы обхода закона в международном частном праве	243
Б.3.	Позиции правоедения в отношении обхода закона	244
В.	Взаимность и реторсия	246
V. Определение применимого права при регулировании гражданско-правовых отношений с иностранным элементом		249
А.	Привязки, определяющие применимое право при регулировании гражданско-правовых отношений с иностранным элементом	250
А.1.	Личный закон (lex personalis) как привязка	250
а)	Гражданство лица — привязка	251

1. Гражданство физического лица — привязка при определении применимого права для регулирования статуса лица	251
2. Гражданство как привязка для определения применимого права при регулировании наследственно-правовых отношений с иностранным элементом	255
2.1 Наследование на основании завещания	258
б) Домицилий физического лица — привязка для определения применимого права при регулировании статусных, семейных и наследственно-правовых отношений с иностранным элементом	261
1. Понятие domiciliлия	261
2. Виды domiciliлия в международном частном праве	264
3. Домицилий в англосаксонских государствах	265
в) Гражданство или domiciliлий физического лица — привязка	267
Б. Привязки для определения применимого права при регулировании семейных отношений с иностранным элементом	271
Б.1. Брак с иностранным элементом	272
а) <i>Lex personalis</i> как привязка	273
б) <i>Lex fori</i> — привязка	276
в) Форма брака с иностранным элементом	277
г) Заключение брака в консульском или дипломатическом учреждении	279
д) Недействительность брака с иностранным элементом	280
е) Расторжение брака с иностранным элементом	282
ж) Личные неимущественные и законные имущественные права и обязанности лиц, состоящих в браке	287
з) Договорное регулирование имущественных отношений супругов	292
и) Регулирование имущественных отношений между лицами, совместно проживающими вне брака	293
Б.2. Привязки для определения применимого права при регулировании отношений с иностранным элементом между родителями и детьми	295

В.	Привязки для определения применимого права при регулировании вещно-правовых отношений с иностранным элементом	298
В.1.	Вещные права на недвижимые вещи	299
В.2.	Вещные права на движимые вещи	302
	а) Привязки для определения применимого права при регулировании вещно-правовых отношений по поводу товаров в пути	304
	б) Привязки для определения применимого права при регулировании вещно-правовых отношений по поводу основных средств транспортировки	306
	в) Привязки для определения применимого права при регулировании вещно-правовых отношений по поводу ценных бумаг, содержащих вещное право	307
Г.	Привязки для определения применимого права при регулировании договорных отношений с иностранным элементом	308
Г.1.	Определение применимого права по соглашению сторон договора-принцип автономии воли сторон (<i>lex voluntatis</i>) как привязка	311
	а) Границы автономии воли договора	316
	б) Установленная автономия воли и автономия воли по умолчанию	322
	в) Отношение соглашения об определении применимого права к внешнеторговому договору	324
Г.2.	Привязки для определения применимого права в отношении формы договорных отношений с иностранным элементом	326
Г.3.	Субсидиарные привязки для определения применимого права при регулировании договорных отношений с иностранным элементом	329
	а) Метод установления применимого права посредством рамочных привязок	330
	б) Метод утверждения применимого права посредством прямых (фиксированных) привязок	335
	1. Место заключения договора (<i>loci contractus</i>) как привязка для определения применимого права	336
	2. Место исполнения договора (<i>loci solutionis</i>) как привязка для определения применимого права	337

Г.4.	Привязки в праве Республики Македонии для определения применимого права, если оно не выбрано сторонами договора	339
Д.	Привязки для определения применимого права при регулировании внедоговорной ответственности	342
Д.1.	Привязки для определения применимого права при возмещении ущерба по гражданским правонарушениям с иностранным элементом	343
	а) Привязки для определения применимого права при регулировании гражданских правонарушений с иностранным элементом в современном праве государств	345
	1. Привязки для определения применимого права при регулировании возмещения ущерба от правонарушений с иностранным элементом в праве штата Луизианы США	351
	2. Привязки для определения применимого права при регулировании гражданских правонарушений с иностранным элементом в праве СССР и праве государств — членов СНГ	354
	3. Привязки для определения применимого права при регулировании гражданских правонарушений с иностранным элементом в праве Республики Македонии	360
	3.1. Источники определения применимого права при регулировании гражданских правонарушений с иностранным элементом в праве Республики Македонии	363
ЧАСТЬ X. ОКАЗАНИЕ ПРАВОВОЙ ПОМОЩИ В МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ		367
А.	Универсальные международные конвенции об оказании международной правовой помощи	368
Б.	Двусторонние международные договоры о международной правовой помощи	372
В.	Признание доказательной силы иностранных официальных документов (легализация иностранных официальных документов)	376
В.1.	Признание и эквивалентность дипломов и свидетельств	380

**ЧАСТЬ XI. ПРИЗНАНИЕ И ИСПОЛНЕНИЕ ИНО-
СТРАННЫХ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ** 383

- A. Понятие 383
- Б. Системы признания и исполнения иностранных судебных решений 385
  - 1. Система ограниченного контроля 386
  - 2. Система неограниченного контроля 386
  - 3. Система проверки по существу (revision au fond) 386
  - 4. Система prima faciae evidence 387
  - 5. Система непризнания иностранных судебных решений 387
- В. Признание и исполнение иностранных судебных решений в Республике Македонии 388
  - 1. Международная компетенция суда, вынесшего решение 391
  - 2. Вступление в законную силу и принятие к исполнению иностранного судебного решения 391
  - 3. Соблюдение права на защиту 391
  - 4. Вступившее в законную силу решение местного суда по тому же предмету 392
  - 5. Возбуждение процесса в суде Республики Македонии по тому же предмету между теми же сторонами 392
  - 6. Взаимность 392
  - 7. Защита публичного порядка Республики Македонии 392

ЧАСТЬ XII. ВНЕШНЕТОРГОВЫЙ АРБИТРАЖ 394

- A. Понятие внешнеторгового арбитража 395
- Б. Правовая природа арбитража 398
- В. Виды внешнеторговых арбитражей 401
- Г. Постоянный избранный суд (арбитраж) при Хозяйственной палате Македонии 403
- Д. Арбитражное соглашение 404
  - Д.1. Понятие арбитражного соглашения 405
  - Д.2. Форма арбитражного соглашения 409
  - Д.3. Содержание арбитражного соглашения 412
- Е. Процесс в международном торговом арбитраже 413
  - Е.1. Назначение арбитров 414

Е.2.	Регулирование арбитражного разбирательства	416
	Место рассмотрения	417
	Язык процесса	417
	Определение применимого права	418
Е.3.	Вынесение решений	419
Ж.	Признание арбитражного решения недействительным	420
3.	Признание и исполнение иностранных арбитражных решений	423
3.1.	Добровольное исполнение арбитражных решений	424
3.2.	Влияние ассоциации, членом которой является организация, проигравшая спор, на признание и исполнение арбитражного решения	424
3.3.	Решение суда в государстве должника о признании и исполнении иностранного арбитражного решения	425
3.4.	Понятие признания и исполнения иностранных арбитражных решений	426
	1. Условия, относящиеся к арбитражу — к его компетенции	428
	2. Условия, относящиеся к процессу	428
	3. Условия, относящиеся к самому решению	428
	4. Условие взаимности	429
3.5.	Международные договоры о признании и исполнении иностранных арбитражных решений	429
	а) Универсальные международные конвенции о признании и исполнении иностранных арбитражных решений	429
	а.1) Женевская конвенция об исполнении иностранных арбитражных решений	430
	а.2) Нью-Йоркская конвенция о признании и исполнении иностранных арбитражных решений	431

4.3. Богуславский Марк Мойсейович

Богуславский М. М. Международное частное право. Учебник. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Юрист, 1998. — 408 с.
Тираж — 60 тыс. экз.

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие к 3-му изданию	5
Список сокращений	7
Методические рекомендации по изучению учебного курса международного частного права	8
Глава 1. Понятие, предмет и система международного частного права	10
§ 1. Понятие международного частного права	11
§ 2. Содержание международного частного права	18
§ 3. Природа норм международного частного права и его место в системе права	24
§ 4. Исходные начала российской доктрины международного частного права	28
§ 5. Система международного частного права	31
§ 6. Обзор литературы по международному частому праву	32
Глава 2. Источники международного частного права	45
§ 1. Виды источников международного частного права	45
§ 2. Международные договоры	48
§ 3. Внутреннее законодательство	59
§ 4. Судебная и арбитражная практика	70
§ 5. Обычаи	70
Глава 3. Общие понятия международного частного права	74
§ 1. Коллизионный и материально-правовой методы регулирования	75
§ 2. Место и роль материально-правовых норм в регулировании	79
§ 3. Система коллизионных норм	82
§ 4. Толкование и применение коллизионных норм	88
§ 5. Оговорка о публичном порядке	93
§ 6. Режим наибольшего благоприятствования и национальный режим	97
§ 7. Взаимность и реторсия	102
Глава 4. Гражданско-правовое положение иностранцев	106
§ 1. Общие вопросы положения иностранцев	106

§ 2.	Гражданская правоспособность и дееспособность иностранных граждан в РФ	112
§ 3.	Гражданская правоспособность российских граждан за рубежом	119
Глава 5.	Правовое положение юридических лиц	121
§ 1.	Участие юридических лиц в международных хозяйственных отношениях и определение их государственной принадлежности	122
§ 2.	Иностранные юридические лица в Российской Федерации	127
§ 3.	Организационно-правовые формы предпринимательской деятельности иностранных юридических лиц в России	132
§ 4.	Правовое положение российских участников внешнеэкономической деятельности	139
§ 5.	Правовые формы совместной хозяйственной деятельности	143
Глава 6.	Правовое положение государства как участника гражданско-правовых отношений	148
§ 1.	Государство как субъект имущественных отношений	148
§ 2.	Иммунитет государства и его виды	150
§ 3.	Правовой режим гражданско-правовых сделок, совершаемых государством	158
Глава 7.	Право собственности	163
§ 1.	Вопросы собственности в международных отношениях	164
§ 2.	Коллизионные вопросы права собственности	164
§ 3.	Применение за границей законов о национализации	168
§ 4.	Правовое регулирование иностранных инвестиций	175
§ 5.	Иностранные инвестиции в свободных экономических зонах	183
§ 6.	Правовое положение собственности Российской Федерации и российских организаций за границей	186
Глава 8.	Внешнеэкономические сделки	195
§ 1.	Общие положения о сделках	196
§ 2.	Понятие внешнеэкономической сделки	197

§ 3.	Коллизионные вопросы внешнеэкономических сделок	200
§ 4.	Форма договора	201
§ 5.	Применение права по вопросам содержания сделок	204
§ 6.	Универсальные международные конвенции по внешнеторговой купле-продаже. Типовые договоры. Торговые термины. Общие условия поставок	209
§ 7.	Договоры подряда	222
§ 8.	Концессионные и иные соглашения	224
§ 9.	Договоры в области научно-технического сотрудничества	225
Глава 9.	Международные перевозки грузов и пассажиров	227
§ 1.	Понятие международных перевозок	227
§ 2.	Международные железнодорожные перевозки	229
§ 3.	Международные автомобильные перевозки	231
§ 4.	Международные воздушные перевозки	232
§ 5.	Международные морские перевозки	234
Глава 10.	Международные кредитные и расчетные отношения	238
§ 1.	Валютное законодательство России и международные соглашения	238
§ 2.	Международные расчеты и кредитование во взаимоотношениях российских организаций с фирмами и организациями иностранных государств	240
§ 3.	Международные неторговые расчеты	243
Глава 11.	Обязательства из причинения вреда	245
§ 1.	Коллизионные вопросы деликатных обязательств	245
§ 2.	Причинение вреда в Российской Федерации	248
§ 3.	Причинение вреда за рубежом	250
Глава 12.	Авторское право	253
§ 1.	Международное культурное сотрудничество и международная охрана авторских прав	253
§ 2.	Авторские права иностранцев в Российской Федерации	257

§ 3.	Охрана и использование произведений отечественных авторов за границей	260
§ 4.	Многосторонние соглашения в области авторского права	261
§ 5.	Соглашения Российской Федерации с другими странами о взаимной охране авторских прав	269
Глава 13. Патентное право		273
§ 1.	Международное научно-техническое сотрудничество и зарубежное патентование изобретений	274
§ 2.	Охрана прав иностранцев на изобретения в Российской Федерации	275
§ 3.	Патентование отечественных изобретений за границей	277
§ 4.	Лицензии на изобретения и «ноу-хау»	279
§ 5.	Право на товарный знак, на наименование места происхождения и борьба с недобросовестной конкуренцией	280
§ 6.	Международные соглашения об охране прав на изобретения, промышленные образцы и товарные знаки	283
Глава 14. Семейное право		288
§ 1.	Коллизионные вопросы в области семейного права	288
§ 2.	Заключение брака	290
§ 3.	Расторжение брака	298
§ 4.	Правоотношения между супругами	302
§ 5.	Правоотношения между родителями и детьми	305
§ 6.	Усыновление	309
§ 7.	Опека и попечительство	313
Глава 15. Наследственное право		316
§ 1.	Коллизии законодательства в области наследования	316
§ 2.	Наследственные права иностранцев в Российской Федерации	318
§ 3.	Наследственные права российских граждан за границей	322
Глава 16. Трудовые отношения		328
§ 1.	Международные трудовые отношения и коллизионные вопросы в области трудовых отношений	328

§ 2.	Трудовые права иностранцев в Российской Федерации	332
§ 3.	Трудовые права российских граждан за рубежом	343
§ 4.	Социальное обеспечение	346
Глава 17. Рассмотрение споров в судебном порядке. Нотариальные действия		351
§ 1.	Понятие международного гражданского процесса	352
§ 2.	Определение подсудности и пророгационные соглашения	353
§ 3.	Право на судебную защиту и гражданские процессуальные права иностранцев в Российской Федерации	361
§ 4.	Процессуальное положение иностранного государства	364
§ 5.	Установление содержания иностранного права	367
§ 6.	Исполнение судебных поручений	369
§ 7.	Признание и исполнение решений иностранных судов	375
§ 8.	Нотариальные действия	379
Глава 18. Рассмотрение споров в порядке арбитража		383
§ 1.	Понятие арбитража и виды третейских (арбитражных) судов	383
§ 2.	Арбитражное рассмотрение споров в практике российских организаций	389
§ 3.	Арбитражное рассмотрение инвестиционных споров	399
§ 4.	Признание и исполнение арбитражных решений	401

Богуславский М. М. Международное частное право. Практикум. — М.: Юристъ, 1999. — 304 с.
Тираж — 10 тыс. экз.

СОДЕРЖАНИЕ

Список сокращений	7
Предисловие	9
Тема 1. Понятие и предмет международного частного права	12
Тема 2. Общие понятия международного частного права. Методы правового регулирования	21

Тема 3.	Правовое положение иностранцев	50
Тема 4.	Правовое положение юридических лиц и государства как субъекта гражданско-правовых отношений	62
Тема 5.	Право собственности	83
Тема 6.	Обязательственное право	96
Тема 7.	Обязательства из причинения вреда	146
Тема 8.	Право интеллектуальной собственности	164
Тема 9.	Семейное и наследственное право	188
Тема 10.	Рассмотрение споров в судебном порядке	208
Тема 11.	Рассмотрение споров в порядке арбитража (в третейских судах)	208
Тема 12.	Практические вопросы защиты прав и интересов отечественных граждан, юридических лиц и государства (заключительный семинар)	242
<i>Приложения</i>		
1.	Программа по курсу «Международное частное право»	245
2.	Гражданский кодекс. Часть третья. Модель. Раздел VII «Международное частное право»	253
3.	Обзор практики рассмотрения споров по делам с участием иностранных лиц, рассмотренных арбитражными судами после 1 июля 1995 г. (Информационное письмо Президиума Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации от 25 декабря 1996 г. № 10)	263
4.	Обзор судебно-арбитражной практики разрешения споров по делам с участием иностранных лиц (Информационное письмо от 16 февраля 1998 г. № 29)	279

Богуславский М. М. Международное частное право. Элементарный курс. — М.: Юристъ, 2002. — 317 с.

Тираж — 5 тыс. экз.

ОГЛАВЛЕНИЕ

Предисловие	9
Список сокращений	10
Глава 1. Юридическая природа международного частного права	11

§ 1.	Наименование и понятие международного частного права	11
§ 2.	Содержание отношений и природа норм международного частного права	14
§ 3.	Значение и тенденции развития международного частного права в современных условиях	13
Глава 2.	Источники международного частного права	19
§ 1.	Понятие и виды источников международного частного права	19
§ 2.	Международные договоры	21
§ 3.	Внутреннее законодательство	24
§ 4.	Судебные прецеденты и судебная практика	28
§ 5.	Обычаи	30
§ 6.	Роль доктрины международного частного права	31
Глава 3.	Общие понятия международного частного права	33
§ 1.	Коллизионный и материально-правовой методы	33
§ 2.	Принцип автономии воли сторон	36
§ 3.	Структура и виды коллизионных норм	38
§ 4.	Проблемы применения коллизионных норм	42
§ 5.	Установление содержания иностранного права	50
§ 6.	Национальный режим и режим наибольшего благоприятствования	53
§ 7.	Взаимность и реторсия	56
Глава 4.	Физические лица	61
§ 1.	Общие вопросы правового положения иностранцев	61
§ 2.	Гражданско-правовое положение иностранцев в России	65
§ 3.	Гражданско-правовое положение российских граждан за рубежом	70
Глава 5.	Правовое положение юридических лиц	73
§ 1.	Государственная принадлежность юридических лиц	73

§ 2.	Правовое положение иностранных юридических лиц в России	78
§ 3.	Правовое положение российских юридических лиц за рубежом	82
Глава 6.	Правовое положение государства как участника имущественных отношений	87
§ 1.	Государство как субъект имущественных отношений	87
§ 2.	Иммунитет государства и его виды	88
§ 3.	Правовой режим гражданско-правовых отношений государства. Вопросы ответственности государства	95
Глава 7.	Право собственности и иные вещные права	98
§ 1.	Общие положения	99
§ 2.	Коллизионные вопросы права собственности и иных вещных прав	99
§ 3.	Правовое регулирование национализации в международном частном праве	102
§ 4.	Приобретение иностранными гражданами и иностранными юридическими лицами прав собственности и иных вещных прав в России	105
§ 5.	Приобретение российскими гражданами и юридическими лицами прав собственности и иных вещных прав за рубежом	108
§ 6.	Правовое положение российской государственной собственности за рубежом	109
§ 7.	Защита культурных ценностей и права собственности на них	114
Глава 8.	Иностранные инвестиции и их правовое регулирование	118
§ 1.	Понятие и формы иностранных инвестиций	118
§ 2.	Международно-правовое регулирование	120
§ 3.	Законодательство об иностранных инвестициях	123
§ 4.	Определение режима иностранных инвестиций	126
§ 5.	Создание предприятий с иностранными инвестициями	127

§ 6.	Правовые гарантии для иностранных инвестиций	128
§ 7.	Иностранные инвестиции в свободных экономических зонах	131
Глава 9.	Внешнеэкономические и иные сделки	134
§ 1.	Общие положения о сделках	134
§ 2.	Форма сделки	137
§ 3.	Содержание договора	139
§ 4.	Специальные виды договоров, применяемых в международном хозяйственном обороте	147
§ 5.	Представительство и доверенность	152
§ 6.	Исковая давность	152
Глава 10.	Обязательства, возникающие вследствие причинения вреда	155
§ 1.	Общие положения	155
§ 2.	Коллизионные вопросы обязательств вследствие причинения вреда в законодательстве РФ	157
§ 3.	Правила международных договоров об обязательствах вследствие причинения вреда	160
Глава 11.	Право интеллектуальной собственности	161
§ 1.	Общие положения	161
§ 2.	Авторское право	165
§ 3.	Патентное право	178
§ 4.	Право на товарный знак и борьба с недобросовестной конкуренцией	185
§ 5.	Лицензионные соглашения на изобретения, ноу-хау и товарные знаки	192
Глава 12.	Семейное и наследственное право	196
§ 1.	Общие положения	196
§ 2.	Заключение брака	200
§ 3.	Правоотношения между супругами	208
§ 4.	Расторжение брака	210
§ 5.	Правоотношения между родителями и детьми	214
§ 6.	Усыновление	216
§ 7.	Наследственное право	222

Глава 13. Трудовые отношения	229
§ 1. Общие положения	229
§ 2. Трудовые права иностранцев в России	232
§ 3. Социальное обеспечение	235
Глава 14. Судебный порядок рассмотрения споров	239
§ 1. Понятие международного гражданского процесса	239
§ 2. Определение подсудности и пророгационные соглашения	242
§ 3. Право на судебную защиту и гражданские процессуальные права иностранцев в России	251
§ 4. Процессуальное положение иностранного государства	252
§ 5. Выполнение судебных поручений и оказание иных видов правовой помощи	255
§ 6. Признание и исполнение решений иностранных судов	258
§ 7. Нотариальные действия и легализация документов	265
§ 8. Трансграничное банкротство	270
Глава 15. Рассмотрение споров в порядке арбитража (в третейских судах)	275
§ 1. Понятие арбитражного разбирательства и виды третейских судов	275
§ 2. Арбитражное соглашение и определение компетенции арбитража	281
§ 3. Связь и взаимодействие между международным коммерческим арбитражем и государственными судами	284
§ 4. Порядок рассмотрения споров в арбитражных судах	286
§ 5. Признание и приведение в исполнение арбитражных решений	288
§ 6. Арбитражное рассмотрение инвестиционных и иных споров с участием государства	291
Список литературы	300
Приложение	
Гражданский кодекс РФ. Часть третья. Раздел VI. Международное частное право	303

4.4. Гаврілов В'ячеслав В'ячеславович

Гаврилов В. В. Международное частное право. — М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА — ИНФРА-М), 2000. — 304 с. — (Краткие учебные курсы юридических наук).

СОДЕРЖАНИЕ

Введение	IX
Глава 1. Общие понятия международного частного права	1
1.1 Предмет и система международного частного права	1
1.2. Природа норм международного частного права и его место в правовой материи	10
1.3. Коллизионный и материально-правовой методы регулирования в международном частном праве	14
Глава 2. Источники международного частного права	21
2.1. Виды и соотношение источников международного частного права	21
2.2. Внутреннее законодательство государств	29
2.3. Международные договоры	36
2.4. Судебные прецеденты	49
2.5. Правовые обычаи и обыкновения как регуляторы отношений в области международного частного права	54
Глава 3. Коллизионные нормы в международном частном праве	59
3.1. Понятие и виды коллизионных норм	59
3.2. Основные типы коллизионных привязок	66
3.3. Квалификация и установление содержания иностранного права	75
3.4. Применение коллизионных норм	81
3.5. Взаимность и реторсия в международном частном праве	88
Глава 4. Физические лица в международном частном праве	92

4.1.	Правовой статус и основные правовые режимы, предоставляемые иностранцем	92
4.2.	Гражданско-правовое положение иностранцев в международном частном праве	98
Глава 5. Правовой статус государства и юридических лиц в международном частном праве		104
5.1.	Правовое положение государства в международном частном праве	104
5.2.	Государственная принадлежность юридических лиц	114
5.3.	Правовое положение иностранных юридических лиц в России	120
Глава 6. Право собственности в международном частном праве		130
6.1.	Роль и основные направления регулирования вопросов собственности в международном частном праве	130
6.2.	Коллизионные вопросы права собственности	132
6.3.	Правовое регулирование вопросов национализации в международном частном праве	136
6.4.	Понятие, содержание и формы иностранных инвестиций	140
6.5.	Правовое регулирование иностранных инвестиций	143
6.6.	Гарантии защиты и страхование иностранных инвестиций	154
Глава 7. Авторское и патентное право		167
7.1.	Понятие авторского и патентного права	167
7.2.	Международно-правовое регулирование защиты авторских прав и промышленной собственности	170
7.3.	Национально-правовое регулирование авторских прав иностранцев в Российской Федерации и зарубежных государствах	184
7.4.	Права иностранцев на промышленную собственность в России и за рубежом	190
7.5.	Лицензионные договоры на использование патентов и «ноу-хау»	198

Глава 8. Внешнеэкономические сделки	203
8.1. Понятие и особенности внешнеэкономических сделок.	203
8.2. Международно-правовое регулирование внешнеэкономических сделок	212
8.3. Неправовые средства регулирования международных торговых отношений	225
Глава 9. Судебный порядок рассмотрения споров в международном частном праве	231
9.1. Понятие международного гражданского процесса и определение подсудности в международном частном праве	231
9.2. Процессуальное положение иностранных граждан и организаций в Российской Федерации	242
9.3. Выполнение судебных поручений и оказание других видов правовой помощи в международном частном праве	244
9.4. Исполнение решений иностранных судов	252
9.5. Нотариальные действия и легализация документов в международном частном праве	259
Глава 10. Международный коммерческий арбитраж	265
10.1. Понятие, значение и способы арбитражного разбирательства международных коммерческих споров	265
10.2. Нормативное регулирование деятельности арбитражных органов	271
10.3. Признание и приведение в исполнение арбитражных решений	278
Рекомендуемая литература	285
Учебники и учебные пособия	285
Специальная литература	286
Сборники нормативных актов и документов	289
Список сокращений	291

4.5. Галенська Людмила Никифоровна

Галенская Л. Н. Международное частное право. Учеб. Пособие. — М.: Международные отношения, 1983. — 232 с.

Тираж — 5 тыс. экз.

ОГЛАВЛЕНИЕ

Предисловие	3
Глава I. Понятие международного частного права	
§ 1. Предмет международного частного права	5
§ 2. Методы правового регулирования, используемые в международном частном праве	7
§ 3. Определение международного частного права	9
§ 4. Субъекты международного частного права	11
§ 5. Источники международного частного права	13
Глава II. Общие понятия международного частного права	
§ 1. Коллизионная норма и ее строение	22
§ 2. Оговорка о публичном порядке	25
§ 3. Обход закона в международном частном праве	29
§ 4. Обратная отсылка и отсылка к третьему закону	30
§ 5. Проблема квалификации	31
§ 6. Вопрос о взаимности в коллизионном праве	33
§ 7. Понятие правового режима и его виды	35
Глава III. Правовое положение иностранных физических лиц	
§ 1. Правовое положение иностранных граждан в капиталистических странах	40
§ 2. Правовое положение иностранных граждан в СССР	43
§ 3. Правовое положение иностранных граждан в других социалистических странах	50
Глава IV. Правовое положение юридических лиц	
§ 1. Правовое положение советских внешнеторговых объединений и внешнеторговых предприятий других социалистических стран	54

§ 2.	Юридические лица с участием советских организаций за границей	57
§ 3.	Международные хозяйственные организации в странах—членах СЭВ	60
§ 4.	Иностранные юридические лица на территории СССР и других социалистических стран	63
§ 5.	Транснациональные корпорации	66
Глава V. Правовое положение государства		
§ 1.	Иммуниет иностранного государства	70
§ 2.	Иммуниет государственной собственности	73
Глава VI. Правовое регулирование торгово-экономических отношений		
§ 1.	Общие проблемы правового оформления торгово-экономических отношений	78
§ 2.	Государственная монополия внешней торговли	84
§ 3.	Общие условия поставок товаров между организациями стран членов СЭВ	86
§ 4.	Общие условия специализации и кооперирования производства между организациями стран — членов СЭВ (ОУСК СЭВ)	90
§ 5.	Общие условия монтажа и оказания других технических услуг, связанных с поставками машин и оборудования между организациями стран — членов СЭВ (ОУМ СЭВ 1973 г.). Общие условия технического обслуживания машин, оборудования и других изделий, поставляемых между организациями стран — членов СЭВ, уполномоченными совершать внешнеторговые операции (ОУТО СЭВ 1973 г. в ред. 1982 г.)	94
§ 6.	Многосторонние конвенции о международной купле-продаже	97
§ 7.	Коллизионные нормы СССР и других социалистических стран по внешнеторговым сделкам	100
Глава VII. Охрана прав авторов в свете международного частного права		
§ 1.	Сотрудничество государств в области авторского права	104
§ 2.	Авторские права иностранцев в СССР	111
§ 3.	Охрана прав советских авторов за границей	115

Глава VIII. Охрана промышленной собственности в международных отношениях	
§ 1. Промышленная собственность и ее международная охрана	119
§ 2. Статус иностранцев в области изобретательского права в СССР	124
§ 3. Патентование советских изобретений за границей	131
§ 4. Лицензионные договоры	132
§ 5. Правовая охрана промышленных образцов и товарных знаков	137
Глава IX. Проблемы семейного права	
§ 1. Общие вопросы брачно-семейных отношений	142
§ 2. Оформление брака	145
§ 3. Признание брака недействительным	151
§ 4. Личные и имущественные отношения между супругами	154
§ 5. Расторжение брака	157
§ 6. Правовые отношения между родителями и детьми	163
§ 7. Опекa и попечительство	169
Глава X. Наследование в международном частном праве	
§ 1. Общая характеристика	172
§ 2. Наследственные права иностранцев в СССР	174
§ 3. Наследование советских граждан за границей	181
§ 4. Выморочное имущество	186
Глава XI. Международный гражданский процесс. Проблемы судебного рассмотрения споров	
§ 1. Определение подсудности	188
§ 2. Определение подсудности по международным договорам	191
§ 3. Права иностранцев в гражданском процессе СССР и других социалистических стран	195
§ 4. Оказание правовой помощи	203
§ 5. Признание и исполнение судебных решений	209
Глава XII. Международный гражданский процесс. Проблемы арбитражного рассмотрения споров	

§ 1.	Понятие и виды арбитража	217
§ 2.	Арбитражное рассмотрение споров между организациями стран — членов СЭВ	223
§ 3.	Арбитражное рассмотрение споров, вытекающих из отношений экономического и научно-технического сотрудничества, между субъектами государств различных социально-экономических систем	226

4.6. Дмитрієва Галина Кирилівна

Дмитриева Г. К. Международное частное право. Учеб. пособие / Г. К. Дмитриева, А. С. Довгерт, В. П. Панов, Н. А. Шабанова и др. — М.: Юрист, 1993. — 168 с.

ОГЛАВЛЕНИЕ

Предисловие	3
Глава I. Понятие международного частного права	5
1.1. Предмет международного частного права	5
1.2. Коллизия и выбор права	10
1.3. Метод и способы правового регулирования гражданских отношений, осложненных иностранным элементом	13
1.4. Система международного частного права	21
Глава 2. Источники международного частного права	33
2.1. Понятие и виды источников международного частного права	33
2.2. Российское законодательство по международному частному праву	36
2.3. Законодательство зарубежных стран	41
2.4. Роль международных договоров в развитии международного частного права	45
Глава 3. Коллизионные нормы	50
3.1. Понятие коллизионных норм	50
3.2. Основные формулы прикрепления	57
Глава 4. Право собственности	66
4.1. Коллизионные вопросы права собственности	66
4.2. Правовое положение иностранных инвестиций	72
Глава 5. Юридические лица в международном частном праве	76

5.1.	Национальность и статут юридического лица	76
5.2.	Международные юридические лица	
5.3.	Правовое положение иностранных юридических лиц в Российской Федерации	88
Глава 6.	Внешнеэкономические сделки	91
6.1.	Понятие внешнеэкономических сделок	91
6.2.	Коллизионно-правовые вопросы внешнеэкономических сделок	96
6.3.	Конвенция ООН о договорах международной купли-продажи товаров 1980 г.	99
6.4.	ИНКОТЕРМС 1990 г.	105
6.5.	Договор международного подряда во внешнеэкономических связях	109
Глава 7.	Авторское и изобретательское право	111
7.1.	Международно-правовые основы авторского и изобретательского права	111
7.2.	Авторские права иностранцев в Российской Федерации	119
7.3.	Права иностранцев на «промышленную собственность» в Российской Федерации	124
Глава 8.	Трудовые отношения	131
8.1.	Понятие международных трудовых отношений	131
8.2.	Коллизионно-правовые вопросы международных трудовых отношений	131
8.3.	Трудовые права иностранцев	135
8.4.	Трудовые права российских граждан, работающих у иностранных нанимателей	145
Глава 9.	Международный коммерческий арбитраж	151
9.1.	Международно-правовые основы коммерческого арбитража	151
9.2.	Арбитражный суд и Морская арбитражная комиссия при Торгово-промышленной палате Российской Федерации	151

Дмитриева Г. К. Международное частное право. Учебник. / Под ред. д. ю. н., проф. Г. К. Дмитриевой. — М.: Проект, 2000. — 656 с. Тираж — 10 тыс. экз.

Соавторами учебника были: к. ю. н. доц. Л. П. Ануфриева, д. ю. н. проф. К. А. Бекашев, д. ю. н., проф. Г. К. Дмитриева,

к. ю. н. доц. И. М. Кутузов, к. ю. н. Н. Н. Лебединец, к. ю. н. Н. Г. Скачков, к. ю. н. доц. Г. С. Стародубцев, к. ю. н. доц. В. П. Панов, к. ю. н. доц. Г. Ю. Федосеева.

СОДЕРЖАНИЕ

Введение	3
Часть первая. ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ	7
Глава 1 Понятие международного частного права	8
1.1. Предмет международного частного права	8
1.2. Коллизия права и общий метод международного частного права	14
1.3. Способы и формы правового регулирования частноправовых отношений, осложненных иностранным элементом	
1.4. Нормы международного частного права	
1.5. Место международного частного права в юридической системе	37
Глава 2. История российской науки международного частного права	40
2.1. Развитие науки международного частного права в дореволюционной России	40
2.2. Проблемы международного частного права в трудах российских ученых-эмигрантов (1918—1939 гг.)	50
2.3. Отечественная наука международного частного права в послеоктябрьский период	57
Глава 3. Источники международного частного права	68
3.1. Понятие и виды источников международного частного права	68
3.2. Российское законодательство по международному частному праву	77
3.3. Законодательство зарубежных стран	87
3.4. Роль международных договоров в развитии международного частного права	92
Глава 4. Коллизионные нормы	98
4.1. Понятие коллизионных норм	98
4.2. Основные формулы прикрепления	106
4.3. Проблемы, связанные с применением коллизионных норм	117
4.3.1. Обратная отсылка и отсылка к праву третьего государства	118
4.3.2. Конфликт квалификаций	129

Глава 5. Проблемы, связанные с применением иностранного права	143
5.1. Общий подход к пониманию иностранного права	143
5.2. Установление содержания иностранного права	148
5.3. Применение и толкование иностранного права	152
5.3.1. Интерлокальные (интерперсональные) и интер- темпоральные коллизии	152
5.3.2. Взаимность	156
5.3.3. Применение права непризнанного государства	158
5.4. Пределы применения иностранного права	159
5.4.1. Оговорка о публичном порядке	159
5.4.2. Императивные нормы	168
Глава 6. Унификация и гармонизация в междуна- родном частном праве	175
6.1. Унификация права	175
6.2. Гармонизация права	186
Часть вторая. СУБЪЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА	191
Глава 7. Правовое положение физических лиц в ме- ждународном частном праве	192
7.1. Правоспособность иностранных граждан и лиц без Гражданства	192
7.2. Коллизионные вопросы дееспособности ино- странцев	198
7.3. Ограниченной лишение дееспособности ино- странцев	203
7.4. Безвестное отсутствие и объявление лица умер- шим	207
7.5. Правовое положение иностранцев в Российской Федерации	211
Глава 8. Правовое положение юридических лиц в международном частном праве	220
8.1. Основы правового положения юридических лиц: «национальность» и личный статус	220
8.2. Основные доктрины определения личного ста- туса	222
8.3. Проблема «международных юридических лиц»	232
8.4. Международные организации в международном частном праве	237
8.5. Осуществление иностранными юридическими лицами хозяйственной деятельности	239

8.6.	Правовое положение иностранных юридических лиц в Российской Федерации	242
Глава 9. Государство — субъект международного частного права		247
9.1.	Особенности правового положения государства как субъекта международного частного права	247
9.2.	Понятие и содержание юрисдикционного иммунитета государства	254
9.3.	Виды иммунитета государства и их правовое регулирование	260
Часть третья. ИНСТИТУТЫ И ПОДОТРАСЛИ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА		271
Глава 10. Собственность в международном частном праве		272
10.1.	Особенности правового регулирования отношений собственности в международном частном праве	272
10.2.	Коллизионные вопросы права собственности	274
10.3.	Правовое регулирование иностранных инвестиций	278
10.4.	Правовое положение иностранных инвестиций в свободных экономических зонах	290
10.5.	Правовое положение российской собственности за рубежом	294
Глава 11. Интеллектуальная собственность в международном частном праве		298
Раздел 1. Авторское право в международном частном праве		298
11.1.1.	Международно-правовые основы авторского права	298
11.1.2.	Международно-правовая охрана смежных прав	306
11.1.3.	Региональная международно-правовая охрана авторских и смежных прав	309
11.1.4.	Авторские и смежные права иностранцев в Российской Федерации	311
11.1.5.	Охрана произведений отечественных авторов за рубежом	316
Раздел 2. Право промышленной собственности в международном частном праве		317
11.2.1.	Понятие и особенности прав на промышленную собственность	317

11.2.2.	Международно-правовая охрана промышленной собственности	320
11.2.3.	Права иностранцев на промышленную собственность в Российской Федерации	324
11.2.4.	Правовая охрана российских объектов промышленной собственности за рубежом	327
11.2.5.	Товарные знаки в международном частном праве	330
Глава 12. Внешнеэкономические сделки		335
12.1.	Понятие внешнеэкономической сделки	335
12.2.	Особенности правового регулирования внешнеэкономических сделок	344
12.3.	Коллизионные вопросы внешнеэкономических сделок	352
12.4.	Форма внешнеэкономических сделок	361
12.5.	Договор международной купли-продажи	366
12.6.	Внешнеэкономические сделки с коммерческим финансированием	376
12.7.	Договор международного подряда	380
12.8.	Обычаи международной торговли. Lex mercatoria	383
Глава 13. Международные перевозки грузов и пассажиров		402
13.1.	Организация международных перевозок	402
13.2.	Международные железнодорожные перевозки	405
13.3.	Международные морские перевозки	409
13.4.	Международные воздушные перевозки	421
13.5.	Международные автомобильные перевозки	425
13.6.	Международные речные перевозки	428
13.7.	Международные «смешанные» перевозки грузов	430
Глава 14. Внедоговорные обязательства в международном частном праве		433
14.1.	Коллизионное регулирование внедоговорных обязательств	433
14.2.	Международно-правовое регулирование внедоговорных отношений	440
14.3.	Международные внедоговорные обязательства в Российском праве	445
Глава 15. Денежные обязательства в международном частном праве		452
15.1.	Международные платежно-расчетные отношения и валютные операции	452

15.2.	Формы международных расчетов	463
15.2.1.	Документарный аккредитив	465
15.2.2.	Документарное инкассо	469
15.2.3.	Авансовый платеж и платежи по открытому счету	471
15.3.	Банковские гарантии в международных денежных обязательствах	474
15.4.	Вексель в международных расчетах	476
15.5.	Чек в международных расчетах	483
Глава 16.	Наследственные отношения в международном частном праве	487
16.1.	Специфика наследственных правоотношений международного характера	487
16.2.	Коллизионное регулирование наследственных отношений международного характера	488
16.3.	Международные договоры как средство регулирования наследственных отношений	500
16.4.	Вопросы налогообложения в наследственных отношениях международного характера	509
Глава 17.	Трудовые отношения в международном частном праве	514
17.1.	Коллизионные принципы в сфере международных трудовых отношений	514
17.2.	Международно-правовое регулирование условий труда иностранцев	516
17.3.	Трудовые права мигрантов и иностранцев	522
17.4.	Трудовые права российских граждан за рубежом	530
17.5.	Правовое регулирование труда персонала межправительственных организаций	533
Глава 18.	Брачно-семейные отношения в международном частном праве	540
18.1.	Особенности правового регулирования брачно-семейных отношений международного характера	540
18.2.	Коллизионные вопросы заключения и расторжения брака	544
18.3.	Коллизионные вопросы взаимоотношений между супругами и другими членами семьи	549
18.4.	Защита прав и интересов детей в международном частном праве	552
Часть четвертая. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ГРАЖДАНСКИЙ И АРБИТРАЖНЫЙ ПРОЦЕСС		557

Глава 19. Собственность в международном частном праве	272
19.1. Понятие международного гражданского процесса	
19.2. Международная подсудность	
19.3. Процессуальное положение иностранцев	563
19.4. Исполнение судебных решений и поручений иностранных судов	
19.5. Оказание правовой помощи	
Глава 20. Международный коммерческий арбитраж	
20.1. Понятие и правовая природа международного коммерческого арбитража	590
20.2. Международно-правовые основы международного коммерческого арбитража	596
20.3. Арбитражное соглашение	603
20.4. Исполнение иностранных арбитражных решений	616
20.5. Международный коммерческий арбитраж в России	624
20.6. Международный коммерческий арбитраж за рубежом	638

Друге видання цієї книги:

Международное частное право: учеб. / Л. П. Ануфриева, К. А. Бекашев, Г. К. Дмитриева и [др]. Отв. ред Г. К. Дмитриева. — 2-е изд., пер. и доп. — М.: Велби, Изд-во Проспект, 2007. — 688 с.

4.7. Ермолаєв В. Г., Сіваков О. В.

Ермолаев В. Г., Сиваков О. В. Международное частное право. Курс лекций. — М.: Былина, 1998. — 176 с.

ОГЛАВЛЕНИЕ

Введение	3
Лекция 1	5
Предмет и понятие международного частного права	

Лекция 2	11
Метод международного частного права Преодоление коллизийной проблемы	
Лекция 3	18
Источники международного частного права	
Лекция 4	25
Краткий обзор законодательства зарубежных стран и международных договоров по международному частному праву	
Лекция 5	32
Краткий обзор основных доктрин международного частного права и их история	
Лекция 6	41
Понятие, строение, виды и особенности коллизийных норм	
Лекция 7	50
Типы коллизийных привязок (основные формулы прикрепления)	
Лекция 8	60
Автономия воли, остальные формулы прикрепления (продолжение)	
Лекция 9	68
Некоторые особенности коллизийных норм и проблема их толкования	
Лекция 10	77
Теории преодоления конфликта квалификаций (продолжение)	
Лекция 11	84
Вопросы действия коллизийной нормы	
Лекция 12	95
Установление содержания иностранного закона	
Лекция 13	103
Субъекты в международном частном праве	
Лекция 14	117
Коллизийные вопросы права собственности	
Лекция 15	122
Коллизийные вопросы внешнеэкономических сделок	
Лекция 16	137
Международный коммерческий арбитраж	
Приложение	149
Конвенция ООН 1980 г. о договорах международной купли-продажи товаров	

4.8. Звёков Виктор Петрович

Звёков В. П. Международное частное право. Курс лекций. — Издательская группа НОРМА-ИНФРА. — М, 1999. — 686 с.

Тираж — 30 тыс. экз.

СОДЕРЖАНИЕ

Введение		XIII
	Раздел I	
	Общая часть	
Глава 1. Международное частное право: предмет и метод правового регулирования, понятие системы		1
§ 1. Возрождение частного права в России и международное частное право		1
§ 2. Предмет международного частного права		5
§ 3. Состав норм международного частного права и метод правового регулирования		18
3.1. Коллизионное право		18
3.2. Материальное право		24
3.3. Метод правового регулирования		28
§ 4. Вопросы международного гражданского процесса		31
§ 5. Система международного частного права		32
§ 6. Страницы истории. Становление и развитие к российской доктрины международного частного права		34
<i>Рекомендуемая литература к главе 1</i>		37
Глава 2. Источники международного частного права		40
§ 1. Общая характеристика источников международного частного права		40
§ 2. Конституция Российской Федерации и международное частное право		43
§ 3. Международные договоры Российской Федерации		46
§ 4. Международный договор и некоторые вопросы унификации международного частного права		64
§ 5. Международный договор как инструмент унификации международного частного права стран Содружества Независимых Государств		67

§ 6. Международные организации и унификация международного частного права	70
Глава 3. Источники международного частного права (продолжение)	74
§ 1. Федеральные законы и иные нормативные правовые акты Российской Федерации — источники международного частного права	74
§ 2. Гражданский кодекс Российской Федерации и вопросы кодификации законодательства о международном частном праве	80
§ 3. Модель Гражданского кодекса для стран Содружества Независимых Государств и международное частное право	85
§ 4. Сближение и унификация законодательства стран Содружества Независимых Государств	88
§ 5. Законодательство зарубежных стран о международном частном праве	91
§ 6. Обычай	92
§ 7. Судебные решения и нормотворческая деятельность	97
<i>Рекомендуемая литература к главам 2 и 3...</i>	102
Глава 4. Коллизионная норма, ее строение и особенности применения. Виды коллизионных норм	104
§ 1. Понятие коллизионной нормы	104
§ 2. Коллизионная норма и коллизионное право	105
§ 3. Строение коллизионной нормы	106
§ 4. Формулы прикрепления	107
§ 5. Регулятивная функция коллизионных норм	116
§ 6. Простые и сложные коллизионные нормы	119
§ 7. Сочетания коллизионных норм	120
§ 8. Системные образования (объединения, ассоциации) коллизионных норм	121
§ 9. «Гибкие», коллизионные нормы	123
§ 10. Нормы внутреннего законодательства, отсылающие к правилам международных договоров	125
<i>Рекомендуемая литература к главе 4</i>	126
Глава 5. Взаимность в международном частном праве. Применение коллизионных норм	127
§ 1. Предварительные замечания	127
§ 2. Взаимность	128

§ 3. Квалификация юридических понятий коллизионной нормы	133
§ 4. Обратная отсылка и отсылка к закону третьей страны	138
§ 5. Императивные нормы	143
§ 6. Оговорка о публичном порядке	150
§ 7. Установление содержания, иностранного права	158
<i>Рекомендуемая литература к главе 5</i>	162

Раздел II

Особенная часть

Глава 6. Гражданско-правовое положение физических лиц	163
§ 1. Российские граждане, находящиеся за рубежом	163
§ 2. Въезд иностранных граждан и лиц без гражданства на территорию Российской Федерации, их передвижение по этой территории и выезд за рубеж	170
§ 3. Иностранцы граждане и лица без гражданства в Российской Федерации. Национальный режим	177
§ 4. Беженцы и вынужденные переселенцы	190
§ 5. Правовое положение лиц, которым предоставлено политическое убежище	193
§ 6. Личный закон физического лица	196
<i>Рекомендуемая литература к главе 6</i>	203
Глава 7. Правовое положение юридических лиц	204
§ 1. Деятельность российских юридических лиц за рубежом	204
§ 2. Иностранцы юридические лица в Российской Федерации. Национальный режим	207
§ 3. Личный закон юридического лица	214
<i>Рекомендуемая литература к главе 7</i>	221
Глава 8. Режим наибольшего благоприятствования (продолжение глав 6 и 7)	222
<i>Рекомендуемая литература к главе 8</i>	226
Глава 9. Участие государства в частноправовых отношениях, осложненных иностранным элементом	227
§ 1. Международно-правовые основы иммунитета государства	227
§ 2. Частноправовые отношения, осложненные иностранным элементом, и иммунитет государства	230
<i>Рекомендуемая литература к главе 9</i>	236

Глава 10. Вещные права	238
§ 1. Коллизионные вопросы вещных прав	238
§ 2. Собственность Российской Федерации, находящаяся за рубежом	243
§ 3. Защита культурных ценностей и права собственности на них	247
<i>Рекомендуемая литература к главе 10</i>	251
Глава 11. Иностраннные инвестиции	252
§ 1. Законодательство и международные договоры Российской Федерации об иностранных инвестициях	252
§ 2. Свободные экономические зоны	267
<i>Рекомендуемая литература к главе 11</i>	271
Глава 12. Внешнеэкономическая деятельность и вопросы международного частного права	272
§ 1. Общие вопросы правового регулирования внешнеэкономической деятельности	272
§ 2. Понятие внешнеэкономической сделки	276
§ 3. О порядке подписания внешнеторговых сделок	279
§ 4. Форма внешнеэкономических сделок	282
§ 5. Коллизионные вопросы обязательств по внешнеэкономическим сделкам. Автономия воли сторон	285
§ 6. Модель Гражданского кодекса для стран Содружества Независимых Государств и коллизионные вопросы договорных Обязательств	296
§ 7. Конвенция ООН о договорах международной купли-продажи товаров 1980 г.	299
§ 8. Lex mercatoria. Негосударственное регулирование	303
<i>Рекомендуемая литература к главе 12</i>	306
Глава 13. Международные перевозки пассажиров, багажа и грузов	308
§ 1. Гражданский кодекс Российской Федерации и транспортные уставы и кодексы	308
§ 2. Международные автомобильные перевозки	309
§ 3. Международные железнодорожные перевозки	313
§ 4. Международные морские перевозки	316
§ 5. Международные воздушные перевозки	321
5.1. Международные договоры Российской Федерации	321
5.2. Воздушный кодекс Российской Федерации и вопросы международных воздушных перевозок	352
<i>Рекомендуемая литература к главе 13</i>	328

Глава 14. Международные расчеты и кредитные отношения	329
§ 1. Правовые основы платежно-расчетных отношений в международном торговом обороте	329
§ 2. Формы международных расчетов	332
§ 3. Банковская гарантия	335
§ 4. Вексель и чек	336
§ 5. К вопросу о «международном частном валютном праве»	342
§ 6. Валютные ценности и валютные операции	344
§ 7. Денежные обязательства и защита от валютных рисков. «Валютная привязка»	347
§ 8. Некоторые вопросы использования иностранной валюты на территории Российской Федерации	349
§ 9. Государственные внешние заимствования Российской Федерации и государственные кредиты, предоставляемые Российской Федерацией	352
§ 10. Вопросы погашения внешней задолженности СССР	354
<i>Рекомендуемая литература к главе 14</i>	357
Глава 15. Обязательства вследствие причинения вреда	358
§ 1. Коллизионные вопросы обязательств вследствие причинения вреда в зарубежном праве	358
§ 2. Коллизионные вопросы обязательств вследствие причинения вреда в законодательстве Российской Федерации	364
§ 3. Вопросы обязательств вследствие причинения вреда в международных договорах Российской Федерации и некоторых других международных договорах	368
<i>Рекомендуемая литература к главе 15</i>	375
Глава 16. Интеллектуальная собственность	376
§ 1. Общие положения	376
§ 2. Законодательство и международные договоры Российской Федерации об авторском праве и смежных правах	379
§ 3. Законодательство и международные договоры Российской Федерации об охране промышленной собственности	384
<i>Рекомендуемая литература к главе 16</i>	391
Глава 17. Право наследования	393
§ 1. Коллизионные вопросы наследования	393

§ 2. Выморочное имущество	394
<i>Рекомендуемая литература к главе 17</i>	395
Глава 18. Семейные отношения	396
§ 1. Семейный кодекс Российской Федерации об отношениях, осложненных иностранным элементом	396
§ 2. Международно-правовое регулирование вопросов семейных отношений	407
<i>Рекомендуемая литература к главе 18</i>	409
Глава 19. Трудовые отношения	410
§ 1. Международное частное трудовое право как подотрасль международного частного права	410
§ 2. Коллизионные вопросы трудовых отношений	413
§ 3. Трудовая деятельность иностранных граждан и лиц без гражданства в Российской Федерации. Национальный режим	416
§ 4. Внешняя трудовая миграция	418
§ 5. Международные правовые документы о трудящихся-мигрантах	422
<i>Рекомендуемая литература к главе 19</i>	428
Раздел III	
Международный гражданский процесс.	
Международный коммерческий арбитраж	
Глава 20. Вопросы международного гражданского процесса	429
§ 1. Общие положения	429
§ 2. Процессуальное положение иностранных граждан и иностранных организаций	435
§ 3. Международная подсудность	440
§ 4. Судебные поручения	447
§ 5. Исполнение решений иностранных судов	453
§ 6. Нотариальные действия	460
§ 7. Легализация	462
Глава 21. Международный коммерческий арбитраж	467
<i>Рекомендуемая литература к главе 20 и 21</i>	484
Приложение	
Конвенция о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам	487
Соглашение о порядке разрешения споров, связанных с осуществлением хозяйственной деятельности	516
Конвенция о признании и приведении в исполнение иностранных арбитражных решений	522

Европейская конвенция о внешнеторговом арбитраже	529
Конвенция, отменяющая требование легализации иностранных официальных документов	540
Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть первая. <i>Извлечение</i>	546
Основы гражданского законодательства Союза ССР и республик от 31 мая 1991 года. <i>Извлечение</i>	548
Гражданский кодекс. Часть третья. Модель. <i>Извлечение</i>	554
Семейный кодекс Российской Федерации. <i>Извлечение</i>	566
О государственном регулировании внешнеторговой деятельности. Федеральный закон от 13 октября 1995 г.	572
Гражданский процессуальный кодекс РСФСР. <i>Извлечение</i>	595
Арбитражный процессуальный кодекс Российской Федерации. <i>Извлечение</i>	598
О международном коммерческом арбитраже. Закон Российской Федерации от 7 июля 1993 г.	602
Обзор практики рассмотрения споров по делам с участием иностранных лиц, рассмотренных арбитражными судами после 1 июля 1995 г.	621
Обзор судебно-арбитражной практики разрешения споров по делам с участием иностранных лиц	639
Алфавитно-предметный указатель	664

4.9. Канашевский Владимир Александрович

Канашевский В. А. Международное частное право. — М.: Международные отношения, 2006. — 700 с. Тираж — 5 тыс. экз.

ОГЛАВЛЕНИЕ

Список сокращений	10
Глава I. Понятие международного частного права и его место в системе права	
§ 1. Понятие и предмет международного частного права	13
§ 2. Методы международного частного права	20

§ 3.	Место международного частного права в системе права. Система международного частного права	24
§ 4.	Из истории становления и развития международного частного права	27
Глава II. Источники международного частного права		43
§ 1.	Общая характеристика источников международного частного права. Внутригосударственные акты РФ	43
§ 2.	Международные договоры	46
§ 3.	Обычаи. Негосударственное регулирование	61
§ 4.	Источники зарубежного международного частного права	75
§ 5.	Роль международных организаций в унификации международного частного права	81
Глава III. Коллизионное право		85
§ 1.	Понятие, структура и виды коллизионных норм	85
§ 2.	Основные типы коллизионных привязок	90
§ 3.	Обратная отсылка и отсылка к законодательству третьего государства	98
§ 4.	Проблема квалификации в международном частном праве	103
§ 5.	Предварительный (побочный) коллизионный вопрос	110
§ 6.	Обход закона в международном частном праве	112
Глава IV. Применение иностранного права		117
§ 1.	Основания применения иностранного права. Экстерриториальное действие частноправовых и публично-правовых норм	117
§ 2.	Порядок установления содержания иностранной правовой нормы	121
§ 3.	Ограничения в применении иностранного права (императивные нормы, публичный порядок, взаимность)	129
Глава V. Субъекты международного частного права		141
§ 1.	Понятие и виды иностранных граждан	141
§ 2.	Коллизионные вопросы праводееспособности иностранных граждан	143
§ 3.	Правовое положение отдельных категорий иностранцев	146
§ 4.	Правовое положение иностранных юридических лиц, их филиалов и представительств в России	150
§ 5.	Правовой статус международных хозяйственных объединений	155
§ 6.	Правовые режимы иностранных физических и юридических лиц. Реторсии	159

§ 7. Государство как субъект международных частноправовых отношений. Иммунитет государства и его виды	163
§ 8. Международная организация как субъект международного частного права	185
Глава VI. Право собственности	202
§ 1. Материально-правовое регулирование отношений собственности	202
§ 2. Коллизионные вопросы права собственности	205
§ 3. Национализация в международном частном праве	209
§ 4. Правовой режим собственности РФ и российских лиц за рубежом	214
Глава VII. Правовой режим иностранных инвестиций в международном частном праве	220
§ 1. Понятие иностранных инвестиций и способы их осуществления в России. Гарантии и льготы иностранным инвесторам	220
§ 2. Правовой статус коммерческой организации с иностранными инвестициями	226
§ 3. Международные механизмы защиты прав иностранных инвесторов и разрешения инвестиционных споров	228
§ 4. Правовой режим соглашений о разделе продукции	232
§ 5. Правовой режим свободных (особых) экономических и офшорных зон	239
Глава VIII. Правовое регулирование договоров	252
§ 1. Материально-правовое и коллизионное регулирование договоров	252
§ 2. Коллизионное регулирование договоров в праве зарубежных стран	255
§ 3. Коллизионное регулирование договоров в законодательстве России	262
§ 4. Lex Mercatoria	285
§ 5. Обязательственный статут договора	291
§ 6. Понятие и признаки внешнеэкономических сделок	305
Глава IX. Контракт международной купли-продажи товаров	314
§ 1. Коллизионное и материально-правовое регулирование контрактов международной купли-продажи товаров	314
§ 2. Венская конвенция о договорах международной купли-продажи товаров 1980 г.	316
§ 3. Применение Общих условий поставок (ОУП)	336

§ 4. Бартерные договоры	342
§ 5. Обычай и обыкновения в области международной поставки. ИНКОТЕРМС. Заведенный порядок	345
Глава X. Международные расчеты	354
§ 1. Общие положения о международных расчетах	354
§ 2. Аккредитив	356
§ 3. Инкассо	367
§ 4. Банковский перевод	370
§ 5. Вексель и чек	372
Глава XI. Договор международной перевозки грузов и пассажиров	381
§ 1. Общая характеристика договоров международной перевозки грузов и пассажиров	381
§ 2. Договор международной морской перевозки грузов и пассажиров	386
§ 3. Договор международной воздушной перевозки грузов и пассажиров	400
§ 4. Договор международной автомобильной перевозки грузов и пассажиров	410
§ 5. Договор международной железнодорожной перевозки грузов и пассажиров	419
§ 6. Договор международной смешанной перевозки грузов	430
Глава XII. Страхование в международной торговле	437
Глава XIII. Договор международного финансового лизинга	449
Глава XIV. Правовое регулирование отношений интеллектуальной собственности	458
§ 1. Территориальный характер прав на объекты интеллектуальной собственности	458
§ 2. Охрана авторских прав на литературные и художественные произведения	463
§ 3. Охрана смежных прав иностранных лиц в России и российских лиц за рубежом	472
§ 4. Охрана прав на объекты промышленной собственности	477
Глава XV. Регулирование обязательств из причинения вреда и неосновательного обогащения	494
§ 1. Коллизионные вопросы обязательств из причинения вреда в праве зарубежных стран	495

§ 2.	Коллизионные вопросы обязательств из причинения вреда по законодательству России	500
§ 3.	Специальные случаи деликтной ответственности в международных договорах РФ	504
§ 4.	Коллизионные вопросы обязательств из неосновательного обогащения	510
Глава XVI. Наследственное право		512
§ 1.	Регулирование наследственных отношений в практике России и зарубежных стран. Национальный режим наследования	512
§ 2.	Коллизионные вопросы наследования и завещания	516
§ 3.	Наследование выморочного имущества	519
§ 4.	Регулирование наследственных отношений международными договорами РФ	520
Глава XVII. Международное семейное право		523
§ 1.	Особенности регулирования брачно-семейных отношений в международном частном праве	523
§ 2.	Коллизионно-правовое регулирование заключения браков. Признание браков. Консульские браки	528
§ 3.	Коллизионно-правовое регулирование расторжения браков. Признание разводов. Консульские разводы	536
§ 4.	Коллизионно-правовое регулирование отношений между супругами, установления и оспаривания отцовства (материнства), алиментных обязательств родителей и детей	540
§ 5.	Международное усыновление	543
Глава XVIII. Международное частное трудовое право		552
§ 1.	Коллизионно-правовое регулирование международных трудовых отношений	552
§ 2.	Трудовые права иностранцев в РФ. Порядок привлечения и использования в РФ иностранной рабочей силы	555
§ 3.	Регулирование трудовых отношений в международных соглашениях РФ	559
§ 4.	Регулирование трудовых отношений в загранучреждениях и международных организациях	561
§ 5.	Социальное обеспечение иностранцев в России и российских граждан за рубежом. Международные соглашения по вопросам социального обеспечения	563
Глава XIX. Международный гражданский процесс		567
§ 1.	Понятие международного гражданского процесса	567

§ 2.	Гражданско-процессуальные права иностранных лиц в России и российских лиц за рубежом	568
§ 3.	Международная подсудность по гражданским делам. Основные системы определения подсудности дел с иностранным элементом. Конкуренция юрисдикции	570
§ 4.	Правила определения подсудности дел с участием иностранных лиц в ГПК РФ, АПК РФ и международных договорах РФ	574
§ 5.	Особенности рассмотрения государственными арбитражными судами дел с участием иностранных лиц	582
§ 6.	Исполнение иностранных судебных поручений	587
§ 7.	Признание и исполнение иностранных судебных решений	591
§ 8.	Исполнение решений по экономическим спорам иностранных государственных судов в России и российских государственных судов за рубежом	604
§ 9.	Легализация иностранных документов и апостиль	609
§ 10.	Рассмотрение частноправовых споров в Европейском суде по правам человека	612
Глава XX. Международный коммерческий арбитраж		626
§ 1.	Понятие международного коммерческого арбитража	626
§ 2.	Компетенция международного коммерческого арбитража	
§ 3.	Способы заключения арбитражного соглашения. Пределы действия арбитражного соглашения. Независимость арбитражной оговорки	640
§ 4.	Процедура рассмотрения спора в международном коммерческом арбитраже	647
§ 5.	Применимое право в международном коммерческом арбитраже	653
§ 6.	Методы установления применимого права в практике международного коммерческого арбитража	661
§ 7.	Императивные нормы и публичный порядок в практике международного коммерческого арбитража	674
§ 8.	Характер арбитражного решения. Оспаривание арбитражного решения	680
§ 9.	Признание и исполнение иностранных арбитражных решений	687
§ 10.	Альтернативные способы разрешения споров	693

4.10. Кузнецов Михайло Миколайович

Кузнецов М. Н. Международное частное право. Общая часть. Учебное пособие. — Н.: Издательство УДН, 1991. — 69 с.
Тираж — 1200 экз.

ОГЛАВЛЕНИЕ

Глава 1.	Понятие, сфера действия, цель и функции МЧП в соврем мире	3
Глава 2.	Понятийный аппарат МЧП: «право» — «между- народное», «частное»	6
Глава 3.	Общий анализ отношений, регулируемых МЧП	12
Глава 4.	Понятие иностранного элемента в «правоотно- шении» — МЧП характера	18
Глава 5.	Нормативный состав МЧП	30
Глава 6.	Правовые аспекты так называемой теории трансформации	36
Глава 7.	МЧП как целостное межсистемное образование совокупности правовых норм	43
Глава 8.	Основания применения иностранного права в МЧП	58
Глава 9.	Особенности применения иностранного права в МЧП	62

4.11. Лунц Лазар Адольфович

Лунц Л. А. Международное частное право. — М.:
Юридическая литература, 1970. — 360 с.
Тираж — 8 тыс. экз.

ОГЛАВЛЕНИЕ

	Предисловие	3
	Указатель сокращений	5
Глава I.	ПРЕДМЕТ И СИСТЕМА МЕЖДУНА- РОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА	9
§ 1.	Понятие международного частного права	9
§ 2.	Понятие коллизионного права	17

§ 3.	Вопросы правового положения иностранцев	21
§ 4.	Вопросы унификации материального гражданского права	22
§ 5.	«Внутренние» материальные нормы, регулирующие отношения с иностранным элементом	26
§ 6.	Нормы международного гражданского процесса	28
§ 7.	Система советской науки международного частного права	30
§ 8.	Предмет международного частного права в буржуазных доктринах	32
§ 9.	Термин «международное частное право»	33
§ 10.	Единство исходных начал международного частного и международного публичного права и «национальные» системы международного частного права	35
§ 11.	Советское международное частное право и советское гражданское право	38
§ 12.	Исходные начала советской доктрины международного частного права	39
§ 13.	Значение сравнительного изучения международного частного права различных стран	43
§ 14.	Краткий обзор литературы по международному частному праву стран	45
Глава II. ИСТОЧНИКИ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА		50
§ 1.	Виды источников международного частного права	50
§ 2.	Советские законы и подзаконные акты как источник международного частного права	55
§ 3.	«Внутренние» коллизийные нормы других социалистических стран	62
§ 4.	«Внутренние» коллизийные нормы буржуазных стран	65
§ 5.	Источники международного частного права некоторых из развивающихся стран	75
§ 6.	Договоры между странами социалистического содружества (по многостороннему экономическому сотрудничеству, правовой помощи и другим вопросам)	77

§ 7.	Международные договоры с участием государств с различными социальными системами	86
§ 8.	Договоры СССР с развивающимися странами о технической помощи	97
§ 9.	Международный обычай	99
Глава III.	КРАТКАЯ ИСТОРИЯ ДОВУРЖУАЗНЫХ И БУРЖУАЗНЫХ ДОКТРИН МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА ДОКТРИНЫ ПЕРИОДА ИМПЕРИАЛИЗМА	104
§ 1.	Вводные замечания	104
§ 2.	Римское право	104
§ 3.	Система племенных прав в дофеодальных варварских государствах на Западе (начиная с VI в. н. э.)	106
§ 4.	Территориальное начало (период XI—XIII вв.) Правовое положение иноземных купцов	106
§ 5.	Ранние зачатки международного частного права в памятниках русского права (X—XIII вв.)	107
§ 6.	Итальянская теория статутов XIII—XV вв.	108
§ 7.	Французская доктрина XVI в.	110
§ 8.	Голландская теория статутов XVII в.	111
§ 9.	Французская доктрина XVIII в. Кодекс Наполеона	113
§ 10.	Метод теории статутов	114
§ 11.	Германская школа XIX в. Савиньи, его последователи в Германии и Франции	114
§ 12.	Итальянская «национальная» теория Манчини (XIX в.)	117
§ 13.	Русская наука международного частного права в XIX в. и начале XX в.	119
§ 14.	Англо-американская территориальная доктрина	123
§ 15.	Новейшие течения в международном частном праве в Западной Европе и США	127
§ 16.	Международные научные ассоциации	134
Глава IV.	КОЛЛИЗИОННАЯ НОРМА, ЕЕ СТРОЕНИЕ И ОСОБЕННОСТИ	136
§ 1.	Коллизионная норма и её элементы	136
§ 2.	Сфера возникновения коллизии законов	141

§ 3.	Коллизионная норма как норма гражданского права	152
§ 4.	Соотношение между коллизионными нормами и нормами, определяющими действие законов во времени	154
§ 5.	Коллизионная норма и нормы материального права, не подлежащие применению к отношениям с иностранным элементом	160
§ 6.	Коллизионные отсылки к законам «непризнанного» государства	162
Глава V.	ВИДЫ КОЛЛИЗИОННЫХ НОРМ	167
§ 1.	Вводные замечания	167
§ 2.	Типы коллизионных привязок	170
	Личный закон и его варианты	170
	Закон «национальности» юридического лица	183
	Закон местонахождения вещи	196
	Закон, избранный лицом, совершившим сделку	202
	Закон места совершения акта	210
	Закон страны продавца	217
	Закон места совершения правонарушения	218
	Закон валюты долга	223
	Закон суда	227
	Иммунитет государства и коллизионное право	230
§ 3.	Множественность коллизионных привязок «Самостоятельны» и «общие» коллизионные привязки	231
§ 4.	«Предварительный коллизионный вопрос» «Адаптация»	234
§ 5.	«Хромающие» отношения	239
Глава VI.	ТОЛКОВАНИЕ КОЛЛИЗИОННОЙ НОРМЫ, ПРОБЛЕМА КВАЛИФИКАЦИИ	243
§ 1.	Сущность проблемы квалификации	243
§ 2.	Теория о «конфликте квалификаций»	247
§ 3.	Вопросы квалификации в буржуазной судебной практике по делам, затрагивающим интересы Советского Союза	257
§ 4.	Проблемы толкования коллизионной нормы по советскому праву	261

Глава VII. ВОПРОСЫ ДЕЙСТВИЯ КОЛЛИЗИОННОЙ НОРМЫ	268
§ 1. Оговорка о публичном порядке	268
§ 2. Обход закона в международном частном праве	305
§ 3. Обратная отсылка и отсылка к третьему закону	310
§ 4. Вопрос о взаимности в коллизионном праве	326
Глава VIII. УСТАНОВЛЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЗАКОНА	330
§ 1. Постановка вопроса в буржуазной теории Законодательство и практика на Западе	330
§ 2. Установление содержания иностранного закона в советском суде и в судах других стран социализма	339
 Алфавитно-предметный указатель	 343

Лунц Л. А. Курс международного частного права: В 3 т. — М.: Спарк, 2002. — 1007 с.

СОДЕРЖАНИЕ

От издательства	3
<i>Н. И. Марышева, А. И. Минаков.</i> Лазарь Адольфович Лунц — выдающийся российский ученый	4
Том 1	
Л. А. Лунц	
Международное частное право. Общая часть	
От автора	15
Указатель сокращений	16
Глава I. Предмет и система международного частного права	20
§ 1. Понятие международного частного права	20
§ 2. Понятие коллизионного права	26

§ 3.	Вопросы правового положения иностранцев	30
§ 4.	Вопросы унификации материального гражданского права	31
§ 5.	«Внутренние» материальные нормы, регулирующие отношения с иностранным элементом	35
§ 6.	Нормы международного гражданского процесса	37
§ 7.	Система советской науки международного частного права	38
§ 8.	Значение институтов международного частного права в совершенствовании правовых основ сотрудничества стран — членов СЭВ в процессе социалистической экономической интеграции	40
§ 9.	Предмет международного частного права в буржуазных доктринах	44
§ 10.	Термин «международное частное право»	46
§ 11.	Единство исходных начал международного частного и международного публичного права и «национальные» системы международного частного права	47
§ 12.	Советское международное частное право и советское гражданское право	50
§ 13.	Исходные начала советской доктрины международного частного права	51
§ 14.	Значение сравнительного изучения международного частного права различных стран	54
§ 15.	Краткий обзор литературы по международному частному праву социалистических стран	56
Глава II. Источники международного частного права		63
§ 1.	Виды источников международного частного права	63
§ 2.	Советские законы и подзаконные акты как источник международного частного права	69
§ 3.	«Внутренние» коллизионные нормы других социалистических стран	74
§ 4.	«Внутренние» коллизионные нормы буржуазных стран	81

§ 5.	Источники международного частного права некоторых из развивающихся стран	88
§ 6.	Договоры между странами социалистического содружества (по многостороннему экономическому сотрудничеству, правовой помощи и другим вопросам)	90
§ 7.	Международные договоры с участием государств с различными социальными системами	99
§ 8.	Договоры СССР с развивающимися странами о технической помощи	109
§ 9.	Международный обычай	111

Глава III. Краткая история добуржуазных и буржуазных доктрин международного частного права Доктрины периода империализма

§ 1.	Вводные замечания	117
§ 2.	Римское право	118
§ 3.	Система племенных прав в дофеодалных варварских государствах на Западе (начиная с VI века н. э.)	120
§ 4.	Территориальное начало (период XI—XIII вв.). Правовое положение иноземных купцов	121
§ 5.	Ранние зачатки международного частного права в памятниках русского права (X—XIII вв.)	121
§ 6.	Итальянская теория статутов XIII—XV вв.	122
§ 7.	Французская доктрина XVI века	125
§ 8.	Голландская теория статутов XV века	126
§ 9.	Французская доктрина XVIII века. Кодекс Наполеона	129
§ 10.	Метод теории статутов	130
§ 11.	Германская школа XIX века. Савиньи, его последователи в Германии и Франции	130
§ 12.	Итальянская «национальная» теория Манчини (XIX век)	134
§ 13.	Русская наука международного частного права в XIX веке и начале XX века	136
§ 14.	Англо-американская территориальная доктрина	140
§ 15.	Новейшие течения в международном частном праве в Западной Европе и США	146
§ 16.	Международные научные ассоциации	155

Глава IV. Коллизионная норма, ее строение и особенности	156
§ 1. Коллизионная норма и ее элементы	156
§ 2. Сфера возникновения коллизии законов	161
§ 3. Коллизионная норма как норма гражданского права	170
§ 4. Соотношение между коллизионными нормами и нормами, определяющими действие законов во времени	172
§ 5. Коллизионная норма и нормы материального права, не подлежащие применению к отношениям с иностранным элементом	178
§ 6. Коллизионные отсылки к законам «непризнанного» государства	180
Глава V. Виды коллизионных норм	185
§ 1. Вводные замечания	185
§ 2. Типы коллизионных привязок	187
Личный закон и его варианты	187
Закон «национальности» юридического лица (<i>lex societatis</i>)	198
Закон местонахождения вещи (<i>lex rei sitae</i>)	207
Закон, избранный лицом, совершившим сделку (<i>lex voluntatis</i>)	212
Закон места совершения акта (<i>lex loci actus</i>)	219
Закон страны продавца (<i>lex venditoris</i>)	224
Закон места совершения правонарушения (<i>lex loci delicti commissi</i>)	225
Закон валюты долга (<i>lex monetae</i>)	230
Закон суда (<i>lex fori</i>)	232
Иммунитет государства и коллизионное право	235
§ 3. Множественность коллизионных привязок «Самостоятельные» и «общие» коллизионные привязки	237
§ 4. «Предварительный коллизионный вопрос» «Адаптация»	239
§ 5. «Хромающие» отношения	244
Глава VI. Толкование коллизионной нормы, проблема квалификация	247

§ 1.	Сущность проблемы квалификации	247
§ 2.	Теория о «конфликте квалификаций»	250
§ 3.	Вопросы квалификация в буржуазной судебной практике по делам, затрагивающим интересы Советского Союза	259
§ 4.	Проблемы толкования коллизионной нормы по советскому праву	263
Глава II.	Вопросы действия коллизионной нормы	268
§ 1.	Оговорка о публичном порядке	268
§ 2.	Обход закона в международном частном праве	291
§ 3.	Обратная отсылка и отсылка к третьему закону	296
§ 4.	Вопрос о взаимности в коллизионном праве	310
Глава III.	Установление содержания иностранного закона	314
§ 1.	Постановка вопроса в буржуазной теории Законодательство и практика на Западе	314
§ 2.	Установление содержания иностранного закона в советском суде и в судах других стран социализма	322

Том 2

Л. А. Луиц

Международное частное право. Особенная часть

	Предисловие	331
	Указатель сокращений	333
Глава I.	Иностранцы в международном частном праве	337
§ 1.	Правовое положение иностранцев в буржуазных странах	337
§ 2.	Правовое положение иностранных граждан в СССР и других социалистических странах	342
§ 3.	Дееспособность физических лиц	353
§ 4.	Безвестное отсутствие в международном частном праве	359

Глава II. Юридические лица в международном частном праве	364
§ 1. Понятия личного статута и государственной принадлежности юридических лиц в практике капиталистических стран	364
§ 2. Личный статут внешнеторговых объединений СССР и внешнеторговых предприятий других социалистических стран	368
§ 3. Международные хозяйственные организации (МХО) в странах — членах Совета Экономической Взаимопомощи	379
§ 4. Государственная принадлежность и личный статут капиталистических предприятий и организаций в практике социалистических стран	383
§ 5. Допущение иностранных юридических лиц к хозяйственной деятельности внутри страны Представительства иностранных фирм в социалистических странах	386
§ 6. Гражданская процессуальная правоспособность иностранных юридических лиц	387
§ 7. Многонациональные компании капиталистических стран	388
Глава III. Государство как субъект гражданско-правовых отношений с иностранным элементом	394
§ 1. Принцип иммунитета иностранного государства и его собственности	394
§ 2. Правовой статус торговых представительств СССР за границей	401
§ 3. Правовой режим гражданско-правовых сделок, совершаемых государством	405
Глава IV. Гражданско-правовые отношения международных (межгосударственных) организаций	410
Глава V. Право собственности Экстерриториальное действие законов о национализации	416
§ 1. Вводные замечания	416

§ 2.	Регулирование вещных прав с иностранным элементом посредством коллизионных норм и путем международной унификации соответствующих материальных норм	419
§ 3.	Вопрос о признании в буржуазных судах экстерриториального действия социалистических законов о национализации частной капиталистической собственности	429
§ 4.	Признание действия национализации собственности иностранных монополий в развивающихся странах	434
Глава VI.	Внешнеторговые сделки. Общие условия поставок СЭВ. Контракты по производственному и научно-техническому сотрудничеству в рамках СЭВ. Соглашения о специализации и кооперировании производства	442
§ 1.	Введение	442
§ 2.	Понятие внешнеторговой сделки	444
§ 3.	Государственная монополия внешней торговли и плановые предпосылки внешнеторговых сделок в отношениях между странами социалистического содружества (межгосударственные долгосрочные соглашения и протоколы о товарообороте)	449
§ 4.	Общие условия поставок СЭВ, их значение в товарообороте между странами — членами СЭВ. Общие условия монтажа и общие условия стран	383
§ 5.	Допущение иностранных юридических лиц к хозяйственной деятельности внутри страны. Представительства иностранных фирм в социалистических странах	386
§ 6.	Гражданская процессуальная правоспособность иностранных юридических лиц	387
§ 7.	Многонациональные компании капиталистических стран	388
Глава VII.	Внешнеторговые сделки (продолжение). Коллизионные вопросы. Обычаи в международной торговле	484

§ 1.	Основные коллизионные вопросы внешне- торговых сделок в праве Англии, США, Франции, ФРГ. Гагская конвенция 1955 года о праве, подлежащем применению к международной продаже движимых мате- риальных вещей	485
§ 2.	Коллизионные нормы СССР и других со- циалистических стран по внешнеторговым сделкам	493
§ 3.	Сфера действия обязательственного статута по внешнеторговым сделкам. Форма сделок. Коллизионные вопросы поручительства	510
§ 4.	Международный торговый обычай в практи- ке внешнеторговой арбитражной комиссии при Торгово-промышленной палате СССР	517
§ 5.	Контракты в области промышленно- технического сотрудничества СССР с ка- питалистическими странами	522
§ 6.	Перспективы унификации норм по внеш- неторговым сделкам в рамках ООН	522
Глава VIII.	Вопросы международного частного пра- ва, возникающие в связи с экономиче- ским и научно-техническим сотрудни- чеством СССР с развивающимися странами	529
§ 1.	Контракты, направленные на выполнение договоров об экономическом и техниче- ском сотрудничестве	529
§ 2.	Кредиты, предоставляемые СССР в связи с технической помощью	534
Глава IX.	Вопросы транспорта в международном частном праве	536
<i>A.</i>	<i>Международные железнодорожные пере- возки</i>	537
§ 1.	Понятие и виды международных железно- дорожных перевозок	537
§ 2.	Международные железнодорожные пере- возки капиталистических стран	541
§ 3.	Международные железнодорожные пере- возки социалистических стран	546

§ 4.	Двусторонние соглашения СССР о международных железнодорожных перевозках с капиталистическими странами	552
	<i>Б. Международные автомобильные перевозки</i>	553
	<i>В. Международные воздушные перевозки</i>	563
	<i>Г. Международные морские перевозки</i>	576
§ 1.	Коллизии законодательств в области торгового мореплавания и унификация морского права	576
§ 2.	Обязательства по перевозке	590
§ 3.	Отношения, связанные с риском мореплавания	599
Глава X.	Международные расчеты и кредитные отношения	616
§ 1.	Советское валютное законодательство в аспекте международного частного права	616
§ 2.	Порядок расчетов по внешней торговле между странами социалистического содружества. Правила о расчетах в общих условиях поставок СЭВ. Кредитные отношения	619
§ 3.	Расчеты по внешней торговле СССР со странами капитализма. Документальный аккредитив. Инкассовое поручение. Банковские гарантии	619
§ 4.	Коллизионные вопросы векселя и чека	631
§ 5.	Коллизионные вопросы, возникающие в практике капиталистических стран по денежным обязательствам, связанным с внешней торговлей	636
Глава XI.	Обязательства из правонарушений. Неосновательное обогащение. Другие обязательства внедоговорного характера	641
§ 1.	Обязательства из правонарушений	641
§ 2.	Обязательства из неосновательного обогащения	660
§ 3.	Другие обязательства внедоговорного характера	662
Глава XI.	Авторское право. Изобретательское право. Право на товарные знаки	664

§ 1.	Особенности «исключительных» прав с точки зрения международного частного права	664
§ 2.	Международные соглашения об охране права на литературные и художественные произведения. Советское законодательство	666
§ 3.	Международные соглашения об охране «промышленной собственности». Советское законодательство о правах иностранцев на изобретения и о регистрации иностранных товарных знаков. Лицензионные договоры	674
Глава III.	Наследственное право	687
§ 1.	Введение	687
§ 2.	Общая характеристика буржуазного коллизионного права наследования	689
§ 3.	Общая характеристика коллизионного права наследования в зарубежных социалистических странах	693
§ 4.	Наследование в советском коллизионном праве	694
§ 5.	Вопросы наследования в договорах между социалистическими странами	703
§ 6.	Вопросы наследования в договорах СССР со странами капитализма	708
§ 7.	Вопрос о «выморочном» имуществе в международном частном праве	711
Глава IV.	Семейное право	715
§ 1.	Введение	715
§ 2.	Брак	716
§ 3.	Развод	726
§ 4.	Личные и имущественные отношения между супругами	730
§ 5.	Отношения между родителями и детьми Вопросы алиментных обязательств	733
§ 6.	Усыновление	738
§ 7.	Опека и попечительство	741
Глава V.	Трудовые отношения в международном частном праве	746

§ 1.	Коллизионные нормы. Национальный режим. Конвенции МОТ	746
§ 2.	Правовые условия труда должностных лиц международных организаций	756

Том 3

Л. А. Луиц, Н. И. Марышева

Международный гражданский процесс

	Предисловие	763
	Указатель сокращений	764
Глава I.	Вопрос о международном гражданском процессе как отрасли Правоведения. Исходные начала	766
	Вопросы, относящиеся к международному гражданскому процессу; их связь с другими проблемами международного частного права	766
	Принцип «закона суда»; его выражение в действующем праве различных стран	769
Глава II.	Основные источники международного гражданского процесса. Доктрина. Ее значение	776
	Основные источники международного гражданского процесса	776
	Доктрина и ее значение	785
Глава III.	Положение иностранцев в гражданском процессе	787
	Правовая защита	787
	Cautio iudicatum solvi и освобождение от уплаты судебных расходов	791
	Гражданская процессуальная правоспособность иностранцев	797
	Вопросы процессуального представительства иностранцев консулами	802
Глава VI.	Международная подсудность и связанные с ней вопросы	808
	Общие понятия. Признаки, определяющие подсудность. Связь с вопросами коллизии законов	808

	Вопросы международной подсудности в буржуазных правовых системах	815
	Вопросы международной подсудности во внутреннем праве социалистических стран	824
	Вопросы международной подсудности в праве социалистических стран (продолжение). Советское законодательство	829
	Вопросы подсудности в международных договорах социалистических стран	838
Глава V.	Международная подсудность и связанные с ней вопросы (продолжение)	856
	Международная подсудность и судебный иммунитет	856
	«Lis alibi pendens» (наличие процесса по тому же делу в иностранном суде как основание для оставления иска без рассмотрения) и некоторые другие вопросы, связанные с международной подсудностью	861
Глава VI.	Судебные доказательства	867
	Англо-американское право. Право Франции и ФРГ	867
	Исходные положения доктрины социалистических стран	867
	Советское право. Статьи 17—19 Основ гражданского судопроизводства в аспекте международного гражданского процесса. Иностранные публичные документы. Вопросы бремени доказывания	870
Глава VII.	Оказание правовой помощи	878
	Оказание правовой помощи по внутреннему праву буржуазных стран	879
	Оказание правовой помощи по законодательству социалистических стран	881
	Оказание правовой помощи на основании международных договоров. Договоры с участием социалистических стран	885
	Оказание правовой помощи на основании международных договоров договоры буржуазных стран	897

Глава VII. Признание и исполнение иностранных судебных решений	899
Введение	899
Признание и исполнение иностранных судебных решений в праве буржуазных стран	901
Международные договоры буржуазных стран	908
Признание и исполнение иностранных решений по законодательству социалистических стран	912
Признание и исполнение иностранных решений по законодательству социалистических стран (продолжение). Советское законодательство	918
Признание и исполнение решений по международным договорам, заключенным СССР	921
Глава IX. Арбитраж в области внешней торговли	939
Понятие и виды арбитража. Юридическая природа арбитража	939
Арбитраж во Франции, ФРГ, Англии и США	943
Внешнеторговый арбитраж социалистических стран. Постоянно действующие арбитражные комиссии	950
Внешнеторговый арбитраж социалистических стран (продолжение). Законодательство и практика по вопросу об арбитражном соглашении	960
Двусторонние международные договоры СССР по вопросам арбитража	964
Современные тенденции в развитии международного коммерческого арбитража. Конвенция 1958 года о признании и проведении в исполнение иностранных арбитражных решений. Европейская конвенция о внешнеторговом арбитраже 1961 года. Арбитражный регламент Европейской Экономической Комиссии ООН 1966 года	966
Алфавитно-предметный указатель	979

4.12. Макаров Олександр Миколайович

Макаров А. Н. Основное начала международного частного права. — М.: ООО «Книгодел», 2007. — 184 с. Тираж — 800 экз.

ОГЛАВЛЕНИЕ

От издательства	3
ВВЕДЕНИЕ	5
Глава I. Международное частное право и его источники	5
1. Понятие международного частного права	5
2. Коллизии межгосударственные и коллизии межобластные	10
3. Источники международного частного права	11
А. Национальные нормы	13
а) Коллизионные нормы в иностранных кодексах	13
б) Коллизионные нормы в законодательстве Советской России	15
Б. Международные договоры	18
а) Договоры сепаратные	18
б) Договоры коллективные	19
в) Значение международных договоров как источников коллизионного права	22
В. Пробелы в коллизионном праве и их восполнение	25
а) Общее учение о восполнении пробелов в праве	25
б) Восполнение пробелов норм национальных и международных	29
в) Восполнение пробелов и вопрос о принадлежности коллизионных норм к системе внутреннего государственно-го права или права международного	30
Глава II. Историческое развитие науки международного частного права	33
1. Итальянские статутарии XIII—XV в.	33
2. Теория статутов XVI—XIX вв.	37
а) Д'Лржентрэ	38
б) Голландские статутарии XVII в.	39
в) Германские статутарии XVII в.	40
г) Французские статутарии XVIII в.	40

3. Германская доктрина XIX в.	41
<i>а) Вехтер и Савиньи</i>	41
<i>б) Бар и Цителъман</i>	42
<i>в) Ф. Кан</i>	44
4. Романская доктрина XIX в	45
5. Догматическая обработка положительного коллизионного права; наука международного частного права	46
6. Наука международного частного права в России	47
Глава III. Стрoение коллизиионной нормы	49
1. Общий обзор составных частей коллизиионной нормы	49
2. Прикрепительные формулы, в частности, закон национальный и закон местожительства	52
Глава IV. Отсылка	57
1. Проблема отсылки и отношение к ней в доктрине	57
2. Отсылка в положительном праве	60
3. Отсылка в судебной практике	62
Глава V. Оговорка о неприменении чужого права («публичный порядок»)	64
1. Постановка вопроса и законодательные тексты	64
2. Учение Савиньи	66
3. Романская доктрина	67
4. Германская литература второй половины XIX ст. (Бар, Цителъман, Кан)	69
5. Конкретизация «публичного порядка» в международной кодификации коллизиионного права	71
Глава VI. Коллизии прикрепительных формул и коллизии юридических квалификаций	73
ОБЩАЯ ЧАСТЬ	77
Глава VII. Право- и дееспособность физических лиц	77
1. Постановка вопроса	77
2. Правоспособность физических лиц	78
3. Дееспособность физических лиц	79
4. Ограничение действия национального закона при обсуждении дееспособности физического лица	80
5. Действующее советское право	83
Глава VIII. Право- и дееспособность юридических лиц	85
1. Постановка вопроса	85
2. Национальность юридических лиц	86

3. Субъектность юридических лиц	87
4. Право на судебную защиту и функциональную деятельность	89
5. Действующее советское право	92
Глава IX. Форма юридических сделок	98
1. Правило <i>locus regit actum</i> и пределы его применения в теории и в положительном праве	98
2. Действующее советское право	100
ОСОБЕННАЯ ЧАСТЬ	103
Глава X. Вещное право	103
1. Коллизии вещного права в доктрине и в положительном праве	103
2. Действующее советское право	106
Глава XI. Обязательственное право	108
1. Постановка вопроса	108
2. Теория автономии сторон	109
3. Теория места заключения договора	111
4. Теория личного закона должника	112
5. Теория места исполнения договора	114
6. Комбинация нескольких привязок	115
7. Обязательства, возникающие из правонарушений	115
8. Обязательства, возникающие вследствие неосновательного обогащения	117
9. Действующее советское право	117
Глава XII. Брачное право	120
§ 1. Вступление в брак	120
1) <i>Внутренние условия брака</i>	120
2) <i>Форма брака</i>	125
3) <i>Действующее советское право</i>	129
§ 2. Правовые последствия брака	133
А. Брак и гражданство	133
Б. Личные отношения супругов	136
1) <i>Личные отношения супругов в теории и в положительном праве</i>	
2) <i>Действующее советское право</i>	137
В. Имущественные отношения супругов	138
1) <i>Постановка вопроса</i>	138
2) <i>Имущественные отношения, определенные законом</i>	139

3) Имущественные отношения, определенные договором	141
4) Перемена личного статуса супругов и брачно-имущественные отношения	143
5) Действующее советское право	144
§ 3. Развод	146
1) Развод в теории и в положительном коллизионном праве	146
2) Действующее советское право	151
Глава XIII. Семейное и опекуное право	154
§ 1. Отношения родителей и детей	154
1) Постановка вопросов	154
2) Брачное и внебрачное происхождение ребенка	154
3) Отношения между родителями и брачными детьми	155
4) Отношения внебрачных детей к матери и к отцу	156
5) Узаконение и усыновление	158
6) Действующее советское право	159
§ 2. Опека	163
1) Опека в теории и в положительном праве	163
2) Действующее советское право	166
Глава XIV. Наследственное право	168
1. Наследование в теории в положительном коллизионном праве	168
2. Завещательная дееспособность	171
3. Форма завещательных распоряжений	172
4. Действующее советское право	174

4.13. Маришева Наталія Іванівна

Международное частное право. Учебник для вузов / Под ред. д. ю. н. Н. И. Марышевой. — М.: Юридическая фирма «КОНТРАКТ», «ИНФРА-М», 2000. — 532 с.

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	III
Авторский коллектив	V
Принятые сокращения	VI
Глава 1. Понятие и система международного частного права	1

§ 1.	Понятие международного частного права	1
§ 2.	Состав норм международного частного права. Метод регулирования	4
§ 3.	Система международного частного права. Единство исходных начал международного права и международного частного права	9
§ 4.	Из истории международного частного права	13
Глава 2.	Источники международного частного права	18
§ 1.	Общая характеристика источников международного частного права. Конституция Российской Федерации и международное частное право	18
§ 2.	Международные договоры	21
§ 3.	Законодательство	36
§ 4.	Обычаи	50
Глава 3.	Коллизионная норма, ее строение и особенности применения. Виды коллизионных норм	57
Глава 4.	Взаимность в международном частном праве. Действие коллизионной нормы	68
§ 1.	Взаимность	68
§ 2.	Квалификация юридических понятий коллизионной нормы	71
§ 3.	Обратная отсылка и отсылка к закону третьей страны	75
§ 4.	Императивные нормы	80
§ 5.	Оговорка о публичном порядке	84
§ 6.	Установление содержания иностранного права	91
Глава 5.	Гражданско-правовое положение физических лиц	97
§ 1.	Общие вопросы	97
§ 2.	Иностранцы граждане и лица без гражданства в Российской Федерации	98
§ 3.	Правоспособность и дееспособность	114

§ 4.	Российские граждане, находящиеся за рубежом	119
§ 5.	Соотечественники	122
§ 6.	Особенности правового положения переселенцев, беженцев и некоторых других лиц	124
§ 7.	Механизм контроля в области прав и основных свобод человека	132
Глава 6.	Правовое положение юридических лиц	136
§ 1.	Национальность и личный статус юридического лица	136
§ 2.	Правовое положение иностранных юридических лиц	146
Глава 7.	Участие государства в гражданско-правовых отношениях, осложненных иностранным элементом	157
§ 1.	Понятие иммунитета государства	157
§ 2.	Законодательство и судебная практика зарубежных стран об иммунитете иностранного государства	160
§ 3.	Международно-правовые кодификации по вопросам иммунитета государства	167
§ 4.	Российское законодательство по вопросам иммунитета иностранного государства	170
Глава 8.	Вещное право	175
§ 1.	Общие вопросы	
§ 2.	Коллизионные вопросы вещных прав	175
§ 3.	Защита вещных прав и вопросы иностранных инвестиций	184
§ 4.	Национализация частной собственности	191
§ 5.	Защита права собственности Российской Федерации за рубежом	197
§ 6.	Защита вещных прав на культурные ценности	200
Глава 9.	Внешнеэкономические сделки Общие вопросы	204
§ 1.	Понятие внешнеэкономической сделки	205

§ 2.	Право, подлежащее применению к обязательствам по внешнеэкономическим сделкам	209
§ 3.	Форма и порядок подписания внешнеэкономических сделок	215
§ 4.	Коллизионные вопросы внешнеэкономических сделок в странах СНГ	220
Глава 10.	Договор международной купли-продажи	224
§ 1.	Общие положения	224
§ 2.	Отдельные условия договора международной купли-продажи	233
§ 3.	Регулирование международной купли-продажи в странах СНГ	248
Глава 11.	Договор международного финансового лизинга	253
§ 1.	Понятие договора международного финансового лизинга	253
§ 2.	Международно-правовое регулирование финансового лизинга	255
§ 3.	Законодательство Российской Федерации и стран СНГ о международном финансовом лизинге	262
Глава 12.	Договор международной перевозки	268
§ 1.	Международные железнодорожные перевозки	268
§ 2.	Международные автомобильные перевозки	271
§ 3.	Международные воздушные перевозки	276
§ 4.	Международные морские перевозки	283
Глава 13.	Расчетно-кредитные отношения во внешнеэкономической деятельности	295
§ 1.	Международно-правовое регулирование расчетов по аккредитиву	296
§ 2.	Международно-правовое регулирование расчетов по инкассо	302

§ 3.	Международно-правовое регулирование расчетов платежными поручениями (банковский перевод)	306
§ 4.	Международно-правовое регулирование расчетов посредством векселей и чеков	309
§ 5.	Законодательство Российской Федерации и стран СНГ о международных расчетах	317
Глава 14.	Обязательства вследствие причинения вреда	321
§ 1.	Коллизионные вопросы обязательств вследствие причинения вреда — общие вопросы. Регулирование в зарубежном праве	321
§ 2.	Коллизионные вопросы обязательств вследствие причинения вреда в законодательстве Российской Федерации	326
§ 3.	Вопросы обязательств вследствие причинения вреда в международных договорах Российской Федерации и некоторых других международных договорах	334
Глава 15.	Исключительные права (интеллектуальная собственность)	344
§ 1.	Общие положения	344
§ 2.	Авторские и смежные права	346
§ 3.	Права промышленной собственности	360
Глава 16.	Семейное право	383
§ 1.	Общие вопросы. Источники регулирования. Развитие российского законодательства в области коллизионного семейного права	383
§ 2.	Применение семейного законодательства к отдельным видам семейных отношений с участием иностранных граждан и лиц без гражданства	387
§ 3.	Коллизионные вопросы семейного права в странах СНГ	409
Глава 17.	Наследственное право	415
§ 1.	Общие проблемы в международном частном праве	415

§ 2.	Статут наследования	418
§ 3.	Особенности наследования недвижимости	421
§ 4.	Наследование по завещанию	425
§ 5.	Наследование в международном частном праве государств — участников СНГ	428
Глава 18.	Трудовые отношения в международном частном праве	432
§ 1.	Общие вопросы	432
§ 2.	Законодательство Российской Федерации о трудовой деятельности иностранных граждан в России и российских граждан за рубежом	434
§ 3.	Коллизионные вопросы трудовых отношений	442
§ 4.	Международные правовые документы о трудящихся-мигрантах	447
Глава 19.	Международный гражданский процесс	454
§ 1.	Общие положения Источники	454
§ 2.	Положение иностранных граждан и юридических лиц в гражданском процессе	458
§ 3.	Компетенция судов по делам с иностранным элементом (международная подсудность)	462
§ 4.	Судебные поручения	472
§ 5.	Порядок применения иностранного права (процессуальный аспект)	475
§ 6.	Признание и исполнение иностранных судебных решений	476
§ 7.	Регулирование международного гражданского процесса в странах СНГ	487
Глава 20.	Международный коммерческий арбитраж	494
§ 1.	Понятие международного коммерческого арбитража, его виды	494
§ 2.	Международный коммерческий арбитраж в России	498
§ 3.	Исполнение иностранных арбитражных решений	510

4.14. Платонов Д. И.

Платонов Д. И. Международное частное право (конспект лекций в схемах). — М.: Издательство «ПРИОР», 1999. — 144 с. Редактор-составитель Д. И. Платонов.
Тираж 3 тыс. экз.

СОДЕРЖАНИЕ

	Условные обозначения	3
Вопрос 1	Понятие, предмет и система международного частного права	4
1.	Понятие и предмет международного частного права	4
2.	Система международного частного права	5
3.		
Вопрос 2	Источники международного частного права	6
Вопрос 3	Принципы международного частного права	8
Вопрос 4	Принцип суверенного равенства государств	9
1.	Понятие принципа суверенного равенства государств	9
2.	Значение принципа суверенного равенства государств	10
Вопрос 5	Принцип неприменения силы и угрозы силой	11
Вопрос 6	Принцип территориальной целостности государств	12
Вопрос 7	Принцип мирного разрешения международных споров	13
Вопрос 8	Принцип равноправия и самоопределения народов	14

Вопрос 9	Принцип международного сотрудничества	15
Вопрос 10	Принцип добросовестного выполнения международных обязательств	16
Вопрос 11	Принцип уважения прав человека	18
Вопрос 12	Режим наибольшего благоприятствования и национальный режим	20
Вопрос 13	Взаимность и реторсия	22
Вопрос 14	Исходные начала российской доктрины международного частного права	24
Вопрос 15	Соотношение международного публичного права и международного частного права	26
Вопрос 16	Методы международного частного права, формы их осуществления	28
Вопрос 17	Коллизионные нормы	30
Вопрос 18	Оговорка о публичном порядке	32
Вопрос 19	Унификация норм международного частного права	34
Вопрос 20	Физические лица в качестве субъектов международного частного права	36
Вопрос 21	Правовое положение иностранцев в Российской Федерации	37
	1. Особенности правового положения иностранцев в Российской Федерации	37
	2. Правовое положение лиц без гражданства	38
Вопрос 22	Юридические лица как субъекты международного частного права	39

Вопрос 23	Правовое положение иностранных юридических лиц в Российской Федерации	40
Вопрос 24	Правовые формы совместной хозяйственной деятельности	41
Вопрос 25	Правовое положение государства как участника гражданско-правовых отношений	42
Вопрос 26	Вещные права	44
Вопрос 27	Коллизионные вопросы права собственности	46
Вопрос 28	Применение законов о национализации	48
Вопрос 29	Правовое регулирование иностранных инвестиций	49
Вопрос 30	Внешнеэкономические сделки	50
Вопрос 31	Коллизионно-правовые вопросы внешнеэкономических сделок	52
Вопрос 32	Принципы международной торговли	54
Вопрос 33	Международные правила по унифицированному толкованию торговых терминов (ИНКОТЕРМС)	55
Вопрос 34	Характеристика договоров международной купли-продажи	58
	1. Оформление договоров купли	58
	2. Обязательства сторон в международной купле-продаже товаров	59
	3. Освобождение от ответственности и исковая давность в международной купле-продаже товаров	60
Вопрос 35	Характеристика договора о франшизе	61

Вопрос 36	Характеристика договора о лизинге	62
Вопрос 37	Характеристика договора хранения	64
Вопрос 38	Характеристика договора поручения	65
Вопрос 39	Характеристика договора комиссии	66
Вопрос 40	Характеристика договора о кооперации	68
Вопрос 41	Характеристика договора страхования	70
Вопрос 42	Компенсационные, концессионные и иные соглашения	72
Вопрос 43	Договоры в области научно-технического сотрудничества	74
Вопрос 44	Международные перевозки	75
Вопрос 45	Международные железнодорожные пе- ревозки	76
Вопрос 46	Международные автомобильные пере- возки	78
	1. Международные соглашения в сфере ме- ждународных автомобильных перевозок	78
	2. Порядок исполнения договора перевозки	79
	3. Правовые отношения в сфере междуна- родных автомобильных перевозок	80
Вопрос 47	Международные воздушные перевозки	82
	1. Правовой режим воздушной транспортной среды	82
	2. Международные соглашения в сфере ме- ждународных воздушных перевозок	83
	3. Порядок оформления воздушной пере- возки	83
	4. Правовые отношения в сфере междуна- родных воздушных перевозок	84
Вопрос 48	Международные морские перевозки	85

1.	Правовое регулирование перевозок грузов морем	85
2.	Основные положения Гаагских правил 1924 года	86
3.	Содержание Правил Висби 1968 года	88
4.	Гамбургские правила 1978 года	88
Вопрос 49	Финансирование международных коммерческих операций	89
Вопрос 50	Валютное регулирование в РФ, международные расчеты и кредитные отношения	90
1.	Валютные операции	90
2.	Международные расчеты и кредитные отношения	90
Вопрос 51	Аккредитивная форма расчетов	91
1.	Требования, предъявляемые к аккредитивам	91
2.	Порядок перевода аккредитива и порядок аккредитивного платежа	92
3.	Ответственность банков по аккредитивным сделкам	93
Вопрос 52	Инкассовые операции	94
Вопрос 53	Международные финансовые расчеты с использованием векселей	96
1.	Понятие векселя	96
2.	Простой и переводной векселя	97
Вопрос 54	Договор банковского счета	98
Вопрос 55	Обязательства, возникающие вследствие причинения вреда	100
Вопрос 56	Авторское право	101
1.	Международные соглашения в области авторского права	101
2.	Объекты и субъекты авторского права	102
3.	Субъективные авторские права	103

Вопрос 57	Авторские права иностранцев в РФ	104
Вопрос 58	Международная охрана промышленной собственности	105
	1. Правовая основа и объекты международной охраны промышленной собственности	105
	2. Охрана изобретений	105
	3. Охрана промышленных образцов	106
	4. Охрана товарных знаков	107
Вопрос 59	Международно-правовая охрана смежных прав	108
Вопрос 60	Правовое регулирование брачно-семейных отношений	109
	1. Международное регулирование семейного права	109
	2. Правовые аспекты брака	110
Вопрос 61	Регулирование семейных правоотношений в РФ	112
Вопрос 62	Опека и попечительство	114
Вопрос 63	Наследственное право	115
	1. Характеристика наследственного права	115
	2. Виды наследования	116
Вопрос 64	Международные трудовые отношения	118
Вопрос 65	Общая характеристика основных международно-правовых источников, регламентирующих трудовые отношения	120
	1. Международная Организация Труда	120
	2. Характеристика конвенций и соглашений по вопросам защиты прав человека в области труда	121
	3. Характеристика конвенций и соглашений об обеспечении занятости и борьбы с последствиями безработицы	121

4.	Характеристика конвенций и соглашений об условиях труда и отдыха	122
5.	Характеристика документов, касающихся социального страхования и социального обеспечения трудящихся	123
6.	Характеристика документов; регламентирующих отношения между работодателем и трудящимся	123
Вопрос 66	Международный гражданский процесс	124
Вопрос 67	Право на судебную защиту и гражданские процессуальные права иностранцев в РФ	125
Вопрос 68	Исполнение судебных поручений	126
Вопрос 69	Рассмотрение споров в порядке арбитража	128

4.15. Скарідов Олександр Станіславович

Скарідов А. С. Международное частное право.: Учебное пособие.— СПб, Изд-во Михайлова В. А. — 1998. — 768 с.
Тираж — 5 тыс. экз.

СОДЕРЖАНИЕ

	Введение	13
Глава I.	ПОНЯТИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА И ЕГО ИСТОЧНИКИ	21
§ 1.	Принципы и нормы МЧП	26
§ 2.	Унификация норм МЧП	30
§ 3.	Кодификация норм международного частного права в рамках Европейского Сообщества (ЕС)	41
§ 4.	Источники МЧП	52

Глава II.	СУБЪЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА	59
§ 1.	Физические лица	63
§ 2.	Юридические лица	65
§ 3.	Акционерные общества	72
Глава III.	МЕЖДУНАРОДНЫЕ КОНТРАКТНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА	113
§ 1.	Сфера применения Конвенции ООН 1980 г. «О договорах международной купли-продажи товаров»	114
§ 2.	Требования к оформлению договоров купли-продажи	117
§ 3.	Порядок заключения контракта	117
§ 4.	Конвенционные требования к товару	119
§ 5.	Обязательства продавца	121
§ 6.	Обязательства покупателя	123
§ 7.	Освобождение от ответственности	126
§ 8.	Последствия расторжения договора	126
§ 9.	Средства правовой защиты в случае нарушения договора покупателем	127
§ 10.	Ответственность за нарушение контрактных обязательств	129
§ 11.	Исковая давность	131
§ 12.	Договор об исключительной продаже товаров	132
§ 13.	Договор о франшизе	139
§ 14.	Договор о факторинге	142
§ 15.	Договор имущественного найма	145
§ 16.	Договор о лизинге	154
§ 17.	Договор хранения	161
§ 18.	Договор подряда	170
§ 19.	Договор поручения	183
§ 20.	Договор комиссии	187
§ 21.	Агентский договор	194
§ 22.	Договор о кооперации	225
§ 23.	Договор о консорциуме	230
§ 24.	Договор страхования	234
Глава IV.	ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТРАНСПОРТНЫХ ОПЕРАЦИЙ	249
§ 1.	Правовые основы морских транспортных операций	249

§ 2.	Воздушные транспортные операции	273
§ 3.	Международно-правовое регулирование сухопутных транспортных операций	293
§ 4.	Международные железнодорожные перевозки	303
§ 5.	Товарораспределительные документы в международном транспортном обороте	307
Глава V.	ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОММЕРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	343
§ 1.	Финансирование международных коммерческих операций	343
§ 2.	Формы расчетов в международных коммерческих операциях	349
§ 3.	Договор банковского счета	383
Глава VI.	ВЕЩНЫЕ ПРАВА	401
§ 1.	Правовая сущность вещных прав	401
§ 2.	Субъекты вещных прав	404
§ 3.	Объекты вещных прав	405
§ 4.	Право собственности и другие вещные права	410
§ 5.	Основания приобретения и прекращения вещных прав	410
§ 6.	Защита права собственности и иных вещных прав	410
Глава VII.	ПРАВО ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ	425
§ 1.	Авторское право	425
§ 2.	Право промышленной собственности	439
§ 3.	Международно-правовая охрана смежных прав	477
Глава VIII.	ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ БРАЧНО-СЕМЕЙНЫХ ОТНОШЕНИЙ	487
§ 1.	Правовое регулирование отношений, связанных с вступлением в брак	492
§ 2.	Семейные правоотношения	504
§ 3.	Правовое регулирование отношений между родителями и детьми	514
§ 4.	Опека	517

Глава IX. НАСЛЕДСТВЕННОЕ ПРАВО	525
§ 1. Наследственные правоотношения	525
§ 2. Наследования по завещанию	535
§ 3. Наследование по закону	548
Глава X. ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ	559
§ 1. Общая характеристика основных международно-правовых источников, регламентирующих трудовые отношения	560
§ 2. Международно-правовое обеспечение защиты прав трудящегося	570
§ 3. Правовое регулирование трудовых отношений нормами национального права	572
§ 4. Правовые аспекты организации рынка труда	581
§ 5. Международные соглашения РФ по вопросам трудоустройства	585
Глава XI. РАЗРЕШЕНИЕ СПОРОВ И ПРИНУДИТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ В МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЯХ	589
§ 1. Ответственность за нарушение контракта	589
§ 2. Разрешение международных коммерческих споров	610
§ 3. Международная защита иностранных инвестиций	623
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	635

Приложение

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРАВИЛА ТОЛКОВАНИЯ ТОРГОВЫХ ТЕРМИНОВ «ИНКОТЕРМС»

Почему новый Инкотермс	640
Новые способы перевозки	640
Новый способ представления Инкотермс	641
Обычай порта или отдельного вида торговли	643
Опцион покупателя	643

Таможенная очистка	644
Упаковка	645
Проверка товара	646
Франко перевозчик	646
Наименование пункта (FCA)	646
Условия группы «С» (CFR, CIF, CPT, CIP)	648
Инкотермс и договор перевозки	652
Требование «на борту» по условиям FOB, CFR и CIF	653
Условия группы «D» (DAF, DEQ, DDU и DDP)	653
Коносамент и электронный обмен данными	654
Не подлежащие передаче транспортные документы вместо коносамента	656
Способы транспортировки и соответствующие условия по Инкотермс 1990	656
Право давать указания перевозчику	658
Переход рисков и расходов в отношении товара	658
Ссылка на Инкотермс	659
EX WORKS (...named place) (EXW) С завода (...название места)	660
FREE CARRIER (...named place) (FCA)	665
Франко перевозчик (...наименование места)	665
FREE ALONGSIDE SHIP (...named port of shipment) (FAS) Свободно вдоль борта судна (...название порта отгрузки)	674
FREE ON BOARD (...named port of shipment) (FOB) Свободно на борту (...название порта отгрузки)	679
COST AND FREIGHT (...named port of destination) (CFR) Стоимость и фрахт (...название порта назначения)	685
COST, INSURANCE, FREIGHT (...named port of destination) (CIF) Стоимость, страхование и фрахт (...название порта назначения)	692
CARRIAGE PAID TO (...named place of destination) (CPT) Перевозка оплачена до (...название места назначения)	699
CARRIAGE AND INSURANCE PAID TO (...named place of destination) (CIP) Провозная плата и страхование оплачены до (...название места назначения)	705

DELIVERED AT FRONTIER (...named place) (DAF) Поставка до границы (...наименование места)	711
DELIVERED EX SHIP (...named port of destination) (DES) Поставка с судна (...название порта назначения)	718
DELIVERED EX QUAY (DUTY PAID) (...named port of destination) (DEQ) Поставка с пристани (с оплатой пошлины) (...название порта назначения)	724
DELIVERED DUTY UNPAID (...named place of destination) (DDU) Поставка (пошлина за счет покупателя) (...наименование пункта назначения)	730
DELIVERY DUTY PAID (...named place of destination) (DDP) Поставка с оплатой пошлины (...наименование места назначения)	736
СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ	745

4.16. Федосеева Галина Юрьевна

Федосеева Г. Ю. Международное частное право: Учебник — М. : «Остожье», 1999, — 296 с.
Тираж 3 тыс. экз.

СОДЕРЖАНИЕ

Введение	5
----------	---

ОБЩАЯ ЧАСТЬ

ГЛАВА 1. ПОНЯТИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА

1.1. Объективные предпосылки возникновения и понятие Международного частного права	12
1.2. Сфера действия международного частного права	12
1.3. Коллизия права: понятие, основания её возникновения	19
1.4. Предмет международного частного права	22

1.5.	Место международного частного права в правовой системе	28
1.6.	Задачи и функции международного частного права	35
ГЛАВА 2. ИСТОЧНИКИ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА		
2.1.	Виды и краткая характеристика международного частного права	
2.2.	Международный договор как источник международного частного права	42
2.3.	Закон РФ как источник международного частного права Российской Федерации	45
2.4.	Место обычая в системе источников международного частного права	49
2.5.	Роль судебной и арбитражной практики в развитии международного частного права	51
ГЛАВА 3. СИСТЕМА МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА И МЕТОДЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ		
3.1.	Система международного частного права как отрасли права и науки	58
3.2.	Нормативный состав отрасли международного частного права	59
3.3.	Основные формулы прикрепления	64
3.4.	Методы правового регулирования международного частного права	67
ГЛАВА 4. СУБЪЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА		
4.1.	Общие положения	71
4.2.	Дееспособность и правоспособность иностранных граждан	72
4.3.	Взаимность и ее виды Реторсии	75
4.4.	Правовое положение российских граждан за рубежом	78
4.5.	Личный статус и национальность юридических лиц. «Коллизия коллизий». Правовое положение иностранных юридических лиц в России	79

4.6.	Национальный режим и режим наибольшего благоприятствования	85
4.7.	Государство как субъект международного права	85
4.8.	Международная межправительственная организация как субъект международного частного права	89
ГЛАВА 5. ПРИМЕНЕНИЕ НОРМ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА		
5.1.	Основания и порядок применения иностранного права	91
5.2.	Ограничения применения иностранного права	94
5.3.	Обратная отсылка и отсылка к праву третьей страны	100
5.4.	Проблема квалификации в международном частном праве. «Скрытые коллизии». Способы квалификации	102
<i>ОСОБЕННАЯ ЧАСТЬ</i>		
ГЛАВА 6. ОСНОВЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ		
6.1.	Либерализация внешнеэкономической деятельности в Российской Федерации	108
6.2.	Понятие и виды внешнеэкономических сделок	111
6.3.	Международно-правовое регулирование внешнеэкономических сделок	116
6.4.	Особенности правового регулирования внешнеэкономических сделок в Российской Федерации	123
6.5.	Принципы международных коммерческих договоров. Теория «lex mercatoria»	131
ГЛАВА 7. ПРАВО СОБСТВЕННОСТИ В МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ		
7.1.	Общие положения института права собственности	137

7.2.	Коллизии при решении вопросов права собственности	141
7.3.	Коллизионно-правовое регулирование отношений собственности в законодательстве России и других государств	145
7.4.	Правовое регулирование иностранных инвестиций	148
7.5.	Международно-правовое регулирование отношений собственности в рамках Содружества Независимых Государства	154
ГЛАВА 8. МЕЖДУНАРОДНЫЕ РАСЧЕТНЫЕ ОТНОШЕНИЯ		
8.1.	Понятие и содержание международных расчетных отношений	158
8.2.	Унификация международных обычаев в области международных расчетов	161
8.3.	Унификация вексельного и чекового регулирования	164
8.4.	Валютные оговорки как способы страхования валютных рисков	167
8.5.	Участие банков в международных расчетных отношениях	168
ГЛАВА 9. МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПЕРЕВОЗКИ		
9.1.	Понятие международной перевозки	173
9.2.	Материально и коллизионно-правовое регулирование международных перевозок	177
9.3.	Унификация правил в области международных перевозок	180
ГЛАВА 10. ДЕЛИКТНЫЕ ОТНОШЕНИЯ В МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ		
10.1.	Коллизионно-правовые вопросы обязательств из причинения вреда	189
10.2.	Международные соглашения в области деликтных отношений	192
10.3.	Правовое регулирование иностранных деликтов в Российской	195
10.4.	Развитие регулирования иностранных деликтов в правовых системах разных государств	198

ГЛАВА 11. МЕЖДУНАРОДНЫЕ ТРУДОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ	
11.1	Международные трудовые отношения и международное частное право Российской Федерации 201
11.2.	Коллизионные принципы в области международных трудовых отношений 204
11.3.	Регулирование трудовой деятельности иностранцев в России. Вопросы социального обеспечения 207
11.4.	Деятельность Международной Организации Труда 211
ГЛАВА 12. СЕМЕЙНО-БРАЧНЫЕ ОТНОШЕНИЯ В МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ	
12.1.	Основания возникновения коллизий между семейным правом различных государств 214
12.2.	Коллизионные принципы в области семейно-брачных отношений 217
12.3.	Унификация норм в области семейного права 219
12.4.	Договоры в области семейного права, заключенные в рамках СНГ 222
12.5.	Правовое регулирование семейно-брачных отношений, осложненных «иностранным элементом», в Российской Федерации 225
ГЛАВА 13. НАСЛЕДСТВЕННЫЕ ОТНОШЕНИЯ В МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ	
13.1.	Регулирование наследственных отношений в рамках различных правовых систем 231
13.2.	Регулирование наследственных отношений в международном частном праве Российской Федерации 234
13.3.	Международные соглашения и законодательство зарубежных стран по вопросам наследования 238

13.4.	Наследственные права российских граждан в иностранном государстве и наследственные права иностранцев в России	242
ГЛАВА 14. ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ В МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ		
14.1.	Понятие интеллектуальной собственности и особенности прав на интеллектуальную собственность	245
14.2.	Международно-правовое регулирование авторских прав	250
14.3.	Международно-правовая охрана смежных прав	254
14.4.	Международно-правовая охрана промышленной собственности	260
ГЛАВА 15. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ГРАЖДАНСКИЙ ПРОЦЕСС		
15.1.	Понятие международного гражданского процесса	265
15.2.	Правовое положение иностранных лиц в гражданском процессе	268
15.3.	Международная подсудность гражданско-правовых споров, осложненных «иностранным элементом»	272
15.4.	Международные соглашения по вопросам международного гражданского процесса	272
15.5.	Признание и исполнение иностранных судебных решений	278
ГЛАВА 16. МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОММЕРЧЕСКИЙ АРБИТРАЖ		
16.1.	Понятие и юридическая природа международного коммерческого арбитража	281
16.2.	Понятие и содержание арбитражного соглашения	285
16.3.	Международные конвенции по вопросам международного коммерческого арбитража	288
16.4.	Международный коммерческий арбитраж в Российской Федерации	291

4.17. Міжнародне приватне право країн світу

Рекомендуємо читачам знати про існування книги «Международное частное право»: Иностранное законодательство / Предисл. А. П. Маковского; сост. и науч. ред. А. Н. Жильцов, А. И. Муранов. — М. : Статут, 2000. — 892 с. (Серия «Современное зарубежное и международное частное право»).

Наклад — 3 тис. примірників. Книга — це, передусім, **збірник** законодавчих актів значної кількості країн світу у сфері міжнародного приватного права.

У книзі не згадується Україна з огляду на те, що окремого законодавчого акту з міжнародного приватного права на час підготовки книги до публікації наша держава ще не мала.

У збірнику є законодавчі акти 6 країн СНД „ — Вірменії, Білорусі, Грузії, Казахстану, Киргизії, Узбекистану, а також Естонії, Латвії, Литви. Поміж зазначених країн СНД п'ять пішли шляхом ухвалення окремого розділу про міжнародне приватне право у рамках цивільних кодексів. Грузія має спеціальний закон. У Латвії та Литві міжнародному приватному праву відведено місце у цивільних кодексах. Естонія має закон про загальні принципи цивільного кодексу. Як бачимо, Україна, на жаль, не належить до лав тих, хто йшов попереду ухвалення окремих актів з міжнародного приватного права.

Не згадується у книзі і Росія.

Розділ «In Memoriam» містить біографічні довідки про вчених, які залишили помітний слід у галузі права.

Книга має таку структуру

СОДЕРЖАНИЕ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ	5
<i>Маковский А. ПРЕДИСЛОВИЕ</i>	9
<i>Жильцов А. Н., Муранов А. И. ВВЕДЕНИЕ</i>	12
<i>Некоторые пояснения к текстам переводов</i>	16
ЛИЦА, УЧАСТВОВАВШИЕ В РАБОТЕ НАД СБОРНИКОМ	21
1. <i>Составители и научные редакторы, авторы других материалов</i>	21
2. <i>Переводчики</i>	21
3. <i>Лица, оказавшие помощь в работе над сборником</i>	25

<i>Жильцов А. Н., Муранов А. И.</i>	НАЦИОНАЛЬНЫЕ КОДИФИКАЦИИ В СОВРЕМЕННОМ МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПРОТИВОРЕЧИЯ В ЕГО РАЗВИТИИ НА ПОРОГЕ ТРЕТЬЕГО ТЫСЯЧЕЛЕТИЯ	28
<i>Вступление</i>		28
<i>Хронология этапов процесса национальных кодификаций</i>		30
<i>Некоторые сравнительные наблюдения в отношении трех этапов процесса национальных кодификаций</i>		33
<i>Некоторые характерные черты третьего этапа процесса национальных кодификаций и тенденции в развитии современного международного частного права</i>		34
<i>Некоторые противоречия современного международного частного права и их разрешение в национальных кодификациях</i>		43
<i>Жильцов А. Н., Муранов А. К.</i>	IN MEMORIAM А. Н. МАКАРОВ, Б. Э. НОЛЬДЕ, В. Н. ДУРДЕНЕВСКИЙ, Г. Е. ВИЛКОВ, Д. Ф. РАМЗАЙЦЕВ	48
<i>А. Н. Макаров</i>		49
<i>В. Э. Нольде</i>		54
<i>В. Н. Дурденевский</i>		57
<i>Г. Е. Вилков</i>		60
<i>Д. Ф. Рамзайцев</i>		61
	СТРАНЫ СОДРУЖЕСТВА НЕЗАВИСИМЫХ ГОСУДАРСТВ	66
	АРМЕНИЯ	70
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1998 г.	70
РАЗДЕЛ 12.	<i>Международное частное право</i>	70
Глава 80.	Общие положения	70
Глава 81.	Коллизионные нормы	70
§ 1.	Право, применяемое к гражданам	72
§ 2.	Право, применяемое к юридическим лицам	74
§ 3.	Право, применяемое к имущественным правам	75

§ 4.	Право, применяемое к личным неимущественным правам	76
§ 5.	Право, применяемое к сделкам, представительству и исковой давности	76
§ 6.	Право, применяемое к договорным обязательствам	76
§ 7.	Право, применяемое к обязательствам, возникающим из односторонних действий	78
§ 8.	Право, применяемое к обязательствам, возникающим вследствие причинения вреда и неосновательного обогащения	78
§ 9.	Право, применяемое к интеллектуальной собственности	79
§ 10.	Право, применяемое к наследованию	79
	БЕЛОРУССИЯ	80
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1998 г	80
<i>РАЗДЕЛ VII</i>	<i>Международное частное право</i>	80
Глава 74.	Общие положения	80
Глава 75.	Коллизионные нормы	82
§ 1.	Лица	82
§ 2.	Право, подлежащее применению к личным неимущественным правам	84
§ 3.	Сделки, представительство, исковая давность	85
§ 4.	Право собственности и иные вещные права	85
§ 5.	Договорные обязательства	86
§ 6.	Внедоговорные обязательства	88
§ 7.	Интеллектуальная собственность	89
§ 8.	Наследственное право	89
	ГРУЗИЯ	91
	ЗАКОН 1998 г. № 1362-Пс О МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ	91
<i>ГЛАВА I.</i>	<i>Общие положения</i>	91
<i>ГЛАВА II.</i>	<i>Международная компетенция судов Грузии</i>	91
<i>ГЛАВА III.</i>	<i>Лица</i>	95
<i>ГЛАВА IV.</i>	<i>Сделки</i>	96
<i>ГЛАВА V.</i>	<i>Вещное право</i>	97
<i>ГЛАВА VI.</i>	<i>Обязательственное право Договорные обязательственные отношения и обязательственные отношения из закона</i>	98
<i>ГЛАВА VII.</i>	<i>Семейное право</i>	100

<i>ГЛАВА VIII.</i>	<i>Наследственное право</i>	103
<i>ГЛАВА IX.</i>	<i>Процессуальные нормы</i>	103
<i>ГЛАВА X.</i>	<i>Заключительное положение</i>	108
	КАЗАХСТАН	109
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС (ОСОБЕННАЯ ЧАСТЬ, ПРИНЯТАЯ В 1999 Г.)	109
<i>РАЗДЕЛ VII.</i>	<i>Международное частное право</i>	109
Глава 61.	Общие положения	109
Глава 62.	Коллизионные нормы	111
§ 1.	Лица	111
§ 2.	Личные неимущественные права	113
§ 3.	Сделки, представительство, исковая давность	113
§ 4.	Вещные права	114
§ 5.	Договорные обязательства	115
§ 6.	Внедоговорные обязательства	117
§ 7.	Интеллектуальная собственность	118
§ 8.	Наследственное право	118
§ 9.	Опека и попечительство	118
	КИРГИЗИЯ	120
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС. ЧАСТЬ II, ПРИНЯТАЯ В 1998 Г.	120
<i>РАЗДЕЛ VII.</i>	<i>Применение норм международного и частного права к гражданско-правовым отношениям</i>	120
Глава 64.	Общие положения	120
Глава 65.	Коллизионные нормы	122
§ 1.	Лица	122
§ 2.	Личные неимущественные права Интеллектуальная собственность	124
§ 3.	Сделки. Представительство. Исковая давность	125
§ 4.	Вещные права	125
§ 5.	Договорные обязательства	126
§ 6.	Внедоговорные обязательства	128
§ 7.	Наследственное право	129
	УЗБЕКИСТАН	130
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС. ЧАСТЬ ВТОРАЯ, ПРИНЯТАЯ В 1996 Г.	130
<i>РАЗДЕЛ VI</i>	<i>Применение норм международного частного права к гражданско-правовым отношениям</i>	130

Глава 70.	Общие положения	130
Глава 71.	Коллизионные нормы	132
§ 1.	Лица	132
§ 2.	Личные неимущественные права Интеллектуальная собственность	134
§ 3.	Сделки. Представительство. Исковая давность	135
§ 4.	Вещные права	135
§ 5.	Договорные обязательства	136
§ 6.	Внедоговорные обязательства	138
§ 7.	Наследственное право	138
	АВСТРАЛИЯ	142
	ЗАКОН 1993 г. № 94 НОВОГО ЮЖНОГО УЭЛЬСА О ВЫБОРЕ ПРАВА (СРОКИ ИСКОВОЙ ДАВНОСТИ)	143
	ЗАКОНОПРОЕКТ 1992 г. О ВЫБОРЕ ПРАВА	144
	АВСТРИЯ	156
	ФЕДЕРАТИВНЫЙ ЗАКОН 1978 г. О МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ	158
<i>РАЗДЕЛ 1.</i>	<i>Общие положения</i>	158
<i>РАЗДЕЛ 2.</i>	<i>Право лиц</i>	160
<i>РАЗДЕЛ 3.</i>	<i>Семейное право</i>	160
	<i>А. Брачное право</i>	160
	<i>В. Регулирование статуса ребенка</i>	161
	<i>С. Право опеки и попечительства</i>	162
<i>РАЗДЕЛ 4.</i>	<i>Наследственное право</i>	163
<i>РАЗДЕЛ 5.</i>	<i>Вещное право</i>	163
<i>РАЗДЕЛ 6.</i>	<i>Права на нематериальное имущество</i>	164
<i>РАЗДЕЛ 7.</i>	<i>Обязательственное право</i>	164
<i>РАЗДЕЛ 8.</i>	<i>Заключительные положения</i>	167
	ЗАКОН 1895 г. ОБ ОТПРАВЛЕНИИ ПРАВОСУДИЯ И КОМПЕТЕНЦИИ СУДОВ ОБЩЕЙ ЮРИСДИКЦИИ ПО ГРАЖДАНСКИМ ДЕЛАМ (ЗАКОН О ЮРИСДИКЦИИ)	167
<i>ПЕРВЫЙ РАЗДЕЛ.</i>	<i>Компетенция</i>	167
	Правовая помощь по просьбе иностранных судов	167

<i>ВТОРОЙ РАЗДЕЛ</i>	<i>Территориальная компетенция</i>	168
	Общая подсудность	168
	Особая подсудность	169
	Исключительные споры из брачных отношений	169
	Подсудность [по месту нахождения] имущества	170
	ЗАКОН 1895 г. О СУДОПРОИЗВОДСТВЕ ПО ГРАЖДАНСКИМ ДЕЛАМ (ГРАЖДАНСКИЙ ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ КОДЕКС)	171
	Предоставление обеспечения в отношении процессуальных расходов	171
	Вручение документов за границей	171
	ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН 1982 г. О ВРУЧЕНИИ ОФИЦИАЛЬНЫХ ДОКУМЕНТОВ (ЗАКОН О ВРУЧЕНИИ ДОКУМЕНТОВ)	172
	Уполномоченный на получение документов	172
	Особые случаи вручения документов ..	
	Вручение иностранных документов внутри страны (Австрии)	173
	ЗАКОН 1896 г. ОБ ИСПОЛНИТЕЛЬНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ И О ПРИНЯТИИ МЕР ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ТРЕБОВАНИЙ (УСТАВ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОИЗВОДСТВА)	174
<i>ВТОРОЙ ТИТУЛ.</i>	<i>Объявление принудительно исполнимыми и признание актов и документов, которые были приняты за границей</i>	174
	Основание для отказа	174
	Компетенция	175
	Производство	175
	Обжалование и протест	175
	Ходатайство об исполнении и меры по исполнению	176
	Действие объявления принудительного исполнения	176
	Отмена и изменение объявления принудительного исполнения	176

	Признание	177
<i>ТРЕТИЙ</i>	<i>Исполнение на основании актов и доку-</i>	
<i>ТИТУЛ</i>	<i>ментов. Наднациональных организаций</i>	177
<i>ВТОРАЯ</i>	<i>Обеспечение</i>	
<i>ЧАСТЬ.</i>		177
<i>ВТОРОЙ</i>	<i>Временные распоряжения</i>	
<i>РАЗДЕЛ.</i>		177
1.	Для обеспечения денежных требований	177
2.	Для обеспечения других притязаний	178
	БРАЗИЛИЯ	180
	ВВОДНЫЙ ЗАКОН 1942 г. К ГРАЖДАНСКОМУ КОДЕКСУ	180
	БУРКИНА-ФАСО	186
	КОДЕКС О ЛИЦАХ И СЕМЬЕ 1989 г.	187
<i>ЧАСТЬ I.</i>	<i>Применение кодекса и коллизии законов в пространстве</i>	187
ГЛАВА I.	О коллизиях юрисдикций и властных полномочий	187
Раздел I.	О международной компетенции буркинийских судебных органов и властей	187
Раздел II.	О признании и исполнении иностранных судебных решений и публичных актов	188
ГЛАВА II.	О коллизиях законов в пространстве	189
Раздел I.	Общие положения	189
Раздел II.	О коллизионных нормах по вопросам личного статуса	191
Параграф 1.	Общие положения	191
Параграф 2.	О физических лицах	191
Параграф 3.	О браке, разлучении и разводе	192
Параграф 4.	О происхождении по крови и по усыновлению (удочерению)	194
Параграф 5.	О защите недееспособных	195
Параграф 6.	Об алиментных обязательствах	196
Параграф 7.	О наследованиях	196
Параграф 8.	О завещаниях и безвозмездных сделках	197
	ВЕЛИКОБРИТАНИЯ	200
	ЗАКОН 1995 г О МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ (РАЗЛИЧНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ)	202
<i>ЧАСТЬ I.</i>	<i>Проценты на присужденные долги и арбитражные решения</i>	203

ЧАСТЬ II.	<i>Действительность браков по праву, которое позволяет полигамию</i>	204
ЧАСТЬ III.	<i>Выбор права при правонарушениях и деликтах</i>	206
ЧАСТЬ IV.	<i>Дополнительные положения</i>	209
	ЗАКОН 1991 г. ОБ ИНОСТРАННЫХ КОРПОРАЦИЯХ	210
	ЗАКОН 1984 г. ОБ ИНОСТРАННЫХ СРОКАХ ИСКОВОЙ ДАВНОСТИ	211
	ЗАКОН 1982 г. О СТРАХОВЫХ КОМПАНИЯХ	213
	<i>ДОБАВЛЕНИЕ 3А. Право, применяемое к определенным договорам страхования</i>	214
ЧАСТЬ I.	Обычная хозяйственная деятельность	214
	Общие правила, касающиеся применимого права	214
	Применимое право при отсутствии выбора	215
	Императивные нормы	215
	ЗАКОН 1977 г. О НЕДОБРОСОВЕСТНЫХ УСЛОВИЯХ ДОГОВОРА	216
	Разное	216
	ЗАКОН 1975 г. О ДОКАЗАТЕЛЬСТВАХ (РАЗБИРАТЕЛЬСТВА В ДРУГИХ ЮРИСДИКЦИЯХ)	218
	ЗАКОН 1933 г. ОБ ИНОСТРАННЫХ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЯХ (ВЗАИМНОЕ ПРИВЕДЕНИЕ В ИСПОЛНЕНИЕ)	221
ЧАСТЬ I.		221
ЧАСТЬ II.		226
	Разнообразное и общее	226
	ВЕНГРИЯ	228
	УКАЗ 1979 г. № 13 О МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ	229
ГЛАВА I.	<i>Общие нормы</i>	229
	Цель и действие Указа	229
	Правовая квалификация	230
	Отсылка к подлежащему применению праву	230
	Определение содержания иностранного права	230
	Взаимность	230
	Ограничение применения иностранного права	230

<i>ГЛАВА II.</i>	<i>Лица</i>	231
	Человек как субъект права	231
	Государство как субъект права	232
	Юридические лица	233
<i>ГЛАВА III.</i>	<i>Права на произведения умственного труда</i>	233
	Авторское право	233
	Охрана промышленных прав	233
<i>ГЛАВА IV.</i>	<i>Права собственности и иные вещные права</i>	234
<i>ГЛАВА V.</i>	<i>Обязательственное право</i>	234
	Договоры	234
	Ответственность за вред, причинный вне договора. Неосновательное обогащение	237
<i>ГЛАВА VI.</i>	<i>Право наследования</i>	238
<i>ГЛАВА VII.</i>	<i>Семейное право</i>	238
	Брак и его действительность	238
	Личные и имущественные отношения супругов	239
	Расторжение брака	240
	Правовое положение семьи	240
	Усыновление (удочерение)	240
	Правоотношения между родителями и детьми	241
	Применение права, наиболее благоприятного для ребенка	241
	Предоставление содержания в пользу родственников	242
	Опека	242
	Попечительство	242
	Временные меры	242
<i>ГЛАВА VIII.</i>	<i>Трудовое право</i>	242
<i>ГЛАВА IX.</i>	<i>Юрисдикция</i>	243
	Исключительная юрисдикция	243
	Исключения из юрисдикции	244
	Оговорка о юрисдикции	245
<i>ГЛАВА X.</i>	<i>Процессуально-правовые положения</i>	245
	Общие правила	245
	Международная правовая помощь и поручения	246
<i>ГЛАВА XI.</i>	<i>Признание и исполнение иностранных решений</i>	246
	Заключительные положения	248

	ВЕНЕСУЭЛА	250
	ЗАКОН 1998 г. О МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ	251
ГЛАВА I.	<i>Общие положения</i>	251
ГЛАВА II.	<i>О месте жительства</i>	252
ГЛАВА III.	<i>О лицах</i>	253
ГЛАВА VI.	<i>О семье</i>	253
ГЛАВА V.	<i>Об имуществвах</i>	254
ГЛАВА VI.	<i>Об обязательствах</i>	254
ГЛАВА VII.	<i>О наследованиях</i>	255
ГЛАВА VIII.	<i>О форме и доказывании актов</i>	255
ГЛАВА IX.	<i>О юрисдикции и компетенции</i>	255
ГЛАВА X.	<i>О действии иностранных решений</i>	258
ГЛАВА XI.	<i>О процедуре</i>	259
ГЛАВА XII.	<i>Заключительные положения</i>	260
	ВЬЕТНАМ	262
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1995 г.	263
ЧАСТЬ 7.	<i>Гражданские отношения с иностранными элементами</i>	263
	ЗАКОН О БРАКЕ И СЕМЬЕ 1986 г.	266
Глава IX.	<i>Брачно-семейные отношения гражданина Вьетнама и иностранного гражданина</i>	266
	ГЕРМАНИЯ	268
	ВВОДНЫЙ ЗАКОН 1896 г. К ГРАЖДАНСКОМУ УЛОЖЕНИЮ	270
ПЕРВАЯ ЧАСТЬ.	<i>Общие предписания</i>	270
Первая глава.	Вступление в силу. Оговорка о праве земли. Понятие закона	270
Вторая глава.	Международное частное право	270
Первый раздел.	Отсылка [к иностранному праву]	270
Второй раздел.	Право физических лиц и сделок	271
Третий раздел.	Семейное право	273
Четвертый раздел.	Наследственное право	278
Пятый раздел.	Обязательственное право	279
Первый подраздел.	Договорные обязательственные отношения	279

Второй подраздел.	Внедоговорные обязательственные отношения	284
Шестой раздел.	Вещное право	285
	ЗАКОН 1976 г. ОБ ОБЩИХ УСЛОВИЯХ СДЕЛОК	286
<i>ВТОРОЙ РАЗДЕЛ.</i>	<i>Коллизионное право</i>	286
	ГРЕЦИЯ	288
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1940 г.	289
<i>КНИГА ПЕРВАЯ.</i>	<i>Общие принципы</i>	289
	Глава вторая. Международное частное право	289
	ЕГИПЕТ	294
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1948 г.	295
<i>ВВОДНЫЙ ТИТУЛ.</i>	<i>Общие положения</i>	295
Глава 1.	Законы и их применение	295
Параграф 2.	Применение законов Коллизии законов в пространстве	295
	ИРАН	300
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1928—1936 гг.	301
<i>Вводные положения.</i>	<i>О публикации, действии и применении законов в общем</i>	301
Том II.	О лицах	302
Книга 1.	Общие положения	302
	ИСПАНИЯ	306
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1889 г.	308
<i>ВВОДНЫЙ ТИТУЛ.</i>	<i>О юридических нормах, их применении и действии</i>	308
Глава IV.	Нормы международного частного права	308
Глава V.	Сфера применения гражданско-правовых режимов, сосуществующих на национальной территории	314
<i>КНИГА I.</i>	<i>О лицах</i>	317
Титул I.	Об испанцах и иностранцах	317
Титул III.	О месте жительства и месте нахождения	317
Титул IV.	О браке	317
Глава III.	О форме совершения брака	317
Раздел первый.	Общие положения	317

Раздел второй.	О совершении брака перед судьей или должностным лицом, исполняющим его функции	318
Глава XI.	Нормы международного частного права	318
<i>КНИГА III.</i>	<i>О различных способах приобретения имущества</i>	319
Глава 1.	О завещаниях	319
Раздел девятый.	О завещаниях, совершенных в иностранном государстве	319
	ИТАЛИЯ	322
	ЗАКОН 1995 г. № 218 «РЕФОРМА ИТАЛЬЯНСКОЙ СИСТЕМЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА»	323
<i>РАЗДЕЛ I.</i>	<i>Общие положения</i>	323
<i>РАЗДЕЛ II.</i>	<i>Итальянская юрисдикция</i>	323
<i>РАЗДЕЛ III.</i>	<i>Применимое право</i>	326
Глава I.	Общие положения	326
Глава II.	Правоспособность и дееспособность, а также права физических лиц	327
Глава III.	Юридические лица	328
Глава IV.	Семейные отношения	329
Глава V.	Усыновление (удочерение)	332
Глава VI.	Защита недееспособных лиц и алиментные обязательства	333
Глава VII.	Наследование	334
Глава VIII.	Вещные права	335
Глава IX.	Дарение	335
Глава X.	Договорные обязательства	336
Глава XI.	Внедоговорные обязательства	336
<i>РАЗДЕЛ IV.</i>	<i>Действительность иностранных судебных решений и правовых актов</i>	337
<i>РАЗДЕЛ V.</i>	<i>Переходные и заключительные положения</i>	340
	ЙЕМЕН	342
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1992 г.	342
<i>КНИГА ПЕРВАЯ.</i>	<i>Общие положения применительно к сделкам</i>	342
Часть первая.	Закон и его применение	342
Глава вторая.	Коллизии законов	342
Раздел второй.	Коллизии законов в пространстве	342
	КАНАДА (Квебек)	346
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1991 г.	347

<i>КНИГА ДЕСЯТАЯ.</i>	<i>О международном частном праве</i>	347
Титул первый.	Общие положения	347
Титул второй.	О коллизионном праве	348
Глава первая.	О личном статусе	348
Отдел I.	Общие положения	348
Отдел II.	Специальные положения	348
§ 1.	О недееспособности	348
§ 2.	О браке	349
§ 3.	О раздельном проживании супругов	349
§ 4.	О кровном происхождении или о происхождении через усыновление	350
§ 5.	Об алиментном обязательстве	350
Глава вторая.	О статусе имущества	350
Отдел I.	Общие положения	350
Отдел II.	Специальные положения	351
§ 1.	О наследовании	351
§ 2.	Об обеспечении движимым имуществом	351
§ 3.	О фидуции	353
Глава третья.	О статусе обязательств	354
Отдел I.	Общие положения	354
§ 1.	О форме юридических актов	354
§ 2.	О содержании юридических актов	354
Отдел I.	Специальные положения	355
§ 1.	О продаже	355
§ 2.	О договорном представительстве	355
§ 3.	О договоре с участием потребителя	355
§ 4.	О трудовом договоре	356
§ 5.	О договоре наземного страхования	356
§ 6.	Об уступке права требования	356
§ 7.	Об арбитраже	357
§ 8.	О режиме супружеского имущества	357
§ 9.	О некоторых иных основаниях возникновения обязательств	357
§ 10.	О гражданско-правовой ответственности	357
§ 11.	О доказательстве	358
§ 12.	О давности	358

Глава четвертая.	О процессе	358
Титул третий.	О международной юрисдикции органов властей Квебека	358
Глава первая.	Общие положения	358
Глава вторая.	Специальные положения	359
Отдел I.	О личных исках неимущественного и семейного характера	359
Отдел II.	О личных исках имущественного характера	360
Отдел III.	О вещных и смешанных исках	361
Титул четвертый.	О признании и приведении в исполнение иностранных решений и о юрисдикции иностранных властей	362
Глава первая.	О признании и о приведении в исполнение иностранных решений	362
Глава вторая.	О юрисдикции иностранных властей	363
	КИТАЙ	366
	ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА 1968 г.	369
<i>РАЗДЕЛ I.</i>	<i>Основные принципы</i>	369
<i>РАЗДЕЛ II.</i>	<i>Применение права к гражданским отношениям, связанным с заграницей</i>	369
	Руководящие указания Верховного народного суда по некоторым вопросам применения Общих положений гражданского права 1968 г. (в порядке эксперимента)	370
	ЗАКОН 1999 г. О ДОГОВОРАХ	372
<i>ГЛАВА 8.</i>	<i>Прочие установления</i>	372
	Пояснения Верховного народного суда по некоторым вопросам Применения Закона о внешнеэкономическом договоре	374
	ЗАКОН 1985 г. О НАСЛЕДОВАНИИ	375
<i>ГЛАВА V.</i>	<i>Дополнительные установления</i>	375
	ЗАКОН 1992 г. О МОРСКОЙ ТОРГОВЛЕ	376
<i>ГЛАВА 14.</i>	<i>Применение права к отношениям, связанным с заграницей</i>	376
	ЗАКОН 1995 г. О ВЕКСЕЛЕ	377

ГЛАВА V.	<i>Применение законодательства к зарубежным векселям</i>	377
	ЗАКОН 1991 г. О ГРАЖДАНСКОЙ ПРОЦЕДУРЕ	379
РАЗДЕЛ IV.	<i>Специальные правила относительно порядка гражданского судопроизводства по делам, связанным с границей</i>	379
Глава 24.	Общие принципы	379
Глава 25.	Подсудность	380
Глава 26.	Уведомления, сроки	381
Глава 27.	Арест имущества	382
Глава 28.	Арбитраж	382
Глава 29.	Судебная помощь	384
	КУБА	388
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1987 г. (ЗАКОН № 59)	388
	<i>Вводные положения</i>	388
	<i>Специальные положения</i>	390
	СЕМЕЙНЫЙ КОДЕКС 1975 г. (ЗАКОН № 1289)	390
	ЛАТВИЯ	392
	ГРАЖДАНСКИЙ ЗАКОН 1937 г.	393
	<i>Введение</i>	393
	ЛИТВА	398
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1964 г. (В РЕДАКЦИИ ЗАКОНА 1994 г. № I-459)	398
ГЛАВА 50.	<i>Применение гражданских законов иностранных государств и международных договоров. Правоспособность иностранных физических и юридических лиц</i>	398
	ЛИХТЕНШТЕЙН	404
	ЗАКОН 1996 г. О МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ	405
	<i>I. Общие положения</i>	405
	<i>II. Право лиц</i>	407
	<i>III. Семейное право</i>	408
	<i>A. Брачное право</i>	408
	<i>B. Регулирование статуса ребенка</i>	409
	<i>C. Право опеки и попечительства</i>	411
	<i>IV. Наследственное право</i>	411
	<i>V. Вещное право</i>	411
	<i>A. Виды вещей</i>	411

В.	Недвижимые вещи	412
С.	Движимые вещи	412
<i>VI.</i>	<i>Права на нематериальное имущество</i>	412
<i>VII.</i>	<i>Обязательственное право</i>	413
<i>VIII.</i>	<i>Переходные и заключительные положения</i>	416
	ЗАКОН 1996 г. ОБ ИЗМЕНЕНИИ РЕГУЛИРОВАНИЯ О ЛИЦАХ И ОБЩЕСТВАХ	416
	МАДАГАСКАР	424
	ОРДОНАНС 1962 Г. № 62-041 ОТНОСИТЕЛЬНО ОБЩИХ ПОЛОЖЕНИЙ ВНУТРЕННЕГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА	424
<i>ТИТУЛ I.</i>	<i>Общие положения внутреннего права</i>	424
<i>ТИТУЛ II.</i>	<i>Общие положения международного частного права</i>	425
Глава I.	О положении иностранцев	425
Раздел I.	Положение физических лиц	425
Раздел II.	Положение юридических лиц	425
Глава II.	О коллизиях законов	426
	МЕКСИКА	428
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1928 г. ДЛЯ ФЕДЕРАЛЬНОГО ОКРУГА ПО ОБЫЧНЫМ ВОПРОСАМ И ДЛЯ ВСЕЙ РЕСПУБЛИКИ ПО ФЕДЕРАЛЬНЫМ ВОПРОСАМ (С ИЗМЕНЕНИЯМИ, ВНЕСЕННЫМИ В 1987 г.)	429
	<i>Предварительные положения</i>	429
<i>КНИГА ПЕРВАЯ.</i>	<i>О лицах</i>	431
Титул второй.	О юридических лицах	431
Титул третий.	О месте жительства	431
Титул четвертый.	О реестре актов гражданского состояния	432
Глава 1.	Общие положения	432
Титул пятый.	О браке	433
Глава 2.	Об условиях заключения брака	433
<i>КНИГА ТРЕТЬЯ</i>	<i>О наследствах</i>	433

Титул второй.	О наследовании по завещанию	433
Глава 3.	О способности быть наследником	433
Титул третий.	О форме завещаний	433
Глава 8.	Завещания, совершенные в иностранном государстве	433
<i>КНИГА ЧЕТВЕРТАЯ.</i>	<i>Об обязательствах</i>	434
Часть вторая.	О различных видах договоров	434
Титул одиннад- цатый.	Об ассоциациях и обществах	434
Глава 6.	Об иностранных юридических лицах ча- стноправовой природы	434
	МОНГОЛИЯ	436
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1994 г.	437
ЧАСТЬ VII.	Международное частное право	437
Глава 58.	Гражданская правоспособность ино- странных граждан, лиц без гражданства и иностранных юридических лиц, при- менение иностранного права и междуна- родных договоров	437
	НИДЕРЛАНДЫ	442
	ЗАКОН 1829 г., СОДЕРЖАЩИЙ ОБ- ЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬ- СТВА КОРОЛЕВСТВА	444
	ЗАКОН 1981 г., СОДЕРЖАЩИЙ КОЛ- ЛИЗИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ В ОТНОШЕНИИ РАСТОРЖЕНИЯ БРАКА И РАЗЛУЧЕНИЯ И ПРИЗНАНИЯ ТА- КОВЫХ В СВЯЗИ С РАТИФИКАЦИЕЙ ЛЮКСЕМБУРГСКОГО И ГААГСКОГО ДОГОВОРОВ О ПРИЗНАНИИ РЕШЕ- НИЙ, КАСАЮЩИХСЯ БРАЧНЫХ УЗ, И ПРИЗНАНИИ РАЗВОДОВ И РАЗЛУ- ЧЕНИЙ СООТВЕТСТВЕННО	445
	ОБЪЕДИНЕННЫЕ АРАБСКИЕ ЭМИ- РАТЫ	448
	ЗАКОН 1985 г. О ГРАЖДАНСКИХ СДЕЛКАХ	449

<i>ВВОДНАЯ</i>	<i>Общие положения</i>	449
<i>ГЛАВА.</i>		
Часть 1.	Положения относящиеся к применению и действию Закона во времени и пространстве	449
Раздел 3.	Применение Закона в пространстве	449
	ПЕРУ	454
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1984 г.	455
<i>КНИГА X.</i>	<i>Международное частное право</i>	455
Титул I.	Общие положения	455
Титул II.	Юрисдикционная компетенция	456
Титул III.	Применимый закон	458
Титул IV.	Признание и исполнение иностранных судебных и арбитражных решений	464
	ПОЛЬША	468
	ЗАКОН 1965 г. О МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ	469
	<i>I. Общие положения</i>	469
	<i>II. Лица</i>	470
	<i>III. Форма сделок</i>	471
	<i>IV. Исковая давность</i>	471
	<i>V. Брак</i>	471
	<i>VI. Родство</i>	472
	<i>VII. Опекa и попечительство</i>	473
	<i>VIII. Собственность и другие вещные права</i>	473
	<i>IX. Обязательства</i>	473
	<i>X. Трудовые отношения</i>	475
	<i>XI. Наследование</i>	475
	<i>XII. Заключительные положения</i>	476
	ПОРТУГАЛИЯ	478
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1966 г.	479
<i>КНИГА I.</i>	<i>Общая часть</i>	479
Титул I.	Законы, их толкование и применение	479
Глава III.	Права иностранцев и коллизии законов	479
Раздел I.	Общие положения	479
Раздел II.	Коллизионные нормы	481
Подраздел I.	Сфера и определение личного закона	481
Подраздел II.	Закон, регулирующий правовые сделки	483
Подраздел III.	Закон, регулирующий обязательства	484
Подраздел IV.	Закон, регулирующий вещи	485
Подраздел V.	Закон, регулирующий семейные отношения	486

Подраздел VI.	Закон, регулирующий наследование	489
Титул II.	О правоотношениях	490
Подтитул IV.	Об осуществлении и защите прав	490
Глава II.	Доказательства	490
Раздел I.	Общие положения	490
<i>КНИГА V.</i>	<i>Наследственное право</i>	490
Титул IV.	О наследовании по завещанию	490
Глава V.	Форма завещания	490
Раздел II.	Особые формы	490
	РУМЫНИЯ	492
	ЗАКОН 1992 г. I 105 ПРИМЕНИТЕЛЬНО К РЕГУЛИРОВАНИЮ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА	493
<i>ГЛАВА I.</i>	<i>Общие положения</i>	493
<i>ГЛАВА II.</i>	<i>Физические лица</i>	494
Раздел 1.	Статус физических лиц	494
Раздел 2.	Брак и развод	495
Раздел 3.	Происхождение детей	496
Раздел 4.	Алиментное обязательство	498
Раздел 5.	Защита недееспособных и ограниченно дееспособных лиц	498
<i>ГЛАВА III.</i>	<i>Юридические лица</i>	499
<i>ГЛАВА IV.</i>	<i>Общие положения о физических и юридических лицах</i>	500
<i>ГЛАВА V.</i>	<i>Вещи</i>	501
Раздел 1.	Общие положения	501
Раздел 2.	Движимые вещи	501
Раздел 3.	Транспортные средства	502
Раздел 4.	Ценные бумаги	502
Раздел 5.	Бестелесное имущество	503
Раздел 6.	Формы оглашения	503
<i>ГЛАВА VI.</i>	<i>Наследование</i>	504
<i>ГЛАВА VII.</i>	<i>Правовая сделка</i>	504
<i>ГЛАВА VIII.</i>	<i>Договорные и внедоговорные обязательства</i>	505
Раздел 1.	Условия о содержании договора	505
Раздел 2.	Условия о форме и об оглашении договора	507
Раздел 3.	Договор купли-продажи	508
Раздел 4.	Договоры о посредничестве	509
Раздел 5.	Трудовой договор	510

Раздел 6.	Другие договоры	510
Раздел 7.	Неосновательное обогащение и ведение чужих дел без поручения	511
Раздел 8.	Противоправное действие	511
Раздел 9.	Ответственность за посягательства против личности	512
Раздел 10.	Ответственность за товар	512
Раздел 11.	Ответственность за недобросовестную конкуренцию	513
Раздел 12.	Передача обязательств и их погашение	513
Раздел 13.	Общие положения	514
<i>ГЛАВА IX.</i>	<i>Переводной вексель, простой вексель и чек</i>	514
Раздел 1.	Общие положения	514
Раздел 2.	Простой и переводной вексель	515
Раздел 3.	Чек	516
<i>ГЛАВА X.</i>	<i>Гражданское морское и речное судоходство и гражданская авиация</i>	516
Раздел 1.	Общие положения	516
Раздел 2.	Речные и морские суда	517
Раздел 3.	Воздушные суда	518
<i>ГЛАВА XI.</i>	<i>Приобретательная и исковая давность</i>	518
<i>ГЛАВА XII.</i>	<i>Процессуальные нормы в международном частном праве</i>	518
Раздел 1.	Судебная юрисдикция	518
Раздел 2.	Закон, применяемый к процессу в международном частном праве	521
Раздел 3.	Статус иностранца как стороны в деле	522
Раздел 4.	Сила иностранных судебных решений	523
Раздел 5.	Мировые соглашения	525
Раздел 6.	Арбитраж в международном частном праве	526
<i>ГЛАВА XIII.</i>	<i>Заключительные положения</i>	526
	США	528
	ЕДИНООБРАЗНЫЙ ТОРГОВЫЙ КОДЕКС	530
<i>РАЗДЕЛ 1.</i>	<i>Общие положения</i>	530
<i>РАЗДЕЛ 2.</i>	<i>Продажа</i>	531
<i>РАЗДЕЛ 2А.</i>	<i>Договоры аренды</i>	531
<i>РАЗДЕЛ 4.</i>	<i>Банковские депозиты и инкассовые операции</i>	532
<i>РАЗДЕЛ 4А.</i>	<i>Перевод средств</i>	532
<i>РАЗДЕЛ 8.</i>	<i>Инвестиционные ценные бумаги</i>	533

<i>РАЗДЕЛ 9. Обеспечение сделок. Продажа причитающихся платежей и бумаг на недвижимость</i>	534
Луизиана	538
ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1825 г. (В РЕДАКЦИИ ЗАКОНА 1991 г. № 923)	540
Глава III. Коллизии законов	540
КНИГА IV. Коллизии законов	541
Титул I. Общие положения	541
Титул II. Статус	542
Титул III. Супружеское имущество	542
Титул IV. Наследование	544
Титул V. Вещные права	545
Титул VI. Договорные обязательства	546
Титул VII. Деликатные и квазиделиктные обязательства	547
Титул VII. Освобождающая давность	549
ТАИЛАНД	552
ЗАКОН 1938 г. О КОНФЛИКТЕ ЗАКОНОВ	552
РАЗДЕЛ I. Общие положения	553
РАЗДЕЛ II. Статус и дееспособность лиц	554
РАЗДЕЛ III. Обязательства	555
РАЗДЕЛ IV. Вещи	555
РАЗДЕЛ V. Семья	556
РАЗДЕЛ VI. Наследование	558
ТУНИС	560
КОДЕКС МЕЖДУНАРОДНОГО ЧАСТНОГО ПРАВА 1998 г.	561
<i>ТИТУЛ I. Общие положения</i>	561
<i>ТИТУЛ II. Компетенция тунисских юрисдикционных органов</i>	561
<i>ТИТУЛ III. Экзекватура на решения и акты иностранных юрисдикционных органов</i>	563
<i>ТИТУЛ IV. Иммунитеты</i>	564
<i>ТИТУЛ V. Применимый закон</i>	565
Глава I. Общие положения: коллизии законов	565
Глава II. Право лиц	567
Глава III. Семейные права	568
Глава IV. Безвозмездный переход имуществ	569
Глава V. Имущества	569
Глава VI. Обязательства	570
Раздел I. Обязательства из сделок	570
Раздел II. Обязательства из закона	571

	ТУРЦИЯ	574
	ЗАКОН 1982 г. № 2675 О МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ И МЕЖДУНАРОДНОМ ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ	575
<i>ГЛАВА I.</i>	<i>Международное частное право</i>	575
Раздел 1.	Общие положения	575
	Сфера применения	575
	Применение иностранного права	575
	Изменение коллизионной привязки	575
	Право, применимое в соответствии с принципом гражданства	575
	Нарушение публичного порядка	576
	Форма сделок	576
	Исковая давность	576
Раздел 2.	Коллизионные нормы	576
	Право- и дееспособность	576
	Личная или имущественная опека и попечительство	577
	Объявление лица безвестно отсутствующим или умершим	577
	Обручение	577
	Заключение брака	577
	Развод и разлучение	578
	Режим имущественных отношений между супругами	578
	Брачное происхождение	578
	Легитимация	578
	Внебрачное происхождение	578
	Усыновление (удочерение)	579
	Родительская власть	579
	Родительская власть в случае развода	579
	Обязанность предоставлять содержание	579
	Наследование	579
	Вещные права	580
	Договорные обязательства	580
	Неправомерные действия	580
	Неосновательное обогащение	580
<i>ГЛАВА II.</i>	<i>Международный гражданский процесс</i>	581
Раздел 1.	Международная компетенция турецких судов	581
	Международная компетенция	581

	Дела, связанные с личным статусом турецких граждан	581
	Отдельные дела, относящиеся к личному статусу иностранцев	581
	Наследственные дела	581
	Соглашение о компетенции	581
	Гарантии	582
	Случаи невозможности освобождения иностранного государства от судебной ответственности	582
Раздел 2.	Исполнение и признание иностранных судебных и арбитражных решений	582
	Распоряжения об исполнении	582
	Полномочия и компетенция	582
	Ходатайство об исполнении	583
	Предоставляемые с ходатайством документы	583
	Условия вынесения распоряжения об исполнении	583
	Извещения и возражения	584
	Распоряжение суда	584
	Исполнение решения и кассационное обжалование	584
	Признание	584
	Исполнение иностранных арбитражных решений	585
	Порядок подачи ходатайства и его рассмотрения	585
	Основания отказа в вынесении распоряжения об исполнении	585
ГЛАВА III.	<i>Заключительные положения</i>	586
	Отменяемые положения	586
	Вступление в силу	586
	Исполнение	586
	УРУГВАЙ	588
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1868 г. (в РЕДАКЦИИ ЗАКОНА 1941 Г. № 10084)	588
	<i>Заключительный титул</i>	588
	Приложение	588
	ФРАНЦИЯ	592
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1804 г.	594
	ВВОДНЫЙ ТИТУЛ	594

Книга первая.	О лицах	594
Книга третья.	О различных способах, которыми приобретаетя собственность	597
	ЧЕХИЯ	602
	ЗАКОН 1963 г. О МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ И ПРОЦЕССЕ	603
	<i>ВВОДНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ</i>	603
<i>ЧАСТЬ I.</i>	<i>Коллизионные нормы о правовом положении иностранцев</i>	603
Раздел 1.	Коллизионные нормы	603
	Вещные права	604
	Обязательственные права	604
	Трудовое право	606
	Наследственное право	607
	Семейное право	607
	Отношения между супругами	607
	Отношения между родителями и детьми	608
	Опека	609
Раздел 2.	Положение иностранцев	610
Раздел 3.	Общие положения	610
<i>ЧАСТЬ II.</i>	<i>Международное процессуальное право</i>	611
Раздел 1.	Компетенция чехословацких органов юстиции	611
	Компетенция по брачно-семейным делам	611
	Компетенция по наследственным делам	613
Раздел 2.	Постановления о разбирательстве	615
	Положение иностранцев в процессе	615
	Установление содержания иностранного права и взаимность	616
	Правовая помощь в отношениях с иностранными государствами	617
Раздел 3.	Признание и исполнение иностранных решений	618
	ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ	620
	ЧИЛИ	622
	ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС 1855 г.	623
	Вводный титул	623
§ 3.	Действие закона	623
<i>КНИГА ПЕРВАЯ.</i>	<i>О лицах</i>	624
Титул IV.	О браке	624
Титул VI.	Обязательства и права между супругами	624

§ 1.	Общие правила	624
<i>КНИГА ТРЕТЬЯ</i>	<i>О правопреемстве ввиду смерти и дарениях между живыми</i>	625
Титул I.	Определения и общие правила	625
Титул II.	Правила, относящиеся к наследованию без завещания	625
Титул III.	Об упорядочивании завещания	625
§ 3.	О завещании публично составленном в иностранном государстве	625
<i>КНИГА ЧЕТВЕРТАЯ.</i>	<i>Об обязательствах в общем и договорах</i>	626
Титул II.	О сделках и объявления воли	626
Титул XXXVIII.	Об ипотеке	626
	ШВЕЙЦАРИЯ	626
	ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН 1987 г. О МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ	629
<i>ГЛАВА 1.</i>	<i>Общие положения</i>	629
Раздел 1.	Сфера применения	629
Раздел 2.	Компетенция	629
Раздел 3.	Применимое право	631
Раздел 4.	Место жительства, место нахождения и гражданство	632
Раздел 5.	Признание и исполнение иностранных решений	633
<i>ГЛАВА 2.</i>	<i>Физические лица</i>	635
<i>ГЛАВА 3.</i>	<i>Брак</i>	636
Раздел 1.	Заклучение брака	636
Раздел 2.	Основные правовые последствия брака	637
Раздел 3.	Имущественные отношения между супругами	638
Раздел 4.	Развод и режим раздельного проживания супругов	640
<i>ГЛАВА 4.</i>	<i>Происхождение детей</i>	642
Раздел 1.	Происхождение по рождению	642
Раздел 2.	Признание ребенка	642
Раздел 3.	Усыновление	643
Раздел 4.	Юридические последствия происхождения детей	644
<i>ГЛАВА 5.</i>	<i>Опека и другие охранные меры</i>	645
<i>ГЛАВА 6.</i>	<i>Наследование</i>	645
<i>ГЛАВА 7.</i>	<i>Вещное право</i>	648

ГЛАВА 8.	<i>Интеллектуальная собственность</i>	649
ГЛАВА 9.	<i>Обязательственное право</i>	650
Раздел 1.	Договоры	650
Раздел 2.	Неосновательное обогащение	653
Раздел 3.	Обязательства из причинения вреда	654
Раздел 4.	Общие положения	656
Раздел 5.	Иностранные решения	658
ГЛАВА 10.	<i>Товарищества</i>	658
ГЛАВА 11.	<i>Несостоятельность и мировое соглашение в конкурсном производстве</i>	662
ГЛАВА 12.	<i>Международный арбитраж</i>	664
ГЛАВА 13.	<i>Заключительные положения</i>	668
Раздел 1.	Отмена и изменение действующего законодательства	668
Раздел 2.	Переходные положения	668
Раздел 3.	Референдум и введение в действие	669
	ПРИЛОЖЕНИЕ	669
	Отмена и изменение действующего законодательства	669
1.	Отмена действующего законодательства	669
2.	Изменение действующего законодательства	670
	ЭСТОНИЯ	674
	ЗАКОН 1994 г. ОБ ОБЩИХ ПРИНЦИПАХ ГРАЖДАНСКОГО КОДЕКСА	674
Глава 10.	Общие положения	674
Глава 11.	Лица и сделки	676
Раздел 1.	Лица	676
Раздел 2.	Сделки	677
Глава 12.	Семейное право	678
Глава 13.	Вещное право	680
Глава 14.	Право наследования	681
Глава 15.	Обязательственное право	681
Раздел 1.	Договоры	681
Раздел 2.	Деликтный вред и неосновательное обогащение	683
	ЮГОСЛАВИЯ	686
	ЗАКОН 1982 г. О РАЗРЕШЕНИИ КОЛЛИЗИЙ ЗАКОНОВ С ПРАВИЛАМИ ДРУГИХ СТРАН	687
ГЛАВА ПЕРВАЯ.	<i>Основные положения</i>	687

<i>ГЛАВА ВТОРАЯ.</i>	<i>Применимое право</i>	689
<i>ГЛАВА ТРЕТЬЯ.</i>	<i>Компетенция и процесс</i>	695
1.	Компетенция суда и других органов Союзной Республики Югославии в делах с международным элементом	695
2.	Прочие положения	703
<i>ГЛАВА ЧЕТВЕРТАЯ.</i>	<i>Признание и исполнение иностранных решений</i>	705
1.	Признание и исполнение иностранных судебных решений	705
2.	Признание и исполнение иностранных арбитражных решений	707
3.	Процесс признания и исполнения иностранных судебных и арбитражных решений	709
<i>ГЛАВА ПЯТАЯ.</i>	<i>Особые положения</i>	709
<i>ГЛАВА ШЕСТАЯ.</i>	<i>Переходные и заключительные положения</i>	710
	ЮЖНАЯ КОРЕЯ	712
	ЗАКОН 1962 г. О КОЛЛИЗИЯХ ЗАКОНОВ	713
<i>ГЛАВА I.</i>	<i>Общие положения</i>	713
<i>ГЛАВА II.</i>	<i>Положения, касающиеся гражданского дела</i>	714
<i>ГЛАВА III.</i>	<i>Положения, касающиеся коммерческих дел</i>	718
	ЗАКОН 1958 г. О ПОДПИСИ И ПЕЧАТИ ИНОСТРАНЦА	721
	ГРАЖДАНСКО-ПРОЦЕДУАЛЬНЫЙ КОДЕКС 1960 г.	722
	ЗАКОН 1991 г. № 4342 О МЕЖДУНАРОДНОМ СУДЕБНОМ СОДЕЙСТВИИ ПО ГРАЖДАНСКИМ ДЕЛАМ	730
<i>ГЛАВА I.</i>	<i>Общие положения</i>	730
<i>ГЛАВА II.</i>	<i>Поручение иностранному государству</i>	731
<i>ГЛАВА III.</i>	<i>Поручение иностранного государства</i>	732
	ЯПОНИЯ	736
	ЗАКОН 1898 г. № 10 О ПРИМЕНЕНИИ ЗАКОНОВ	737

ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ

ПЕРЕЛІК ХРЕСТОМАТІЙ НА ІНШИХ ПУБЛІКАЦІЙ З МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА (ПОСЛІДОВНІСТЬ — ХРОНОЛОГІЧНА)

Корецький В. М. Очерки англо-американской доктрины и практики международного частного права. — М.: Госюриздат, 1948. — 394 с.

Международное частное право / Под общ. ред. Т. К. Матвеева. — К.: Вища школа, 1985. — 186 с.

Гражданское и торговое право капиталистических государств: Учебник. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Международные отношения, 1993. — 560 с. Тираж — 30 000 экз.

Баймуратов М. А. Международное частное право. — Одесса, 1996.

Мамутов В. К., Чувпило О. О. Гоподарче право зарубіжних країн. — К.: Ділова Україна, 1996. — 352 с.

Международное частное право: Сборник документов // Составители и авторы вступительной статьи К. А. Бекашев, А. Г. Ходаков. — М.: БЕК, 1997. — 973 с.

Международное частное право. Действующие нормативные акты: Учеб. пособие / Сост. Г. К. Дмитриева, М. В. Филимонова. — М.: Изд-во Инт-та международного права и экономики им. А. С. Грибоедова, 1997. — 624 с. Тираж — 5000 экз.

Лубський В. І., Борис В. Д. Мусульманське право: Навч. посібник. — К.: Вілбор, 1997. — 256 с.

Международное частное право: Учеб. пособие / Сост. Д. В. Задыхайло. — Харьков: Консум, 1998. — 752 с.

Курс международного торгового права / Тынель А., Функ Я., Хвалей В. — Минск: Амалфея, 1999. — 704 с. Тираж — 3000 экз.

Мережко О. О. Lex Mercatoria: теорія та принципи транснаціонального торговельного права. — К.: Таксон, 1999. — 414 с. Наклад — 500 примірників.

Міжнародне приватне право. Міжнародні економічні договори України // Відповідальні редактори та упорядники А. Довгерт та В. Крохмаль. — К.: Порт-Рояль, 2000. — т. 1. — 992 с.; т. 2 — 1312 с.

Попов А. А. Торговое право: Учеб. пособие. — 2-е изд., доп. и перераб. — Харьков: Каравелла, 2000. — 328 с. Тираж — 1000 экз.

Дахно І. І. Програма вивчення дисципліни «Цивільне та комерційне право зарубіжних країн». — К.: МАУП, 2000. — 24 с.

Дахно І. І. Програма вивчення дисципліни «Міжнародне торговельне право». — К.: МАУП, 2000. — 30 с.

Кох Х., Магнус У., Винклер фон Моренфельс П. Международное частное право и сравнительное правоведение / Пер. с нем. д. ю. н. Ю. Н. Юмашева. — М.: Международные отношения, 2001. — 480 с. Тираж — 3000 экз.

Боярська З. І. Міжнародне комерційне право. — К.: КНЕУ, 2002. — 196 с. Наклад — 600 примірників.

Навчально-методичний комплекс з курсу «Міжнародне приватне право» для студентів юридичного факультету денної форми навчання / Укл. І. І. Дахно. — К.: Академія праці і соціальних відносин, 2002. — 30 с.

Навчально-методичний комплекс з курсу «Міжнародне приватне право» для студентів юридичного факультету заочної форми навчання / Укл. І. І. Дахно. — К.: Академія праці і соціальних відносин, 2002. — 20 с.

Кивалова Т. С., Короткий Т. Р. Международное частное право: Метод. указания по учеб. дисциплине / Под ред. М. Е. Черкеса // Одесск. национальн. юрид. академия. — Одесса: Феникс, 2004. — 92 с.

Кисіль В. І. Міжнародне приватне право: питання кодифікації. — 2-е доповн. і переоб. вид. — К.: Україна, 2005. — 480 с. Наклад — 1000 примірників.

Степанюк А. А. Міжнародне приватне право: теоретичні аспекти правового регулювання. — М.: Майдан, 2005. — 199 с.

Міжнародне приватне право. Програма для студентів спеціальності 6.060101 «Правознавство» / Укл. І. І. Дахно. — К.: Київський національний університет культури і мистецтв, 2005. — 12 с.

Міжнародне приватне право. Робота програма для студентів спеціальності 6.060101 «Правознавство» / Укл. І. І. Дахно. — К.: Київський національний університет культури і мистецтв, 2005. — 41 с.

Зеркалов Д. В. Международное торговое право. Справочник. — К.: Дакор КНТ, 2006. — 628 с.

ГЛОСАРІЙ

А

- Абсолютний імунітет держави** — держава не втрачає властивості суверена, діючи і як суб'єкт міжнародного приватного права, отже ніколи не втрачає державного імунітету.
- Автономія волі** — див ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право»
- Автономія волі сторін** — принцип міжнародного приватного права, який дозволяє сторонам підпорядковувати свої відносини праву будь якої країни, якщо на це немає заборони у країні, яка надає сторонам відповідну можливість.
- Автономна кваліфікація норми права** — концепція про те, що кваліфікація повинна бути виконана без будь-якої конкретної системи права, тобто бути наддержавною і свого роду космополітичною.
- Автономність арбітражної угоди** — принцип, за яким визнання недійсності контракту не тягне за собою недійсності арбітражної угоди, зафіксованої у ньому.
- Автономна кваліфікація** — така, яка не підпорядкована праву якоїсь однієї країни, а відбувається на основі узагальнення понять різних систем, спираючись на метод порівняльного правознавства.
- Автономна кодифікація міжнародного приватного права** — така, за якої норми цієї галузі права широко викладаються в окремому законі.
- Акцепт** — заява або сама поведінка отримувача оферти, яка висловлює згоду з офертою.
- Альтернативна колізійна норма** — така, яка надає сторонам можливість вибору права лише з того набору, який вона пропонує.
- Альтернативні кодифікації міжнародного приватного права** — такі, що знаходяться поза автономною і галузевою кодифікаціями міжнародного приватного права.
- Альтернативні способи розв'язання приватноправових спорів** — ті, які можливі поза державним судом і міжнародним комерційним арбітражем — примирильне провадження, посередництво, доарбітражне провадження, міні-процес.
- У примирювальній процедурі завдяки третім особам сторони схиляються до взаємоприйняттого компромісу.
- За посередництва посередник діє як провідник волі сторін і не має права самостійно ухвалювати рішення щодо розв'язання спору.
- Апостіль** — спеціальний штамп у вигляді квадрата зі стороною щонайменше 9 см, текстом з 10 пунктів та заголовком французькою мовою. Цей штамп підтверджує справжність підпису, печатки, посади особи, яка підписала документ.

- Арбітраж типу «ad hoc»** — разовий або ізольований арбітражний суд, що утворюється для розгляду конкретної справи і припиняється після її розгляду та набрання рішенням законної сили.
- Арбітражна угода** — це угода сторін про передачу до комерційного арбітражу всіх або певних спорів, які виникли або можуть виникнути між ними у зв'язку з будь-якими конкретними правовідносинами, незалежно від того, чи мають вони договірний характер чи ні.
- Арбітражне застереження** — форма арбітражної угоди, що є складовою частиною зовнішньоекономічного контракту.
- Арбітражне рішення** — письмове врегулювання спору, ухвалене за результатами арбітражного розгляду.
- Арбітражний збір** — це збір, який справляється з кожної прийнятої до розгляду справи. Арбітражний збір включає в себе арбітражний гонорар (гонорар арбітрів) та арбітражний збір для покриття витрат на утримання суду.

B

- Вексель** — письмове зобов'язання позичальника (векселедавця) кредиту (векселеотримувачеві) сплатити зазначену у векселі суму у визначений термін.
- Взаємна гармонізація** — запозичення країнами норм права, спираючись, передусім, на рішення міжнародних організацій, модельні й типові закони у результаті чого з'являються схожі, але не тотожні закони та інші нормативні акти.
- Взаємність** -принцип, що означає застосування у певній державі права іншої держави, оскільки остання застосовує у себе право першої держави.
Див. також ст. 11 Закону України «Про міжнародне приватне право».
- Вибір права** — див. ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право»
- Виключна підсудність**-поняття, яке означає, що лише вітчизняні суди можуть розглядати і ухвалювати рішення за певними справами за участю іноземного елемента.
Див. також ст. 77 Закону України «Про міжнародне приватне право».
- Визнання рішення іноземного суду** — поширення законної сили рішення іноземного суду на території іншої країни відповідно до її законодавства.
Див. також ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право»
- Виконання рішення іноземного суду** — застосування засобів примусового виконання рішення іноземного суду на території країни в порядку, передбаченому законом.
- Виставковий пріоритет** — встановлений Паризькою конвенцією про охорону промислової власності від 20.03.1883 р. порядок надання

правової охорони винаходам, корисним моделям, промисловим зразкам, товарним знакам у випадку розміщення відповідних експонатів на офіційних виставках.

Витрати арбітражного провадження — це спеціальні витрати, які виникають у зв'язку з арбітражним розглядом окремих справ (витрати на проведення експертизи та переклади; суми, що мають бути виплачені експертам, перекладачам та свідкам; виплати на відрядження по розгляду справи та інші).

Витрати сторін у міжнародному комерційному арбітражі — це витрати, які несе кожна сторона окремо у зв'язку із захистом своїх інтересів через представників перед арбітражним судом.

Відсилання до права третьої держави — див. ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право»

Внутрішні колізійні норми — такі, які містяться у національному законодавстві.

Внутрішні колізійні і матеріально-правові норми — такі, що створюються і застосовуються державою самостійно. Вони вирішують колізію вітчизняного та іноземного законів, інколи — колізію іноземних законів.

Внутрішнє законодавство — термін охоплює не лише закони, але і інші нормативно-правові акти держави.

Вторинна кваліфікаційна норма права за законом суду — кваліфікація, що відбувається після вирішення колізійної проблеми на користь іноземного права. Відбувається згідно з правилами і принципами іноземного права.

Вторинна кваліфікація у міжнародному приватному праві — така що відбувається після первинної кваліфікації. Застосовується якщо виникає потреба у тлумаченні окремих понять права.

Г

Гармонізація права — процес, спрямований на зближення права різних держав, на усунення чи зменшення відмін між ними у сфері права.

Галузева кодифікація міжнародного приватного права — така, яка передбачає класифікацію міжнародного приватного права за галузями (Повітряний кодекс, Кодекс торговельного мореплавства тощо).

Генеральна колізійна норма — така норма, яка застосовується до країн з множинністю правових систем (територіальних та інших) і дозволяє вибрати належне право поміж двох чи більше чинних.

Генеральний делікт — всеосяжне формулювання протиправної дії, яка завдає матеріальну та/чи моральну шкоду.

Гнучкі колізійні норми — такі, що допускають ухвалення рішення на розсуд судді.

Д

Двостороння колізійна норма — така норма, яка містить загальні ознаки, правила, принципи, якими слід користуватися, вибираючи право належної держави і результат вибору стає відомим лише після повного аналізу правовідносин щодо всіх встановлених критеріїв.

Делінквент — особа, яка завдала позадоговірну шкоду, за яку держава встановила відповідальність.

Дерогаційна угода — угода сторін про вибір підсудності на користь іноземного суду.

Делокалізація міжнародного комерційного арбітражу — відокремлення міжнародного комерційного арбітражу від національного законодавства тієї країни, у якій відбувається цей арбітраж.

Джерела міжнародного приватного права:

- міжнародні договори;
- внутрішнє (національне) законодавство, що стосується іноземного елемента;
- судова й арбітражна практика;
- звичаї;
- доктрини авторитетних вчених.

Диспозитивна колізійна норма — така норма, яка дозволяє сторонам, спираючись на автономію їх волі, обрати за загальною згодою право іншої країни, якщо їх не влаштовує право країни, яка пропонує можливість вибору.

Договірна концепція шлюбу — стверджує, що до укладання шлюбу встановлюються умови як і до інших договорів (контрактів).

Договірні колізійні норми — уніфіковані колізійні норми, зафіксовані у міждержавних угодах у результаті узгодженої волі договірних держав.

Договірні колізійні і матеріально-правові норми — такі, що створюються на підставі міжнародних угод і їм надається сила національного права.

Договори споживання — договори про придбання товарів та одержання послуг особою (споживачем) не для цілей підприємницької діяльності.

Див. також ст. 45 Закону України «Про міжнародне приватне право».

Доміціль — місце постійного проживання особи.

Дружні посередники — арбітри міжнародного комерційного арбітражу, які діють у такій якості, якщо вповноважені на це сторонами спору і застосований закон таке дозволяє.

Дуалістичні концепції джерел міжнародного приватного права — такі, які стверджують, що система норм міжнародного приватного права за своїм характером є подвійною, бо у своєму складі має як внутрішні, так і міжнародні норми.

E

- Екзекватура** — прийняття судом ухвали, яка санкціонує виконання іноземного судового рішення, надаючи йому примусову силу.
- Екстравертність міжнародного приватного права** — регулювання цим правом відносин, що стосуються двох чи більше держав.
- Ефективне місцезнаходження** — див «Осідлість».

З

- Загальна колізійна норма** — така, яка вказує на право, що застосовується до певних правовідносин.
- Заручини** — договір про майбутній шлюб.
- Застереження про публічний порядок**-принцип незастосування норми права іноземної держави, якщо таке застосування є несумісним з публічним порядком (правопорядком) певної країни.
Див також ст. 12 Закону України «Про міжнародне приватне право»
- Звичаї міжнародного торговельного обороту** — звичаї міжнародного приватного права, неписані правила. Вони є стійкими правилами, що склалися у практиці, але не мають обов'язкової юридичної сили.
- Зворотне відсилання** — див. ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право».
- Зміст правочину** — встановлений законодавством обсяг прав і обов'язків щодо конкретного правочину. Часто формулюються суттєві умови різних видів договорів.
Див. також ст. 32 Закону України «Про міжнародне приватне право».
- Зміст арбітражного застереження** — зазначення процедурних питань та вказівка на вибір права, яке підлягає застосуванню арбітрами під час розв'язання спору по суті.
- Змішаний делікт** — правопорядок, якому відоме як формулювання генерального делікту, так і застосування окремих фактичних складів правопорушень.
- Змішаний режим майна подружжя** — означає, що впродовж перебування у шлюбі подружжя розпоряджається майном окремо, а у разі розлучення це майно утворює загальну масу, яка ділиться порівну.
- Зобов'язувальний статут договору** — цивільне право країни, що регулює сутність правовідносин за договором, але яке не поширюється на питання право- і дієздатності сторін договору, представництва, довіреності на вчинення договору, форми договору, речових прав на майно. Це право, зокрема, поширюється на тлумачення договору, права і обов'язки сторін, виконання договору, наслідки невиконання або неналежного виконання договору, наслідки недійсності договору.
- Зустрічна оферта** — відповідь на оферту, яка містить додаткові умови, обмеження чи зміну умов запропонованої оферти.

- Ієрархічні колізії міжнародного приватного права** — інша їх назва — вертикальні. Означають встановлення пріоритету джерел права.
- Імперативна колізійна норма** — така, що містить категоричні вказівки про вибір права належної країни й не дозволяє відхилитися від цієї вказівки.
- Імунітет держави від попереднього забезпечення позову** — полягає в тому, що в іноземному суді без згоди держави її майно не може бути предметом забезпечення позову.
- Імунітет держави від примусового виконання судового рішення** — без згоди держави суд іноземної держави не може здійснити виконання рішення, ухваленого проти неї судом (третейським судом) іншої держави.
- Інкорпорація** — компанія належить правопорядку країни, де вона заснована.
- Іноземець** — особа, яка не перебуває у громадянстві певної країни і є громадянином (підданим) іншої держави, або держав.
- Іноземний елемент** — див. ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право»
- Іноземний суб'єкт господарської діяльності** — такий, що має постійне місцезнаходження або постійне місце проживання за межами країни.
- Іноземні юридичні особи** — юридичні особи, які зареєстровані за кордоном і правоздатність яких визначається за іноземним правом.
- Інтерперсональні колізії** — такі, що мають місце у країнах, де відсутні єдині загальнодержавні правові системи. Колізії найчастіше зустрічаються у сімейно-шлюбних та спадкових відносинах, де мають місце суперечності між нормами релігійного, племінного і цивільного права. Інтерперсональному праву притаманна відсутність зв'язку з чітко окресленими територіальними межами.
- Інтертемпоральні колізійні норми** — такі, які з'явилися у певній країні з одного і того ж приводу, але у різний час.
- Інтерперсональне приватне право** — стосується правовідносин між різними групами осіб певної країни, що належать до певних племен, етнічних чи релігійних груп. Визначає право общини, що підлягає застосуванню.
- Інтерлокальні колізії** — інша назва — міжобласні. Так, що зумовлені існуванням різних за змістом нормативних актів, що регулюють ті самі відносини у територіальних одиницях певної суверенної держави.

К

Категорії норми міжнародного приватного права — зазвичай їх поділяють на три категорії: колізійні, матеріальні, міжнародного цивільного процесу.

- Кваліфікація норми права за законом суду** — кваліфікація судом іноземного права, як свого власного. При цьому суд ставиться до іноземного права не як до права, а як до факту і оцінює його на свій розсуд як і будь-який інший факт.
- Кваліфікація норми права за принципом *lex cause*** — з точки зору її прихильників означає право суду на тлумачення іноземного закону на власний розсуд.
- Колізійна норма** — див. ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право».
- Колізійні критерії** — див. «Формула прикріплення».
- Колізійні норми** — правила вибору права країни, законодавство якої слід застосувати для врегулювання відносин, у яких бере участь іноземний елемент.
- Колізійні принципи** — див. «Формула прикріплення».
- Колізія колізій** — ситуація, за якої одні і ті ж фактичні обставини у різних правових системах мають різне регулювання.
- Колізія міжнародного приватного права** — явище, що породжується наявністю іноземного елемента у цивільно-правових відносинах і різним змістом цивільного права у таких державах, з якими пов'язані відповідні правові відносини.
- Колізійне питання** — вибір національного права, яке має застосовуватися для регулювання цивільних відносин, ускладнених іноземним елементом.
- Компроміс** — окрема угода, кладена, як правило, після виникнення спору. Інша назва — третейський запис.
- Конвенційний пріоритет** — встановлений Паризькою конвенцією про охорону промислової власності від 20.03.1883 року порядок визнання дати раніше подання відповідної заявки на винахід, промисловий зразок, товарний знак в іншій країні — учасниці Конвенції.
- Консорціум** — обов'язок спільного подружнього проживання з можливим веденням господарства.
- Консульські нотаріальні дії** — дії, які вчиняють консули чи інші дипломатичні представники за кордоном, згідно з чинним законодавством своїх країн.
- Консульські розлучення** — розлучення, що укладаються за кордоном у консульських установах.
- Консульські шлюби** — шлюби між громадянами, що укладаються за кордоном в консульських установах.
- Контроль** — концепція, яка стверджує що юридична особа є ворожою, якщо капітал компанії чи її керівництво знаходиться у руках громадян ворожої держави.
- Конференційна судноплавна лінія** — та, яка організована і функціонує на підставі угод конференцій судновласних компаній.
- Конфлікт законів** — альтернативна назва міжнародного приватного права, запропонована англійським правником Альбертом Дайсі наприкінці XIX ст.

Конфлікт кваліфікації — неузгодженість принципів права різних країн у результаті чого однакові за назвою норми права різних країн світу мають різний зміст, а різні за назвою норми мають тожний зміст.

Концедент — держава або її орган, який надає концесію іноземній особі.

Концесіонер — особа, яка отримала концесію.

Кульгаючі правовідносини — такі правовідносини у контексті міжнародного приватного права, які є чинними за правом певної країни і незаконними — за правом іншої.

Кумулятивна колізійна норма — така, яка допускає застосування права більше ніж однієї країни.

Кумуляція колізійних прив'язок — застосування законодавства кількох правових систем у процесі правозастосування.

Кумулятивна кодифікація міжнародного приватного права — така, яка передбачає ухвалення невеликого за обсягом закону про міжнародне приватне право, у якому викладаються загальні норми цієї галузі права, і включення колізійних норм у відповідні галузеві акти.

Л

Латентні колізії законів — див. «Приховані колізії».

Латинська система цивільної підсудності — підсудність за ознакою громадянства сторін спору.

М

Матеріальна взаємність — надання іноземцям таких самих прав, як і національним особам.

Матеріальні умови укладання шлюбу — умови, наявність або відсутність яких у належних випадках дозволяє або не дозволяє укласти шлюб тим, хто його бажає.

Матеріально-правова норма міжнародного приватного права — така, яка безпосередньо, без колізійної прив'язки, регулює відносини з іноземним елементом.

Метод спільного застосування колізійних норм — застосовується міжнародними комерційними арбітражними судами. Передбачає спільне застосування колізійних норм відповідних країн, пов'язаних зі спором.

Методи міжнародного приватного права — ними є матеріально-правовий та колізійний. За першого до міжнародних приватно-правових відносин безпосередню застосовуються норми, спеціально для цього створені. За другого відбувається пошук належного національного права, яке має застосовуватися для регулювання відповідних міжнародних приватно-правових відносин.

- Мирова угода** — арбітражне рішення на узгоджених умовах.
- Міжнародна арбітражна процедура** — процедура розгляду спору у міжнародному комерційному арбітражі.
- Міжнародна підсудність** — розмежування компетенції національних судів різних держав щодо розгляду цивільних справ за участю іноземного елемента.
- Міжнародне приватне право** — комплекс правових норм, що регулюють цивільні, трудові, сімейні, спадкові відносини, ускладнені іноземним елементом.
- Міжнародне усиновлення** — усиновлення, у якому усиновлювач і усиновлюваний мають громадянство різних держав або факт усиновлення стався за кордоном.
- Міжнародний договір України** — див. ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право».
- Міжнародний комерційний арбітраж** — інструмент розгляду цивільно-правових спорів, ускладнених іноземним елементом, що стосується переважно зовнішньоекономічної діяльності.
- Міжнародний комерційний третейський суд** — усталенішою назвою є «міжнародний комерційний арбітраж».
- Міжнародний торговельний зв'язок** — одноманітне правило поведінки, яке склалося у сфері міжнародної торгівлі між особами приватного права внаслідок неодноразового відтворення одних і тих же дій.
- Міжнародний цивільний процес** — комплекс питань, пов'язаних із порядком та особливостями розгляду у судах спорів, що впливають з цивільно-правових відносин, ускладнених іноземним елементом.
- Міжнародний цивільний процес** — відносини, що виникають у зв'язку з розглядом державними судами справ за участю іноземних осіб.
- Міжнародні імперативні норми** — це норми універсального застосування (заборона рабства, проституції, карточних боргів тощо).
- Міжнародні колізійні норми** — колізійні норми, що включаються до міжнародних договорів.
- Міжнародні юридичні особи** — ті, які прямо створені відповідно до міжнародного договору.
- Множинність правових систем-явище**, коли у державі є одночасно чинними дві і більше територіальних або інших правових систем.
Див. також ст. 15 Закону України «Про міжнародне приватне право»
- Мобільні колізії** — такі, які виникають внаслідок переходу особи зі сфери дії однієї правової системи до іншої.
- Моністичні концепції джерел міжнародного приватного права** — стверджують, що система норм міжнародного приватного права за своїм характером є єдиною і національною (внутрішньою).
- Муниципальна система права** — згідно з англійським правничим менталітетом — це та частина права держави, яка є протилежною міжнародному публічному праву.

H

Набувальна давність — добросовісне, відкрите і безперервне володіння впродовж встановленого терміну певною особою майном, яке не є її власністю, результатом чого є набуття нею права власності на це майно.

Див. також ст. 39 Закону України «Про міжнародне приватне право».

Національна імплементація — прийняття національним правом міжнародно-правових норм.

Див. «Трансформація норм міжнародних договорів у норми національного законодавства України».

Національний режим — надання іноземним особам (фізичним і юридичним) таких прав і обов'язків, які держава надає своїм особам.

Негативна колізія — явище, коли жодна з правових систем не визнає себе компетентною врегулювати правовідносини з іноземним елементом.

Негативне застереження про публічний порядок — виключення застосування іноземного права, оскільки воно суперечить «добрим звичаям» і меті національного права.

Незалежність арбітражного застереження — поняття означає, що застереженню притаманна самостійність і воно не залежить від інших умов договору. Зокрема, визначення договору недійсним не тягне визначення недійсним застереження.

Німецька (германська) система цивільної підсудності — підсудність за місцем проживання (знаходження) відповідача.

O

Обмежена юрисдикція держави — держава має владу приписувати певну поведінку, але обмежена у застосуванні засобів щодо реалізації своїх приписів.

Обмежений імунітет держави — див. „Функціональний (обмежений) імунітет держави”.

Обмеження волі сторін — втручання держави у правовідносини з іноземним елементом, коли держава не дозволяє їх учасникам вчиняти все те, щоб вони хотіли.

Обсяг колізійної норми — це вказівка на вид цивільних правовідносин з іноземним елементом, тобто на галузь та інститут, підгалузь, галузь права, яких ці правовідносини стосуються.

Обхід закону — див. ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право».

Одностороння гармонізація — адаптація права однієї держави до права іншої держави.

Одностороння колізійна норма — така норма, прив'язка якої негайно і безпосередньо вказує на право країни, яке слід застосовувати для врегулювання правовідносин з іноземним елементом.

Одностороння судноплавна лінія — така, що експлуатується одним судноплавником.

Особа без громадянства — особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства, не вважає своїм громадянином.

Особистий закон фізичної особи-поняття, що вказує на право країни, якому підпорядковується конкретна фізична особа у зв'язку з правоздатністю та дієздатністю.

Див. також ст. 16 Закону України «Про міжнародне приватне право».

Особистий закон юридичної особи-поняття, яке вказує право якої держави поширюється на конкретну юридичну особу у зв'язку з її дієздатністю.

Див. також ст. 25 Закону України «Про міжнародне приватне право».

Осідлість — особистим статутом юридичної особи є закон тієї країни, де знаходиться центр її управління. Інша назва «ефективне місце-знаходження».

Остаточне арбітражне рішення — рішення, яким припиняється арбітражний розгляд спору.

Основні форми кодифікації міжнародного приватного права:

Ними є:

— ухвалення самостійних законів про міжнародне приватне право;

— включення розділів колізійного характеру у галузеві нормативні акти;

— ухвалення комплексних нормативних актів, які містять норми міжнародного приватного права.

Оферта — пропозиція про укладення комерційного договору, адресована одній або декільком конкретним особам.

П

Пандектна система викладу тексту закону про міжнародне приватне право — така, за якої текст закону має загальну та особливу частини.

Парантелла — група кровних родичів, які походять від спільного предка.

Партикулярізм в міжнародному приватному праві — спроби застосувати до питань міжнародного приватного права засади національного цивільного права, не беручи до уваги міжнародний характер цивільно-правових відносин.

Паспортний документ — національний паспорт або документ, який його заміняє.

Первинна кваліфікація норми права за законом суду — вирішення питання про те, право якої країни підлягає застосуванню.

Первинна кваліфікація у міжнародному приватному праві — вважається передумовою вирішення колізійного питання, тобто визначення права, яке підлягає застосуванню.

- Підсудність за ознакою фактичної присутності відповідача** — система цивільної підсудності, яка бере до уваги фактичну можливість вручення відповідачу повістки про виклик до суду.
- Платформа чартера** — типовий договір перевезення, який афішує умови перевезення. Проформи мають рекомендаційний характер. Містять застереження щодо застосовуваного права і підсудності.
- Повна юрисдикція держави** — держава має владу приписувати певну поведінку всім особам, які знаходяться на їх території і має можливість будь-якими засобами забезпечувати виконання своїх приписів.
- Позитивна колізія** — явище, коли на врегулювання правовідносин з іноземним елементом претендують кілька правових систем.
- Попереднє колізійне питання** — таке, від розв'язання якого залежить розв'язання основного питання правовідносин. Наприклад — питання про чинність шлюбу з іноземцем, а вже потім питання про спадщину.
- Попереднє (стороннє) колізійне питання** — таке, від розв'язання правовідносин за яким залежить розв'язання інших правовідносин. Найчастіше трапляється у спадковому та сімейному праві.
- Право міжнародної торгівлі (lex mercatoria)** — правопорядок, який є незалежним від систем внутрішнього права. Іншими словами — позанаціональне торговельне (купецьке) право.
- Правова кваліфікація** — див. ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право».
- Правосуб'єктність фізичних осіб** — поняття, що розкривається через поняття «правоздатність» та «дієздатність».
- Презумпція тотожності іноземного права** — погляд судів англосаксонської системи права на іноземне право як на факт, а не як право. Зміст іноземного права невідомий суду і підлягає доведенню як і будь-який інший факт.
- Приватно-правові відносини** — див. ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право».
- Прив'язка колізійної норми** — вказівка на право держави, яке підлягає застосуванню для врегулювання відносин з іноземним елементом.
- Прийняття зворотного відсилання** — ситуація, за якої закон певної держави, отримавши відсилання правовідносин від іншої держави для їх врегулювання, цього не робить, а відсилає їх до закону попередньої держави, а та береться їх врегулювати.
- Приховані колізії** — текстуально схожі норми права різних країн, що мають різний зміст.
- Проформи чартерів** — типові договори перевезення.
- Проблема перехідного колізійного права** — розмежування дії старої і нової колізійної норми у сфері «мобільних колізій».
- Пряме визначення застосовуваного права на основі lex arbitrii** — у сфері міжнародного комерційного арбітражу поняття означає, що

вибір місця проведення арбітражу автоматично тягне за собою і вибір права відповідної держави для його застосування для розв'язання спору.

Подолання колізії міжнародного приватного права — завдання, яке полягає у розв'язанні конфліктів у правовому регулюванні цивільно-правових та пов'язаних з ними немайнових відносин, ускладнених іноземним елементом.

Позитивне застереження про публічний порядок — сукупність вітчизняних матеріально-правових норм, які усувають дію іноземного закону, тому що вітчизняний законодавець вважає певні свої правові норми особливо важливими.

Представництво іноземних суб'єктів господарської діяльності — утворення, що не мають імунітету і дипломатичних привілеїв, створені у будь-якій організаційній формі без статусу юридичної особи через яке повністю або частково здійснюється підприємницька діяльність іноземного суб'єкта господарювання.

Пророгаційна угода — угода сторін про вибір підсудності на користь державного суду своєї країни.

Проста альтернативна колізійна норма — така, альтернативні прив'язки якої є рівнозначними і кожна з них може бути застосована. Зазвичай ці прив'язки перераховуються за допомогою слова «або».

Постанова про припинення арбітражного розгляду — постановва третейського суду про припинення арбітражного розгляду, коли:

— позивач відмовляється від своєї вимоги якщо тільки відповідач не висуне заперечень проти припинення розгляду й третейський суд не визнає законний інтерес відповідача в остаточному врегулюванні спору;

— сторони домовляються про припинення розгляду;

— третейський суд визнає, що продовження розгляду стало з якоїсь причини непотрібним або неможливим.

P

Режим нації найбільшого сприяння — надання іноземцям максимуму тих прав, які надаються у договірному порядку особам третьої держави.

Режим роздільності майна подружжя — означає належність кожному з подружжя не лише його дошлюбного майна, а й того, що надбавне за час шлюбу за власні кошти.

Режим спільності майна подружжя — означає право спільної сумісної власності на майно, нажите впродовж шлюбу.

Реторсія — дії певної держави, які вона вчиняє з огляду на дискримінацію щодо її фізичних та юридичних осіб, запроваджену іншою державою.

Рецепція — одностороннє запозичення певною державою у іншої великої кількості правових норм.

Рішення іноземного суду — рішення іноземних судів у цивільних, трудових, сімейних справах, вироки іноземних судів у кримінальних справах у частині, що стосується конфіскації майна та відшкодування шкоди потерпілим, а також рішення іноземних арбітражів та акти інших органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних, трудових, сімейних справ, що набрали законної сили і підлягають визнанню і виконанню (і) на території іншої країни відповідно до її законодавства.

Рішення третейського суду у якості дружнього посередника — рішення як *ex aequo et bono*, ухвалене третейським судом у тому разі, коли сторони прямо уповноважили його на це.

С

Сепарація — інститут сімейного права, який передбачає розподільне проживання подружжя, коли чоловік і дружина не хочуть остаточно розривати сімейно-шлюбні взаємини. Найчастіше — це фаза що передує розлученню.

Сингулярний делікт — конкретна протиправна дія за англосаксонським правом.

Сингулярні колізійні норми — норми, які поєднують різні правопорядки у двосторонніх колізійних нормах.

Система навчального курсу «Міжнародне приватне право» — прийнято вирізняти: 1) загальну частину (предмет, суб'єкти, об'єкти, джерела тощо), 2) особливу частину (галузеву), 3) міжнародний цивільний процес та міжнародний комерційний арбітраж.

Складна альтернативна колізійна норма — така, прив'язки якої співпорядковані між собою. Генеральна (основна) прив'язка формулює загальне правило вибору права, яке призначено для пріоритетного застосування. Субсидіарна прив'язка є додатковою прив'язкою, яка формулює ще одне або ж кілька правил вибору права, що тісно пов'язане (чи пов'язані) з генеральною прив'язкою.

Складна колізійна норма — така, що містить кілька обсягів або прив'язок.

Спеціальна колізійна норма — норма, яка застосовується для врегулювання додаткових питань, що виникають у процесі реалізації певних правовідносин.

Спеціальний режим — надання певних іноземним особам деяких переваг порівнюючи з іншими юридичними особами.

Спільна судноплавна лінія — така, яка обслуговується кількома транспортними компаніями.

Ступенева кваліфікація у міжнародному приватному праві — така, що охоплює первинну і вторинну кваліфікації.

Суброгація — набуття всіх прав, які раніше належали кредитору, у результаті виконання третьою особою обов'язків боржника щодо відповідного кредитора.

Субсидіарна колізійна норма — така норма, яку застосовують тоді, коли не спрацьовує генеральна колізійна норма.

Судовий імунітет держави — поняття, яке означає, що державу без її згоди не можна притягти до відповідальності у суді іншої держави. У судах іноземної держави без згоди чужої іноземної держави не можуть застосовуватися:

пред'явлення позову;

залучення до участі у справі як відповідача або третьої сторони;

накладання арешту на її майно;

застосування щодо такого майна інших засобів забезпечення позову і звернення стягнення на нього.

Див. також ст. 79 Закону України «Про міжнародне приватне право».

Судові доручення

Уповноваження вітчизняними судами іноземним судам, іншим компетентним органам та консульським посадовим особам України на вручення документів, отримання доказів, проведення окремих процесуальних дій.

Див. також ст. 80 Закону України «Про міжнародне приватне право».

Супутні колізійні норми — такі, прив'язка яких містить посилання на право, яке регулює відповідні відносини.

Сфера дії міжнародного приватного права — відносини, що складаються у цивілістичному просторі, який виходить поза межі юрисдикції однієї держави.

T

Типи колізійних прив'язок — див. «Формула прикріплення».

Типові арбітражні застереження — такі, які містять вказівку на орган, який розглядає спір та зазначаються питання, пов'язані з процедурою вибору арбітрів.

Торговельне (купецьке) право — звичаї та узвичаєння, яких обов'язково дотримуються купці різних країн у процесі своєї підприємницької діяльності. Автономний правопорядок, спонтанно створений сторонами зовнішньоекономічних відносин. Існує незалежно від національних правопорядків.

Трансмісія — відсилання колізійною нормою права врегулювання правовідносин до закону третьої країни.

Транснаціональне банкрутство — таке, за якого кредитори, боржники або майно учасників цивільного обороту знаходяться на території різних країн.

Трансформація норм міжнародних договорів у норми національного законодавства України — процес перенесення змісту норм міжнародних договорів у внутрішнє законодавство країни, що може відбу-

ватися як за складнішою і довшою, так і простішою і коротшою процедурою (ратифікація, запозичення положень міжнародного договору для формування національного законодавства тощо.)

Третейський запис — форма арбітражної угоди, яка складається й подається у випадку виникнення спору, який сторонам не вдається врегулювати самостійно.

У

Угода про розподілення продукції — угода між державою та інвестором про розподілення продукції, одержаної внаслідок використання зарубіжної інвестиції.

Універсалізм в міжнародному приватному праві — спроби створити такі міжнародні договори, які б містили єдині принципи для розв'язання колізій законів.

Уніфікована колізійна норма — норма, яка у кожному конкретному випадку вказує на країну, право якої підлягає застосуванню.

Уніфіковані матеріально-правові норми — норми, запозичені в національне законодавство з міжнародно-правових актів (договорів, конвенцій тощо).

Ф

Факультативні арбітражні застереження — такі, які передбачають перелік питань, що їх розв'язують сторони у випадку виникнення спорів.

Формальна взаємність — означає надання іноземцям прав, встановлених для них національним законом.

Формальні умови укладення шлюбу — вимоги до процедури укладення шлюбу.

Форма правочину — спосіб зовнішнього виявлення волі учасника (учасників) правовідносин на певні дії чи утримання від них. Можуть бути усними та письмовими.

Див. також ст. 31 Закону України «Про міжнародне приватне право».

Формула прикріплення — прив'язка двосторонньої колізійної норми. Інші назви — колізійні принципи, колізійні критерії, типи колізійних прив'язок.

Функціональний (обмежений) імунітет держави — принцип згідно з яким держава має імунітет лише тоді, коли діє як суверен і не має імунітету, коли діє як суб'єкт міжнародного приватного права.

Функціональний підхід у виборі права — у сфері міжнародного комерційного арбітражу поняття означає, що у виборі застосовуваного права до уваги береться результат застосування тієї чи іншої колізійної норми. Метод спрямовується та краще регулювання правовідносин.

Ц

Центр експлуатації — особистим законом юридичної особи є закон країни, де особа виконує виробничу діяльність.

Цесія — поступка третій особі вимоги кредитора щодо зобов'язання боржника. Передавання будь-кому прав на що-небудь.

Ч

Чек — цінний папір, який містить письмовий наказ чекодавця платнику про виплату платежу пред'явнику чека.

Ш

Шлюбний вік — встановлена вікова межа з досягненням якої законодавство дозволяє укласти шлюб, якщо для цього дотримано матеріальних умов його укладання.

Шлюб-партнерство — концепція шлюбу, яка розуміє шлюб як союз двох незалежних і рівноправних партнерів, де існує чіткий розподіл функцій між подружжям.

Ю

Юридичні особи приватного права — такі, що переважно створюються у нормативно-явочному порядку.

Юридичні особи публічного права — такі, які переважно виникають у розпорядчому порядку на підставі відповідних публічно-правових актів, ухвалених компетентними державними органами.

ПИТАННЯ ДЛЯ ЗАЛІКУ (ІСПИТУ) З ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО»

1. Суб'єкт міжнародного приватного права.
2. Відносини, які регулює міжнародне приватне право.
3. Види іноземного елемента.
4. Чинники, що породжують колізію права.
5. Виникнення міжнародного приватного права.
6. Погляди щодо природи міжнародного приватного права.
7. Види джерел міжнародного приватного права.
8. Найвідоміші концепції науки про міжнародне приватне право.
9. Примат норм міжнародного договору над нормами внутрішнього законодавства.
10. Трансформація норм міжнародних договорів у норми внутрішнього законодавства.
11. Загальна характеристика міжнародного приватного права України.
12. Обсяг та прив'язка колізійної норми.
13. Відмінності односторонньої і двосторонньої колізійної норми.
14. Імперативні, диспозитивні, альтернативні, генеральні та субсидіарні колізійні норми.
15. Внутрішні і договірні колізійні та матеріально-правові норми.
16. Тлумачення іноземної юридичної норми.
17. Кваліфікація іноземної юридичної норми.
18. Зворотне відсилання у міжнародному приватному праві.
19. Обхід закону у міжнародному приватному праві.
20. Застереження про публічний порядок.
21. Режим найбільшого сприяння.
22. Національний (територіальний) режим.
23. Взаємність у міжнародному приватному праві.
24. Реторсія.
25. Загальні положення про правоздатність та дієздатність іноземців в Україні.
26. Обмеження дієздатності іноземців в Україні та визнання їх недієздатними.
27. Визнання іноземця в Україні безвісно відсутнім та оголошення його померлим.
28. Цивільна правоздатність іноземних юридичних осіб в Україні.
29. Представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні.

30. Транснаціональні корпорації та їх правове регулювання в Україні.
31. Поняття «державний імунітет» з точки зору міжнародного приватного права.
32. Види державного імунітету.
33. Концепції абсолютного і функціонального імунітету держави.
34. Основні положення Європейської конвенції про державний імунітет.
35. Іноземні суб'єкти права власності за законодавством України.
36. Колізійні прив'язки, що відомі вітчизняному праву.
37. Умови виникнення деліктних зобов'язань в Україні у зв'язку з іноземним елементом.
38. Поняття генерального делікту.
39. Змішані та сингулярні делікти за кордоном.
40. Спільні підприємства згідно з українським законодавством.
41. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
42. Види зовнішньоекономічної діяльності за законодавством України.
43. Поняття «проста письмова форма» зовнішньоекономічного договору.
44. Обов'язкові умови зовнішньоекономічного контракту.
45. Державна реєстрація зовнішньоекономічних договорів.
46. Віденська конвенція 1980 р. про договори міжнародної купівлі — продажу товарів.
47. Види іноземних інвестицій, передбачені законодавством України.
48. Націоналізація підприємств з іноземними інвестиціями.
49. Міжнародно-правове регулювання залізничних перевезень.
50. Міжнародно-правове регулювання морських перевезень.
51. Міжнародно-правове регулювання повітряних перевезень.
52. Загальна характеристика транспортного права України.
53. Міжнародна пошта України та її правове регулювання.
54. Товарно-транспортні накладні залежно від видів транспорту за транзиту вантажів територією України.
55. Акредитив у міжнародному приватному праві.
56. Інкасо у міжнародному приватному праві.
57. Міжнародно-правове регулювання банківських гарантій.
58. Міжнародно-правове регулювання вексельних операцій.
59. Міжнародно-правове регулювання операцій з чеками.
60. Міжнародний кредитний переказ.
61. Міжнародні неторговельні розрахунки.
62. Об'єкти інтелектуальної власності.
63. Міжнародно-правове регулювання промислової власності.
64. Міжнародно-правове регулювання авторського права.
65. Міжнародно-правове регулювання прав, суміжних з авторським.
66. Національний режим іноземців у сфері інтелектуальної власності.
67. Пріоритет і його роль як іноземного юридичного фактору у сфері промислової власності.

68. Трансформація норм міжнародних договорів України у сфері інтелектуальної власності у норми вітчизняного законодавства.
69. Працевлаштування іноземців в Україні та його правове регулювання.
70. Працевлаштування громадян України за кордоном та його правове регулювання.
71. Шлюби з іноземцями та їх правове регулювання.
72. Розлучення у контексті міжнародного приватного права.
73. Встановлення батьківства дітей.
74. Усиновлення іноземних дітей.
75. Реєстрація актів громадянського стану у зв'язку з іноземним елементом.
76. Встановлення в Україні над іноземцями опіки та піклування.
77. Регулювання спадкування за Конвенцією про правову допомогу і правові відносини з цивільних сімейних і кримінальних справ, укладеною у Мінську 22 січня 1993 р.
78. Дії консула України у зв'язку з питаннями спадщини.
79. Поняття міжнародного цивільного процесу.
80. Цивільні процесуальні права іноземців та іноземної держави в Україні.
81. Визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів.
82. Нотаріальні дії і зв'язку з міжнародним приватним правом.
83. Основні принципи визначення підсудності, що відомі міжнародному приватному праву.
84. Поняття пророгаційної угоди, виключної, множинної та факультативної підсудності.
85. Міжнародно-правові акти щодо комерційного арбітражу.
86. Загальна характеристика Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 р.
87. Арбітражна угода за законодавством України про комерційний арбітраж.
88. Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України та його статус.
89. Морська арбітражна комісія при Торгово-промисловій палаті України та її статус.
90. Регламенти Міжнародного комерційного арбітражного суду та Морської арбітражної комісії, що діють під егідою Торгово-промислової палати України.
91. Переваги міжнародного комерційного арбітражу.

Тест № 1

На якій сторінці у навчальному посібнику І. І. Дахна «Міжнародне приватне право» (К.: МАУП, 2001, 2004):

1. Згадується що Анна, дочка київського князя Ярослава Мудрого, вийшла заміж за французького короля?

2. Цитується вислів відомого вченого М. Н. Богуславського про те, що міжнародне приватне право є вищою математикою юриспруденції?
3. Йдеться про те, як судові органи різних держав світу здійснюють між собою контакти?
4. Пояснено що таке «топографія інтегральної мікросхеми»?
5. Підкреслено, що спадкоємство будівель, що знаходяться в Україні, в усіх випадках визначається за українським законом?
6. Названо закони щодо форми заповіту, які визначає Гаазька конвенція про колізію законів щодо форми заповіту від 05.10.1961 р.?
7. Сказано, якими мовами проводиться арбітражний розгляд у Міжнародному комерційному арбітражному суді при Торгово-промисловій палаті України?
8. Наведено зміст розділу XV Господарського кодексу України?
9. Вперше згадуються італійські постглюсатори XIV ст. Бартол і Бальд?
10. Йдеться про період і документ радянських часів, коли шлюби з іноземцями були заборонені?
11. Згадується робоча група, очолювана к. ю. н. С. П. Головатим, яка створила проект Цивільного кодексу України від 25.08.1996 р.?
12. Сказано, що Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж надає суду право ухвалювати за певних умов рішення на «дружній основі»?
13. Зазначено, що, «Основи цивільного законодавства союзу РСР і республік» запровадили охорону суміжних прав?
14. Наведено структуру «Конвенції про транснаціональні корпорації», що була укладена у Москві 6 березня 1998 р.?
15. Пояснено поняття «режим нації найбільшого сприяння»?
16. Зазначається, що першою спробою міжнародного правового визначення обсягу державного імунітету була «Брюссельська конвенція для уніфікації деяких правил щодо імунітету державних суден» від 10 квітня 1926 р.?
17. Йдеться про формальну і матеріальну взаємність?
18. Згадуються «культгаючі правовідносини»?
19. Пояснено реторію?
20. Наведено формулювання верховенства (примату) міжнародного договору над внутрішнім законом України?
21. Зазначається, що «застереження про публічний порядок» обмежує відсилання до іноземного закону?
22. Зазначено, що «теорію ввічливості» започаткував суддя Верховного суду США Дж. Сторі?
23. Вперше згадується Конвенція СOTIF?
24. Подано назви всіх статей з книги восьмої проекту Цивільного кодексу України від 25.08.1996 р.?

25. Вказано, що міжнародне приватне право не є «правом між народами» і з наукової точки зору узагальнена назва цієї дисципліни не є точною?
26. Йдеться про спеціальні мішки з позначкою «М» (mail bag)?
27. Вказано, що банківська гарантія не може бути субсидіарною (тобто додатковою)?
28. Названо підставу для укладення консульських шлюбів та консульських розлучень?
29. Названо вік, за якого за усиновленими іноземцями українськими дітьми зберігається громадянство України?
30. Згадується стаття 538 «Заповідальний відказ» Цивільного кодексу 1963 р.?
31. Сформульовано поняття «географічне зазначення походження товару»?
32. Йдеться про те, що в українському законодавстві немає анулювання (скасування) патенту, але є примусове відчуження прав?
33. Перелічено наріжні положення територіальної теорії права нідерландського юриста Ульріка Губера?
34. Заявлено, що міжнародне приватне право Англії було створено судьями, тобто його джерелом вважається судовий прецедент?
35. Зазначено, що Всесвітня конвенція про авторське право не має зворотної сили, а Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів — має?
36. Сказано, що це таке «пророгаційні угоди»?
37. Зазначено, що Цивільний кодекс України 1963 р. визнавав міжнародний договір як єдину підставу для виконання в Україні рішень іноземних судів та арбітражів?
38. Вказана дата прийняття «Європейської конвенції про державний імунітет»?
39. Можна знайти відповідь про те чи допускає «Брюссельська конвенція про державний імунітет» застереження з боку її держав-учасників?
40. Розпочинається аналіз односторонніх і двосторонніх колізійних норм?
41. Згадується Закон України «Про угоди про розподіл продукції» від 14.09.1999 р., який передбачав відмову держави від імунітету?
42. Пояснено, що «Міжнародні правила інтерпретації комерційних термінів» («Інкотермс») від самого початку були громадською, а не державною кодифікацією певних найпоширеніших у світі торговельних звичаїв?
43. Сказано, що у певних випадках консул має право на свій розсуд продати майно померлого?
44. Сказано, що суди країн світу ревниво ставляться до використання чужого процесуального права?
45. Вказується, що автором теорії місцевого права вважається американський правник В. Кук?

46. Показано, як «право слідування» Бернської конвенції з охорони літературних, художніх і наукових творів переформульовано у Законі України «Про авторське право й суміжні права»?
47. Пояснено поняття «бартерні операції»?
48. Пояснено поняття «інтегральна схема» та «топографія інтегральної мікросхеми»?
49. Пояснено, що тлумачення іноземної юридичної норми означає з'ясування її змісту?
50. Цитується вислів Мао Цзедуна про те, що гвинтівка породжує владу?
51. Названо перший в історії сучасної України документ, що стосувався працевлаштування іноземців в Україні?
52. Вперше згадується широко відомий в США «Black's Law Dictionary»?
53. Зазначено скільки статей містить Паризька конвенція про охорону промислової власності?
54. Згадується поняття «муніципальна система права»?
55. Зазначається, що термін «конфлікт законів» запровадив англійський юрист Альберт Дайсі?
56. Перелічено обов'язкові умови зовнішньоекономічного договору за законодавством України?
57. Згадується Римська конвенція — «Конвенція Європейського Економічного Співтовариства про закон, що застосовується до контрактних зобов'язань»?
58. Згадується Угода TRIPS?
59. Згадуються TIR Carnets?
60. Перелічено загальні ознаки ліній закордонного плавання?
61. Пояснюється поняття «сингулярний делікт»?
62. Зазначено, що правник із США Дж. Сторі вперше запровадив у вжиток поняття «міжнародне приватне право»?
63. Зазначено, що «обмеження волі сторін» найбільш поширене у сфері трудових відносин?
64. Згадується вислів американського письменника Марка Твена про те, чим перше кохання відрізняється від останнього?
65. Чітко зазначено, що міжнародних приватних прав у світі так само багато як держав?
66. Цитується стаття 9 Конституції України про те, що укладання міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України?
67. Пояснюється поняття «делінквент»?
68. Сказано, що вчинення нотаріальних дій за кордоном накладається на консульські установи України та дипломатичні представництва України?
69. Згадується постанова Пленуму Верховного Суду СРСР від 10.02.1931 р. № 32 про застосування до позовів про відшкодування деліктної шкоди закону місця вчинення делікту?

70. Цитується ст. 6 «Загальної декларації прав людини», яка зафіксувала правосуб'єктність кожної людини незалежно від місця її перебування?
71. Сформульовано поняття «арбітражна угода»?
72. Зазначається, що у Франції особа ніколи не визнається померлою у судовому порядку?
73. Згадується теорія наданих (або набутих) прав та її розробники?
74. Згадуються «приховані колізії»?
75. Названо акт, згідно з яким радянські громадяни вперше одержали право тимчасово попрацювати за кордоном?
76. Сказано, що колізійна норма міжнародного приватного права має дволанкову структуру — обсяг та прив'язку?
77. Вперше згадується три види іноземного елемента (суб'єкт, об'єкт, юридичний факт)?
78. Зазначено хто затверджує Регламент Морської арбітражної комісії?
79. Названо номер і дату закону України, згідно з яким арбітражні суди були перейменовані в господарські суди?
80. Сказано, що вітчизняний законодавець ніколи не вважає державу юридичною особою, бо саме держава створює її?
81. Зазначається що представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні не вважаються юридичними особами?
82. Сказано, як вітчизняні нотаріуси застосовують норми іноземного права?
83. Зазначено обсяг (у сторінках) книги «Юридический словарь И. Дахно: словарь законодательных и нормативных терминов»?
84. Вперше згадується про арбітражі *ad hoc*?
85. Йдеться про переваги міжнародного комерційного арбітражу?
86. Сказано, що Україна приєдналася до «Конвенції про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах» від 18.03.1970 із застереженням?
87. Йде мова про те, що кваліфікація — це елемент тлумачення норми, який полягає в її юридичній оцінці?
88. Встановлено максимальний строк арбітражного розгляду справи у Міжнародному арбітражному суді при Торгово-промисловій палаті України?
89. Розтлумачено поняття «арбітражний збір»?
90. Міститься роз'яснюваний Торгово-промисловою палатою України текст арбітражного застереження?
91. Повідомляється, що імператор Східної Римської імперії Юстиніан вперше в юриспруденції надав рішенням третейських судів силу, еквівалентну рішенням державних судів?
92. Зазначено дату і номер ухвалення Закону України «Про авторське право і сумісні права» у другій редакції?
93. Згадано про Кодекс Бустаманте?
94. Згадано про проблеми працевлаштування у колишньому СРСР, які були у чоловіка дочки Й. Сталіна — Світлани Алілуєвої?

95. Сказано про ту роль, яку відіграє Міжнародна організація праці?
 96. Зазначено дату приєднання Радянського Союзу до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів?
 97. Зазначається, що міжнародне приватне право започаткували саме колізійні норми?
 98. Пояснено поняття «націоналізація»?
 99. Наведено жартівливий вислів «Інколи незнання закону свідчить про його відсутність»?
 100. Прочитовано визначення «юридична особа» з двох британських юридичних словників?

Ключ до тесту № 1

У таблиці колонка I зазначає номер запитання, а колонка II — номер сторінки у підручнику І. І. Дахна «Міжнародне приватне право» де можна знайти на нього відповідь.

I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
1	208	11	5	21	46	31	166	41	84	51	200	61	100	71	254	81	67	91	251
2	4	12	250	22	15	32	173	42	15	52	8	62	8	72	59	82	247	92	306
3	235	13	186	23	120	33	14	43	232	53	159	63	198	73	15	83	306	93	228
4	165	14	72	24	26	34	24	44	235	54	9	64	213	74	44	84	250	94	197
5	230	15	47	25	3	35	185	45	15	55	10	65	3	75	197	85	301	95	196
6	228	16	77	26	138	36	235	46	23	56	13	66	17	76	30	86	343	96	191
7	274	17	49	27	155	37	239	47	114	57	9	67	97	77	7	87	14	97	8
8	302	18	12	28	214	38	72	48	165	58	161	68	245	78	266	88	274	98	118
9	8	19	49	29	216	39	82	49	43	59	121	69	98	79	306	89	382	99	4
10	209	20	20	30	229	40	31	50	6	60	130	70	53	80	63	90	300	100	63

Тест № 2

1. Міжнародне приватне право:

- а) система юридичних норм, спрямованих на регулювання міжнародних відносин;
 б) система юридичних норм, спрямованих на регулювання міжнародних невідносин з іноземним елементом;
 в) система юридичних норм, спрямованих на регулювання міжнародних владних відносин з національним елементом.

2. Іноземний елемент — це:

- а) правовідносини між іноземцями, які регулюються правом іноземної держави;
- б) джерело права іноземної держави, щодо іноземців та осіб без громадянства;
- в) юридичний факт, що мав чи має місце за кордоном, об'єкт, який знаходиться на території іноземної держави та суб'єкт, який має іноземну незалежність.

3. Засновником доктрини міжнародного приватного права вважаються:

- а) Антоніо Бустаманте (Куба) і Вільям Блекстоун (Англія);
- б) Джозеф Сторі (США) та Жан Камбасерес (Франція);
- в) італійські правники XIV ст. Бартол та Бальд.

4. Норми міжнародного договору не можуть перетворюватись у норми внутрішньодержавного права шляхом:

- а) подолання колізій адміністративним методом;
- б) ухвалення відповідного національного нормативного акту;
- в) ратифікації міжнародного договору.

5. Колізійне право США розпочало розвиватися з огляду на необхідність вирішення:

- а) колізії між федеральним законодавством США і міжнародним правом;
- б) внутрішніх колізій між законами штатів;
- в) колізій між різними підгалузями міжнародного права.

6. Джерелами міжнародного приватного права є:

- а) рішення авторитетних міжнародних громадських організацій;
- б) резолюції Організації Об'єднаних Націй;
- в) внутрішнє законодавство, міжнародні угоди, міжнародні й торгівельні звичаї, судова та арбітражна практика.

7. Внутрішні закони та підзаконні акти можуть:

- а) завжди бути джерелом міжнародного приватного права;
- б) повністю стосуватися відносин міжнародного приватного права або ж стосуватися його певною частиною своїх норм;
- в) бути джерелом міжнародного публічного права, але не бути джерелом міжнародного приватного права.

8. У більшості правових систем:

- а) міждержавні угоди не є основним джерелом міжнародного приватного права;
- б) міжнародні угоди є основним джерелом міжнародного приватного права;
- в) міжнародні угоди є допоміжним джерелом міжнародного приватного права.

9. Норми міжнародного договору застосовуються до цивільно-правових відносин у контексті міжнародного приватного права;

- а) шляхом трансформації їх у норми внутрідержавного права;
- б) безпосередньо, якщо не суперечать нормам національного правового акту;
- в) опосередковано, якщо суперечать нормам національного правового акту.

10. Міжнародному приватному праву:

- а) не відомі приватні кодифікації міжнародних торговельних звичаїв;
- б) відомі кілька приватних кодифікацій міжнародних торговельних звичаїв;
- в) відомі багаточисленні кодифікації міжнародних торговельних звичаїв.

11. Для міжнародного приватного права значенні мають:

- а) як внутрішні (міжобласні) колізії, так і колізії, що виникають між іноземними правовими системами;
- б) лише колізії, що виникають між іноземними правовими системами (міжнародні колізії);
- в) колізії, що виникають між іноземними правовими системами (міжнародні колізії) та міжнародні міжперсональні колізії.

12. Змістом колізійної норми у міжнародному приватному праві є:

- а) відсилання до колізійного права зарубіжних країн;
- б) відсилання до компетентного законодавства та вимога належного застосування іноземного закону;
- в) самостійне врегулювання правовідносин з іноземним елементом.

13. Колізійні прив'язки можуть застосовуватися до:

- а) правовідносин з національним елементом;
- б) правовідносин між державами;
- в) особистого статусу фізичних і юридичних осіб, правового становища майна, угод та юридичних фактів.

14. Матеріально-правова норма у міжнародному приватному праві:

- а) по суті регулює правовідносини з «іноземним елементом»;
- б) завжди відсилає «іноземний елемент» до іноземної правової системи;
- в) є опосередкованою юридичною нормою, що може у певних випадках самостійно врегулювати правовідносини з «іноземним елементом», а інколи — відсилати «іноземний елемент» до іноземної правової системи.

15. Колізійні норми міжнародного приватного права можуть міститися:

- а) лише у внутрішньому законодавстві;
- б) лише у міжнародних угодах;
- в) як у внутрішньому законодавстві, так і в міжнародних угодах.

16. Іноземці в Україні:

- а) завжди не володіють такими ж правами, свободами і обов'язками, що й громадяни України;
- б) завжди володіють такими ж правами, свободами і обов'язками, що й громадяни України;
- в) володіють такими ж правами, свободами і обов'язками, що й громадяни України, якщо інше не передбачено законодавчими актами України та міжнародними договорами.

17. Поширення на права іноземців в Україні національного режиму означає, що вони:

- а) можуть завжди вимагати надання прав, не передбачених законодавством України;
- б) ніколи не можуть вимагати надання прав, не передбачених законодавством України;
- в) можуть вимагати у певних випадках надання прав, не передбачених законодавством України.

18. Національний режим стосовно цивільної правоздатності іноземців в Україні має:

- а) умовний характер;
- б) безумовний характер;
- в) невизначений характер.

19. Види державного імунітету, що відомі міжнародному приватному праву:

- а) третейський і арбітражний;
- б) майновий, немайновий і судовий;
- в) від попереднього забезпечення позову, судовий, від примусового виконання рішення, майновий.

20. В Україні іноземцям та особам без громадянства на праві власності:

- а) можуть належати всі без винятку об'єкти;
- б) не можуть належати деякі об'єкти;
- в) можуть належати лише ті об'єкти, які не можуть належати громадянам України.

21. Для міжнародного приватного права значення мають шлюби:

- а) лише зареєстровані між громадянами та іноземцями, на території України;

б) зареєстровані між іноземцями, громадянами та іноземцями на території іноземної держави, органами іноземної держави, з використанням іноземного законодавства;

в) зареєстровані між іноземцями, на території іноземної держави, з використанням іноземного законодавства, органами іноземної держави, міжнародними органами.

22. В Україні тасмниця усиновлення дитини, якщо її усиновляє іноземець:

- а) не зберігається;
- б) зберігається;
- в) зберігається в окремих випадках.

23. Іноземці, які перебувають в Україні тимчасово у приватних справах, займаються трудовою діяльністю у ній:

- а) мають право, але це право поширюється на підприємства не всіх форм власності;
- б) мають право;
- в) не мають право.

24. Умови виникнення зобов'язань з делікту у міжнародному приватному праві є:

- а) лише заподіяння шкоди особі чи майну та вина делінквента;
- б) заподіяння шкоди особі чи майну; протиправність діяння, причинний зв'язок між протиправною поведінкою делінквента та заподіяною шкодою, вина делінквента;
- в) готовність делінквента компенсувати заподіяну ним шкоду, та визнання ним своєї вини.

25. У випадку заподіяння шкоди за кордоном якщо сторони є фізичними або юридичними особами України, права та обов'язки таких сторін визначаються:

- а) за законом країни, де вчинено делікт;
- б) за законом України;
- в) за законом країни, вибраної сторонами.

Відповіді на тест № 2

(колонка I означає номер правильної відповіді, а колонка II — номер сторінки книги Фединак Г. С. (1997 р.) де міститься відповідь).

I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
1б	9	6б	15	11в	27-28	16в	72	21б	169
2в	8	7б	17	12б	38	17б	73	22а	181
3в	10	8б	20	13в	40	18б	73	23а	196
4а	37	9а	21	14а	46	19в	110	24б	206
5б	37	10б	26	15в	45	20б	123	25б	229

Тест № 3

1. Римське приватне право:

- а) визначалося розгорнутою системою колізійних норм МПП;
- б) не визначалося розгорнутою системою колізійних норм МПП;
- в) визначалося розгорнутою системою міжнародних колізійно-правових норм;
- г) визначалося вузькою системою норм внутрішнього законодавства.

2. Засновником доктрини міжнародного приватного права вважаються:

- а) глосатори;
- б) плутократи;
- в) постглосатори;
- г) гугеноти.

3. Помітки на полях Кодексу Юстиніана мали назву:

- а) глоси;
- б) постскриптами;
- в) преференції;
- г) резервації.

4. Термін «міжнародне приватне право» вперше запровадив:

- а) Шарль Дюмулен;
- б) Ульрік Губер;
- в) Альберт Дайсі;
- г) Джозеф Сторі.

5. Скільки статей містить «Закон з міжнародного приватного права Швейцарії» та хто очолював розробку його проекту?:

- а) близько 50, П. Самуельсон;
- б) близько 100, Д. Даннер;
- в) близько 150, Ж. Ширак;
- г) близько 200, Ф. Фішер.

6. Кодекс Бустаманте було прийнято на конференції:

- а) Ліги націй у 1919 р.;
- б) ООН у 1941 р.;
- в) Панамериканського союзу у 1928 р.;
- г) Ліги арабських країн у 1948 р.

7. Європейський парламент ухвалив рішення про створення Європейського кодексу приватного права у:

- а) 1959 р.;
- б) 1969 р.;
- в) 1979 р.;
- г) 1989 р.

8. Чи може колізійна норма санкціонувати дію норм іноземного права у сфері функціонування «свого» права:

- а) так;
- б) ні;
- в) так, але якщо це обов'язково передбачено міжнародним договором;
- г) так, але якщо це не передбачено міжнародним договором.

9. Кумуляція колізійних прив'язок означає:

- а) можливість одночасного застосування законодавства кількох правових систем;
- б) неможливість одночасного застосування законодавства кількох правових систем;
- в) можливість неодноразового застосування законодавства кількох правових систем;
- г) неможливість поступового застосування законодавства кількох правових систем.

10. До правовідносин власності, укладених іноземним елементом, в Україні застосовуються:

- а) лише колізійні норми;
- б) лише матеріально-правові норми;
- в) як колізійні, так і матеріально-правові норми;
- г) лише положення міжнародних договорів, у яких Україна не бере участі.

Ключі до тесту № 3

- 1. б; Фединяк Г. С., с. 10;
- 2. в; Попов А. А., с. 9;
- 3. а; Попов А. А., с. 8;
- 4. г; Фединяк Г. С., с. 11;
- 5. г; Фединяк Г. С., с. 18;
- 6. в; Попов А. А., с. 23;
- 7. г; Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. (2000 р.), с. 26;
- 8. а; Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. (2000 р.), с. 46;
- 9. а; Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. (2000 р.), с. 50;
- 10. в; Фединяк Л. С., с. 132.

Тест № 4

- 1. У якому законі України знайшло відображення право слідування, передбачене Бернською конвенцією?
- 2. Скільки статей з МПП міститься у проекті Цивільного кодексу від 25 серпня 1996 р.?
- 3. Право на визнання за кожною людиною світу своєї правосуб'єктності вперше було оголошено у:

4. Чи допускає Брюссельська конвенція застереження з боку країн у процесі приєднання до неї?

5. У якому році у Цивільному кодексі України з'явилася колізійна прив'язка про делікт у зв'язку з іноземним елементом?

Ключі до тесту № 4

(за посібником І. І. Дахна «Міжнародне приватне право», 2001, 2004).

1. «Про авторське право і суміжні права», с 23;
2. 71; с. 26;
3. «Загальній декларації прав людини»; с. 53;
4. ні; с. 82;
5. 1977 р.; с. 101.

Тест № 5

1. Видами іноземного елементу є:

- а) прив'язка, суб'єкт, взаємність, юридичний факт;
- б) юридичний факт, суб'єкт, об'єкт, реторсія;
- в) об'єкт, суб'єкт, юридичний факт;
- г) суб'єкт, об'єкт, норма, колізія.

2. Термін «конфлікт законів» запровадив:

- а) Джон Сторі;
- б) Альберт Дайсі;
- в) Ульрік Губер;
- г) М. Іванов.

3. Термін «міжнародне приватне право» з'явився:

- а) раніше, ніж термін «конфлікт законів»;
- б) пізніше, ніж термін «конфлікт законів»;
- в) одночасно з терміном «конфлікт законів»;
- г) пізніше, ніж термін «міжнародне цивільне право».

4. Міжнародне приватне право Англії було створено:

- а) монархом;
- б) парламентом;
- в) суддями;
- г) урядом.

5. Колізійні норми бувають:

- а) односторонніми, двосторонніми, тристоронніми, генеральними;
- б) двосторонніми, субсидіарними, тристоронніми, диспозитивними;
- в) генеральними, субсидіарними, альтернативними, багатосторонніми;
- г) односторонніми, двосторонніми, імперативними.

6. Визнання правосуб'єктності кожної людини світу вперше було проголошено у:

- а) Конвенції про рабство 1926 р.;
- б) Загальній декларації прав людини 1948 р.;
- в) Міжнародному пакті про цивільні і політичні права 1966 р.;
- г) Кодексі Бустаманте.

7. Першою спробою міжнародно-правового визначення державного імунітету вважається:

- а) «Брюссельська конвенція про уніфікацію деяких правил щодо імунітету державних суден» від 10 квітня 1926 р.;
- б) Європейська конвенція про державний імунітет 1978 р.;
- в) Статут Організації Об'єднаних Націй 1945 р.;
- г) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, 1966 р.

8. Колізійна прив'язка щодо делікту з іноземним елементом з'явилася у цивільному законодавстві України у:

- а) 1931 р.;
- б) 1963 р.;
- в) 1977 р.;
- г) 2001 р.

9. Законодавству України про власність у зв'язку з іноземним елементом відомі:

- а) лише колізійні норми;
- б) лише матеріально-правові норми;
- в) колізійні, неколізійні та матеріально-правові норми;
- г) колізійні та матеріально-правові норми.

10. Тлумачення іноземної юридичної норми означає:

- а) з'ясування її змісту;
- б) встановлення мети іноземного права;
- в) подолання конфлікту кваліфікації;
- г) обхід закону.

Ключі до тесту № 5

(за книгою І. І. Дахна «Міжнародне приватне право»).

- 1. в; с. 7;
- 2. б; с. 10;
- 3. а; с. 10;
- 4. в; с. 24;
- 5. г; с. 31, 32, 35;
- 6. б; с. 53;
- 7. а; с. 77;
- 8. в; с. 101;
- 9. г; с. 94 — 95;
- 10. а; с. 43.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Іван Іванович ДАХНО

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Навчальний посібник

Керівник видавничих проектів – *Б. А. Сладкевич*

Друкується в авторській редакції

Дизайн обкладинки – *Б. В. Борисов*

Підписано до друку 27.06.2008. Формат 60x84 1/16.

Друк офсетний. Гарнітура PetersburgC.

Умовн. друк. арк. 18.

Наклад 1000 прим.

Видавництво “Центр учбової літератури”

вул. Електриків, 23

м. Київ, 04176

тел./факс 425-01-34, тел. 451-65-95, 425-04-47, 425-20-63

8-800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)

e-mail: office@uabook.com

сайт: WWW.CUL.COM.UA

Свідоцтво ДК №2458 від 30.03.2006